2226

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

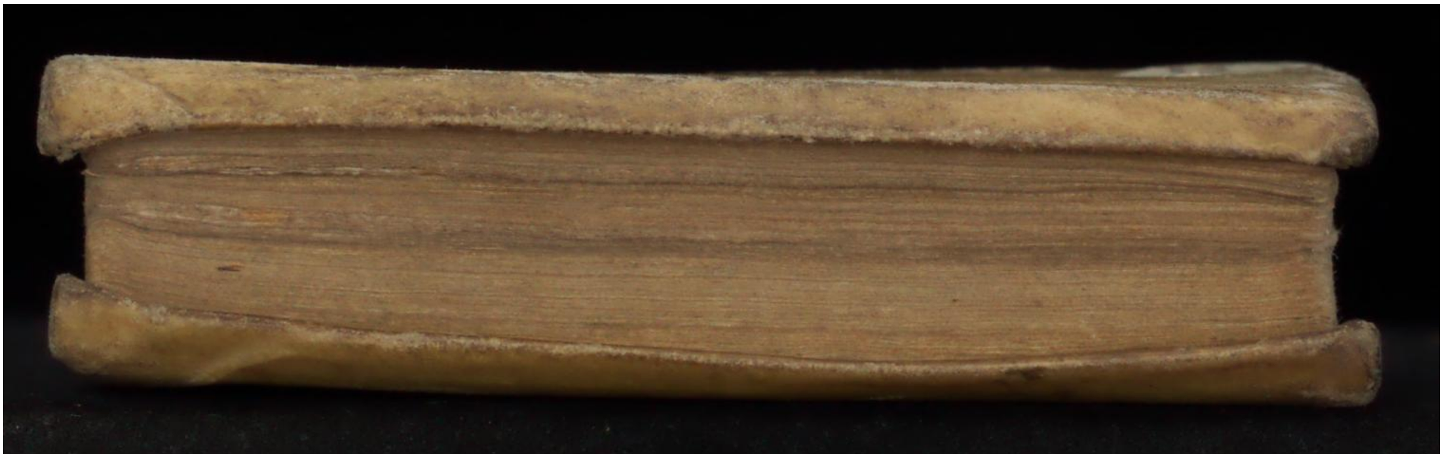
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Couwenhoven.

~~[illegible]~~
~~D. 126~~

KW 224
A 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Om met

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

P. VIRGILIUS MARO.

accurante

NIC. HEINSIO DAN. FIL.

AMSTELODAMI.

Ex Officina Elzeviriana. 1670

Sumptibus Societatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

ARGUMENTA

omnium librorum

P. VIRGILII MARONIS.

MONOSTICHA.

PAſterum Muſam vario certamine promit.
Ruris item docilis culturam carmine monſtrat.
Arboribus vitem, prolem quoque jungit olivæ.
Paſtorumque Palen, & curam tradit equorum.
Tunc apium ſeriemque, & mellis dona recenſet.
Æneas profugus intrat Carthaginis oras.
Conviviis ſeries narratur Troïca belli.
Tertius at complet narrantis in ordine geſta.
Ardet amans Dido fatum ſortita ſupremum.
Quintus habet varia tumuli ſpectacula patris.
Infernos ditis Maneis, & regna pererrat.
In Latium Æneas; Italas ſimul intrat in oras.
Intonat hinc bellum tecti de culmine Turnus.
Euryalum & Niſum deflet cum matre juventus.
Mezenti interitus canitur, poſt funera Lauſi.
Utraque dehinc fertur telo mactata Camilla.
Turni vita fugit infernas mæſta ſub umbras.

Koninklijke
Bibliotheek
te 's Hage.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

P. VIRGILII MARONIS BUCOLICA.

TITYRUS, Ecloga I.

ARG. *Virgilius in perſona Tityri fortunam ſuam, beneficiaque Cæſaris explicat: ex adverſo Melibœum introducit extorrem, exſulem.*

MELIBOEUS, TITYRUS.

M. Tityre, tu patulæ recubans ſub tegmine fagi
Silveſtrem tenui Muſam meditaris avena:
Nos patriæ fines, & dulcia linquimus arva;
Nos patriam fugimus: tu, Tityre, lentus in umbra
Formoſam reſonare doces Amarillyda ſilvas.
T. O Melibœe, Deus nobis hæc otia fecit.
Namque erit ille mihi ſemper deus: illius aram
Sæpe tener noſtris ab ovilibus imbuet agnus.
Ille meas errare boves, ut cernis, & ipſum
Ludere, quæ vellem, calamo permiſit agreſti.
M. Non equidem invideo: miror magis. undique totis
Uſque adeo turbatur agris. en ipſe capellas
Protenus æger ago: hanc etiam vix, Tityre, duco.
Hic inter denſas corulos modo namque gemellos,
Spem gregis, ah ſilice in nuda connixa reliquit.
Sæpe malum hoc nobis, ſi mens non læva fuiſſet,
De cœlo tactas memini prædicere quercus:
Sæpe ſiniſtra cava prædixit ab ilice cornix.
Sed tamen, iſte deus qui ſit, da, Tityre, nobis.
T. Urbem, quam dicunt Romam, Melibœe, putavi
Stultus ego huic noſtræ ſimilem, quo ſæpe ſolemus
Paſtores ovium teneros depellere fœtus.
Sic canibus catulos ſimilis, ſic matribus hædos
Noram: ſic parvis componere magna ſolebam.
Verum hæc tantum alias inter caput extulit urbis,
Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.
M. Et quæ tanta fuit Romam tibi cauſſa videndi?
T. Libertas: quæ ſera tamen reſpexit inertem;
Candidior poſtquam tondenti barba cadebat;
Reſpexit tamen, & longo poſt tempore venit.
Poſtquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit.
Namque (fatebor enim) dum me Galatea tenebat,
Nec ſpes libertatis erat, nec cura peculi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Quamvis multa meis exiret victima ſeptis,
Pinguis & ingratæ premeretur caſeus urbi,
Non umquã gravis ære domum mihi dextra redibat.
M. Mirabar, quid mœſta deos, Amarylli, vocares:
Cui pendere ſua patereris in arbore poma.
Tityrus hinc aberat. ipſæ te, Tityre, pinus,
Ipſi te fontes, ipſa hæc arbuſta vocabant.
T. Quid facerem? neque ſervitio me exire licebat,
Nec tam præſentis alibi cognoſcere divos.
Hic illum vidi juvenem, Melibœe; quotannis
Bis ſenos cui noſtra dies altaria fumant.
Hic mihi reſponſum primus dedit ille petenti:
Paſcite, ut ante, boves, pueri: ſubmittite tauros.
M. Fortunate ſenex, ergo tua rura manebunt?
Et tibi magna ſatis: quamvis lapis omnia nudus,
Limoſoque palus obducat paſcua junco:
Non inſueta gravis tentabunt pabula fœtas:
Nec mala vicini pecoris contagia lædent.
Fortunate ſenex, hic inter flumina nota,
Et fontis ſacros, frigus captabis opacum.
Hinc tibi, quæ ſemper vicino ab limite ſepes,
Hyblæis apibus florem depaſta ſalicti,
Sæpe levi ſomnum ſuadebit inire ſuſurro.
Hinc alta ſub rupe canet frondator ad auras.
Nec tamen interea raucæ tua cura palumbes,
Nec gemere aëria ceſſabit turtur ab ulmo.
T. Ante leves ergo paſcentur in æthere cervi,
Et freta deſtituent nudos in litore piſcis:
Ante, pererratis amborum finibus exſul,
Aut Ararim Parthus bibet, aut Germania Tigrim;
Quam noſtro illius labatur pectore vultus.
M. At nos hinc alii ſitientis ibimus Afros:
Pars Scythiam, & rapidum Cretæ veniemus Oaxem,
Et penitus toto diviſos orbe Britannos.
En umquam patrios longo poſt tempore finis,
Pauperis & tuguri congeſtum ceſpite culmen,
Poſt aliquot mea regna videns mirabor ariſtas?
Impius hæc tam culta novalia miles habebit?
Barbarus has ſegetes? en quo diſcordia civis
Perduxit miſeros! en quis conſevimus agros!
Inſere nunc, Melibœe, piros, pone ordine vitis.
Ite meæ, felix quondam pecus, ite capellæ.
Non ego vos poſthac, viridi projectus in antro,
Du-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Dumoſa pendere procul de rupe videbo.
Carmina nulla canam. non me paſcente, capellæ,
Florentem cytiſum, & ſalices carpetis amaras.
T. Hic tamen hanc mecum poteras requieſcere noctem
Fronde ſuper viridi. ſunt nobis mitia poma,
Caſtaneæ molles, & preſſi copia lactis.
Et jam ſumma procul villarum culmina fumant,
Majoreſque cadunt altis de montibus umbræ.

ALEXIS, Ecloga II.

ARG. *Sub perſona Corydonis queritur, quod apud Alexin parum ſit gratioſus. Imitatur Theocritum eidyllio tertio, cui Cymaſtes nomen eſt.*

FOrmoſum paſtor Corydon ardebat Alexin,
Delicias domini: nec, quid ſperaret, habebat.
Tantum inter denſas umbroſa cacumina fagos
Aſſidue veniebat. ibi hæc incondita ſolus
Montibus & ſilvis ſtudio jactabat inani:
O crudelis Alexi, nihil mea carmina curas:
Nil noſtri miſerere. mori me denique coges.
Nunc etiam pecudes umbras & frigora captant:
Nunc viridis etiam occultant ſpineta lacertos:
Theſtylis & rapido feſſis meſſoribus æſtu
Allia ſerpullumque herbas contundit olentis.
At mecum raucis, tua dum veſtigia luſtro,
Sole ſub ardenti reſonant arbuſta cicadis.
Nonne fuit ſatius, triſtes Amaryllidis iras
Atque ſuperba pati faſtidia? nonne Menalcan?
Quamvis ille niger, quamvis tu candidus eſſes.
O formoſe puer, nimium ne crede colori.
Alba liguſtra cadunt, vaccinia nigra leguntur.
Deſpectus tibi ſum, nec qui ſim quæris, Alexi:
Quam dives pecoris, nivei quam lactis abundans.
Mille meæ Siculis errant in montibus agnæ.
Lac mihi non æſtate novum, non frigore deſit.
Canto, quæ ſolitus, ſi quando armenta vocabat,
Amphion Dircæus in Actæo Aracyntho.
Nec ſum adeo informis: nuper me in litore vidi,
Cum placidum ventis ſtaret mare. non ego Daphnin
Judice te metuam, ſi numquam fallat imago.
O tantum libeat mecum tibi ſordida rura,
Atque humilis habitare caſas, & figere cervos,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Hædorumque gregem viridi compellere hibiſco!
Mecum una in ſilvis imitabere Pana canendo.
Pan primus calamos cera conjungere pluris
Inſtituit: Pan curat ovis, oviumque magiſtros.
Nec te pœniteat calamo triviſſe labellum:
Hæc eadem ut ſciret, quid non faciebat Amyntas?
Eſt mihi diſparibus ſeptem compacta cicutis
Fiſtula, Damœtas dono mihi quam dedit olim,
Et dixit moriens: Te nunc habet iſta ſecundum,
Dixit Damœtas: invidit ſtultus Amyntas.
Præterea duo, nec tuta mihi valle reperti,
Capreoli, ſparſis etiam nunc pellibus albo,
Bina die ſiccant ovis ubera: quos tibi ſervo.
Jam pridem à me illos abducere Theſtylis orat,
Et faciet: quoniam ſordent tibi munera noſtra.
Huc ades, ô formoſe puer: tibi lilia plenis
Ecce ferunt nymphæ calathis: tibi candida Naïs
Pallentis violas & ſumma papavera carpens,
Narciſſum & florem jungit bene olentis anethi.
Tum, caſia atque aliis intexens ſuavibus herbis,
Mollia luteola pingit vaccinia caltha.
Ipſe ego cana legam tenera lanugine mala,
Caſtaneaſque nuces, mea quas Amaryllis amabat.
Addam cerea pruna: honos erit huic quoque pomo.
Et vos, ô lauri, carpam, & te, proxima myrte.
Sic poſitæ quoniam ſuavis miſcetis odores.
Ruſticus es, Corydon. nec munera curat Alexis:
Nec ſi muneribus certes, concedat Iolas.
Eheu, quid volui miſero mihi? floribus auſtrum
Perditus, & liquidis immiſi fontibus apros.
Quem fugis, ah demens? habitarunt dî quoq; ſilvas,
Dardaniuſque Paris. Pallas, quas condidit, arces
Ipſa colat. nobis placeant ante omnia ſilvæ.
Torva leæna lupum ſequitur, lupus ipſe capellam;
Florentem cytiſum ſequitur laſciva capella:
Te Corydon, ô Alexi. trahit ſua quemque voluptas.
Adſpice; aratra jugo referunt ſuſpenſa juvenci,
Et ſol creſcentis decedens duplicat umbras:
Me tamen urit amor. quis enim modus adſit amori?
Ah Corydon, Corydon, quæ te dementia cepit!
Semiputata tibi frondoſa vitis in ulmo eſt.
Quin tu aliquid ſaltem, potius quorum indiget uſus,
Vimi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Viminibus mollique paras detexere junco?
Invenies alium, ſi te hic faſtidit, Alexim.

PALÆMON, Ecloga III.

Arg. *Lites ſub judice Palæmone: præmium victori. Sumtum eſt à Theocriti Nomeo.*

MENALCAS, DAMOETAS, PALÆMON.

M. Dic mihi, Damœta, cujum pecus? an Melibœi?
D. Non. verùm Ægonis. nuper mihi tradidit Ægon.
M. Infelix ô ſemper oves pecus! ipſe Neæram
Dum fovet, ac, ne me ſibi præferat illa, veretur,
Hic alienus oves cuſtos bis mulget in hora:
Et ſuccus pecori, & lac ſubducitur agnis.
D. Parcius iſta viris tamen objicienda memento,
Novimus & qui te, tranſverſa tuentibus hircis;
Et quo, ſed faciles, Nymphæ riſere ſacello.
M. Tum, credo, cum me arbuſtum videre Myconis,
Atque mala vitis incidere falce novellas.
D. Aut hic ad veteres fagos, cum Daphnidis arcum
Fregiſti & calamos: quæ tu, perverſe Menalca,
Et cum vidiſti puero donata, dolebas,
Et, ſi non aliqua nocuiſſes, mortuus eſſes.
M. Quid domini faciant, audent cum talia fures?
Non ego te vidi Damonis, peſſime, caprum
Excipere inſidiis, multum latrante Lyciſca?
Et cum clamarem (Quo nunc ſe proripit ille?
Tityre, coge pecus) tu poſt carecta latebas.
D. An mihi cantando victus non redderet ille,
Quem mea carminibus meruiſſet fiſtula, caprum?
Si neſcis, meus ille caper fuit; & mihi Damon
Ipſe fatebatur: ſed reddere poſſe negabat.
M. Cantando tu illum? aut umquam tibi fiſtula cera
Juncta fuit? non tu in triviis, indocte, ſolebas
Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen?
D. Vis ergo inter nos, quid poſſit uterque, viciſſim
Experiamur? ego hanc vitulam, ne forte recuſes,
Bis venit ad mulctram, binos alit ubere fœtus,
Depono: tu dic, mecum quo pignore certes.
M. De grege non auſim quicquam deponere tecum.
Eſt mihi namque domi pater, eſt injuſta noverca:
Biſque die numerant ambo pecus, alter & hœdos.
Verum id, quod multo tute ipſe fatebere majus,

Inſanire libet quoniam tibi, pocula ponam
Fagina, cælatum divini opus Alcimedontis:
Lenta quibus torno facili ſuperaddita vitis
Diffuſos edera veſtit pallente corymbos.
In medio duo ſigna, Conon: & quis fuit alter,
Deſcripſit radio totum qui gentibus orbem,
Tempora quæ meſſor, quæ curvus arator haberet?
Necdum illis labra admovi, ſed condita ſervo.
D. Et nobis idem Alcimedon duo pocula fecit:
Et molli circum eſt anſas amplexus acantho:
Orpheaque in medio poſuit, ſilvaſque ſequentis.
Necdum illis labra admovi, ſed condita ſervo.
Si ad vitulam ſpectas, nihil eſt quod pocula laudes.
M. Numquam hodie effugies. veniam, quocumque vocaris.
Audiat hæc tantum vel qui venit, ecce, Palæmon:
Efficiam poſthac ne quemquam voce laceſſas.
D. Quin age, ſiquid habes; in me mora non erit ulla:
Nec quemquam fugio. tantum, vicine Palæmon,
Senſibus hæc imis (res eſt non parva) reponas.
P. Dicite: quandoquidē in molli conſedimus herba.
Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos:
Nunc frondent ſilvæ, nunc formoſiſſimus annus.
Incipe, Damœta: tu deinde ſequêre, Menalca.
Alternis dicetis: amant alterna Camœnæ.
D. Ab Jove principium Muſæ: Jovis omnia plena;
Ille colit terras, illi mea carmina curæ.
M. Et me Phœbus amat: Phœbo ſua ſemper apud me
Munera ſunt lauri, & ſuave rubens hyacinthus.
D. Malo me Galatea petit laſciva puella;
Et fugit ad ſalices, & ſe cupit ante videri.
M. At mihi ſeſe offert ultro meus ignis Amyntas:
Notior ut jam ſit canibus non Delia noſtris.
D. Parta meæ Veneri ſunt munera: namque notavi
Ipſe locum, aëriæ quo congeſſere palumbes.
M. Quod potui, puero ſilveſtri ex arbore lecta
Aurea mala decem miſi: cras altera mittam.
D. O quoties, & quæ nobis Galatea locuta eſt!
Partem aliquam venti divum referatis ad auris.
M. Quid prodeſt, quod me ipſe animo non ſpernis,
Si, dùm tu ſectaris apros, ego retia ſervo? (Amynta,
D. Phyllida mitte mihi: meus eſt natalis, Iola:
Cum faciam vitula pro frugibus, ipſe venito.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

M. Phyllida amo ante alias: nam me diſcedere flevit:
Et, Longum formoſe vale, vale, inquit, Iola.
D. Triſte lupus ſtabulis, maturis frugibus imbres,
Arboribus venti, nobis Amaryllidis iræ.
M. Dulce ſatis humor, depulſis arbutus hædis,
Lenta ſalix fœto pecori, mihi ſolus Amyntas.
D. Pollio amat noſtram, quamvis eſt ruſtica, Muſam:
Pierides, vitulam lectori paſcite veſtro.
M. Pollio & ipſe facit nova carmina. paſcite taurum,
Jam cornu petat, & pedibus qui ſpargat arenam.
D. Qui te Pollio amat, veniat, quo te quoque gaudet.
Mella fluant illi, ferat & rubus aſper amomum.
M. Qui Bavium non odit, amet tua carmina, Mævi:
Atque idem jungat vulpes, & mulgeat hircos.
D. Qui legitis flores, & humi naſcentia fraga,
Frigidus, ô pueri, fugite hinc, latet anguis in herba.
M. Parcite oves nimium procedere: non bene ripæ
Creditur. ipſe aries etiam nunc vellera ſiccat.
D. Tityre, paſcentis à flumine reice capellas:
Ipſe, ubi tempus erit, omnis in fonte lavabo.
M. Cogite ovis, pueri: ſi lac præceperit æſtus,
Ut nuper, fruſtra preſſabimus ubera palmis.
D. Eheu, quam pingui macer eſt mihi taurus in arvo!
Idem amor exitium pecori eſt pecoriſque magiſtro.
M. His certe neque amor cauſſa eſt: vix oſſibus hærent.
Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.
D. Dic, quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Treis pateat cœli ſpatium non amplius ulnas.
M. Dic, quibus in terris inſcripti nomina regum
Naſcantur flores: & Phyllida ſolus habeto.
P. Non noſtrum inter vos tantas componere litis:
Et vitula tu dignus, & hic: & quiſquis amores
Aut metuet dulcis, aut experietur amaros.
Claudite jam rivos, pueri. ſat prata biberunt.

POLLIO, Ecloga IV.

ARG. *Genethliacon canit Salonino, Aſinio Pollioni nato, poſt captas, in Dalmatia, Salonas. Simul & Auguſti laudes Sibyllino Carmine paullo altius intonat.*

SIcelides Muſæ, paullo majora canamus.
Non omnes arbuſta juvant, humileſque myricæ.
Si canimus ſilvas, ſilvæ ſint Conſule dignæ.

Ultima Cymæi venit jam carminis ætas:
Magnus ab integro ſæclorum naſcitur ordo.
Jam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna:
Jam nova progenies cœlo demittitur alto.
Tu modo naſcenti puero, quo ferrea primum
Deſinet, ac toto ſurget gens aurea mundo,
Caſta fave Lucina: tuus jam regnat Apollo.
Teque adeo decus hoc ævi, te Conſule, inibit
Pollio: & incipient magni procedere menſes.
Te duce, ſi qua manent ſceleris veſtigia noſtri,
Irrita perpetua ſolvent formidine terras.
Ille deum vitam accipiet, diviſque videbit
Permixtos heroas, & ipſe videbitur illis,
Pacatumque reget patriis virtutibus orbem.
At tibi prima, puer, nullo munuſcula cultu
Errantis ederas paſſim cum baccare tellus,
Mixtaque ridenti colocaſia fundet acantho.
Ipſæ lacte domum referent diſtenta capellæ
Ubera: nec magnos metuent armenta leones.
Ipſa tibi blandos fundent cunabula flores.
Occidet & ſerpens, & fallax herba veneni
Occidet: Aſſyrium vulgo naſcetur amomum.
At ſimul heroum laudes & facta parentis
Jam legere, & quæ ſit poteris cognoſcere virtus;
Molli paullatim flaveſcet campus ariſta,
Incultiſque rubens pendebit ſentibus uva:
Et duræ quercus ſudabunt roſcida mella.
Pauca tamen ſuberunt priſcæ veſtigia fraudis,
Quæ tentare Thetin ratibus, quæ cingere muris
Oppida, quæ jubeant telluri infindere ſulcos.
Alter erit tum Tiphys, & altera quæ vehat Argo
Delectos heroas: erunt etiam altera bella,
Atq; iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.
Hinc ubi jam firmata virum te fecerit ætas,
Cedet & ipſi mari vector; nec nautica pinus
Mutabit merces: omnis feret omnia tellus.
Non raſtros patietur humus, non vinea falcem.
Robuſtus quoque jam tauris juga ſolvet arator.
Nec varios diſcet mentiri lana colores.
Ipſe ſed in pratis aries jam ſuave rubenti
Murice, jam croceo mutabit vellera luto.
Sponte ſua ſandyx paſcentis veſtiet agnos.
Talia ſæcla, ſuis dixerunt, currite, fuſis
Con-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Concordes ſtabili fatorum numine Parcæ.
Aggredere ô magnos (aderit jam tempus) honores,
Cara deûm ſuboles, magnum Jovis incrementum.
Adſpice convexo nutantem pondere mundum,
Terraſque, tractuſque maris, cœlumq; profundum:
Adſpice, venturo lætantur ut omnia ſæclo.
O mihi tam longe maneat pars ultima vitæ,
Spiritus &, quantum ſat erit tua dicere facta!
Non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus,
Nec Linus: huic mater quamvis, atq; huic pater adſit:
Orphei Calliopea, Lino formoſus Apollo.
Pan deus, Arcadia mecum ſi judice certet,
Pan etiam Arcadia dicat ſe judice victum.
Incipe, parve puer, riſu cognoſcere matrem:
Matri longa decem tulerunt faſtidia menſes.
Incipe, parve puër: cui non riſere parentes,
Nec deus hunc menſa, dea nec dignata cubili eſt.

DAPHNIS, Ecloga V.

ARG. *Paſtores alternatim, in perſona Daphnis, Iulii Cæſaris mortem deplorant, & divinos illi decernunt honores.*

MENALCAS, MOPSUS.

CUr non, Mopſe, boni quoniã convenimus ambo,
Tu calamos inflare levis, ego dicere verſus,
Hic corulis mixtas inter conſedimus ulmos?
MO. Tu major. tibi me eſt æquum parere, Menalca:
Sive ſub incertas Zephyris motantibus umbras,
Sive antro potius ſuccedimus. aſpice, ut antrum
Silveſtris raris ſparſit labruſca racemis.
ME. Montibus in noſtris ſolus tibi certet Amyntas.
MO. Quid ſi idem certet Phœbum ſuperare canendo?
ME. Incipe, Mopſe, prior; ſiquos aut Phyllidis ignes,
Aut Alconis habes laudes, aut jurgia Codri.
Incipe: paſcentis ſervabit Tityrus hœdos.
MO. Immo hæc, in viridi nuper quæ cortice fagi
Carmina deſcripſi, & modulans alterna notavi,
Experiar: tu deinde jubeto certet Amyntas.
ME. Lenta ſalix quantum pallenti cedit olivæ,
Puniceis humilis quantum ſaliunca roſetis:
Judicio noſtro tantum tibi cedit Amyntas.
MO. Sed tu deſine plura, puer: ſucceſſimus antro.
Extinctum nymphæ crudeli funere Daphnin

Fle-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Flebant: vos coruli teſtes, & flumina nymphis:
Cum, complexa ſui corpus miſerabile gnati,
Atque deos atque aſtra vocat crudelia mater.
Non ulli paſtos illis egere diebus (amnem
Frigida, Daphni, boves ad flumina: ulla neque
Libavit quadrupes, nec graminis attigit herbam.
Daphni, tuum Pœnos etiam ingemuiſſe leones
Interitum monteſque feri ſilvæque loquuntur.
Daphnis & Armenias curru ſubjungere tigris
Inſtituit, Daphnis thyaſos inducere Baccho,
Et foliis lentas intexere mollibus haſtas.
Vitis ut arboribus decori eſt, ut vitibus uvæ,
Ut gregibus tauri, ſegetes ut pinguibus arvis:
Tu decus omne tuis. poſtquam te fata tulerunt,
Ipſa Pales agros, atque ipſe reliquit Apollo.
Grandia ſæpe quibus mandavimus hordea ſulcis,
Infelix lolium, & ſteriles naſcuntur avenæ.
Pro molli viola, pro purpureo narciſſo,
Carduus & ſpinis ſurgit paliurus acutis.
Spargite humum foliis. inducite fontibus umbras,
Paſtores: mandat fieri ſibi talia Daphnis.
Et tumulum facite,& tumulo ſuperaddite carmen:
Daphnis ego in ſilvis, hinc uſque ad ſidera notus,
Formoſi pecoris cuſtos, formoſior ipſe.
ME. Tale tuum carmen nobis, divine poëta,
Quale ſopor feſſis in gramine: quale per æſtum
Dulcis aquæ ſaliente ſitim reſtinguere rivo.
Nec calamis ſolum æquiparas, ſed voce magiſtrum.
Fortunate puer, tu nunc eris alter ab illo.
Nos tamen hæc quocumq; modo tibi noſtra viciſſim
Dicemus: Daphninque tuum tollemus ad aſtra:
Daphnin ad aſtra feremus:amavit nos quoq;Daphnis.
MO. An quicquam nobis tali ſit munere majus?
Et puer ipſe fuit cantari dignus: & iſta
Jam pridem Stimicon laudavit carmina nobis.
ME. Candidus inſuetum miratur limen Olympi,
Sub pedibuſque videt nubes & ſidera Daphnis.
Ergo alacris ſilvas, & cætera rura voluptas,
Panaque, paſtoreſque tenet, Dryadaſque puellas.
Nec lupus inſidias pecori, nec retia cervis
Ulla dolum meditantur. amat bonus otia Daphnis.
Ipſi lætitia voces ad ſidera jactant
Intonſi montes: ipſæ jam carmina rupes,

Ipſa

pſa ſonant arbuſta, Deus, deus ille, Menalca.
ſis bonus ô felixque tuis! en quatuor aras:
ecce duas tibi, Daphni, duas altaria Phœbo;
ocula bina novo ſpumantia lacte quotannis,
rateraſque duos ſtatuam tibi pinguis olivi:
t multo in primis hilarans convivia Baccho,
nte focum, ſi frigus erit, ſi meſſis, in umbra,
ina novum fundam calathis Ariuſia nectar.
antabunt mihi Damœtas & Lyctius Ægon;
altantis Satyros imitabitur Alpheſibœus.
æc tibi ſemper erunt, & cum ſolennia vota
eddemus nymphis, & cum luſtrabimus agros.
um juga montis aper, fluvios dum piſcis amabit,
umque thymo paſcentur apes, dum rore cicadæ,
emper honos, nomenque tuum, laudeſq; manebunt.
t Baccho Cererique, tibi ſic vota quotannis
gricolæ facient: damnabis tu quoque votis.
o. Quæ tibi, quæ tali reddam pro carmine dona?
am neque me tantum venientis ſibilus auſtri,
ec percuſſa juvant fluctu tam litora, nec quæ
axoſas inter decurrunt flumina valles.
E. Hac te nos fragili donabimus ante cicuta.
æc nos, Formoſum Corydon ardebas Alexin:
æc eadem docuit, Cujum pecus? an Melibœi?
o. At tu ſume pedum, quod, me cum ſæpe rogaret,
on tulit Antigenes, (& erat tum dignus amari)
ormoſum paribus nodis atque ære, Menalca.

SILENUS, Ecloga VI.

ARG. *Epicurea ſecta exprimitur, & Silenum, quaſi voluptatis ſymbolum, inducit cum Satyris temulentum. Inſcriptio hujus Eclogæ in Romano codice.*

FAUNORUM, SATYRORUM ET SILVANORUM, DELECTATIO.

PRima Syracoſio dignata eſt ludere verſu,
Noſtra nec erubuit ſylvas habitare Thalia.
Cum canerem reges & prœlia, Cynthius aurem
Vellit, & admonuit: Paſtorem, Tityre, pinguis
Paſcere oportet ovis, deductum dicere carmen.
Nunc ego (namq; ſuper tibi erunt, qui dicere laudes,
Vare, tuas cupiant, & triſtia condere bella)

Agre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Agreſtem tenui meditabor arundine Muſam.
Non injuſſa cano. ſi quis tamen hæc quoque, ſi quis
Captus amore leget, te noſtræ, Vare, myricæ,
Te nemus omne canet. nec Phœbo gratior ulla eſt,
Quam ſibi quæ Vari præſcripſit pagina nomen.
Pergite, Pierides. Chromis & Mnaſylos in antro
Silenum pueri ſomno videre jacentem,
Inflatum heſterno venas, ut ſemper, Iaccho.
Serta procul tantum capiti delapſa jacebant,
Et gravis attrita pendebat cantharus anſa.
Aggreſſi (nam ſæpe ſenex ſpe carminis ambo
Luſerat) injiciunt ipſis ex vincula ſertis.
Addit ſe ſociam, timidiſque ſupervenit Ægle;
Ægle Naïadum pulcherrima. jamque videnti
Sanguineis frontem moris & tempora pingit.
Ille dolum ridens, Quo vincula nectitis? inquit.
Solvite me, pueri. ſatis eſt potuiſſe videri.
Carmina quæ vultis, cognoſcite: carmina vobis;
Huic aliud mercedis erit. ſimul incipit ipſe.
Tum vero in numerum Faunoſque feraſque videres
Ludere, tum rigidas motare cacumina quercus.
Nec tantum Phœbo gaudet Parnaſia rupes:
Nec tantum Rhodope mirantur & Iſmarus Orphea.
Namque canebat, uti magnum per inane coacta
Semina terrarumque, animæque, mariſve fuiſſent,
Et liquidi ſimul ignis: ut his exordia primis
Omnia, & ipſe tener mundi concreverit orbis.
Tum durare ſolum, & diſcludere Nerea ponto
Cœperit, & rerum paullatim ſumere formas.
Jamque novum terræ ſtupeant luceſcere ſolem;
Altius atque cadant ſubmotis nubibus imbres.
Incipiant ſilvæ cum primum ſurgere, cumque
Rara per ignotos errent animalia montis.
Hinc lapides Pyrrhæ jactos, Saturnia regna,
Caucaſiaſq; refert volucres, furtumque Promethei.
His adjungit, Hylan nautæ quo fonte relictum
Clamaſſent: ut litus, Hyla, Hyla, omne ſonaret.
Et fortunatam, ſi numquam armenta fuiſſent,
Paſiphaën nivei ſolatur amore juvenci.
Ah, virgo infelix, quæ te dementia cepit?
Prœtides implerunt falſis mugitibus agros:
At non tam turpis pecudum tamen ulla ſecuta eſt
Concubitus, quamvis collo timuiſſet aratrum,
Et

Et ſæpe in levi quæſiſſet cornua fronte.
Ah, virgo infelix, tu nunc in montibus erras:
Ille, latus niveum molli fultus hyacintho,
Ilice ſub nigra pallentis ruminat herbas, (nymphæ,
Aut aliquam in magno ſequitur grege. claudite
Dictææ nymphæ, nemorum jam claudite ſaltus:
Si qua forte ferant oculis ſeſe obvia noſtris
Errabunda bovis veſtigia. forſitan illum
Aut herba captum viridi, aut armenta ſecutum,
Perducant aliquæ ſtabula ad Gortynia vaccæ.
Tum canit Heſperidum miratam mala puellam:
Tum Phaëtontiades muſco circumdat amaras
Corticis, atque ſolo proceras erigit alnos.
Tum canit, errantem Permeſſi ad flumina Gallum
Aonas in montis ut duxerit una ſororum;
Utque viro Phœbi chorus adſurrexerit omnis;
Ut Linus hæc illi divino carmine paſtor,
Floribus atque apio crinis ornatus amaro,
Dixerit. Hos tibi dant calamos (en accipe) Muſæ,
Aſcræo quos ante ſeni: quibus ille ſolebat
Cantando rigidas deducere montibus ornos.
His tibi Grynæi nemoris dicatur origo:
Nequis ſit lucus, quo ſe plus jactet Apollo. (eſt,
Quid loquar aut Scyllam Niſi, quam fama ſecuta
Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexaſſe rates, & gurgite in alto
Ah timidos nautas canibus laceraſſe marinis?
Aut ut mutatos Terei narraverit artus:
Quas illi Philomela dapes, quæ dona pararit:
Quo curſu deſerta petiverit, & quibus ante
Infelix ſua tecta ſupervolitaverit alis?
Omnia quæ, Phœbo quondam meditante, beatus
Audiit Eurotas, juſſitque ediſcere lauros,
Ille canit. pulſæ referunt ad ſidera valles.
Cogere donec ovis ſtabulis, numerumque referri
Juſſit, & invito proceſſit veſper Olympo.

MELIBOEUS, Ecloga VII.

ARG. *Contentionem duorum paſtorum habet. Amatoria eſt.*

MELIBOEUS, CORYDON, THYRSIS.

M. FOrte ſub arguta conſederat ilice Daphnis,
Compulerantque greges Corydon & Thyrſis in unum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Thyrſis ovis, Corydon diſtentas lacte capellas.
Ambo florentes ætatibus, Arcades ambo,
Et cantare pares, & reſpondere parati.
Hic mihi, dum teneras defendo à frigore myrtos,
Vir gregis ipſe caper deerraverat. atque ego
Daphnin
Adſpicio: ille ubi me contra videt; Ocius, inquit,
Huc ades, ô Meliboee: caper tibi ſalvus, & hædi.
Et, ſi quid ceſſare potes, requieſce ſub umbra.
Huc ipſi potum venient per prata juvenci:
Hic viridis tenera prætexit arundine ripas
Mincius, éque ſacra reſonant examina quercu.
Quid facerem? neque ego Alcippen, nec Phyllida
habebam,
Depulſos à lacte domi quæ clauderet agnos:
Et certamen erat Corydon cum Thyrſide magnum.
Poſthabui tamen illorum mea ſeria ludo.
Alternis igitur contendere verſibus ambo
Cœpere, alternos Muſæ meminiſſe volebant.
Hos Corydon, illos referebat in ordine Thyrſis.
c. Nymphæ, noſter amor, Libethrides, aut mihi
carmen,
Quale meo Codro, concedite; proxima Phœbi
Verſibus ille facit: aut, ſi non poſſumus omnes,
Hic arguta ſacra pendebit fiſtula pinu.
T. Paſtores edera creſcentem ornate poëtam
Arcades, invidia rumpantur ut ilia Codro,
Aut ſi ultra placitum laudarit, baccare frontem
Cingite, ne vati noceat mala lingua futuro.
c. Setoſi caput hoc apri, tibi Delia, parvus
Et ramoſa Mycon vivacis cornua cervi.
Si proprium hoc fuerit, levi de marmore tota
Puniceo ſtabis ſuras evincta cothurno.
T. Sinum lactis & hæc te liba, Priape, quotannis
Exſpectare ſat eſt: cuſtos es pauperis horti.
Nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu,
Si fœtura gregem ſuppleverit, aureus eſto.
c. Nerine Galatea, thymo mihi dulcior Hyblæ,
Candidior cycnis, edera formoſior alba:
Cum primum paſti repetent præſepia tauri,
Si qua tui Corydonis habet te cura, venito.
T. Immo ego Sardois videar tibi amarior herbis,
Horridior ruſco, projecta vilior alga;

Si mihi non hæc lux toto jam longior anno eſt.
Ite domum paſti, ſi quis pudor, ite juvenci.
C. Muſcoſi fontes, & ſomno mollior herba,
Et quæ vos rara viridis tegit arbutus umbra,
Solſtitium pecori defendite. jam venit æſtas
Torrida, jam læto turgent in palmite gemmæ.
T. Hic focus, & tædæ pingues, hic plurimus ignis
Semper, & aſſidua poſtes fuligine nigri.
Hic tantum Boreæ curamus frigora, quantum
Aut numerum lupus, aut torrentia flumina ripas.
C. Stant & juniperi, & caſtaneæ hirſutæ:
Strata jacent paſſim ſua quæque ſub arbore poma:
Omnia nunc rident. at ſi formoſus Alexis
Montibus his abeat, videas & flumina ſicca.
T. Aret ager: vitio moriens ſitit aëris herba:
Liber pampineas invidit collibus umbras.
Phyllidis adventu noſtræ nemus omne virebit:
Juppiter & læto deſcendet plurimus imbri.
C. Populus Alcidæ gratiſſima, vitis Iaccho,
Formoſæ myrtus Veneri, ſua laurea Phœbo.
Phyllis amat corulos. illas dum Phyllis amabit,
Nec myrtus vincet corulos, nec laurea Phœbi.
T. Fraxinus in ſilvis pulcherrima, pinus in hortis,
Populus in fluviis, abies in montibus altis:
Sæpius at ſi me, Lycida formoſe, reviſas,
Fraxinus in ſilvis cedat tibi, pinus in hortis.
M. Hæc memini, & victũ fruſtra contendere Thyrſin,
Ex illo Corydon, Corydon eſt tempore nobis.

PHARMACEUTRIA, Ecloga VIII.

ARG. *Habet duas partes, prior conqueſtionem, poſterior veneficia continet. Theocritea eſt.*

DAMON, ALPHESIBOEUS.

PAſtorum Muſam Damonis & Alpheſibœi,
Immemor herbarum quos eſt mirata juvenca
Certantis, quorum ſtupefactæ carmine lynces;
Et mutata ſuos requierunt flumina curſus:
Damonis Muſam dicemus & Alpheſibœi.
Tu mihi ſeu magni ſuperas jam ſaxa Timavi,
Sive oram Illyrici legis æquoris; en erit umquam
Ille dies, mihi cum liceat tua dicere facta?
En erit, ut liceat totum mihi ferre per orbem
Sola Sophocleo tua carmina digna cothurno!

A te principium: tibi deſinet. accipe juſſis
Carmina cœpta tuis: atq; hanc ſine tempora circum
Inter victrices ederam tibi ſerpere lauros.
Frigida vix cœlo noctis deceſſerat umbra,
Cum ros in tenera pecori gratiſſimus herba:
Incumbens tereti Damon ſic cœpit olivæ.
D. Naſcere, præq; diem veniens age, Lucifer, almum;
Conjugis indigno Niſæ deceptus amore
Dum queror, & divos (quamquam nil teſtibus illis
Profeci) extrema moriens tamen adloquor hora.
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, verſus.
Mænalus argutumque nemus pinoſque loquentis
Semper habet; ſemper paſtorum ille audit amores,
Panaque, qui primus calamos non paſſus inertis.
Incipe Mœnalios mecum, mea tibia, verſus.
Mopſo Niſa datur. quid non ſperemus amantes?
Jungentur jam gryphes equis: ævoque ſequenti
Cum canibus timidi venient ad pocula damæ.
Mopſe, novas incide faces: tibi ducitur uxor.
Sparge, marite, nuces: tibi deſerit Heſperus Oetam.
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, verſus.
O digno conjuncta viro, dum deſpicis omnis,
Dumque tibi eſt odio mea fiſtula, dumque capellæ,
Hirſutumque ſupercilium, promiſſaque barba:
Nec curare deum credis mortalia quemquam.
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, verſus.
Sepibus in noſtris parvam te roſcida mala,
(Dux ego veſter eram) vidi cum matre legentem.
Alter ab undecimo tum me jam ceperat annus:
Jam fragilis poteram à terra contingere ramos.
Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error!
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, verſus.
Nunc ſcio, quid ſit Amor. duris in cotibus illum
Aut Tmaros, aut Rhodope, aut extremi Garamantes,
Nec generis noſtri puerum nec ſanguinis edunt.
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, verſus.
Sævus Amor docuit gnatôrum ſanguine matrem
Commaculare manus. crudelis tu quoque mater;
Crudelis mater magis, an puer improbus ille?
Improbus ille puer: crudelis tu quoque mater.
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, verſus.
Nunc & ovis ultro fugiat lupus. aurea duræ
Mala ferant quercus: narciſſo floreat alnus

Pinguia corticibus ſudent electra myricæ.
Certent & cycnis ululæ: ſit Tityrus Orpheus:
Orpheus in ſilvis, inter Delphinas Arion.
Incipe Mænalios mecum, mea tibia, verſus.
Omnia vel medium fiant mare: vivite ſilvæ.
Præceps aërii ſpecula de montis in undas
Deferar. extremum hoc munus morientis habeto.
Deſine, Mænalios jam deſine, tibia, verſus.
Hæc Damon: vos, quæ reſponderit Alpheſibœus,
Dicite, Pierides. non omnia poſſumus omnes.
A. Effer aquam, & molli cinge hæc altaria vitta:
Verbenaſque adole pinguis & maſcula thura.
Conjugis ut magicis ſanos avertere ſacris
Experiar ſenſus. nihil hic niſi carmina deſunt.
Ducite ab urbe domũ, mea carmina, ducite Daphnin,
Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam:
Carminibus Circe ſocios mutavit Ulixei:
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.
Ducite ab urbe domũ, mea carmina, ducite Daphnin,
Terna tibi hæc primum triplici diverſa colore
Licia circumdo, terque hæc altaria circum
Effigiem duco. numero deus impare gaudet.
Ducite ab urbe domũ, mea carmina, ducite Daphnin.
Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores: (cto.
Necte, Amyrilli, modo: & , Veneris, dic, vincula ne-
Ducite ab urbe domũ, mea carmina, ducite Daphnin.
Limus ut hic dureſcit, & hæc ut cera liqueſcit
Uno eodemque igni; ſic noſtro Daphnis amore.
Sparge molam, & fragilis incende bitumine lauros.
Daphnis me malus urit: ego hanc in Daphnide laurũ.
Ducite ab urbe domũ, mea carmina, ducite Daphnin.
Talis amor Daphnin, qualis, cum feſſa juvencum
Per nemora atque altos quærendo bucula lucos
Propter aquæ rivum viridi procumbit in ulva
Perdita, nec ſeræ meminit decedere nocti:
Talis amor teneat, nec ſit mihi cura mederi.
Ducite ab urbe domũ, mea carmina, ducite Daphnin.
Has olim exuvias mihi perfidus ille reliquit,
Pignora cara ſui: quæ nunc ego limine in ipſo,
Terra, tibi mando. debent hæc pignora Daphnin.
Ducite ab urbe domũ, mea carmina, ducite Daphnin.
Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena,
Ipſe dedit Mœris. naſcuntur plurima Ponto.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

His ego ſæpe lupum fieri, & ſe condere ſilvis
Mœrin, ſæpe animas imis excire ſepulcris,
Atque ſatas alio vidi traducere meſſis.
Ducite ab urbe domũ, mea carmina, ducite Daphnin.
Fer cineres, Amarylli, foras: rivoque fluenti,
Tranſq; caput jace: ne reſpexeris. his ego Daphnin
Adgrediar. nihil ille deos, nil carmina curat.
Ducite ab urbe domũ, mea carmina, ducite Daphnin,
Adſpice: corripuit tremulis altaria flammis
Sponte ſua, dum ferre moror, cinis ipſe. bonum ſit!
Neſcio quid certe eſt: & Hylax in limine latrat.
Credimus? an, qui amant, ipſi ſibi ſomnia fingunt?
Parcite, ab urbe venit, jã parcite, carmina, Daphnis.

MOERIS, Ecloga IX.

ARG. *Referta eſt querelis. Virgilius agros repetens pene occiſus eſt à centurione Atio. miſcet & Auguſti laudes.*

LYCIDAS, MOERIS.

QUo te, Mœri, pedes? an, quo via ducit, in urbem?
M. O Lycida vivi pervenimus; advena noſtri,
Quod numqnam veriti ſumus, ut poſſeſſor agelli
Diceret: Hæc mea ſunt; veteres migrate coloni.
Nunc victi, triſtes, quoniam Fors omnia verſat,
Hos illi (quod nec bene vertat) mittimus hædos.
L. Certe equidem audieram, qua ſe ſubducere colles
Incipiunt, mollique jugum demittere clivo,
Uſq; ad aquam & veteris jam fracta cacumina fagi,
Omnia carminibus veſtrum ſervaſſe Menalcan.
M. Audieras; & fama fuit. ſed carmina tantum
Noſtra valent, Lycida, tela inter Martia, quantum
Chaonias dicunt, aquila veniente, columbas.
Quod niſi me quacumque novas incidere litis
Ante ſiniſtra cava monuiſſet ab ilice cornix,
Nec tuus hic Mœris, nec viveret ipſe Menalcas.
L. Heu, cadit in quemquam tantum ſcelus? heu tua
Pæne ſimul tecum ſolatia rapta, Menalca! (nobis
Quis caneret nymphas? quis humũ florentibus her-
Spargeret? aut viridi fontis induceret umbra? (bis
Vel quæ ſublegi tacitus tibi carmina nuper,
Cum te ad delicias ferres Amaryllida noſtras?
Tityre, dum redeo (brevis eſt via) paſce capellas:
Et potum paſtas age, Tityre: & inter agendum

Occur-

Occurſare capro, cornu ferit ille, caveto.
M. Immo hæc, quæ Varo nec dum perfecta canebat.
Vare, tuum nomen (ſuperet modo Mantua nobis,
Mantua væ miſeræ nimium vicina Cremonæ!)
Cantantes ſublime ferent ad ſidera cycni.
L. Sic tua Cyrneas fugiant examina taxos:
Sic cytiſo paſtæ diſtentent ubera vaccæ.
Incipe, ſi quid habes. & me fecere poëtam
Pierides: ſunt & mihi carmina. me quoque dicunt
Vatem paſtores: ſed non ego credulus illis.
Nam neque adhuc Varo videor, nec dicere Cinna
Digna, ſed argutos inter ſtrepere anſer olores. (luto,
M. Id quidem ago, & tacitus, Lycida, mecum ipſe vo-
Si valeam meminiſſe: neque eſt ignobile carmen.
Huc ades, ô Galatea. quis eſt nam ludus in undis?
Hic ver purpureum: varios hic flumina circum
Fundit humus flores: hic candida populus antro
Imminet, & lentæ texunt umbracula vites.
Huc ades: inſani feriant ſine litora fluctus.
L. Quid, quæ te pura ſolum ſub nocte canentem
Audieram? numeros memini, ſi verba tenerem.
M. Daphni, quid antiquos ſignorum ſuſpicis ortus?
Ecce Dionæi proceſſit Cæſaris aſtrum:
Aſtrum, quo ſegetes gauderent frugibus: & quo
Duceret apricis in collibus uva colorem.
Inſere, Daphni, piros: carpent tua poma nepotes.
Omnia fert ætas, animum quoque. ſæpe ego longos
Cantando puerum memini me condere ſoles.
Nunc oblita mihi tot carmina. vox quoque Mœrim
Jam fugit ipſa: lupi Mœrim videre priores.
Sed tamen iſta ſatis referet tibi ſæpe Menalcas.
L. Cauſſando noſtros in longum ducis amores.
Et nunc omne tibi ſtratum ſilet æquor: & omnes,
(Adſpice) ventoſi ceciderunt murmuris auræ.
Hinc adeo media eſt nobis via. namq; ſepulcrum
Incipit apparere Bianoris. hic, ubi denſas
Agricolæ ſtringunt frondes, hic, Mœri, canamus:
Hic hædos depone. tamen veniemus in urbem.
Aut, ſi, nox pluviam ne colligat ante veremur,
Cantantes licet uſque (minus via lædet) eamus.
Cantantes ut eamus, ego hoc te faſce levabo.
M. Deſine plura, puer: &, quod nunc inſtat, agamus.
Carmina tum melius, cum venerit ipſe, canemus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

GALLUS, Ecloga X.

ARG. *Gallum poëta de amiſſa amica, quam immodice amabat, ſolatur.*

EXtremũ hunc, Arethuſa, mihi concede laborem,
Pauca meo Gallo, ſed quæ legat ipſa Lycoris,
Carmina ſunt dicenda. neget quis carmina Gallo?
Sic tibi, cum fluctus ſubterlabêre Sicanos,
Doris amara ſuam non intermiſceat undam.
Incipe. ſollicitos Galli dicamus amores,
Dum tenera attondent ſimæ virgulta capellæ.
Non canimus ſurdis: reſpondent omnia ſilvæ.
Quæ nemora, aut qui vos ſaltus habuere, puellæ
Naïdes, indigno cum Gallus amore periret?
Nam neque Parnaſi vobis juga, nam neque Pindi
Ulla moram fecere, neque Aoniæ Aganippæ.
Illum etiam lauri, etiam flevere myricæ:
Pinifer illum etiam ſola ſub rupe jacentem
Mænalus, & gelidi fleverunt ſaxa Lycæi.
Stant & oves circum: noſtri nec pœnitet illas:
Nec te pœniteat pecoris, divine poëta:
Et formoſus ovis ad flumina pavit Adonis.
Venit & upilio: tardi venere ſubulci:
Uvidus hiberna venit de glande Menalcas.
Omnes, unde amor iſte, rogant, tibi? venit Apollo:
Galle, quid inſanis? inquit. tua cura Lycoris
Perque nives alium, perq; horrida caſtra ſecuta eſt.
Venit & agreſti capitis Silvanus honore,
Florentis ferulas & grandia lilia quaſſans.
Pan deus Arcadiæ venit: quem vidimus ipſi
Sanguineis ebuli baccis minioque rubentem.
Ecquis erit modus? inquit. amor non talia curat.
Nec lacrimis crudelis amor, nec gramina rivis,
Nec cytiſo ſaturantur apes, nec fronde capellæ.
Triſtis at ille, Tamen cantabitis, Arcades, inquit,
Montibus hæc veſtris: ſoli cantare periti
Arcades, ô mihi tum quam molliter oſſa quieſcant,
Veſtra meos olim ſi fiſtula dicat amores!
Atque utinam ex vobis unus, veſtrique fuiſſem
Aut cuſtos gregis, aut maturæ vinitor uvæ!
Certe ſive mihi Phyllis, ſive eſſet Amyntas,
Seu quicunq; furor, (quid tum, ſi fuſcus Amyntas?

Et

Et nigræ violæ ſunt, & vaccinia nigra)
Mecum inter ſalices lenta ſub vite jaceret.
Serta mihi Phyllis legeret, cantaret Amyntas.
Hic gelidi fontes: hic mollia prata, Lycori.
Hic nemus; hic ipſo tecum conſumerer ævo.
Nunc inſanus amor duri me Martis in armis,
Tela inter media, atque adverſos detinet hoſtis.
Tu procul à patria (nec ſit mihi credere) tantum
Alpinas, ah dura, nives & frigora Rheni
Me ſine ſola vides. ah te ne frigora lædant!
Ah tibi ne teneras glacies ſecet aſpera plantas!
Ibo, & Chalcidico quæ ſunt mihi condita verſu
Carmina, paſtoris Siculi modulabor avena.
Certum eſt in ſilvis, inter ſpelæa ferarum
Malle pati, teneriſque meos incidere amores
Arboribus: creſcent illæ: creſcetis amores.
Interea mixtis luſtrabo Mænala nymphis:
Aut acris venabor apros. non me ulla vetabunt
Frigora Parthenios canibus circumdare ſaltus.
Jam mihi per rupes videor lucoſque ſonantis
Ire: libet Partho torquere Cydonia cornu
Spicula; tanquam hæc ſint noſtri medicina furoris,
Aut deus ille malis hominum miteſcere diſcat.
Jam neq; Hamadryades rurſum, nec carmina nobis
Ipſa placent: ipſæ rurſum concedite ſilvæ.
Non illum noſtri poſſunt mutare labores:
Nec ſi frigoribus mediis Hebrumque bibamus,
Sithoniaſque nivis hiemis ſubeamus aquoſæ,
Nec ſi, cum moriens alta liber aret in ulmo,
Æthiopum verſemus ovis ſub ſidere Cancri.
Omnia vincit Amor. & nos cedamus Amori.
Hæc ſat erit, divæ, veſtrum ceciniſſe poëtam,
Dum ſedet, & gracili fiſcellam texit hibiſco,
Pierides. vos hæc facietis maxima Gallo:
Gallo, cujus amor tantum mihi creſcit in horas,
Quantum vere novo viridis ſe ſubjicit alnus.
Surgamus: ſolet eſſe gravis cantantibus umbra.
Juniperi gravis umbra. nocent & frugibus umbræ.
Ite domum ſaturæ, venit Heſperus, ite capellæ.

BUCOLICON LIBRI FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

P. VIRGILII MARONIS
GEORGICON
LIBER PRIMUS.

ARG. *Enumerat univerſe quæ hiſce quatuor libris eſt dicturus. Inde hoc libro de agricultus inſtrumento, ſeu temporibus.*

AD C. CILNIUM MÆCENATEM.

QUid faciat lætas ſegetes, quo ſidere terram
Vertere, Mæcenas, ulmiſque adjungere vites
Conveniat: quæ cura boum, qui cultus habendo
Sit pecori, apibus quanta experientia parcis,
Hinc canere incipiam. Vos, ô clariſſima mundi
Lumina, labentem cœlo quæ ducitis annum,
Liber & alma Ceres; veſtro ſi munere tellus
Chaoniam pingui glandem mutavit ariſta,
Poculaque inventis Acheloïa miſcuit uvis:
Et vos agreſtum præſentia numina Fauni;
Ferte ſimul Faunique pedem, Dryadeſque puellæ;
Munera veſtra cano. tuque ô, cui prima frementem
Fudit equum, magno tellus percuſſa tridenti,
Neptune: & cultor nemorum, cui pinguia Ceæ
Ter centum nivei tondent dumeta juvenci:
Ipſe nemus linquens patrium ſaltuſque *Lycæi*,
Pan ovium cuſtos, tua ſi tibi Mænala curæ,
Adſis ô, Tegeæe, favens, oleæque Minerva
Inventrix, uncique puer monſtrator aratri,
Et teneram ab radice ferens, Silvane, cupreſſum:
Dîque deæq; omnes, ſtudium quibus arva tueri,
Quique novas alitis non ullo ſemine fruges:
Quique ſatis largum cœlo demittitis imbrem.
Tuq; adeo, quem mox quæ ſint habitura deorum
Concilia, incertum eſt; urbeſne inviſere, Cæſar,
Terrarumque velis curam, & te maximus orbis
Auctorem frugum tempeſtatumque potentem
Accipiat, cingens materna tempora myrto;
An deus immenſi venias maris, ac tua nautæ
Numina ſola colant: tibi ſerviat ultima Thule,
Teque ſibi generum Tethys emat omnibus undis:
An ne novum tardis ſidus te menſibus addas,
Qua locus Erigonea inter Chelaſque ſequentis

Pan-

Panditur. ipſe tibi jam brachia contrahit ardens
Scorpios, & cœli juſta plus parte relinquit.
Quicquid eris (nam te nec ſperent Tartara regem,
Nec tibi regnandi veniat tam dira cupido,
Quamvis Elyſios miretur Græcia campos,
Nec repetita ſequi curet Proſerpina matrem)
Da facilem curſum, atque audacibus annue cœptis,
Ignaroſque viæ mecum miſeratus agreſtis,
Ingredere, & votis jam nunc aſſueſce vocari.
Vere novo, gelidus canis cum montibus humor
Liquitur, & zephyro putris ſe gleba reſolvit,
Depreſſo incipiat jam tum mihi taurus aratro
Ingemere, & ſulco attritus ſplendeſcere vomer.
Illa ſeges demum votis reſpondet avari
Agricolæ, bis quæ ſolem, bis frigora ſenſit:
Illius immenſæ ruperunt horrea meſſes.
At prius ignotum ferro quam ſcindimus æquor,
Ventos, & varium cœli prædiſcere morem
Cura ſit, ac patrios cultuſque habituſque locorum,
Et quid quæque ferat regio, & quid quæq; recuſet.
Hic ſegetes, illic veniunt felicius uvæ:
Arborei fœtus alibi atque injuſſa vireſcunt
Gramina. nonne vides, croceos ut Tmolus odores,
India mittit ebur, molles ſua thura Sabæi?
At Chalybes nudi ferrum, viroſaque Pontus
Caſtorea, Eliadum palmas Epiros equarum?
Continuo has leges, æternaque fœdera certis
Impoſuit Natura locis: quo tempore primum
Deucalion vacuum lapides jactavit in orbem:
Unde homines nati durum genus. ergo age, terræ
Pingue ſolum primis extemplo à menſibus anni
Fortes invertant tauri, glebaſque jacentis
Pulverulenta coquat maturis ſolibus æſtas.
At ſi non fuerit tellus fœcunda; ſub ipſum
Arcturum tenui ſat erit ſuſpendere ſulco:
Illic, officiant lætis ne frugibus herbæ:
Hic, ſterilem exiguus ne deſerat humor arenam,
Alternis idem tonſas ceſſare novalis,
Et ſegnem patiere ſitu dureſcere campum.
Aut ibi flava ſeres mutato ſidere farra,
Unde prius lætum ſiliqua quaſſante legumen,
Aut tenuis fœtus viciæ, triſtiſque lupini
Suſtuleris fragiles calamos, ſilvamque ſonantem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Urit enim lini campum ſeges, urit avenæ:
Urunt Lethæo perfuſa papavera ſomno.
Sed tamen alternis facilis labor: arida tantum
Ne ſaturare fimo pingui pudeat ſola, neve
Effœtos cinerem immundum jactare per agros.
Sic quoque mutatis requieſcunt fœtibus arva.
Nec nulla interea eſt inaratæ gratia terræ.
Sæpe etiam ſterilis incendere profuit agros,
Atq; levem ſtipulam crepitantibus urere flammis:
Sive inde occultas vires, & pabula terræ
Pinguia concipiunt: ſive illis omne per ignem
Excoquitur vitium, atque exſudat inutilis humor;
Seu pluris calor ille vias & cæca relaxat
Spiramenta, novas veniat qua ſuccus in herbas:
Seu durat magis, & venas adſtringit hiantis:
Ne tenues pluviæ, rapidive potentia ſolis
Acrior, aut Boreæ penetrabile frigus adurat.
Multum adeo, raſtris glebas qui frangit inertis,
Vimineaſque trahit crates, juvat arva: neque illum
Flava Ceres alto nequicquam ſpectat Olympo:
Et qui, proſciſſo quæ ſuſcitat æquore terga,
Rurſus in obliquum verſo perrumpit aratro,
Exercetque frequens tellurem, atque imperat arvis.
Humida ſolſtitia atque hiemes orate ſerenas,
Agricolæ. hiberno lætiſſima pulvere farra,
Lætus ager. nullo tantum ſe Myſia cultu
Jactat, & ipſa ſuas mirantur Gargara meſſis.
Quid dicam, jacto qui ſemine comminus arva
Inſequitur, cumuloſque ruit male pinguis arenæ?
Deinde ſatis fluvium inducit, rivoſque ſequentis?
Et, cum exuſtus ager morientibus æſtuat herbis,
Ecce ſupercilio clivoſi tramitis undam
Elicit. illa cadens raucum per levia murmur
Saxa ciet, ſcatebriſque arentia temperat arva.
Quid, qui, ne gravidis procumbat culmus ariſtis,
Luxuriem ſegetum tenera depaſcit in herba,
Cum primum ſulcos æquant ſata? quique paludis
Collectum humorem bibula deducit arena?
Præſertim incertis ſi menſibus amnis abundans
Exit, & obducto late tenet omnia limo:
Unde cavæ tepido ſudant humore lacunæ.
Nec tamen (hæc cum ſint hominumque boumque labores

Ver-

Verſando terram experti) nihil improbus anſer,
Strymoniæque grues, & amaris intuba fibris,
Officiunt, aut umbra nocet. pater ipſe colendi
Haud facilem eſſe viam voluit, primuſq; per artem
Movit agros, curis acuens mortalia corda,
Nec torpere gravi paſſus ſua regna veterno.
Ante Jovem nulli ſubigebant arva coloni:
Nec ſignare quidem aut partiri limite campum
Fas erat. in medium quærebant: ipſaque tellus
Omnia liberius nullo poſcente ferebat.
Ille malum virus ſerpentibus addidit atris,
Prædarique lupos juſſit, pontumque moveri,
Mellaque decuſſit foliis, ignemque removit,
Et paſſim rivis currentia vina repreſſit:
Ut varias uſus meditando extunderet artes
Paullatim, & ſulcis frumenti quæreret herbam;
Ut ſilicis venis abſtruſum excuderet ignem.
Tunc alnos primum fluvii ſenſere cavatas:
Navita tum ſtellis numeros & nomina fecit,
Pleïadas, Hyadas, claramque Lycaonis Arcton.
Tum laqueis captare feras, & fallere viſco,
Inventum; & magnos canibus circumdare ſaltus.
Atque alius latum funda jam verberat amnem,
Alta petens: pelagoque alius trahit humida lina.
Tum ferri rigor, atque argutæ lamina ſerræ;
(Nam primi cuneis ſcindebant fiſſile lignum.)
Tum variæ venere artes. labor omnia vicit
Improbus, & duris urgens in rebus egeſtas.
Prima Ceres ferro mortales vertere terram
Inſtituit: cum jam glandes atque arbuta ſacræ
Deficerent ſilvæ, & victum Dodona negaret.
Mox & frumentis labor additus: ut mala culmos
Eſſet robigo, ſegniſque horreret in arvis
Carduus. intereunt ſegetes: ſubit aſpera ſilva
Lappæque tribulique; interque nitentia culta
Infelix lolium & ſteriles dominantur avenæ.
Quod niſi & aſſiduis terram inſectabere raſtris,
Et ſonitu terrebis aves, & ruris opaci
Falce premes umbras, votiſque vocaveris imbrem:
Heu, magnum alterius fruſtra ſpectabis acervum:
Concuſſaque famem in ſilvis ſolabere quercu.
Dicendum, & quæ ſint duris agreſtibus arma,
Quis ſine nec potuere ſeri, nec ſurgere meſſes.

Vomis, & inflexi primum grave robur aratri,
Tardaque Eleuſinæ matris volventia plauſtra,
Tribulaque, traheæque, & iniquo pondere raſtri:
Virgea præterea Celei viliſque ſuppellex,
Arbuteæ crates, & myſtica vannus Iacchi.
Omnia quæ multo ante memor proviſa repones;
Si te digna manet divini gloria ruris.
Continuo in ſilvis magna vi flexa domatur
In burim, & curvi formam accipit ulmus aratri.
Huic à ſtirpe pedes temo protentus in octo,
Binæ aures, duplici aptantur dentalia dorſo.
Cæditur & tilia ante jugo levis, altaque fagus,
Stivaque, quæ currus à tergo torqueat imos,
Et ſuſpenſa focis explorat robora fumus.
Poſſum multa tibi veterum præcepta referre;
Ni refugis, tenuiſque piget cognoſcere curas.
Area cum primis ingenti æquanda c lindro,
Et vertenda manu, & creta ſolidanda tenaci:
Ne ſubeant herbæ, neu pulvere victa fatiſcat;
Tum variæ illudant peſtes. ſæpe exiguus mus
Sub terris poſuitque domos atque horrea fecit:
Aut oculis capti fodere cubilia talpæ.
Inventuſque cavis bufo, & quæ plurima terræ
Monſtra ferunt: populatq; ingentem farris acervum
Curculio, atque inopi metuens formica ſenectæ.
Contemplator item, cum ſe nux plurima ſilvis
Induet in florem, & ramos curvabit olentes:
Si ſuperant fœtus, pariter frumenta ſequentur,
Magnaque cum magno veniet tritura calore.
At ſi luxuria foliorum exuberat umbra,
Nequicquam pinguis palea teret area culmos.
Semina vidi equidem multos medicare ſerentes,
Et nitro prius, & nigra perfundere amurca,
Grandior ut fœtus ſiliquis fallacibus eſſet.
Et quamvis igni exiguo properata maderent;
Vidi lecta diu, & multo ſpectata labore
Degenerare tamen: ni vis humana quotannis
Maxima quæque manu legeret. ſic omnia fatis
In pejus ruere, ac retro ſublapſa referri.
Non aliter, quam qui adverſo vix flumine lembum
Remigiis ſubigit; ſi brachia forte remiſit,
Atque illum in præceps prono rapit alveus amni.
Præterea tam ſunt Arcturi ſidera nobis,

Hæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Hædorumque dies ſervandi, & lucidus Anguis:
Quam, quibus in patriam ventoſa per æquora vectis
Pontus, & oſtriferi fauces tentantur Abydi.
Libra die ſomnique pares ubi fecerit horas,
Et medium luci atque umbris jam dividit orbem:
Exercete, viri, tauros; ſerite hordea campis,
Uſque ſub extremum brumæ intractabilis imbrem.
Nec non & lini ſegetem & Cereale papaver
Tempus humo tegere, & jamdudum incumbere aratris,
Dum ſicca tellure licet, dum nubila pendent.
Vere fabis ſatio. tum te quoque, Medica, putres
Accipiunt ſulci: & milio venit annua cura,
Candidus auratis aperit cum cornibus annum
Taurus, & averſo cedens Canis occidit aſtro.
At ſi triticeam in meſſem robuſtaque farra
Exercebis humum, ſoliſque inſtabis ariſtis:
Ante tibi Eoæ Atlantides abſcondantur,
Cnoſſiaque ardentis decedat ſtella Coronæ,
Debita quam ſulcis committas ſemina, quamque
Invitæ properes anni ſpem credere terræ.
Multi ante occaſum Majæ cœpere: ſed illos
Exſpectata ſeges vanis eluſit avenis.
Si vero viciamque ſeres vilemque faſelum,
Nec Peluſiacæ curam aſpernabere lentis;
Haud obſcura cadens mittet tibi ſigna Bootes.
Incipe, & ad medias ſementem extende pruinas,
Idcirco certis dimenſum partibus orbem
Per duodena regit mundi Sol aureus aſtra.
Quinque tenent cœlum zonæ: quarum una corufco
Semper ſole rubens, & torrida ſemper ab igni:
Quam circum extremæ dextra lævaque trahuntur,
Cærulea glacie concretæ atque imbribus atris.
Has inter mediamque duæ mortalibus ægris
Munere conceſſæ divum. via ſecta per ambas,
Obliquus qua ſe ſignorum verteret ordo.
Mundus ut ad Scythiam Rhipæaſque arduus arcis
Conſurgit; premitur Libyæ devexus in auſtros.
Hic vertex nobis ſemper ſublimis: at illum
Sub pedibus Styx atra videt, Maneſque profundi.
Maxumus hic flexu ſinuoſo elabitur anguis
Circum perque duas in morem fluminis Arctos,
Arctos Oceani metuentis æquore tingui.

Illic,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Illic, ut perhibent, aut intempeſta ſilet nox
Semper, & obtenta denſentur nocte tenebræ:
Aut redit à nobis Aurora, diemque reducit:
Noſque ubi primus equis Oriens adflavit anhelis,
Illic ſera rubens accendit lumina Veſper.
Hinc tempeſtates dubio prædiſcere cælo
Poſſumus, hinc meſſiſque diem, tempuſque ſerendi;
Et quando infidum remis impellere marmor
Conveniat: quando armatas deducere claſſis,
Aut tempeſtivam ſilvis evertere pinum.
Nec fruſtra ſignorum obitus ſpeculamur & ortus,
Temporibuſque parem diverſis quatuor annum.
Frigidus agricolam ſiquando continet imber,
Multa, forent quæ mox cælo properanda ſereno,
Maturare datur. durum procudit arator
Vomeris obtuſi dentem: cavat arbore lintres:
Aut pecori ſignum, aut numeros impreſſit acervis.
Exacuunt alii vallos, furcaſque bicornis,
Atque Amerina parant lentæ retinacula viti.
Nunc facilis rubea texatur fiſcina virga:
Nunc torrete igni fruges, nunc frangite ſaxo.
Quippe etiam feſtis quædam exercere diebus
Fas & jura ſinunt. rivos deducere nulla
Relligio vetuit, ſegeti prætendere ſepem,
Inſidias avibus moliri, incendere vepres,
Balantumque gregem fluvio merſare ſalubri.
Sæpe oleo tardi coſtas agitator aſelli,
Vilibus aut onerat pomis: lapidemque revertens
Incuſum, aut atræ maſſam picis urbe reportat.
Ipſa dies alios alio dedit ordine Luna
Felices operum. quintam fuge: pallidus Orcus,
Eumenideſque ſatæ. tum partu terra nefando
Cœumque Japetumque creat, ſævumque Typhoëa,
Et conjuratos cœlum reſcindere fratres.
Ter ſunt conati imponere Pelio Oſſam
Scilicet, atq; Oſſæ frondoſum involvere Olympum:
Ter pater exſtructos disjecit fulmine montis.
Septuma poſt decumam felix, & ponere vitem,
Et prenſos domitare boves, & licia telæ
Addere, nona fugæ melior, contraria furtis.
Multa adeo gelida melius ſe nocte dedere,
Aut cum ſole novo terras irrorat Eous.
Nocte leves melius ſtipulæ, nocte arida prata

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Tondentur: noctes lentus non deficit humor.
Et quidam ſeros hiberni ad luminis ignes
Pervigilat, ferroque faces inſpicat acuto.
Interea longum cantu ſolata laborem
Arguto conjunx percurrit pectine telas:
Aut dulcis muſti Volcano decoquit humorem,
Et foliis undam trepidi deſpumat aëni.
At rubicunda Ceres medio ſucciditur æſtu,
Et medio toſtas æſtu terit area fruges.
Nudus ara, ſere nudus. hiems ignava colono.
Frigoribus parto agricolæ plerumque fruuntur,
Mutuaque inter ſe læti convivia curant.
Invitat genialis hiems, curaſque reſolvit:
Ceu preſſæ cum jam portum tetigere carinæ,
Puppibus & læti nautæ impoſuere coronas.
Sed tamen & quernas glandes tum ſtringere tempus,
Et lauri baccas, oleamque, cruentaque myrta.
Tum gruibus pedicas & retia ponere cervis,
Auritoſque ſequi lepores: tum figere damas,
Stuppea torquentem Balearis verbera fundæ,
Cum nix alta jacet, glaciem cum flumina trudunt.
Quid tempeſtates autumni & ſidera dicam?
Atque ubi jam breviorque dies, & mollior æſtas,
Quæ vigilanda viris? vel cum ruit imbriferum ver;
Spicea jam campis cum meſſis inhorruit, & cum
Frumenta in viridi ſtipula lactentia turgent?
Sæpe ego, cum flavis meſſorem induceret arvis
Agricola, & fragili jam ſtringeret hordea culmo,
Omnia ventorum concurrere prœlia vidi:
Quæ gravidam late ſegetem ab radicibus imis
Sublime expulſam eruerent. ita turbine nigro
Ferret hiems culmumque levem ſtipulaſq; volantis.
Sæpe etiam immenſum cælo venit agmen aquarum,
Et fœdam glomerant tempeſtatem imbribus atris
Collectæ ex alto nubes. ruit arduus æther,
Et pluvia ingenti ſata læta boumque labores
Diluit. implentur foſſæ, & cava flumina creſcunt
Cum ſonitu, fervetque fretis ſpirantibus æquor.
Ipſe pater, media nimborum in nocte, coruſca
Fulmina molitur dextra. quo maxuma motu
Terra tremit: fugere feræ; & mortalia corda
Per gentes humilis ſtravit pavor. ille flagranti
Aut Atho, aut Rhodopen, aut alta Ceraunia telo
De-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Dejicit. ingeminant auſtri, & denſiſſimus imber.
Nunc nemora ingenti vento, nunc litora plangunt.
Hoc metuens, cæli menſis, & ſidera ſerva,
Frigida Saturni ſeſe quo ſtella receptet,
Quos ignis cæli Cyllenius erret in orbes.
In primis venerare deos, atque annua magnæ
Sacra refer Cereri lætis operatus in herbis,
Extremæ ſub caſum hiemis, jam vere ſereno.
Tum pingues agni, & tum molliſſima vina:
Tum ſomni dulces, denſæq; in montibus umbræ.
Cuncta tibi Cererem pubes agreſtis adoret.
Quoi tu lacte favos, & miti dilue Baccho:
Terque novas circum felix eat hoſtia fruges;
Omnis quam chorus & ſocii comitentur ovantes
Et Cererem clamore vocent in tecta: neque ante
Falcem maturis quiſquam ſupponat ariſtis,
Quam Cereri, torta redimitus tempora quercu,
Det motus incompoſitos & carmina dicat.
Atque hæc ut certis poſſimus diſcere ſignis,
Æſtuſque, pluviaſque, & agentis frigora ventos;
Ipſe pater ſtatuit, quid menſtrua Luna moneret,
Quo ſigno caderent auſtri: quid ſæpe videntes
Agricolæ, propius ſtabulis armenta tenerent.
Continuo ventis ſurgentibus, aut freta ponti
Incipiunt agitata tumeſcere, & aridus altis
Montibus audiri fragor: aut reſonantia longe
Litora miſceri, & nemorum increbreſcere murmur.
Jam ſibi tum curvis male temperat unda carinis,
Cum medio celeres revolant ex æquore mergi,
Clamoremque ferunt ad litora: cumque marinæ
In ſicco ludunt fulicæ: notaſque paludes
Deſerit, atque altam ſupra volat ardea nubem.
Sæpe etiam ſtellas, vento impendente, videbis
Præcipites cælo labi, noctiſque per umbram
Flammarum longos à tergo albeſcere tractus:
Sæpe levem paleam & frondes volitare caducas,
Aut ſumma nantis in aqua colludere plumas.
At Boreæ de parte trucis cum fulminat, & cum
Eurique zephyrique tonat domus; omnia plenis
Rura natant foſſis, atque omnis navita ponto (ber
Humida vela legunt. numquam imprudentibus im-
Obfuit. aut illum ſurgentem vallibus imis
Aëriæ fugere grues: aut bucula cælum

Suſpi-

Suſpiciens, patulis captavit naribus auras:
Aut arguta lacus circumvolitavit hirundo:
Et veterem in limo ranæ cecinere querelam.
Sæpius & tectis penetralibus extulit ova
Anguſtum formica terens iter, & bibit ingens
Arcus: & è paſtu decedens agmine magno
Corvorum increpuit denſis exercitus alis.
Jam varias pelagi volucres, & quæ Aſia circum
Dulcibus in ſtagnis rimantur prata Cayſtri,
Certatim largos humeris infundere rores,
Nunc caput objectare fretis, nunc currere in undas,
Et ſtudio incaſſum videas geſtire lavandi.
Tum cornix plena pluviam vocat improba voce,
Et ſola in ſicca ſecum ſpatiatur arena.
Nec nocturna quidem carpentes penſa puellæ
Neſcivere hiemem: teſta cum ardente viderent
Scintillare oleum, & putris concreſcere fungos.
Nec minus ex imbri ſoles & aperta ſerena
Proſpicere, & certis poteris cognoſcere ſignis.
Nam neque tum ſtellis acies obtuſa videtur,
Nec fratris radiis obnoxia ſurgere Luna,
Tenuia nec lanæ per cælum vellera ferri.
Non tepidum ad ſolem pennas in litore pandunt
Dilectæ Thetidi Alcyones: non ore ſolutos
Immundi meminere ſues jactare maniplos.
At nebulæ magis ima petunt, campoque recumbunt:
Solis & occaſum ſervans de culmine ſummo
Nequicquam ſeros exercet noctua cantus.
Apparet liquido ſublimis in aëre Niſus,
Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo.
Quacumque illa levem fugiens ſecat æthera pennis,
Ecce inimicus atrox magno ſtridore per auras
Inſequitur Niſus: qua ſe fert Niſus ad auras,
Illa levem fugiens raptim ſecat æthera pennis.
Tum liquidas corvi preſſo ter gutture voces
Aut quater ingeminant: & ſæpe cubilibus altis,
Neſcio qua præter ſolitum dulcedine læti,
Inter ſe foliis ſtrepitant. juvat imbribus actis
Progeniem parvam dulciſque reviſere nidos.
Haud equidem credo, quia ſit divinitus illis
Ingenium, aut rerum fato prudentia major.
Verum, ubi tempeſtas & cæli mobilis humor
Mutavere vias, & Juppiter uvidus auſtris,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Denſet, erant quæ rara modo, & ,quæ denſa, relaxat;
Vertuntur ſpecies animorum, & pectora motus
Nunc alios, alios, dum nubila ventus agebat,
Concipiunt. hinc ille avium concentus in agris,
Et lætæ pecudes, & ovantes gutture corvi.
Si vero ſolem ad rapidum lunaſque ſequentis
Ordine reſpicies; numquam te craſtina fallet
Hora, neque inſidiis noctis capiere ſerenæ.
Luna revertentes cum primum colligit ignis,
Si nigrum obſcuro comprenderit aëra cornu,
Maxumus agricolis pelagoque parebitur imber.
At, ſi virgineum ſuffuderit ore ruborem,
Ventus erit. vento ſemper rubet aurea Phœbe.
Sin ortu quarto (namque is certiſſimus auctor)
Pura, neque obtuſis per cælum cornibus ibit;
Totus & ille dies, & qui naſcentur ab illo
Exactum ad menſem, pluvia ventiſque carebunt:
Votaque ſervati ſolvent in litore nautæ
Glauco, & Panopeæ, & Inoo Melicertæ.
Sol quoq; & exoriens, & cum ſe condet in undas,
Signa dabit. ſolem certiſſima ſigna ſequuntur,
Et quæ mane refert, & quæ ſurgentibus aſtris.
Ille ubi naſcentem maculis variaverit ortum
Conditus in nubem, medioque refugerit orbe;
Suſpecti tibi ſint imbres. namque urget ab alto
Arboriſque ſatiſque notus pecorique ſiniſter.
Aut ubi ſub lucem denſa inter nubila ſeſe
Diverſi rumpent radii, aut ubi pallida ſurget
Tithoni croceum linquens Aurora cubile;
Heu, male tum mites defendet pampinus uvas:
Tam multa in tectis crepitans ſalit horrida grando.
Hoc etiam, emenſo cum jam decedet Olympo,
Profuerit meminiſſe magis. nam ſæpe videmus
Ipſius in vultu varios errare colores.
Cæruleus pluviam dununciat, igneus euros.
Sin maculæ incipient rutilo immiſcerier igni;
Omnia tunc pariter vento nimbiſque videbis
Fervere. non illa quiſquam me nocte per altum
Ire, neque à terra moneat convellere funem.
At ſi, cum referetque diem, condetque relatum,
Lucidus orbis erit, fruſtra terrebere nimbis,
Et claro ſilvas cernes aquilone moveri.
Denique, quid veſper ſerus vehat, unde ſerenas
Ven-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Ventus agat nubes , quid cogitet humidus auſter ,
Sol tibi ſigna dabit. ſolem quis dicere falſum
Audeat ? ille etiam cæcos inſtare tumultus
Sæpe monet,fraudemque & operta tumeſcere bella.
Ille etiam exſtincto miſeratus Cæſare Romam ,
Cum caput obſcura nitidum ferrugine texit ,
Impiaque æternam timuerunt ſæcula noctem.
Tempore quamquam illo tellus quoque , & æquora
Obſcenæque canes,importunæque volucres (ponti,
Signa dabant. quoties Cyclopum effervere in agros
Vidimus undantem ruptis fornacibus Ætnam ,
Flammarumque globos,liquefactaque volvere ſaxa!
Armorum ſonitum toto Germania cælo
Audiit: inſolitis tremuerunt motibus Alpes.
Vox quoque per lucos volgo exaudita ſilentis
Ingens, & ſimulacra modis pallentia miris
Viſa ſub obſcurum noctis , pecudeſque locutæ ,
Infandum. ſiſtunt amnes , terræque dehiſcunt ,
Et mœſtum illacrimat templis ebur,æraque ſudant.
Proluit inſano contorquens vortice ſilvas
Fluviorum rex Eridanus , campoſque per omnis
Cum ſtabulis armenta tulit. nec tempore eodem
Triſtibus aut exſtis fibræ apparere minaces ,
Aut puteis manare cruor ceſſavit : & alte
Per noctem reſonare, lupis ululantibus, urbes.
Non alias cælo ceciderunt plura ſereno
Fulgura : nec diri toties arſere cometæ.
Ergo inter ſeſe paribus concurrere telis
Romanas acies iterum videre Philippi :
Nec fuit indignum ſuperis , bis ſanguine noſtro
Emathiam, & latos Hæmi pingueſcere campos.
Scilicet & tempus veniet, cum finibus illis
Agricola, incurvo terram molitus aratro ,
Exeſa inveniet ſcabra robigine pila :
Aut gravibus raſtris galeas pulſabit inanis ,
Grandiaque effoſſis mirabitur oſſa ſepulcris.
Dî patrii Indigetes, & Romule, Veſtaque mater,
Quæ Tuſcum Tiberim , & Romana Palatia ſervas
Hunc ſaltem everſo juvenem ſuccurrere ſæclo
Ne prohibete. ſatis jam pridem ſanguine noſtro
Laomedonteæ luimus perjuria Troiæ.
Jam pridem nobis cœli te regia, Cæſar ,
Invidet,atque hominum queritur curare triumphos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Quippe ubi fas verſum atq; nefas: tot bella per or-
Tam multæ ſcelerum facies: non ullus aratro (bem:
Dignus honos. ſqualent abductis arva colonis,
Et curvæ rigidum falces conflantur in enſem.
Hinc movet Euphrates, illinc Germania bellum:
Vicinæ ruptis inter ſe legibus urbes
Arma ferunt. ſævit toto Mars impius orbe.
Ut cum carceribus ſeſe effudere quadrigæ,
Addunt ſe in ſpatia, & fruſtra retinacula tendens
Fertur equis auriga, neque audit currus habenas.

GEORGICON LIB. II.

ARG. *Hic liber tractat rationem vitium colendarum, præterea præcepta de olea & aliis arboribus.*

HActenus arvorum cultus, & ſidera cæli:
Nunc te, Bacche, canam, nec non ſilveſtria te-
Virgulta, & prolem tarde creſcentis olivæ. (cum
Huc, pater ô Lenæe, (tuis hic omnia plena
Muneribus: tibi pampineo gravidus autumno
Floret ager; ſpumat plenis vindemia labris)
Huc, pater ô Lenæe, veni; nudataque muſto
Tingue novo mecum direptis crura cothurnis.
Principio arboribus varia eſt natura creandis.
Namque aliæ, nullis hominum cogentibus, ipſæ
Sponte ſua veniunt, campoſque & flumina late
Curva tenent: ut molle ſiler, lentæque geniſtæ,
Populus, & glauca canentia fronde ſalicta.
Pars autem poſito ſurgunt de ſemine: ut altæ
Caſtaneæ, nemorumque Jovi quæ maxima frondet
Æſculus, atque habitæ Graiis oracula quercus.
Pullulat ab radice aliis denſiſſima ſilva:
Ut ceraſis, ulmiſque: etiam Parnaſia laurus
Parva ſub ingenti matris ſe ſubjicit umbra.
Hos Natura modos primum dedit: his genus omne
Silvarum, fruticumq; viret, nemorumque ſacrorum.
Sunt alii, quos ipſe via ſibi repperit uſus.
Hic plantas tenero abſcindens de corpore matrum
Depoſuit ſulcis: hic ſtirpes obruit arvo,
Quadrifidaſque ſudes, & acuto robore vallos:
Silvarumque aliæ preſſos propaginis arcus
Exſpectant, & viva ſua plantaria terra.
Nil radicis egent aliæ ſummumque putator

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Haud dubitat terræ referens mandare cacumen.
Quin & caudicibus ſectis (mirabile dictu)
Truditur è ſicco radix oleagina ligno.
Et ſæpe alterius ramos impune videmus
Vertere in alterius, mutatamque inſita mala
Ferre pirum, & prunis lapidoſa rubeſcere corna.
Quare agite, ô proprios generatim diſcite cultus,
Agricolæ, fructuſque feros mollite colendo:
Neu ſegnes jaceant terræ. juvat Iſmara Baccho
Conſerere, atque olea magnum veſtire Taburnum
Tuque ades, inceptumque una decurre laborem,
O decus, ô famæ merito pars maxima noſtræ,
Mæcenas, pelagoque volans da vela patenti.
Non ego cuncta meis amplecti verſibus opto:
Non, mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum,
Ferrea vox. ades, & primi lege litoris oram.
In manibus terræ. non hic te carmine ficto,
Atque per ambages & longa exorſa tenebo.
Sponte ſua quæ ſe tollunt in luminis auras,
Infœcunda quidem, ſed læta & fortia ſurgunt:
Quippe ſolo natura ſubeſt. tamen hæc quoque ſi quis
Inſerat, aut ſcrobibus mandet mutata ſubactis,
Exuerint ſilveſtrem animum: cultuque frequenti,
In quaſcunque voces artis, haud tarda ſequentur.
Nec non &, ſterilis quæ ſtirpibus exit ab imis,
Hoc faciet, vacuos ſi ſit digeſta per agros:
Nunc altæ frondes, & rami matris opacant,
Creſcentique adimunt fœtus, uruntque ferentem.
Jam, quæ ſeminibus jactis ſe ſuſtulit, arbos
Tarda venit, feris factura nepotibus umbram:
Pomaque degenerant ſuccos oblita prioris:
Et turpis avibus prædam fert uva racemos.
Scilicet omnibus eſt labor impendendus, & omnes
Cogendæ in ſulcum, ac multa mercede domandæ.
Sed truncis oleæ melius, propagine vites,
Reſpondent, ſolido Paphiæ de robore myrtus.
Plantis eduræ coruli naſcuntur, & ingens
Fraxinus, Herculeæque arbos umbroſa coronæ,
Chaoniique patris glandes: etiam ardua palma
Naſcitur, & caſus abies viſura marinos.
Inſeritur vero & fœtu nucis arbutus horrida,
Et ſteriles platani malos geſſere valentis,
Caſtaneæ fagos, ornuſque incanuit albo

Flore piri, glandemq; ſues fregere ſub ulmis. (plex.
Nec modus, inſerere, atque oculos imponere, ſim-
Nam qua ſe medio trudunt de cortice gemmæ,
Et tenuis rumpunt tunicas; anguſtus in ipſo
Fit nodo ſinus: huc aliena ex arbore germen
Includunt, udoque docent inoleſcere libro.
Aut rurſum enodes trunci reſecantur, & altè
Finditur in ſolidum cuneis via: deinde feraces
Plantæ immittuntur. nec longum tempus, & ingens
Exiit ad cœlum ramis felicibus arbos,
Miraturque novas frondis, & non ſua poma.
Præterea genus haud unum, nec fortibus ulmis,
Nec ſalici, lotoque, neque Idæis cypariſſis:
Nec pingues unam in faciem naſcuntur olivæ
Orchades, & radii, & amara pauſia bacca,
Pomaque, & Alcinoi ſilvæ: nec ſurculus idem
Cruſtumiis, Syriiſque piris, gravibuſque volemis.
Non eadem arboribus pendet vindemia noſtris,
Quam Methymnæo carpit de palmite Lesbos.
Sunt Thaſiæ vites, ſunt & Mareotides albæ:
Pinguibus hæ terris habiles, levioribus illæ.
Et paſſo pſythia utilior, tenuiſque Lageos,
Tentatura pedes olim, vincturaque linguam,
Purpureæ, preciæque. & quo te carmine dicam
Rhætica? nec cellis ideo contende Falernis.
Sunt etiam Aminneæ vites firmiſſima vina,
Tmolius adſurgit quibus, & rex ipſe Phanæus,
Argitiſque minor: cui non certaverit ulla,
Aut tantum fluere, aut totidem durare per annos.
Non ego te, Dîs & menſis accepta ſecundis,
Tranſierim, Rhodia, & tumidis Bumaſte racemis.
Sed neq; quam multæ ſpecies, nec nomina quæ ſint
Eſt numerus; neq; enim numero comprendere refert:
Quem qui ſcire velit, Libyci velit æquoris idem
Diſcere quam multæ zephyro turbentur arenæ:
Aut, ubi navigiis violentior incidit eurus,
Noſſe, quot Ionii veniant ad litora fluctus.
Nec vero terræ ferre omnes omnia poſſunt.
Fluminibus ſalices, craſſiſque paludibus alni
Naſcuntur: ſteriles ſaxoſis montibus orni.
Litora myrtetis lætiſſima. denique apertos
Bacchus amat collis: aquilonem & frigora taxi.
Adſpice & extremis domitum cultoribus orbem,
Eoaſqu

Eoaſque domos Arabum, pictoſque Gelonos.
Diviſæ arboribus patriæ. ſola India nigrum
Fert ebenum: ſolis eſt thurea virga Sabæis.
Quid tibi odorato referam ſudantia ligno
Balſamaque, & baccas ſemper frondentis acanthi?
Quid nemora Æthiopum molli canentia lana?
Velleraque ut foliis depectant tenuia Seres?
Aut quos Oceano propior gerit India lucos,
Extremi ſinus orbis? ubi aëra vincere ſummum
Arboribus haud ullæ jactu potuere ſagittæ.
Et gens illa quidem ſumtis non tarda pharetris.
Media fert triſtis ſuccos, tardumque ſaporem
Felicis mali; quo non præſentius ullum,
Pocula ſi quando ſævæ infecere novercæ.
Miſcueruntque herbas & non innoxia verba,
Auxilium venit, ac membris agit atra venena.
Ipſa ingens arbos, faciemque ſimillima lauro;
Et, ſi non alium late jactaret odorem,
Laurus erat. folia haud ullis labentia ventis:
Flos ad prima tenax. animas & olentia Medi
Ora fovent illo, & ſenibus medicantur anhelis.
Sed neque Medorum ſilvæ ditiſſima terra,
Nec pulcher Ganges, atque auro turbidus Hermus,
Laudibus Italiæ certent: non Bactra, neque Indi,
Totaque thuriferis Panchaïa pinguis arenis.
Hæc loca non tauri ſpirantes naribus ignem
Invertere, ſatis immanis dentibus hydri;
Nec galeis, denſiſque virûm ſeges horruit haſtis?
Sed gravidæ fruges, & Bacchi Maſſicus humor
Implevere: tenent oleæ armentaque læta.
Hinc bellator equus campo ſeſe arduus infert:
Hinc albi, Clitumne, greges, & maxima taurus
Victima, ſæpe tuo perfuſi flumine ſacro,
Romanos ad templa deûm duxere triumphos.
Hic ver aſſiduum, atque alienis menſibus æſtas:
Bis gravidæ pecudes, bis pomis utilis arbos.
At rabidæ tigres abſunt, & ſæva leonum
Semina; nec miſeros fallunt aconita legentis;
Nec rapit immenſos orbis per humum, neque tanto
Squameus in ſpiram tractu ſe colligit anguis.
Adde tot egregias urbis, operumque laborem,
Tot congeſta manu præruptis oppida ſaxis.
Fluminaque antiquos ſubterlabentia muros.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

An mare, quod ſupra, memorem, quodque alluit in-
An ne lacus tantos? te, Lari maxime, teque (fra,
Fluctibus & fremitu aſſurgens, Benace, marino?
An memorem portus, Lucrinoque addita clauſtra:
Atque indignatum magnis ſtridoribus æquor,
Julia qua ponto longe ſonat unda refuſo,
Tyrrhenuſque fretis immittitur æſtus Avernis?
Hæc eadem argenti rivos, ærisque metalla
Oſtendit venis, atque auro plurima fluxit.
Hæc genus acre virûm Marſos, pubemq, Sabellam,
Aſſuetumque malo Ligurem, Volſcoſque verutos
Extulit: hæc Decios, Marios, magnoſque Camillos:
Scipiadas duros bello: & te, maxime Cæſar:
Qui nunc extremis Aſiæ jam victor in oris
Imbellem avertis Romanis arcibus Indum.
Salve, magna parens frugum, Saturnia tellus,
Magna virûm: tibi res antiquæ laudis & artis
Ingredior, ſanctos auſus recludere fontis,
Aſcræumque cano Romana per oppida carmen.
Nunc locus arvorum ingeniis: quæ robora cuique,
Quis color, & quæ ſit rebus natura ferendis.
Difficiles primum terræ, colleſque maligni,
Tenuis ubi argilla, & dumoſis calculus arvis.
Palladia gaudent ſilva vivacis olivæ.
Indicio eſt tractu ſurgens oleaſter eodem
Plurimus, & ſtrati baccis ſilveſtribus agri.
At quæ pinguis humus, dulcique uligine læta,
Quique frequens herbis & fertilis ubere campus,
Qualem ſæpe cava montis convalle ſolemus
Deſpicere, huc ſummis liquuntur rupibus amnes,
Felicemque trahunt limum: quique editus auſtro,
Et filicem curvis inviſam paſcit aratris:
Hic tibi prævalidas olim multoque fluentes
Sufficiet Baccho vitis: hic fertilis uvæ,
Hic laticis, qualem pateris libamus & auro,
Inflavit cum pinguis ebur Tyrrhenus ad aras,
Lancibus & pandis fumantia reddimus exta.
Sin armenta magis ſtudium vituloſque tueri,
Aut fœtus ovium, aut urentis culta capellas:
Saltus, & ſaturi petito longinqua Tarenti,
Et qualem infelix amiſit Mantua campum,
Paſcentem niveos herboſo flumine cycnos.
Non liquidi gregibus fontes, non gramina deerunt
E

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Et quantum longis carpent armenta diebus,
Exigua tantum gelidus ros nocte reponet.
Nigra fere, & preſſo pinguis ſub vomere terra,
Et cui putre ſolum, (namque hoc imitamur arando)
Optuma frumentis. non ullo ex æquore cernes
Plura domum tardis decedere plauſtra juvencis:
Aut unde iratus ſilvam devexit arator,
Et nemora evertit multos ignava per annos,
Antiquaſque domos avium cum ſtirpibus imis
Eruit: illæ altum nidis petiere relictis.
At rudis enituit impulſo vomere campus.
Nam jejuna quidem clivoſi glarea ruris
Vix humilis apibus caſias roremque miniſtrat:
Et tophus ſcaber, & nigris exeſa chelydris
Creta, negant alios æque ſerpentibus agros
Dulcem ferre cibum, & curvas præbere latebras.
Quæ tenuem exhalat nebulam, fumoſque volucris,
Et bibit humorem, &, cum vult, ex ſe ipſa remittit,
Quæque ſuo viridi ſemper ſe gramine veſtit,
Nec ſcabie & falſa lædit robigine ferrum,
Illa tibi lætis intexet vitibus ulmos:
Illa ferax oleæ eſt: illam experiere colendo,
Et facilem pecori, & patientem vomeris unci.
Talem dives arat Capua, & vicina Veſevo
Ora jugo, & vacuis Clanius non æquus Acerris.
Nunc, quo quamque modo poſſis cognoſcere, dicam.
Rara ſit, an ſupra morem ſi denſa, requiras,
Altera frumentis quoniam favet, altera Baccho,
Denſa magis Cereri, rariſſima quæque Lyæo:
Ante locum capies oculis, alteque jubebis
In ſolido puteum demitti, omnemque repones
Rurſus humum, & pedibus ſummas æquabis arenas.
Si deerunt, rarum pecorique & vitibus almis
Aptius uber erit. ſin in ſua poſſe negabunt
Ire loca, & ſcrobibus ſuperabit terra repletis,
Spiſſus ager: glebas cunctantis craſſaque terga
Exſpecta, & validis terram proſcinde juvencis.
Salſa autem tellus, & quæ perhibetur amara,
Frugibus infelix (ea nec manſueſcit arando,
Nec Baccho genus, aut pomis ſua nomina ſervat)
Tale dabit ſpecimen. tu ſpiſſo vimine qualos,
Colaque prælorum fumoſis deripe tectis.
Huc ager ille malus, dulceſque à fontibus undæ

Ad plenum calcentur. aqua eluctabitur omnis
Scilicet, & grandes ibunt per vimina guttæ.
At ſapor indicium faciet manifeſtus, & ora
Triſtia tentantum ſenſu torquebit amaror.
Pinguis item quæ ſit tellus, hoc denique pacto
Diſcimus. haud umquam manibus jactata fatiſcit,
Sed picis in morem ad digitos lenteſcit habendo.
Humida majores herbas alit, ipſaque juſto
Lætior. ah nimium ne ſit mihi fertilis illa,
Neu ſe prævalidam primis oſtendat ariſtis!
Quæ gravis eſt, ipſo tacitam ſe pondere prodit;
Quæque levis. promtum eſt oculis prædiſcere nigram,
Et quis cui color. at ſceleratum exquirere frigus
Difficile eſt: piceæ tantum, taxique nocentes
Interdum, aut ederæ pandunt veſtigia nigræ.
His animadverſis, terram multo ante memento
Excoquere, & magnos ſcrobibus concidere montis,
Ante ſupinatas aquiloni oſtendere glebas,
Quam lætum infodias vitis genus. optima putri
Arva ſolo: id venti curant, gelidæque pruinæ,
Et labefacta movens robuſtus jugera foſſor.
At ſi quos haud ulla viros vigilantia fugit;
Ante locum ſimilem exquirunt, ubi prima paretur
Arboribus ſeges, & quo mox digeſta feratur,
Mutatam ignorent ſubito ne ſemina matrem.
Quin etiam cœli regionem in cortice ſignant:
Ut, quo quæque modo ſteterit, qua parte calores
Auſtrinos tulerit, qua terga obverterit axi,
Reſtituant. adeo in teneris conſueſcere multum eſt.
Collibus, an plano melius ſit ponere vitem,
Quære prius. ſi pinguis agros metabere campi,
Denſa ſere: in denſo non ſegnior ubere Bacchus.
Sin, tumulis accli[v]e ſolum colliſque ſupinos,
Indulge ordinibus: nec ſecius omnis in unguem
Arboribus poſitis ſecto via limite quadret.
Ut ſæpe ingenti bello cum longa cohortis
Explicuit legio, & campo ſtetit agmen aperto,
Directæque acies, ac late fluctuat omnis
Ære renidenti tellus, nec dum horrida miſcent
Prœlia, ſed dubius mediis Mars errat in armis.
Omnia ſint paribus numeris dimenſa viarum:
Non animum modo uti paſcat proſpectus inanem:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Sed quia non aliter vires dabit omnibus æquas
Terra, neque in vacuum poterunt ſe extendere rami.
Forſitan & ſcrobibus quæ ſint faſtigia quæras.
Auſim vel tenui vitem committere ſulco.
Altior ac penitus terræ defigitur arbos,
Æſculus in primis: quæ quantum vertice ad auras
Ætherias, tantum radice in Tartara tendit.
Ergo non hiemes illam, non flabra, neque imbres
Convellunt. immota manet, multoſque nepotes,
Multa virûm volvens durando ſæcula vincit.
Tum fortis late ramos & brachia tendens
Huc illuc, media ipſa ingentem ſuſtinet umbram.
Neve tibi ad ſolem vergant vineta cadentem:
Neve inter vites corulum ſere: neve flagella
Summa pete, aut ſumma deſtringe ex arbore plan-
(Tantus amor terræ) neu ferro læde retuſo (tas:
Semina, neve oleæ ſilveſtris inſere truncos.
Nam ſæpe incautis paſtoribus excidit ignis,
Qui furtim pingui primum ſub cortice tectus
Robora comprendit, frondeſque elapſus in altas
Ingentem cœlo ſonitum dedit. inde ſecutus
Per ramos victor, perque alta cacumina regnat,
Et totum involvit flammis nemus, & ruit atram
Ad cœlum picea craſſus caligine nubem:
Præſertim ſi tempeſtas à vertice ſilvis
Incubuit, glomeratque ferens incendia ventus.
Hoc ubi; non à ſtirpe valent, cæſæque reverti
Poſſunt, atque ima ſimiles revireſcere terra:
Infelix ſuperat foliis oleaſter amaris.
Nec tibi tam prudens quiſquam perſuadeat auctor,
Tellurem Borea rigidam ſpirante moveri.
Rura gelu tum claudit hiems: nec ſemine jacto
Concretam patitur radicem adfigere terræ.
Optima vinetis ſatio, cum vere rubenti
Candida venit avis longis inviſa colubris:
Prima vel autumni ſub frigora, cum rapidus Sol
Nondum hiemem contingit equis. jam præterit æ-
Ver adeo frondi nemorum, ver utile ſilvis: (ſtas.
Vere tument terræ, & genitalia ſemina poſcunt.
Tum pater omnipotens fœcundis imbribus Æther
Conjugis in gremium lætæ deſcendit, & omnes
Magnus alit, magno commixtus corpore, fœtus.
Avia tum reſonant avibus virgulta canoris,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Et Venerem certis repetunt armenta diebus:
Parturit almus ager, zephyrique tepentibus auris
Laxant arva ſinus. ſuperat tener omnibus humor;
Inque novos ſoles audent ſe gramina tuto
Credere: nec metuit ſurgentis pampinus auſtros,
Aut actum cœlo magnis aquilonibus imbrem:
Sed trudit gemmas, & frondis explicat omnis.
Non alios prima creſcentis origine mundi
Inluxiſſe dies, aliumve habuiſſe tenorem
Crediderim. ver illud erat: ver magnus agebat
Orbis, & hibernis parcebant flatibus euri:
Cum primæ lucem pecudes hauſere, virûmque
Ferrea progenies duris caput extulit arvis,
Immiſſæque feræ ſilvis, & ſidera cœlo.
Nec res hunc teneræ poſſent perferre laborem,
Si non tanta quies iret frigusque caloremque
Inter, & exciperet cœli indulgentia terras.
Quod ſupereſt, quæcumque premes virgulta per
agros,
Sparge fimo pingui, & multa memor occule terra:
Aut lapidem bibulum, aut ſqualentis infode conchas.
Inter enim labentur aquæ, tenuiſque ſubibit
Halitus, atque animos tollent ſata. jamque reperti,
Qui ſaxo ſuper, atque ingentis pondere teſtæ
Urguerent: hoc effuſos munimen ad imbris:
Hoc, ubi hiulca ſiti findit Canis æſtifer arva.
Seminibus poſitis, ſupereſt deducere terram
Sæpius ad capita, & duros jactare bidentis:
Aut preſſo exercere ſolum ſub vomere, & ipſa
Flectere luctantis inter vineta juvencos.
Tum levis calamos, & raſæ haſtilia virgæ,
Fraxineaſque aptare ſudes, furcaſque bicornis:
Viribus eniti quarum, & contemnere ventos
Adſueſcant, ſummaſque ſequi tabulata per ulmos.
Ac, dum prima novis adoleſcit frondibus ætas,
Parcendum teneris: & dum ſe lætus ad auras
Palmes agit, laxis per purum immiſſus habenis,
Ipſa acies falcis nondum tentanda, ſed uncis
Carpendæ manibus frondes, interque legendæ.
Inde ubi jam validis amplexæ ſtirpibus ulmos
Exierint, tunc ſtringe comas, tunc brachia tonde.
Ante reformidant ferrum: tunc denique dura
Exerce imperia, & ramos compeſce fluentis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Texendæ ſepes etiam, & pecus omne tenendum:
Præcipue dum frons tenera imprudenſque laborum:
Cui, ſuper indignas hiemes ſolemque potentem,
Silveſtres uri aſſidue capreæque ſequaces
Inludunt: paſcuntur oves avidæque juvencæ.
Frigora nec tantum cana concreta pruina,
Aut gravis incumbens ſcopulis arentibus æſtas,
Quantum illi nocuere greges, durique venenum
Dentis, & admorſo ſignata in ſtirpe cicatrix.
Non aliam ob culpam Baccho caper omnibus aris
Cæditur, & veteres ineunt proſcænia ludi;
Præmiaque ingentis pagos, & compita circum
Theſidæ poſuere, atque inter pocula læti
Mollibus in pratis unctos ſaluere per utres.
Nec non Auſonii, Troja gens miſſa, coloni
Verſibus incomtis ludunt, riſuque ſoluto,
Oraque corticibus ſumunt horrenda cavatis:
Et te, Bacche, vocant per carmina læta, tibique
Oſcilla ex alta ſuſpendunt mollia pinu.
Hinc omnis largo pubeſcit vinea fœtu:
Complentur valleſque cavæ ſaltuſque profundi,
Et quocumque deus circum caput egit honeſtum.
Ergo rite ſuum Baccho dicemus honorem
Carminibus patriis, lanceſque & liba feremus,
Et ductus cornu ſtabit ſacer hircus ad aram,
Pinguiaque in verubus torrebimus exſta colurnis.
Eſt etiam ille labor curandis vitibus alter: (annis
Cui numquam exhauſti ſatis eſt. namque omne quot-
Terque quaterq; ſolum ſcindendum, glebaque verſis
Æternum frangenda bidentibus: omne levandum
Fronde nemus. redit agricolis labor actus in orbem,
Atque in ſe ſua per veſtigia volvitur annus.
Ac jam olim ſeras poſuit cum vinea frondis,
Frigidus & ſilvis aquilo decuſſit honorem,
Jam tum acer curas venientem extendit in annum
Ruſticus, & curvo Saturni dente relictam
Perſequitur vitem attondens, fingitque putando.
Primus humum fodito, primus devecta cremato
Sarmenta, & vallos primus ſub tecta referto:
Poſtremus metito. bis vitibus ingruit umbra:
Bis ſegetem denſis obducunt ſentibus herbæ.
Durus uterque labor. laudato ingentia rura:
Exiguum colito. nec non etiam aſpera ruſci

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Vimina per ſilvam, & ripis fluvialis arundo
Cæditur, incultique exercet cura ſalicti.
Jam vinctæ vites: jam falcem arbuſta reponunt:
Jam canit extremos effœtus vinitor antes.
Sollicitanda tamen tellus, pulviſque movendus,
Et jam maturis metuendus Juppiter uvis.
Contra, non ulla eſt oleis cultura: neque illæ
Procurvam exſpectant falcem raſtroſque tenaces.
Cum ſemel hæſerunt arvis, auraſque tulerunt.
Ipſa ſatis tellus, cum dente recluditur unco,
Sufficit humorem, & gravidas cum vomere fruges.
Hoc pinguem & placitam Paci nutritor olivam.
Poma quoque, ut primum truncos ſenſere valentis,
Et vires habuere ſuas, ad ſidera raptim
Vi propria nituntur, opiſque haud indiga noſtræ.
Nec minus interea fœtu nemus omne graveſcit,
Sanguineiſque inculta rubent aviaria baccis.
Tondentur cytiſi, tædas ſilva alta miniſtrat,
Paſcunturque ignes nocturni, & lumina fundunt.
Et dubitant homines ſerere, atq; impendere curam?
Quid majora ſequar? ſalices, humileſque geniſtæ,
Aut illæ pecori frondem, aut paſtoribus umbras,
Sufficiunt: ſeptemque ſatis, & pabula melli.
Et juvat undantem buxo ſpectare Cytorum,
Naryciæque picis lucos: juvat arva videre,
Non raſtris hominum, non ulli obnoxia curæ.
Ipſæ Caucaſio ſteriles in vertice ſilvæ,
Quas animoſi Euri aſſidue franguntque feruntque,
Dant alios aliæ fœtus, dant utile lignum
Navigiis pinos, domibus cedrumque cupreſſoſque.
Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plauſtris
Agricolæ, & pandas ratibus poſuere carinas.
Viminibus ſalices fœcundæ, frondibus ulmi:
At myrtus validis haſtilibus, & bona bello
Cornus: Ityræos taxi torquentur in arcus.
Nec tiliæ leves aut torno raſile buxum
Non formam accipiunt, ferroque cavantur acuto.
Nec non & torrentem undam levis innatat alnus,
Miſſa Pado: nec non & apes examina condunt
Corticibuſque cavis vitioſæque ilicis alveo.
Quid memorandum æque Baccheïa dona tulerunt?
Bacchus & ad culpam cauſſas dedit. ille furentis
Centauros letho domuit, Rhœtumque Pholumque,
Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.
O fortunatos nimium, ſua ſi bona norint,
Agricolas! quibus ipſa, procul diſcordibus armis,
Fundit humo facilem victum juſtiſſima tellus.
Si non ingentem foribus domus alta ſuperbis
Mane ſalutantum totis vomit ædibus undam;
Nec varios inhiant pulchra teſtudine poſtes,
Inluſaſque auro veſtis, Ephyreïaque æra;
Alba neque Aſſyrio fucatur lana veneno,
Nec caſia liquidi corrumpitur uſus olivi:
At ſecura quies, & neſcia fallere vita,
Dives opum variarum, at latis otia fundis,
Speluncæ, vivique lacus, at frigida Tempe,
Mugituſque boum molleſque ſub arbore ſomni
Non abſunt. illic ſaltus ac luſtra ferarum,
Et patiens operum, exiguoque aſſueta juventus,
Sacra deûm, ſanctique patres: extrema per illos
Juſtitia excedens terris veſtigia fecit.
Me vero primum dulces ante omnia Muſæ,
Quarum ſacra fero ingenti percuſſus amore,
Accipiant; cœlique vias, & ſidera monſtrent:
Defectus ſolis varios, lunæque labores:
Unde tremor terris: qua vi maria alta tumeſcant
Objicibus ruptis, rurſuſque in ſe ipſa reſidant:
Quid tantum Oceano properent ſe tinguere ſoles
Hiberni, vel quæ tardis mora noctibus obſtet.
Sin, has ne poſſim naturæ accedere partes,
Frigidus obſtiterit circum præcordia ſanguis;
Rura mihi & rigui placeant in vallibus amnes;
Flumina amem ſilvaſque inglorius. ô, ubi campi,
Spercheoſque, & virginibus bacchata Lacænis
Taygeta: ô, qui me gelidis in vallibus Hæmi
Siſtat, & ingenti ramorum protegat umbra!
Felix, qui potuit rerum cognoſcere cauſſas:
Atque metus omnis & inexorabile fatum
Subjecit pedibus, ſtrepitumque Acherontis avari!
Fortunatus & ille, deos qui novit agreſtis,
Panaque, Silvanumq; ſenem, Nymphaſq; ſorores.
Illum non populi faſces, non purpura regum
Flexit, & infidos agitans diſcordia fratres;
Aut conjurato deſcendens Dacus ab Hiſtro:
Non res Romanæ, perituraque regna: neque ille
Aut doluit miſerans inopem, aut invidit habenti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Quos rami fructus, quas ipſa volentia rura
Sponte tulere ſua, carpſit: nec ferrea jura,
Inſanumque forum, aut populi tabularia vidit.
Sollicitant alii remis freta cæca, ruuntque
In ferrum, penetrant aulas, & limina regum:
Hic petit excidiis urbem, miſeroſque Penatis,
Ut gemma bibat, & Sarrano dormiat oſtro.
Condit opes alius, defoſſoque incubat auro.
Hic ſtupet attonitus Roſtris: hunc plauſus hiantem
Per cuneos (geminatus enim) plebiſque patrumque
Corripuit: gaudent perfuſi ſanguine fratrum,
Exſilioque domos & dulcia limina mutant,
Atque alio patriam quærunt ſub ſole jacentem.
Agricola incurvo terram dimovit aratro.
Hinc anni labor: hinc patriam parvoſque nepotes
Suſtinet, hinc armenta boum, meritoſque juvencos.
Nec requies, quin aut pomis exuberet annus,
Aut fœtu pecorum, aut Cerealis mergite culmi.
Proventuque oneret ſulcos, atque horrea vincat.
Venit hiems, teritur Sicyonia bacca trapetis,
Glande ſues læti redeunt, dant arbuta ſilvæ:
Et varios ponit fœtus autumnus, & alte
Mitis in apricis coquitur vindemia ſaxis.
Interea dulces pendent circum oſcula nati:
Caſta pudicitiam ſervat domus, ubera vaccæ
Lactea demittunt, pingueſque in gramine læto
Inter ſe adverſis luctantur cornibus hædi.
Ipſe dies agitat feſtos, fuſuſque per herbam,
Ignis ubi in medio, & ſocii cratera coronant,
Te libans, Lenæe, vocat: pecoriſque magiſtris
Velocis jaculi certamina ponit in ulmo:
Corporaque agreſti nudant prædura palæſtra.
Hanc olim veteres vitam coluere Sabini,
Hanc Remus, & frater: ſic fortis Etruria crevit:
Scilicet & rerum facta eſt pulcherrima Roma,
Septemque una ſibi muro circumdedit arces.
Ante etiam ſceptrum Dictæi regis, & ante
Impia quam cæſis gens eſt epulata juvencis,
Aureus hanc vitam in terris Saturnus agebat.
Necdum etiam audierant inflari claſſica, necdum
Impoſitos duris crepitare incudibus enſis.
Sed nos immenſum ſpatiis confecimus æquor:
Et jam tempus equûm fumantia ſolvere colla.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

GEORGICON LIB. III.

ARG. *Tertius liber continet deſcriptionem animantium, & quarum beſtiarum eſt maximus uſus.*

TE quoque, magna Pales, & te memorande canemus
Paſtor ab Amphryſo: vos ſilvæ amneſque Lycæi.
Cætera, quæ vacuas tenuiſſent carmina mentes,
Omnia jam vulgata. quis aut Euryſthea durum,
Aut inlaudati neſcit Buſiridis aras?
Cui non dictus Hylas puer, & Latonia Delos?
Hippodameque, humeroque Pelops inſignis eburno,
Acer equis? tentanda via eſt, qua me quoque poſſim
Tollere humo, victorque virum volitare per ora.
Primus ego in patriam mecum, modo vita ſuperſit,
Aonio rediens deducam vertice Muſas:
Primus Idumeas referam tibi, Mantua, palmas:
Et viridi in campo templum de marmore ponam
Propter aquam, tardis ingens ubi flexibus errat
Mincius & tenera prætexit arundine ripas.
In medio mihi Cæſar erit, templumque tenebit.
Illi victor ego, & Tyrio conſpectus in oſtro,
Centum quadrijugos agitabo ad flumina currus.
Cuncta mihi, Alpheum linquens lucoſque Molorchi,
Curſibus, & crudo decernet Græcia cæſtu.
Ipſe caput tonſæ foliis ornatus olivæ
Dona feram. jam nunc ſollemnis ducere pompas
Ad delubra juvat, cæſoſque videre juvencos:
Vel ſcæna ut verſis diſcedat frontibus: utque
Purpurea intexti tollant aulæa Britanni.
In foribus pugnam ex auro ſolidoque elephanto
Gangaridum faciam, victoriſque arma Quirini:
Atque hic undantem bello, magnumque fluentem
Nilum, ac navali ſurgentis ære columnas.
Addam urbis Aſiæ domitas, pulſumque Niphaten,
Fidentemque fuga Parthum verſiſque ſagittis,
Et duo rapta manu diverſo ex hoſte tropæa,
Biſque triumphatas utroque ab litore gentis.
Stabunt & Parii lapides ſpirantia ſigna,
Aſſaraci proles, demiſſæque ab Jove gentis
Nomina, Troſq; parens, & Trojæ Cynthius auctor.
Invidia infelix Furias amnemque ſeverum
Cocyti metuet, tortoſque Ixionis anguis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Immanemque rotam, & non exſuperabile ſaxum.
Interea Dryadum ſilvas ſaltuſque ſequamur
Intactos, tua, Mæcenas, haud mollia juſſa.
Te ſine nil altum mens inchoat. en age ſegnis
Rumpe moras: vocat ingenti clamore Cithæron,
Taygetique canes, domitrixq; Epidaurus equorum:
Et vox aſſenſu nemorum ingeminata remugit.
Mox tamen ardentis accingar dicere pugnas
Cæſaris, & nomen fama tot ferre per annos,
Tithoni prima quot abeſt ab origine Cæſar.
Seu quis, Olympiacæ miratus præmia palmæ,
Paſcit equos, ſeu quis fortis ad aratra juvencos,
Corpora præcipue matrum legat. optima torvæ
Forma bovis, cui turpe caput, cui plurima cervix,
Et crurum tenus à mento palearia pendent.
Tum longo nullus lateri modus: omnia magna:
Pes etiam, & camuris hirtæ ſub cornibus aures.
Nec mihi diſpliceat maculis inſignis & albo,
Aut juga detrectans: interdumque aſpera cornu,
Et faciem tauro propior, quæque ardua tota,
Et gradiens ima verrit veſtigia cauda.
Ætas Lucinam, juſtoſque pati hymenæos
Deſinit ante decem, poſt quatuor incipit annos.
Cætera nec fœturæ habilis, nec fortis aratris.
Interea ſuperat gregibus dum læta Juventus,
Solve mares: mitte in Venerem pecuariá primus,
Atque aliam ex alia generando ſuffice prolem.
Optima quæque dies miſeris mortalibus ævi
Prima fugit: ſubeunt morbi, triſtiſque ſenectus,
Et labor, & duræ rapit inclementia mortis.
Semper erunt, quarum mutari corpora malis.
Semper enim refice: ac ne poſt amiſſa requiras,
Anteveni, & ſubolem armento ſortire quotannis.
Nec non & pecori eſt idem delectus equino.
Tu modo, quos in ſpem ſtatues ſubmittere gentis,
Præcipuum jam inde à teneris impende laborem.
Continuo pecoris generoſi pullus in arvis
Altius ingreditur, & mollia crura reponit.
Primus & ire viam, & fluvios tentare minaces
Audet, & ignoto ſeſe committere ponti:
Nec vanos horret ſtrepitus. illi ardua cervix,
Argutumque caput, brevis alvus, obeſaque terga:
Luxuriatque toris animoſum pectus: honeſti
Spadi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Spadices, glaucique, color deterrimus albis,
Et gilvo. tum, ſi qua ſonum procul arma dedere,
Stare loco neſcit, micat auribus, & tremit artus;
Collectumque premens volvit ſub naribus ignem.
Denſa juba, & dextro jactata recumbit in armo.
At duplex agitur per lumbos ſpina, cavatque
Tellurem, & ſolido graviter ſonat ungula cornu.
Talis Amyclæi domitus Pollucis habenis
Cyllarus, & quorum Graii meminere poëtæ,
Martis equi bijuges, & magni currus Achillei.
Talis & ipſe jubam cervice effudit equina
Conjugis adventu pernix Saturnus, & altum
Pelion hinnitu fugiens implevit acuto.
Hunc quoque, ubi aut morbo gravis, aut jam ſegnior annis
Deficit, abde domo, nec turpi ignoſce ſenectæ.
Frigidus in Venerem ſenior, fruſtraque laborem
Ingratum trahit: &, ſi quando ad prœlia ventum eſt,
Ut quondam in ſtipulis magnus ſine viribus ignis,
Incaſſum furit. ergo animos ævumque notabis
Præcipue: hinc alias artis, prolemque parentum,
Et quis cuique dolor victo, quæ gloria palmæ.
Nonne vides, cum præcipiti certamine campum
Corripuere, ruuntque effuſi carcere currus;
Cum ſpes arrectæ juvenum, exſultantiaque haurit
Corda pavor pulſans: illi inſtant verbere torto,
Et proni dant lora: volat vi fervidus axis.
Jamque humiles, jamque elati ſublime videntur
Aëra per vacuum ferri, atque aſſurgere in auras.
Nec mora, nec requies: at fulvæ nimbus arenæ
Tollitur, humeſcunt ſpumis, flatuque ſequentum.
Tantus amor laudum, tantæ eſt victoria curæ.
Primus Erichthonius currus & quatuor auſus
Jungere equos, rapiduſque rotis inſiſtere victor.
Frena Pelethronii Lapithæ, gyroſque dedere
Impoſiti dorſo, atque equitem docuere ſub armis
Inſultare ſolo, & greſſus glomerare ſuperbos
Æquus uterque labor: æque juvenemque magiſtri
Exquirunt, calidumque animis & curſibus acrem.
Quamvis ſæpe fuga verſos ille egerit hoſtis,
Et patriam Epirum referat, fortiſque Mycenas,
Neptunique ipſa deducat origine gentem.
His animadverſis inſtant ſub tempus, & omnis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Impendunt curas denſo diſtendere pingui,
Quem legere ducem, & pecori dixere maritum;
Pubenteſque ſecant herbas, fluvioſque miniſtrant,
Farraque; ne blando nequeat ſupereſſe labori;
Invalidique patrum referant jejunia gnati:
Ipſa autem macie tenuant armenta volentes.
Atque, ubi concubitus primos jam nota voluptas
Sollicitat, frondiſque negant, & fontibus arcent:
Sæpe etiam curſu quatiunt, & ſole fatigant,
Cum graviter tunſis gemit area frugibus, & cum
Surgentem ad zephyrum paleæ jactantur inanes.
Hoc faciunt, nimio ne luxu obtuſior uſus
Sit genitali arvo, & ſulcos oblimet inertis:
Sed rapiat ſitiens Venerem, interiuſque recondat.
Rurſus cura patrum cadere, & ſuccedere matrum
Incipit. exactis gravidæ cum menſibus errant,
Non illas gravibus quiſquam juga ducere plauſtris,
Non ſaltu ſuperare viam ſit paſſus, & acri
Carpere prata fuga, fluvioſque innare rapaces,
Saltibus in vacuis paſcant, & plena ſecundum
Flumina: muſcus ubi, & viridiſſima gramine ripa,
Speluncæque tegant, & ſaxea procubet umbra.
Eſt lucos Silari circa, ilicibuſque virentem
Plurimus Alburnum volitans: quoi nomen aſilo
Romanum eſt, œſtron Graii vertere vocantes:
Aſper, acerba ſonans: quo tota exterrita ſilvis
Diffugiunt armenta, furit mugitibus æther
Concuſſus, ſilvæque, & ſicci ripa Tanagri.
Hoc quondam monſtro horribilis exercuit iras
Inachiæ Juno peſtem meditata juvencæ.
Hunc quoque, nam mediis fervoribus acrior inſtat,
Arcebis gravido pecori, armentaque paſces
Sole recens orto, aut noctem ducentibus aſtris.
Poſt partum cura in vitulos traducitur omnis:
Continuoque notas & nomina gentis inurunt:
Et quos aut pecori malint ſubmittere habendo,
Aut aris ſervare ſacros, aut ſcindere terram,
Et campum horrentem fractis invertere glebis.
Cætera paſcuntur viridis armenta per herbas.
Tu quos ad ſtudium atque uſum formabis agreſtem,
Jam vitulos hortare, viamque inſiſte domandi,
Dum faciles animi juvenum, dum mobilis ætas.
Ac primum laxos tenui de vimine circlos

Cer-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Cervici ſubnecte: dehinc, ubi libera colla
ervitio aſſuerint, ipſis è torquibus aptos
inge pares, & coge gradum conferre juvencos:
tque illis jam ſæpe rotæ ducantur inanes
er terram, & ſummo veſtigia pulvere ſignent.
oſt valido nitens ſub pondere faginus axis
nſtrepat, & junctos temo trahat æreus orbis.
nterea pubi indomitæ non gramina tantum,
Nec veſcas ſalicum frondes, ulvamque paluſtrem,
ſed frumenta manu carpes ſata: nec tibi fœtæ
More patrum nivea implebunt mulctraria vaccæ,
Sed tota in dulcis conſument ubera natos.
Sin ad bella magis ſtudium, turmaſque feroces,
Aut Alphea rotis prælabi flumina Piſæ,
Et Jovis in luco currus agitare volantis;
Primus equi labor eſt, animos atque arma videre
Bellantum, lituoſque pati, tractuque gementem
Ferre rotam, & ſtabulo frenos audire ſonantis.
Tum magis atque magis blandis gaudere magiſtri
Laudibus, & plauſæ ſonitum cervicis amare.
Atque hæc jam primo depulſus ab ubere matris
Audiat, inque vicem det mollibus ora capiſtris
Invalidus, & jamque tremens, & jam inſcius ævi.
At, tribus exactis, ubi quarta acceſſerit æſtas,
Carpere mox gyrum incipiat, gradibuſque ſonare
Compoſitis, ſinuetque alterna volumina crurum;
Sitque laboranti ſimilis: tum curſibus auras
Provocet, ac per aperta volans, ceu liber habenis,
Æquora, vix ſumma veſtigia ponat arena:
Qualis, Hyperboreis Aquilo cum denſus ab oris
Incubuit, Scythiæque hiemes atque arida differt
Nubila: tum ſegetes altæ campique natantes
Lenibus horreſcunt flabris, ſummæque ſonorem
Dant ſilvæ, longique urgent ad litora fluctus.
Ille volat, ſimul arva fuga, ſimul æquora verrens.
Hic vel ad Elei metas & maxima campi
Sudabit ſpatia, & ſpumas aget ore cruentas:
Belgica vel molli melius feret eſſeda collo.
Tum demum craſſa magnum farragine corpus
Creſcere jam domitis ſinito. namq; ante domandum
Ingentis tollent animos, prenſique negabunt
Verbera lenta pati, & duris parere lupatis.
Sed non ulla magis vires induſtria firmat,

Quam Venerem & cæci ſtimulos avertere amoris;
Sive boum, ſive eſt cui gratior uſus equorum.
Atque ideo tauros procul atque in ſola relegant
Paſcua, poſt montem oppoſitum, & trans flumina
Aut intus clauſos ſatura ad præſepia ſervant. (lata:
Carpit enim vires paullatim, uritque videndo
Fœmina: nec nemorũ patitur meminiſſe, nec herbæ.
Dulcibus illa quidem illecebris & ſæpe ſuperbos
Cornibus inter ſe ſubigit decernere amantis:
Paſcitur in magna ſilva formoſa juvenca:
Illi alternantes multa vi prœlia miſcent
Vulneribus crebris: lavit ater corpora ſanguis,
Verſaque in obnixos urguentur cornua vaſto
Cum gemitu. reboant ſilvæque & magnus Olym-
Nec mos bellantis una ſtabulare: ſed alter (pus.
Victus abit, longeque ignotis exſulat oris,
Multa gemens ignominiam plagaſque ſuperbi
Victoris, tum, quos amiſit inultus, amores,
Et ſtabula aſpectans regnis exceſſit avitis.
Ergo omni cura vires exercet, & inter
Dura jacet pernix inſtrato ſaxa cubili,
Frondibus hirſutis, & carice paſtus acuta:
Et tentat ſeſe, atque iraſci in cornua diſcit
Arboris obnixus trunco, ventoſque laceſſit
Ictibus, & ſparſa ad pugnam proludit arena.
Poſt, ubi collectum robur, vireſque receptæ,
Signa movet, præcepſque oblitum fertur in hoſtem:
Fluctus ut in medio cœpit cum albeſcere ponto
Longius, ex altoque ſinum trahit, utque volutus
Ad terras, immane ſonat per ſaxa, neque ipſo
Monte minor procumbit: at ima exæſtuat unda
Vorticibus, nigramque alte ſubvectat arenam.
Omne adeo genus in terris hominumq; ferarumq;
Et genus æquoreum, pecudes, pictæque volucres,
In furias ignemque ruunt. amor omnibus idem.
Tempore non alio catulorum oblita leæna
Sævior erravit campis: nec funera vulgo
Tam multa informes urſi ſtragemque dedere
Per ſilvas. tum ſævus aper, tum peſſima tigris.
Heu, male tum Libyæ ſolis erratur in agris.
Nonne vides, ut tota tremor pertentet equorum
Corpora, ſi tantum notas odor attulit auras?
Ac neque eos jam frena virûm, neque verbera ſæva,
Non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Non ſcopuli, rupeſq; cavæ, atque objecta retardant
Flumina, correptoſque unda torquentia montis.
Ipſe ruit, dentiſque Sabellicus exacuit ſus,
Et pede proſubigit terram: fricat arbore coſtas,
Atque hinc, atque illinc humeros ad vulnera durat.
Quid juvenis, magnum cui verſat in oſſibus ignem
Durus amor? nempe abruptis turbata procellis
Nocte natat cæca ſerus freta: quem ſuper ingens
Porta tonat cœli, & ſcopulis illiſa reclamant
Æquora: nec miſeri poſſunt revocare parentes,
Nec moritura ſuper crudeli funere virgo.
Quid lynces Bacchi variæ, & genus acre luporum,
Atq; canum? quid, quæ imbelles dant prœlia cervi?
Scilicet ante omnis furor eſt inſignis equarum:
Et mentem Venus ipſa dedit, quo tempore Glauci
Potniades malis membra abſumſere quadrigæ.
Illas ducit amor trans Gargara, tranſque ſonantem
Aſcanium: ſuperant montis, & flumina tranant,
Continuoque avidis ubi ſubdita flamma medullis,
Vere magis (quia vere calor redit oſſibus) illæ
Ore omnes verſæ in zephyrum ſtant rupibus altis,
Exceptantque levis auras: & ſæpe ſine ullis
Conjugiis vento gravidæ (mirabile dictu)
Saxa per, & ſcopulos, & depreſſas convallis
Diffugiunt, non, Eure, tuos. neque ſolis ad artus:
In Borean Caurumque, aut unde nigerrimus auſter
Naſcitur, & pluvio contriſtat frigore cœlum.
Hic demum, hippomanes vero quod nomine dicunt
Paſtores, lentum deſtillat ab inguine virus,
Hippomanes, quod ſæpe malæ legere novercæ,
Miſcueruntque herbas & non innoxia verba.
Sed fugit interea, fugit irreparabile tempus,
Singula dum capti circumvectamur amore.
Hoc ſatis armentis. ſuperat pars altera curæ,
Lanigeros agitare greges, hirtaſque capellas.
Hic labor: hinc laudem fortes ſperate coloni.
Nec ſum animi dubius, verbis ea vincere magnum
Quam ſit, & anguſtis hunc addere rebus honorem.
Sed me Parnaſi deſerta per ardua dulcis
Raptat amor. juvat ire jugis, qua nulla priorum
Caſtaliam molli devertitur orbita clivo.
Nunc, veneranda Pales, magno nunc ore ſonandum.
Incipiens ſtabulis edico in mollibus herbam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Carpere ovis, dum mox frondoſa reducitur æſtas:
Et multa duram ſtipula filicumque maniplis
Sternere ſubter humum, glacies ne frigida lædat
Molle pecus, ſcabiemque ferat, turpiſque podagras.
Poſt hinc digreſſus jubeo frondentia capris
Arbuta ſufficere, & fluvios præbere recentis,
Et ſtabula à ventis hiberno opponere ſoli
Ad medium converſa diem: cum frigidus olim
Jam cadit, extremoque irrorat Aquarius anno
Hæc quoque non cura nobis leviore tuenda;
Nec minor uſus erit: quamvis Mileſia magno
Vellera mutentur Tyrios incocta rubores.
Denſior hinc ſuboles: hinc largi copia lactis.
Quo magis exhauſto ſpumaverit ubere mulctra;
Læta magis preſſis manabunt flumina mammis.
Nec minus interea barbas incanaque menta
Cinyphii tondent hirci, ſetaſque comantis,
Uſum in caſtrorum, & miſeris velamina nautis.
Paſcuntur vero ſilvas, & ſumma Lycæi,
Horrentiſque rubos, & amantis ardua dumos
Atque ipſæ memores redeunt in tecta, ſuoſque
Ducunt, & gravido ſuperant vix ubere limen.
Ergo omni ſtudio glaciem ventoſque nivalis,
Quo minus eſt illis curæ mortalis egeſtas,
Avertes: victumque feres, & virgea lætus
Pabula; nec tota claudes fœnilia bruma.
At vero zephyris cum læta vocantibus æſtas;
In ſaltus utrumque gregem atque in paſcua mittes.
Luciferi primo cum ſidere frigida rura
Carpamus, dum mane novum, dum gramina canent,
Et ros in tenera pecori gratiſſimus herba.
Inde, ubi quarta ſitim cœli collegerit hora,
Et cantu querulæ rumpent arbuſta cicadæ;
Ad puteos, aut alta greges ad ſtagna jubeto
Currentem ilignis potare canalibus undam:
Æſtibus at mediis umbroſam exquirere vallem,
Sicubi magna Jovis antiquo robore quercus
Ingentis tendat ramos: aut ſicubi nigrum
Ilicibus crebris ſacra nemus accubet umbra.
Tum tenuis dare rurſus aquas, & paſcere rurſus
Solis ad occaſum. cum frigidus aëra veſper
Temperat, & ſaltus reficit jam roſcida luna,
Litoraque Alcyonen reſonant, acalanthida dumi.
Quid

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Quid tibi paſtores Libyæ, quid paſcua verſu
Proſequar, & raris habitata mapalia tectis?
Sæpe diem, noctemque, & totum ex ordine menſem
Paſcitur, itque pecus longa in deſerta ſine ullis
Hoſpitiis: tantum campi jacet. omnia ſecum
Armentarius Afer agit, tectumque, Laremque,
Armaque, Amyclæumque canem, Creſſamque pharetram.
Non ſecus ac patriis acer Romanus in armis
Injuſto ſub faſce viam cum carpit, & hoſti
Ante exſpectatum poſitis ſtat in agmine caſtris.
At non, qua Scythiæ gentes, Mæotiaque unda,
Turbidus & torquens flaventis Hiſter arenas:
Quaque redit medium Rhodope porrecta ſub axem.
Illic clauſa tenent ſtabulis armenta, neque ullæ
Aut herbæ campo apparent, aut arbore frondes;
Sed jacet aggeribus niveis informis, & alto
Terra gelu late, ſeptemque aſſurgit in ulnas.
Semper hiems, ſemper ſpirantes frigora cauri.
Tum ſol pallenteis haud umquam diſcutit umbras;
Nec cum invectus equis altum petit æthera: nec cum
Præcipitem Oceani rubro lavit æquore currum.
Concreſcunt ſubitæ currenti in flumine cruſtæ,
Undaque jam tergo ferratos ſuſtinet orbis,
Puppibus illa prius patulis, nunc hoſpita plauſtris.
Æraque diſſiliunt vulgo, veſteſque rigeſcunt
Indutæ, cæduntque ſecuribus humida vina,
Et totæ ſolidam in glaciem vertere lacunæ,
Stiriaque impexis induruit horrida barbis.
Interea toto non ſecius aëre ninguit.
Intereunt pecudes, ſtant circumfuſa pruinis
Corpora magna boum, confertoque agmine cervi
Torpent mole nova, & ſummis vix cornibus exſtant.
Hos non immiſſis canibus, non caſſibus ullis
Puniceæve agitant pavidos formidine pinnæ:
Sed fruſtra oppoſitum trudentes pectore montem,
Cominus obtruncant ferro, graviterque rudentes
Cædunt, & magno læti clamore reportant.
Ipſi in defoſſis ſpecubus, ſecura ſub alta
Otia agunt terra, congeſtaque robora, totaſque
Advolvere focis ulmos, ignique dedere.
Hic noctem ludo ducunt, & pocula læti
Fermento atque acidis imitantur vitea ſorbis.

Talis Hyperboreo ſeptem ſubjecta trioni
Gens effrena virum Rhipæo tunditur euro,
Et pecudum fulvis velantur corpora ſætis.
Si tibi lanitium curæ; primum aſpera ſilva,
Lappæque tribulique abſint. fuge pabula læta.
Continuoque greges villis lege mollibus albos.
Illum autem (quamvis aries ſit candidus ipſe)
Nigra ſubeſt udo tantum cui lingua palato,
Rejice, ne maculis infuſcet vellera pullis
Naſcentum, plenoque alium circumſpice campo.
Munere ſic niveo lanæ, ſi credere dignum eſt,
Pan deus Arcadiæ captam te, Luna, fefellit,
In nemora alta vocans: nec tu aſpernata vocantem.
At cui lactis amor, cytiſum, lotoſque frequentis
Ipſe manu, ſalſaſque ferat præſepibus herbas.
Hinc & amant fluvios magis, & magis ubera ten-
Et ſalis occultum referunt in lacte ſaporem. (dunt,
Multi jam excretos prohibent à matribus hædos,
Primaque ferratis præfigunt ora capiſtris.
Quod ſurgente die mulſere horiſque diurnis,
Nocte premunt; quod jam tenebris & ſole cadente,
Sub lucem exportans calathis adit oppida paſtor:
Aut parco ſale contingunt, hiemique reponunt.
Nec tibi cura canum fuerit poſtrema: ſed una
Velocis Spartæ catulos acremque Moloſſum
Paſce ſero pingui. numquam cuſtodibus illis
Nocturnum ſtabulis furem, incurſuſque luporum,
Aut impacatos à tergo horrebis Hiberos.
Sæpe etiam curſu timidos agitabis onagros,
Et canibus leporem, canibus venabere damas.
Sæpe volutabris pulſos ſilveſtribus apros
Latratu turbabis agens, montiſque per altos
Ingentem clamore premes ad retia cervum.
Diſce & odoratam ſtabulis accendere cedrum,
Galbaneoque agitare gravis nidore chelydros.
Sæpe ſub immotis præſepibus aut mala tactu
Vipera delituit, cœlumque exterrita fugit:
Aut tecto aſſuetus coluber ſuccedere & umbræ,
Peſtis acerba boum, pecorique adſpergere virus,
Fovit humum. cape ſaxa manu, cape robora paſtor,
Tollentemque minas & ſibila colla tumentem
Dejice. jamque fuga timidum caput abdidit alte,
Cum medii nexus, extremæque agmina caudæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

lvuntur, tardoſque trahit ſinus ultimus orbis.
t etiam ille malus Calabris in ſaltibus anguis ,
uamea convolvens ſublato pectore terga ,
que notis longam maculoſus grandibus alvum :
ti dum amnes ulli rumpuntur fontibus, & dum
re madent udo terræ , ac pluvialibus auſtris ,
gna colit, ripiſque habitans, hic piſcibus atram
probus ingluviem raniſque loquacibus explet.
ſtquam exuſta palus , terræq; ardore dehiſcunt ,
kſilit in ſiccum, & flammantia lumina torquens
vit agris , aſperque ſiti atque exterritus æſtu.
e mihi tum mollis ſub dio carpere ſomnos ,
eu dorſo nemoris libeat jacuiſſe per herbas :
um poſitis novus exuviis nitiduſque juventa
lvitur, aut catulos tectis aut ova relinquens ,
rduus ad ſolem & linguis micat ore triſulcis.
orborum quoque te cauſſas & ſigna docebo.
urpis ovis tentat ſcabies , ubi frigidus imber
ltius ad vivum perſedit , & horrida cano
ruma gelu : vel cum tonſis illotus adhæſit
udor , & hirſuti ſecuerunt corpora vepres.
ulcibus idcirco fluviis pecus omne magiſtri
erfundunt, udiſque aries in gurgite villis
erſatur, miſſuſque ſecundo defluit amni :
ut tonſum triſti contingunt corpus amurca ,
t ſpumas miſcent argenti , vivaque ſulfura ,
læaſque pices , & pinguis unguine ceras ,
cillamq; elleboroſque gravis, nigrumque bitumen.
on tamen ulla magis præſens fortuna laborũ eſt ,
Quam ſi quis ferro potuit reſcindere ſummum
lceris os. alitur vitium, vivitque tegendo :
Dum medicas adhibere manus ad vulnera paſtor
bnegat, aut meliora deos ſedet omina poſcens.
Quin etiam ima dolor balantum lapſus ad oſſa
Cum furit , atque artus depaſcitur arida febris ,
Profuit incenſos æſtus avertere, & inter
ma ferire pedis ſalientem ſanguine venam :
Biſaltæ quo more ſolent , acerque Gelonus ,
Cum fugit in Rhodopen,atque in deſerta Getarum,
Et lac concretum cum ſanguine potat equino.
Quam procul aut molli ſuccedere ſæpius umbræ
Videris , aut ſummas carpentem ignavius herbas ,
Extremamque ſequi, aut medio procumbere campo
Paſcen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Paſcentem, & ſeræ ſolam decedere nocti;
Continuo culpam ferro compeſce, prius quam
Dira per incautum ſerpant contagia vulgus.
Non tam creber agens hiemem ruit æquore turbo
Quam multæ pecudum peſtes. nec ſingula morbi
Corpora corripiunt: ſed tota æſtiva repente,
Spemque gregemque ſimul, cunctamque ab origine gentem.
Tum ſciat, aërias Alpis, & Norica ſi quis
Caſtella in tumulis, & Iäpidis arva Timavi,
Nunc quoque poſt tanto videat deſertaque regna
Paſtorum & longe ſaltus lateque vacantis.
Hic quondam morbo cœli miſeranda coorta eſt
Tempeſtas, totoque autumni incanduit æſtu,
Et genus omne neci pecudum dedit, omne ferarum:
Corrupitque lacus: infecit pabula tabo.
Nec via mortis erat ſimplex: ſed ubi ignea venis
Omnibus acta ſitis miſeros adduxerat artus,
Rurſus abundabat fluidus liquor; omniaque in ſe
Oſſa minutatim morbo collapſa trahebat.
Sæpe in honore deum medio ſtans hoſtia ad aram
Lanea dum nivea circumdatur inſula vitta;
Inter cunctantis cecidit moribunda miniſtros.
Aut ſi quam ferro mactaverat ante ſacerdos,
Inde neque impoſitis ardent altaria fibris;
Nec reſponſa poteſt conſultus reddere vates:
Ac vix ſuppoſiti tinguuntur ſanguine cultri,
Summaque jejuna ſanie infuſcatur arena.
Hinc lætis vituli vulgo moriuntur in herbis,
Et dulcis animas plena ad præſepia reddunt.
Hinc canibus blandis rabies venit, & quatit ægros
Tuſſis anhela ſues, ac faucibus angit obeſis.
Labitur infelix, ſtudiorum atque immemor herbæ
Victor equus, fontiſque avertitur, & pede terram
Crebra ferit: demiſſæ aures: incertus ibidem
Sudor; & ille quidem morituris frigidus: aret
Pellis, & ad tactum tractanti dura reſiſtit.
Hæc ante exitium primis dant ſigna diebus.
Sin in proceſſu cœpit crudeſcere morbus,
Tum vero ardentes oculi atque attractus ab alto
Spiritus, interdum gemitu gravis, imaque longo
Ilia ſingultu tendunt: it naribus ater
Sanguis, & obſeſſas fauces premit aſpera lingua.

ofuit inſerto latices infundere cornu
næos : ea viſa ſalus morientibus una.
ox erat hoc ipſum exitio, furiiſque refecti
debant, ipſique ſuos, jam morte ſub ægra,
î meliora piis, erroremque hoſtibus illum !)
ſciſſos nudis laniabant dentibus artus.
ce autem duro fumans ſub vomere taurus
oncidit, & mixtum ſpumis vomit ore cruorem,
xtremoſque ciet gemitus. it triſtis arator,
œrentem abjungens fraterna morte juvencum :
tque opere in medio defixa relinquit aratra.
on umbræ altorum nemorum, non mollia poſſunt
rata movere animum, non qui per ſaxa volutus
urior electro campum petit amnis. at ima
olvuntur latera, atque oculos ſtupor urget inertis,
d terramque fluit devexo pondere cervix. (ras
uid labor, aut benefacta juvant ? quid vomere ter-
vertiſſe gravis ? atqui non Maſſica Bacchi
unera, non illis epulæ nocuere repoſtæ :
rondibus & victu paſcuntur ſimplicis herbæ.
ocula ſunt fontes liquidi, aut exercita curſu
lumina, nec ſomnos abrumpit cura ſalubres.
empore non alio dicunt regionibus illis
uæſitas ad ſacra boves Junonis , & uris
mparibus ductos alta ad donaria currus.
rgo ægre raſtris terram rimantur, & ipſis
Jnguibus infodiunt fruges, montiſque per altos
Contenta cervice trahunt ſtridentia plauſtra.
Non lupus inſidias explorat ovilia circum ,
Nec gregibus nocturnus obambulat. acrior illum
Cura domat. timidi damæ cervique fugaces
Nunc interque canes, & circum tecta vagantur.
Jam maris immenſi prolẽ, & genus omne natantum
Litore in extremo, ceu naufraga corpora, fluctus
Proluit : inſolitæ fugiunt in flumina phocæ.
Interit & curvis fruſtra defenſa latebris
Vipera, & attoniti ſquamis adſtantibus hydri.
Ipſis eſt aër avibus non æquus , & illæ
Præcipites alta vitam ſub nube relinquunt.
Præterea jam nec mutari pabula refert,
Quæſitæque nocent artes : ceſſere magiſtri
Phillyrides Chiron, Amythaoniuſque Melampus ,
Sævit & in lucem Stygiis emiſſa tenebris

Palli-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Pallida Tiſiphone, morbos agit ante metumque;
Inque dies avidum ſurgens caput altius effert.
Balatu pecorum & crebris mugitibus amnes,
Arenteſque ſonant ripæ, colleſque ſupini.
Jamque catervatim dat ſtragem, atque aggerat ipſ
In ſtabulis turpi dilapſa cadavera tabo:
Donec humo tegere, ac foveis abſcondere diſcunt.
Nam neque erat coriis uſus: nec viſcera quiſquam
Aut undis abolere poteſt, aut vincere flamma:
Nec tondere quidem morbo illuvieque pereſa
Vellera, nec telas poſſunt attingere putris.
Verum etiam inviſos ſi quis tentarat amictus;
Ardentes papulæ, atque immundus olentia ſudor
Membra ſequebatur. nec longo deinde moranti
Tempore contactos artus ſacer ignis edebat.

GEORGICON LIB. IV.

ARG. *Quartus liber apum curam, mellificiiq rationem habet.*

PRotinus aërii mellis cœleſtia dona
Exſequar. hanc etiam, Mæcenas, aſpice partem
Admiranda tibi levium ſpectacula rerum,
Magnanimoſque duces, totiuſque ordine gentis
Mores, & ſtudia, & populos, & prœlia dicant.
In tenui labor: at tenuis non gloria; ſi quem
Numina læva ſinunt, auditque vocatus Apollo.
Principio ſedes apibus ſtatioque petenda,
Quo neque ſit ventis aditus, (nam pabula venti
Ferre domũ prohibent) neque oves hædique petulc
Floribus inſultent, aut errans bucula campo
Decutiat rorem, & ſurgentis atterat herbas.
Abſint & picti ſqualentia terga lacerti
Pinguibus à ſtabulis, meropeſque, aliæque volucres
Et manibus Procne pectus ſignata cruentis.
Omnia nam late vaſtant, ipſaſque volantis
Ore ferunt, dulcem nidis immitibus eſcam.
At liquidi fontes & ſtagna virentia muſco
Adſint, & tenuis fugiens per gramina rivus,
Palmaq; veſtibulum aut ingens oleaſter inumbret.
Ut, cum prima novi ducent examina reges
Vere ſuo, ludetque favis emiſſa juventus,
Vicina invitet decedere ripa calori;
Obviaque hoſpitiis teneat frondentibus arbos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

In medium, ſeu ſtabit iners, ſeu profluet humor,
Tranſverſas ſalices, & grandia conjice ſaxa:
Pontibus ut crebris poſſint conſiſtere, & alas
Pandere ad æſtivum ſolem, ſi forte morantis
Sparſerit, aut præceps Neptuno immerſerit Eurus.
Hæc circum caſiæ virides, & olentia late
Serpylla, & graviter ſpirantis copia thymbræ
Floreat, irriguumque bibant violaria fontem.
Ipſa autem, ſeu corticibus tibi ſuta cavatis,
Seu lento fuerint alvearia vimine texta,
Anguſtos habeant aditus. nam frigore mella
Cogit hiems, eademque calor liquefacta remittit.
Utraque vis apibus pariter metuenda: neque illæ
Nequicquam in tectis certatim tenuia cera
Spiramenta linunt, fucoque & floribus oras
Explent, collectumque hæc ipſa ad munera gluten,
Et viſco, & Phrygiæ ſervant pice lentius Idæ.
Sæpe etiam effoſſis, (ſi vera eſt fama, latebris
Sub terra fodere larem, penituſque repertæ
Pumicibuſque cavis, exeſæque arboris alveo.
Tu tamen è levi rimoſa cubilia limo
Unge fovens circum, & raras ſuperinjice frondis.
Neu propius tectis taxum ſine, neve rubentis
Ure foco cancros, altæ neu crede paludi:
Aut ubi odor cœni gravis, aut ubi concava pulſu
Saxa ſonant, vociſque offenſa reſultat imago.
Quod ſupereſt, ubi pulſam hiemem Sol aureus egit
Sub terras cœlumque æſtiva luce recluſit;
Illæ continuo ſaltus ſilvaſque peragrant,
Purpureoſque metunt flores, & flumina libant
Summa leves. hinc neſcio qua dulcedine lætæ
Progeniem nidoſque fovent: hinc arte recentis
Excudunt ceras, & mella tenacia fingunt.
Hinc ubi jam emiſſum caveis ad ſidera cœli
Nare per æſtatem liquidam ſuſpexeris agmen,
Obſcuramque trahi vento mirabere nubem;
Contemplator: aquas dulcis, & frondea ſemper
Tecta petunt. huc tu juſſos adſperge ſapores,
Trita meliſphylla, & cerinthæ ignobile gramen:
Tinnituſque cie, & Matris quate cymbala circum.
Ipſæ conſident medicatis ſedibus: ipſæ
Intima more ſuo ſeſe in cunabula condent.
Sin autem ad pugnam exierint; (nam ſæpe duobus
Regibus

Regibus inceſſit magno diſcordia motu)
Continuoque animos vulgi & trepidantia bello
Corda licet longe præſciſcere: namque morantis
Martius ille æris rauci canor increpat, & vox
Auditur, fractos ſonitus imitata tubarum.
Tum trepidæ inter ſe coëunt, penniſque coruſcant,
Spiculaque exacuunt roſtris, aptantque lacertos,
Et circa regem atque ipſa ad prætoria denſæ
Miſcentur, magniſque vocant clamoribus hoſtem.
Ergo, ubi ver nactæ ſudum campoſque patentis,
Erumpunt portis; concurritur; æthere in alto
Fit ſonitus, magnum mixtæ glomerantur in orbem,
Præcipiteſque cadunt. non denſior aëre grando,
Nec de concuſſa tantum pluit ilice glandis.
Ipſi per medias acies, inſignibus alis,
Ingentis animos anguſto in pectore verſant.
Uſque adeo obnixi non cedere, dum gravis aut hos,
Aut hos verſa fuga victor dare terga ſubëgit.
Hi motus animorum atque hæc certamina tanta
Pulveris exigui jactu compreſſa quieſcent.
Verum ubi ductores acie revocaveris ambo;
Deterior qui viſus, eum, ne prodigus obſit,
Dede neci: melior vacua ſine regnet in aula.
Alter erit maculis auro ſqualentibus ardens:
(Nam duo ſunt genera) hic melior, inſignis & ore,
Et rutilis clarus ſquamis: ille horridus alter
Deſidia, latamque trahens inglorius alvum.
Ut binæ regum facies, ita corpora plebis.
Namque aliæ turpes horrent: ceu pülvere ab alto
Cum venit, & ſicco terram ſpuit ore viator
Aridus. elucent aliæ, & fulgore coruſcant
Ardentes auro, & paribus lita corpora guttis.
Hæc potior ſuboles, hinc cœli tempore certo
Dulcia mella premes: nec tantum dulcia, quantum
Et liquida, & durum Bacchi domitura ſaporem.
At cum incerta volant, cœloque examina ludunt,
Contemnuntque favos, & frigida tecta relinquunt;
Inſtabilis animos ludo prohibebis inani.
Nec magnus prohibere labor, tu regibus alas
Eripe. non illis quiſquam cunctantibus altum
Ire iter, aut caſtris audebit vellere ſigna.
Invitent croceis halantes floribus horti,
Et cuſtos furum atque avium, cum falce ſaligna,
Hello-

Helleſpontiaci ſervet tutela Priapi.
Ipſe thymum pinoſque ferens de montibus altis
Tecta ferat late circum, cui talia curæ:
Ipſe labore manum duro terat: ipſe feraces
Figat humo plantas, & amicos irriget imbris.
Atque equidem, extremo ni jam ſub fine laborum
Vela traham, & terris feſtinem advertere proram:
Forſitan &, pinguis hortos quæ cura colendi
Ornaret, canerem, biferique roſaria Pæſti:
Quoque modo potis gauderent intuba rivis;
Et virides apio ripæ, tortuſque per herbam
Creſceret in ventrem cucumis: nec ſera comantem
Narciſſum, aut flexi tacuiſſem vimen acanthi,
Pallentiſque ederas, & amantes litora myrtos.
Namque ſub OEbaliæ memini me turribus altis,
Qua niger humectat flaventia culta Galæſus,
Corycium vidiſſe ſenem: cui pauca relicti
Jugera ruris erant. nec fertilis illa juvencis,
Nec pecori opportuna ſeges, nec commoda Baccho.
Hic rarum tamen in dumis olus, albaque circum
Lilia, verbenaſque premens, veſcumque papaver,
Regum æquabat opes animis; ſeraque revertens
Nocte domum dapibus menſas onerabat inemtis.
Primus vere roſam atque autumno carpere poma,
Et cum triſtis hiems etiamnum frigore ſaxa
Rumperet, & glacie curſus frenaret aquarum;
Ille comam mollis jam tum tondebat acanthi,
Æſtatem increpitans feram zephyroſque morantis.
Ergo apibus fœtis idem atque examine multo
Primus abundare, & ſpumantia cogere preſſis
Mella favis. illi tiliæ, atque uberrima pinus:
Quotque in flore novo pomis ſe fertilis arbos
Induerat, totidem autumno matura tenebat.
Ille etiam ſeras in verſum diſtulit ulmos,
Eduramque pirum, & ſpinos jam pruna ferentis,
Jamque miniſtrantem platanum potantibus umbras.
Verum hæc ipſe equidem ſpatiis excluſus iniquis
Prætereo, atque aliis poſt me memoranda relinquo.
Nunc age, naturas apibus quas Jupiter ipſe
Addidit, expediam: pro qua mercede, canoros
Curetum ſonitus crepitantiaque æra ſecutæ,
Dictæo cœli regem pavere ſub antro.
Solæ communis gnatos, conſortia tecta

Urbis habent, magniſque agitant ſub legibus ævum:
Et patriam ſolæ, & certos novere Penatis:
Venturæque hiemis memores æſtate laborem
Experiuntur, & in medium quæſita reponunt.
Namque aliæ victu invigilant, & fœdere pacto
Exercentur agris: pars intra ſepta domorum
Narciſſi lacrimam, & lentum de cortice gluten,
Prima favis ponunt fundamina. deinde tenaces,
Suſpendunt ceras: aliæ ſpem gentis adultos
Educunt fœtus: aliæ puriſſima mella
Stipant, & liquido diſtendunt nectare cellas.
Sunt, quibus ad portas cecidit cuſtodia ſorti:
Inque vicem ſpeculantur aquas, & nubila cœli:
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent.
Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella;
Ac veluti, lentis Cyclopes fulmina maſſis
Cum properant, alii taurinis follibus auras
Accipiunt redduntque, alii ſtridentia tinguunt
Æra lacu: gemit impoſitis incudibus Ætna.
Illi inter ſeſe magna vi brachia tollunt
In numerum, verſantque tenaci forcipe ferrum.
Non aliter, ſi parva licet componere magnis,
Cecropias innatus apes amor urguet habendi,
Munere quamque ſuo. grandævis oppida curæ,
Et munire favos, & Dædala fingere tecta.
At feſſæ multa referunt ſe nocte minores,
Crura thymo plenæ: paſcuntur & arbuta paſſim,
Et glaucas ſalices, caſiamque, crocumq; rubentem,
Et pinguem tiliam, & ferrugineos hyacinthos.
Omnibus una quies operum, labor omnibus unus.
Mane ruunt portis; nuſquam mora. rurſus, eaſdem
Veſper ubi è paſtu tandem decedere campis
Admonuit, tum tecta petunt, tum corpora curant.
Fit ſonitus, muſſantque oras & limina circum.
Poſt, ubi jam thalamis ſe compoſuere, ſiletur
In noctem, feſſoſque ſopor ſuus occupat artus.
Nec vero à ſtabulis pluvia impendente recedunt
Longius, aut credunt cœlo, adventantibus euris:
Sed circum tutæ ſub mœnibus urbis aquantur,
Excurſuſque brevis tentant, & ſæpe lapillos,
Ut cymbæ inſtabiles fluctu jactante ſaburram,
Tollunt: his ſeſe per inania nubila librant.

Illum

Illum adeo placuiſſe apibus mirabere morem,
Quod nec concubitu indulgent, nec corpora ſegnes
In Venerem ſolvunt, aut fœtus nixibus edunt:
Verum ipſæ foliis gnatos & ſuavibus herbis
Ore legunt: ipſæ regem parvoſque Quirites
Sufficiunt, aulaſque, & cerea regna refingunt.
Sæpe etiam duris errando in cotibus alas
Attrivere, ultroque animam ſub faſce dedere.
Tantus amor florum, & generandi gloria mellis.
Ergo ipſas quamvis anguſti terminus ævi
Excipiat: (neque enim plus ſeptima ducitur æſtas)
At genus immortale manet, multoſque per annos
Stat Fortuna domus, & avi numerantur avorum.
Præterea regem non ſic Ægyptos, & ingens
Lydia, nec populi Parthorum, aut Medus Hydaſpes
Obſervant. rege incolumi mens omnibus una eſt:
Amiſſo rupere fidem; conſtructaque mella
Diripuere ipſæ, & crates ſolvere favorum.
Ille operum cuſtos: illum admirantur, & omnes
Circumſtant fremitu denſo, ſtipantque frequentes;
Et ſæpe attollunt humeris, & corpora bello
Objectant, pulchramq; petunt per vulnera mortem.
His quidam ſignis atque hæc exempla ſecuti,
Eſſe apibus partem divinæ mentis, & hauſtus
Ætherios dixere. deum namque ire per omnis
Terraſque, tractuſque maris, cœlumq; profundum.
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque ſibi tenuis naſcentem arceſſere vitas.
Scilicet huc reddi deinde ac reſoluta referri
Omnia: nec morti eſſe locum, ſed viva volare
Sideris in numerum, atque alto ſuccedere cœlo.
Si quando ſedem auguſtam, ſervataque mella
Theſauris relines; prius hauſtus ſparſus aquarum
Ore fove, fumoſque manu prætende ſequacis.
Bis gravidos cogunt fœtus, duo tempora meſſis,
Taygete ſimul os terris oſtendit honeſtum
Plias, & Oceani ſpretos pede reppulit amnis:
Aut eadem ſidus fugiens ubi Piſcis aquoſi
Triſtior hibernas cœlo deſcendit in undas.
Illis ira modum ſupra eſt, læſæque venenum
Morſibus inſpirant, & ſpicula cæca relinquunt
Affixæ venis, animaſque in volnere ponunt.
Sin duram metues hiemem, parceſque futuro,

Contuſoſque animos, & res miſerabere fractas;
At ſuffire thymo, ceraſque recidere inanis
Quis dubitet? nam ſæpe favos ignotus adedit
Stellio, & lucifugis congeſta cubilia blattis:
Immuniſque ſedens aliena ad pabula fucus,
Aut aſper crabro imparibus ſe immiſcuit armis;
Aut durum tineæ genus, aut inviſa Minervæ
Laxos in foribus ſuſpendit aranea caſſes.
Quo magis exhauſtæ fuerint, hoc acrius omnes
Incumbent generis lapſi ſarcire ruinas,
Complebuntque foros, & floribus horrea texent.
Si vero (quoniam caſus apibus quoque noſtros
Vita tulit) triſti languebunt corpora morbo,
Quod jam non dubiis poteris cognoſcere ſignis;
Continuo eſt ægris alius color: horrida vultum
Deformat macies: tum corpora luce carentum
Exportant tectis, & triſtia funera ducunt:
Aut illæ pedibus connexæ ad limina pendent,
Aut intus clauſis cunctantur in ædibus omnes,
Ignavæque fame & contracto frigore pigræ.
Tum ſonus auditur gravior, tractimque ſuſurrant:
Frigidus ut quondam ſilvis immurmurat auſter:
Ut mare ſollicitum ſtridit refluentibus undis;
Æſtuat ut clauſis rapidus fornacibus ignis.
Hic jam galbaneos ſuadebo incendere odores,
Mellaque arundineis inferre canalibus, ultro
Hortantem, & feſſas ad pabula nota vocantem.
Proderit & tunſum gallæ admiſcere ſaporem,
Arentiſque roſas, aut igni pinguia multo
Defruta, vel pſythia paſſos de vite racemos,
Cecropiumque thymum, & grave olentia centaurea.
Eſt etiam flos in pratis, cui nomen amello
Fecere agricolæ, facilis quærentibus herba.
Namque uno ingentem tollit de ceſpite ſilvam,
Aureus ipſe: ſed in foliis, quæ plurima circum
Funduntur, violæ ſublucet purpura nigræ.
Sæpe deûm nexis ornatæ torquibus aræ.
Aſper in ore ſapor. tonſis in vallibus illum
Paſtores, & curva legunt prope flumina Mellæ.
Hujus odorato radices incoque Baccho,
Pabulaque in foribus plenis appone caniſtris.
Sed ſi quem proles ſubito defecerit omnis,
Nec, genus unde novæ ſtirpis revocetur, habebit,
Tempu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Tempus & Arcadii memoranda inventa magiſtri
Pandere, quoque modo cæſis jam ſæpe juvencis
Inſincerus apes tulerit cruor. altius omnem
Expediam prima repetens ab origine famam.
Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
Accolit effuſo ſtagnantem flumine Nilum,
Et circum pictis vehitur ſua rura faſelis,
Quaque pharetratæ vicinia Perſidis urget,
Et viridem Ægyptum nigra fœcundat arena,
Et diverſa ruens ſeptem diſcurrit in ora,
Uſque coloratis amnis devexus ab Indis:
Omnis in hac certam regio jacit arte ſalutem.
Exiguus primum, atque ipſos contractus ad uſus
Eligitur locus. hunc anguſtique imbrice tecti
Parietibuſque premunt artis, & quatuor addunt,
Quatuor à ventis obliqua luce feneſtras.
Tum vitulus, bima curvans jam cornua fronte,
Quæritur: huic geminæ nares, & ſpiritus oris
Multa reluctanti obſuitur, plagiſque peremto
Tunſa per integram ſolvuntur viſcera pellem.
Sic poſitum in clauſo linquunt, & ramea coſtis
Subjiciunt fragmenta, thymum, caſiaſque recentis.
Hoc geritur, zephyris primum impellentibus undas,
Ante novis rubeant quam prata coloribus, ante
Garrula quam tignis nidum ſuſpendat hirundo.
Interea teneris tepefactus in oſſibus humor
Æſtuat, & viſenda modis animalia miris,
Trunca pedum primo. mox & ſtridentia pennis
Miſcentur, tenuemque magis magis aëra carpunt:
Donec, ut æſtivis effuſus nubibus imber,
Erupere; aut ut, nervo pulſante ſagittæ,
Prima leves ineunt ſi quando prœlia Parthi.
Quis deus hanc, Muſæ, quis nobis extudit artem?
Unde nova ingreſſus hominum experientia cepit?
Paſtor Ariſtæus fugiens Peneïa Tempe,
Amiſſis (ut fama) apibus morboque fameque,
Triſtis ad extremi ſacrum caput adſtitit amnis,
Multa querens, atque hac affatus voce parentem:
Mater Cyrene, mater, quæ gurgitis hujus
Ima tenes, quid me præclara ſtirpe deorum,
Si modo, quem perhibes, pater eſt Thymbræus
Apollo,
Invisum fatis genuiſti? aut quo tibi noſtri

Pulſus amor? quid me cœlum ſperare jubebas?
En etiam hunc ipſum vitæ mortalis honorem,
Quem mihi vix frugum & pecudũ cuſtodia ſollers
Omnia tentanti extuderat, te matre relinquo.
Quin age, & ipſa manu felicis erue ſilvas,
Fer ſtabulis inimicum ignem, atque interfice meſſis,
Ure ſata, & validam in vitis molire bipennem;
Tanta meæ ſi te ceperunt tædia laudis.
At mater ſonitum thalamo ſub fluminis alti
Senſit. eam circum Mileſia vellera Nymphæ
Carpebant, hyali ſaturo fucata colore:
Drymoque, Xantoque, Ligeaque, Phyllodoceque,
Cæſariem effuſæ nitidam per candida colla:
Neſæe, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque,
Cydippeque, & flava Lycorias; altera virgo,
Altera tum primos Lucinæ experta labores:
Clioque & Beroë ſoror, Oceanitides ambæ,
Ambæ auro, pictis incinctæ pellibus ambæ:
Atque Ephyre, atque Opis, & Aſia Deïopea:
Et tandem poſitis velox Arethuſa ſagittis.
Inter quas curam Clymene narrabat inanem
Volcani, Martiſque dolos, & dulcia furta
Atque Chao denſos divum numerabat amores.
Carmine quo captæ, dum fuſis mollia penſa
Devolvunt, iterum maternas impulit auris
Luctus Ariſtæi, vitreiſque ſedilibus omnes
Obſtupuere: ſed ante alias Arethuſa ſorores
Proſpiciens, ſumma flavum caput extulit unda,
Et procul: O gemitu non fruſtra exterrita tanto,
Cyrene ſoror; ipſe tibi tua maxima cura
Triſtis Ariſtæus Penei genitoris ad undam
Stat lacrimans, & te crudelem nomine dicit.
Huic percuſſa nova mentem formidine mater,
Duc age, duc ad nos; fas illi limina divom
Tangere, ait: ſimul alta jubet diſcedere late
Flumina, qua juvenis greſſus inferret. at illum
Curvata in montis faciem circumſtetit unda,
Accepitque ſinu vaſto, miſitque ſub amnem.
Jamque domũ mirans genetricis, & humida regna,
Speluncíſque lacus clauſos, lucoſque ſonantis,
Ibat, & ingenti motu ſtupefactus aquarum,
Omnia ſub magna labentia flumina terra
Spectabat diverſa locis, Phaſimque, Lycumque,

Et caput, unde altus primum ſe erumpit Enipeus.
Unde pater Tiberinus, & unde Aniena fluenta,
Saxoſumque ſonans Hypanis, Myſuſque Caïcus,
Et gemina auratus taurino cornua vultu
Eridanus: quo non alius per pinguia culta
In mare purpureum violentior effluit amnis.
Poſtquam eſt in thalami pendentia pumice tecta
Perventum, & gnati fletus cognovit inanis
Cyrene; manibus liquidos dant ordine fontis
Germanæ, tonſiſque ferunt mantelia villis.
Pars epulis onerant menſas, & plena reponunt
Pocula. Panchæis adoleſcunt ignibus aræ.
Et mater, Cape Mæonii carcheſia Bacchi:
Oceano libemus, ait. ſimul ipſa precatur
Oceanumque patrem rerum Nymphaſque ſorores,
Centum quæ ſilvas, centum quæ flumina ſervant.
Ter liquido ardentem perfudit nectare Veſtam;
Ter flamma ad ſummum tecti ſubjecta reluxit.
Omine quo firmans animum, ſic incipit ipſe:
Eſt in Carpathio Neptuni gurgite vates
Cæruleus Proteus, magnum qui piſcibus æquor
Et juncto bipedum curru metitur æquorum.
Hic nunc Emathiæ portus patriamque reviſit
Pallenen. hunc & Nymphæ veneramur, & ipſe
Grandævus Nereus. novit namque omnia vates,
Quæ ſint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.
Quippe ita Neptuno viſum eſt: immania cujus
Armenta, & turpis paſcit ſub gurgite phocas.
Hic tibi, gnate, prius vinclis capiendus, ut omnem
Expediat morbi cauſſam, eventuſque ſecundet.
Nam ſine vi non ulla dabit præcepta, neque illum
Orando flectes: vim duram & vincula capto
Tende. doli circum hæc demum frangentur inanes.
Ipſa ego te, medios cum ſol accenderit æſtus,
Cum ſitiunt herbæ, & pecori jam gratior umbra eſt,
In ſecreta ſenis ducam, quo feſſus ab undis
Se recipit: facile ut ſomno aggrediare jacentem.
Verum ubi correptum manibus vincliſque tenebis;
Tum variæ eludent ſpecies atque ora ferarum.
Fiet enim ſubito ſus horridus, atraque tigris,
Squamoſuſque draco, & fulva cervice leæna:
Aut acrem flammæ ſonitum dabit, atque ita vinclis
Excidet, aut in aquas tenues dilapſus abibit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Sed quanto ille magis formas ſe vertet in omnis;
Tanto, gnate, magis contende tenacia vincla:
Donec talis erit mutato corpore, qualem
Videris, incepto tegeret cum lumina ſomno.
Hæc ait, & liquidum ambroſiæ diffundit odorem:
Quo totum gnati corpus perduxit. at illi
Dulcis compoſitis ſpiravit crinibus aura,
Atque habilis membris venit vigor. eſt ſpecus ingens
Exeſi latere in montis, quo plurima vento
Cogitur, inque ſinus ſcindit ſeſe unda reductos;
Deprenſis olim ſtatio tutiſſima nautis.
Intus ſe vaſti Proteus tegit objice ſaxi.
Hic juvenem in latebris averſum à lumine Nympha
Collocat: ipſa procul nebulis obſcura reſiſtit.
Jam rapidus torrens ſitientis Sirius Indos
Ardebat cœlo: & medium ſol igneus orbem
Hauſerat. arebant herbæ, & cava flumina ſiccis
Faucibus ad limum radii tepefacta coquebant:
Cum Proteus conſueta petens è fluctibus antra
Ibat. eum vaſti circum gens humida ponti
Exſultans rorem late diſpergit amarum.
Sternunt ſe ſomno diverſæ in litore phocæ.
Ipſe, velut ſtabuli cuſtos in montibus olim,
Veſper ubi è paſtu vitulos ad tecta reducit,
Auditiſque lupos acuunt balatibus agni,
Conſidit ſcopulo medius, numerumque recenſet:
Cujus Ariſtæo quoniam eſt oblata facultas;
Vix defeſſa ſenem paſſus componere membra,
Cum clamore ruit magno, maniciſque jacentem
Occupat. ille ſuæ contra non immemor artis,
Omnia transformat ſeſe in miracula rerum,
Ignemque, horribilemque feram, fluviumque liquentem.
Verum, ubi nulla fugam reperit pellacia, victus
In ſeſe redit, atque hominis tandem ore locutus:
Nam quis te, juvenum confidentiſſime, noſtras
Juſſit adire domos? quidve hinc petis? inquit. at ille:
Scis, Proteu, ſcis ipſe: neque eſt te fallere cuiquam.
Sed tu deſine velle. deûm præcepta ſecuti
Venimus, hinc lapſis quæſitum oracula rebus.
Tantum effatus, ad hæc vates vi denique multa
Ardentis oculos intorſit lumine glauco,
Et graviter frendens, ſic fatis ora reſolvit:

Non

Non te nullius exercent numinis iræ.
Magna lues commiſſa: tibi has miſerabilis Orpheus
Haud quaquam ob meritum pœnas, ni fata reſiſtant,
Suſcitat; & rapta graviter pro conjuge ſævit.
Illa quidem, dum te fugeret per flumina præceps,
Immanem ante pedes hydrum moritura puella
Servantem ripas alta non vidit in herba.
At chorus æqualis Dryadum clamore ſupremos
Implerunt montis. flerunt Rhodopeiæ arces,
Altaque Pangæa, & Rheſi Mavortia tellus,
Atque Getæ, atque Hebrus, & Actias Orithyia.
Ipſe cava ſolans ægrum teſtudine amorem,
Te, dulcis conjux, te ſolo in litore ſecum,
Te veniente die, te decedente canebat.
Tænarias etiam fauces, alta oſtia Ditis,
Et caligantem nigra formidine lucum
Ingreſſus, Maniſque adiit, regemque tremendum,
Neſciaque humanis precibus manſueſcere corda.
At cantu commotæ Erebi de ſedibus imis
Umbræ ibant tenues, ſimulacraque luce carentum:
Quam multa in foliis avium ſe millia condunt,
Veſper ubi, aut hibernus agit de montibus imber:
Matres, atque viri, defunctaque corpora vita
Magnanimûm heroum, pueri, innuptæque puellæ,
Impoſitique rogis juvenes ante ora parentum,
Quos circum limus niger, & deformis arundo
Cocyti, tardaque palus inamabilis unda
Alligat, & novies Styx interfuſa coërcet.
Quin ipſæ ſtupuere domus, atque intima Lethi
Tartara cæruleoſque implexæ crinibus anguis
Eumenides, tenuitque inhians tria Cerberus ora,
Atque Ixionii vento rota conſtitit orbis.
Jamque pedem referens caſus evaſerat omnis,
Redditaque Eurydice ſuperas veniebat ad auras,
Pone ſequens; namque hanc dederat Proſerpina legem:
Cum ſubita incautum dementia cepit amantem,
Ignoſcenda quidem, ſcirent ſi ignoſcere Manes.
Reſtitit, Eurydicenque ſuam jam luce ſub ipſa
Immemor, heu, victuſque animi reſpexit. ibi omnis
Effuſus labor, atque immitis rupta tyranni
Fœdera, terque fragor ſtagnis auditus Avernis.
Illa, Quis & me, inquit, miſeram, & te perdidit, Orpheu?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Quis tantus furor? en iterum crudelia retro
Fata vocant, conditque natantia lumina ſomnus.
Jamque vale. feror ingenti circumdata nocte,
Invalidaſque tibi tendens, heu, non tua, palmas.
Dixit, & ex oculis ſubito, ceu fumus in auras
Commixtus tenuis, fugit diverſa: neque illum,
Prenſantem nequicquam umbras, & multa volen-
Dicere præterea, vidit: nec portitor Orci (tem
Amplius objectam paſſus tranſire paludem.
Quid faceret? quo ſe rapta bis conjuge ferret?
Quo fletu Manis, qua numina voce moveret?
Illa quidem Stygii nabat jam frigida cymba.
Septem illum totos perhibent ex ordine menſis,
Rupe ſub aëria, deſerti ad Strymonis undam,
Fleviſſe, & gelidis hæc evolviſſe ſub antris,
Mulcentem tigris, & agentem carmine quercus.
Qualis populea mœrens philomela ſub umbra
Amiſſos queritur fœtus: quos durus arator
Obſervans nido implumis detraxit. at illa
Flet noctem, ramoque ſedens miſerabile carmen
Integrat, & mœſtis late loca queſtibus implet.
Nulla Venus non ulli animum flexere hymenæi.
Solus Hyperboreas glacies, Tanaïmque nivalem,
Arvaque Rhipæis numquam viduata pruinis
Luſtrabat, raptam Eurydicen, atque irrita Ditis
Dona querens. ſpretæ Ciconum quo munere matres,
Inter ſacra deûm, nocturnique orgia Bacchi,
Diſcerptum latos juvenem ſparſere per agros.
Tum quoque marmorea caput à cervice revulſum,
Gurgite cum medio portans OEagrius Hebrus
Volveret, Eurydicen vox ipſa, & frigida lingua,
Ah miſeram Eurydicen anima fugiente vocabat:
Eurydicen toto referebant flumine ripæ.
Hæc Proteus, & ſe jactu dedit æquor in altum.
Quaque dedit, ſpumantem undam ſub vertice torſit.
At non Cyrene: namque ultro affata timentem:
Gnate, licet triſtis animo deponere curas.
Hæc omnis morbi cauſſa: hinc miſerabile Nymphæ,
Cum quibus illa choros lucis agitabat in altis,
Exitium miſere apibus. tu munera ſupplex
Tende petens pacem, & faciles venerare Napæas.
Namque dabunt veniam votis, iraſque remittent.
Sed, modus orandi qui ſit, prius ordine dicam.

Qua-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Quatuor eximios præſtanti corpore tauros,
Qui tibi nunc viridis depaſcunt ſumma Lycæi,
Delige, & intacta totidem cervice juvencas.
Quatuor his aras alta ad delubra dearum
Conſtitue, & ſacrum jugulis demitte cruorem,
Corporaque ipſa boum frondoſo deſere luco.
Poſt, ubi nona ſuos Aurora oſtenderit ortus,
Inferias Orphei Lethæa papavera mittes,
Placatam Eurydicen vitula venerabere cæſa,
Et nigram mactabis ovem, lucumque reviſes.
Haud mora: continuo matris præcepta faceſſit:
Ad delubra venit; monſtratas excitat aras;
Quatuor eximios præſtanti corpore tauros
Ducit, & intacta totidem cervice juvencas.
Poſt, ubi nona ſuos Aurora induxerat ortus,
Inferias Orphei mittit, lucumque reviſit.
Hic vero ſubitum ac dictu mirabile monſtrum
Aſpiciunt: liquefacta boum per viſcera toto
Stridere apes utero, & ruptis effervere coſtis,
Immenſaſque trahi nubes: jamque arbore ſumma
Confluere, & lentis uvam demittere ramis.
Hæc ſuper arvorum cultu pecorumque canebam,
Et ſuper arboribus: Cæſar dum magnus ad altum
Fulminat Euphraten bello, victorque volentis
Per populos dat jura, viamque affectat Olympo.
Illo Virgilium me tempore dulcis alebat
Parthenope, ſtudiis florentem ignobilis otî:
Carmina qui luſi paſtorum, audaxque juventa,
Tityre, te patulæ cecini ſub tegmine fagi.

Finis Georgicorũ.

P. VIR-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

P. VIRGILII MARONIS
ÆNEIDOS
LIBER PRIMUS.

ARG. *Duplex eſt Æneidos argumentum: Bella Æneæ, & navigatio. Hæc civilis vitæ & privatæ exemplum exhibet. Illa adumbrant heroum vitam. Primus hic autem liber tempeſtatem Æneæ & ad Carthaginem appulſum continet.*

ILle ego, qui quondam gracili modulatus avena
Carmen, & egreſſus ſilvis, vicina coëgi
Ut quamvis avido parerent arva colono,
Gratum opus agricolis, at nunc horrentia Martis

ARma virumque cano, Trojæ qui primus ab oris
Italiam, fato profugus, Lavinia venit
Litora. multum ille & terris jactatus & alto,
Vi ſuperûm, ſævæ memorem Junonis ob iram:
Multa quoque & bello paſſus, dum conderet urbem,
Inferretque deos Latio. genus unde Latinum,
Albanique patres, atque altæ mœnia Romæ.
Muſa, mihi cauſſas memora, quo numine læſo,
Quidve dolens regina deûm, tot volvere caſus
Inſignem pietate virum, tot adire labores
Impulerit. tantæne animis cœleſtibus iræ?
Urbs antiqua fuit (Tyrii tenuere coloni)
Carthago, Italiam contra, Tiberinaque longe
Oſtia, dives opum, ſtudiiſque aſperrima belli:
Quam Juno fertur terris magis omnibus unam
Poſthabita coluiſſe Samo. hic illius arma,
Hic currus fuit: hoc regnum dea gentibus eſſe,
Si qua fata ſinant, jam tum tenditque fovetque.
Progeniem ſed enim Trojano à ſanguine duci
Audierat, Tyrias olim quæ verteret arces.
Hinc populum, late regem, belloque ſuperbum,
Venturum excidio Libyæ. ſic volvere Parcas.
Id metuens, veteriſque memor Saturnia belli,
Prima quod ad Trojam pro caris geſſerat Argis.
Nec dum etiam cauſſæ irarum ſævique dolores
Exciderant animo. manet alta mente repoſtum
Judicium Paridis, ſpretæque injuria formæ;

Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Et genus inviſum , & rapti Ganymedis honores.
His accenſa ſuper , jactatos æquore toto
Troas , relliquias Danaûm atque immitis Achillei ,
Arcebat longe Latio : multoſque per annos
Errabant acti fatis maria omnia circum.
Tantæ molis erat Romanam condere gentem.
Vix è conſpectu Siculæ telluris in altum
Vela dabant læti , & ſpumas ſalis ære ruebant ;
Cum Juno, æternum ſervans ſub pectore vulnus ,
Hæc ſecum : Mene incepto deſiſtere victam ,
Nec poſſe Italia Teucrorum avertere regem ?
Quippe vetor fatis. Pallaſne exurere claſſem
Argivum, atque ipſos potuit ſubmergere ponto ,
Unius ob noxam & furias Ajacis Oïlei ?
Ipſa, Jovis rapidum iaculata è nubibus ignem ,
Disjecitque rates , evertitque æquora ventis :
Illum exſpirantem transfixo pectore flammas
Turbine corripuit, ſcopuloque infixit acuto.
Aſt ego, quæ divum incedo regina, Joviſque
Et ſoror & conjux, una cum gente tot annos
Bella gero. & quiſquam numen Junonis adorat
Præterea , aut ſupplex aris imponet honorem ?
Talia flammato ſecum dea corde volutans ,
Nimborum in patriam, loca fœta furentibus auſtris,
Æoliam venit. hic vaſto rex Æolus antro
Luctantis ventos tempeſtateſque ſonoras
Imperio premit, ac vinclis & carcere frenat.
Illi indignantes magno cum murmure montis
Circa clauſtra fremunt. celſa ſedet Æolus arce ,
Sceptra tenens, mollitque animos, & temperat iras.
Ni faciat , maria ac terras cœlumque profundum
Quippe ferant rapidi ſecum , verrantque per auras.
Sed pater omnipotens ſpeluncis abdidit atris ,
Hoc metuens : molemque & montis inſuper altos
Impoſuit, regemque dedit, qui fœdere certo
Et premere, & laxas ſciret dare juſſus habenas.
Ad quem tum Juno ſupplex his vocibus uſa eſt :
Æole, (namque tibi divûm pater atq; hominum rex
Et mulcere dedit fluctus & tollere vento)
Gens inimica mihi Tyrrhenum navigat æquor ;
Ilium in Italiam portans, victoſque Penates :
Incute vim ventis, ſubmerſaſque obrue puppes
Aut age diverſos, & disjice corpora ponto.

Sunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Sunt mihi bis ſeptem præſtanti corpore Nymphæ:
Quarum, quæ forma pulcherrima, Deïopeam
Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo:
Omnis ut tecum meritis pro talibus annos
Exigat, & pulchra faciat te prole parentem.
Æolus hæc contra: Tuus, ô regina, quid optes,
Explorare labor: mihi juſſa capeſſere fas eſt. (que
Tu mihi, quodcumque hoc regni, tu ſceptra Jovem-
Concilias: tu das epulis accumbere divûm,
Nimborumque facis tempeſtatumque potentem.
Hæc ubi dicta, cavum converſa cuſpide montem
Impulit in latus: ac venti, velut agmine facto,
Qua data porta, ruunt, & terras turbine perflant.
Incubuere mari, totumque à ſedibus imis
Una Eurusque Notuſque ruunt, creberque procellis
Africus, & vaſtos volvunt ad litora fluctus.
Inſequitur clamorque virûm ſtridorque rudentum.
Eripiunt ſubito nubes cœlumque diemque
Teucrorum ex oculis. ponto nox incubat atra.
Intonuere poli, & crebris micat ignibus æther,
Præſentemque viris intentant omnia mortem.
Extemplo Æneæ ſolvuntur frigore membra.
Ingemit, &, duplicis tendens ad ſidera palmas,
Talia voce refert: O terque quaterque beati,
Quis ante ora patrum Trojæ ſub mœnibus altis
Contigit oppetere! O Danaûm fortiſſime gentis
Tydide! mene Iliacis occumbere campis
Non potuiſſe, tuaq; animam hanc effundere dextra?
Sævus ubi Æacidæ telo jacet Hector, ubi ingens
Sarpedon: ubi tot Simoïs correpta ſub undis
Scuta virûm, galeaſque, & fortia corpora volvit.
Talia jactanti ſtridens aquilone procella
Velum adverſa ferit, fluctuſque ad ſidera tollit.
Franguntur remi: tum prora avertit, & undis
Dat latus. inſequitur cumulo præruptus aquæ mons.
Hi ſummo in fluctu pendent: his unda dehiſcens
Terram inter fluctus aperit. furit æſtus arenis.
Tris Notus abreptas in ſaxa latentia torquet:
Saxa vocant Itali, mediis quæ in fluctibus, aras.
Dorſum immane mari ſummo. tris Eurus ab alto
In brevia & Syrtis urget, miſerabile viſu;
Illiditque vadis, atque aggere cingit arenæ.
Unam, quæ Lycios fidumque vehebat Orontem,
Ipſius

Ipſius ante oculos ingens à vertice pontus
In puppim ferit. excutitur, pronuſque magiſter
Volvitur in caput. aſt illam ter fluctus ibidem
Torquet agens circum, & rapidus vorat æquore vortex.
Apparent rari nantes in gurgite vaſto;
Arma virûm, tabulæque, & Troïa gaza per undas.
Jam validam Ilionei navem, jam fortis Achatæ,
Et qua vectus Abas, & qua grandævus Alethes,
Vicit hiems. laxis laterum compagibus omnes
Accipiunt inimicum imbrem, rimiſque fatiſcunt.
Interea magno miſceri murmure pontum,
Emiſſamque hiemem ſenſit Neptunus, & imis
Stagna refuſa vadis: graviter commotus, & alto
Proſpiciens, ſumma placidum caput extulit unda.
Disjectam Æneæ toto videt æquore claſſem:
Fluctibus oppreſſos Troas, cœlique ruina.
Nec latuere doli fratrem Junonis & iræ.
Eurum ad ſe Zephyrumque vocat. dehinc talia fatur:
Tantane vos generis tenuit fiducia veſtri?
Jam cœlum terramque meo ſine numine venti
Miſcere, & tantas audetis tollere moles?
Quos ego! ſed motos præſtat componere fluctus.
Poſt mihi non ſimili pœna commiſſa luetis.
Maturate fugam, regique hæc dicite veſtro:
Non illi imperium pelagi ſævumque tridentem,
Sed mihi ſorte datum. tenet ille immania ſaxa,
Veſtras, Eure, domos. illa ſe jactet in aula
Æolus, & clauſo ventorum carcere regnet.
Sic ait, & dicto citius tumida æquora placat:
Collectaſque fugat nubes, ſolemque reducit.
Cymothoë ſimul & Triton adnixus acuto
Detrudunt naves ſcopulo. levat ipſe tridenti;
Et vaſtas aperit Syrtis, & temperat æquor,
Atque rotis ſummas levibus perlabitur undas.
Ac, veluti magno in populo cum ſæpe coorta eſt
Seditio, ſævitque animis ignobile vulgus;
Jamque faces & ſaxa volant, furor arma miniſtrat;
Tum, pietate gravem ac meritis ſi forte virum quem
Conſpexere, ſilent; arrectiſque auribus adſtant:
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.
Sic cunctus pelagi cecidit fragor; æquora poſtquam
Proſpiciens genitor, cœloque invectus aperto

Flectit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Flectit equos, curruque volans dat lora ſecundo.
Defeſſi Æneadæ, quæ proxima, litora curſu
Contendunt petere, & Libyæ vertuntur ad oras.
Eſt in ſeceſſu longo locus. inſula portum
Efficit objectu laterum: quibus omnis ab alto
Frangitur, inque ſinus ſcindit ſeſe unda reductos.
Hinc atque hinc vaſtæ rupes, geminique minantur
In cœlum ſcopuli: quorum ſub vertice late
Æquora tuta ſilent. tum ſilvis ſcæna coruſcis
Deſuper, horrentique atrum nemis imminet umbra.
Fronte ſub adverſa ſcopulis pendentibus antrum:
Intus aquæ dulces, vivoque ſedilia ſaxo;
Nympharum domus. hic feſſas non vincula navis
Ulla tenent: unco non alligat ancora morſu.
Huc ſeptem Æneas collectis navibus omni
Ex numero ſubit: ac magno telluris amore
Egreſſi optata potiuntur Troës arena,
Et ſale tabentis artus in litore ponunt.
Ac primum ſilici ſcintillam excudit Achates,
Suſcepitque ignem foliis, atque arida circum
Nutrimenta dedit, rapuitque in fomite flammam.
Tum Cererem corruptam undis, Cerealiaque arma
Expediunt feſſi rerum: frugeſque receptas
Et torrere parant flammis & frangere ſaxo.
Æneas ſcopulum interea conſcendit, & omnem
Proſpectum late pelago petit; Anthea ſi quem
Jactatum vento videat Phrygiaſque biremis,
Aut Capyn, aut celſis in puppibus arma Cayci.
Navem in conſpectu nullam. tris litore cervos
Proſpicit errantis: hos tota armenta ſequuntur
A tergo, & longum per valleis paſcitur agmen.
Conſtitit hic, arcumque manu, celeriſque ſagittas
Corripuit; fidus quæ tela gerebat Achates:
Ductoreſque ipſos primum, capita alta ferentis
Cornibus arboreis, ſternit; tum volgus: & omnem
Miſcet agens telis nemora inter frondea turbam.
Nec prius abſiſtit, quam ſeptem ingentia victor
Corpora fundat humi, & numerum cum navibus æquet.
Hinc portum petit, & ſocios partitur in omnis.
Vina bonus quæ deinde cadis onerarat Aceſtes
Litore Trinacrio, dederatque abeuntibus heros,
Dividit, & dictis mœrentia pectora mulcet:

O ſocii,

O ſocii, (neque enim ignari ſumus ante malorum)
O paſſi graviora; dabit Deus his quoque finem.
Vos & Scyllæam rabiem penituſque ſonantis
Acceſtis ſcopulos: vos & Cyclopia ſaxa
Experti. revocate animos, mœſtumque timorem
Mittite. forſan & hæc olim meminiſſe juvabit.
Per varios caſus, per tot diſcrimina rerum,
Tendimus in Latium: ſedes ubi fata quietas
Oſtendunt. illic fas regna reſurgere Trojæ.
Durate, & voſmet rebus ſervate ſecundis.
Talia voce refert: curiſque ingentibus æger
Spem vultu ſimulat; premit altum corde dolorem.
Illi ſe prædæ accingunt, dapibuſque futuris:
Tergora deripiunt coſtis, & viſcera nudant.
Pars in fruſta ſecant, verubuſque trementia figunt:
Litore aëna locant alii, flammaſque miniſtrant.
Tum victu revocant vires: fuſique per herbam
Implentur veteris Bacchi pinguiſque ferinæ.
Poſtquam exemta fames epulis, menſæque remotæ:
Amiſſos longo ſocios ſermone requirunt;
Spemque metumque inter dubii, ſeu vivere credant,
Sive exemta pati, nec jam exaudire vocatos.
Præcipue pius Æneas, nunc acris Oronti,
Nunc Amyci caſum gemit, & crudelia ſecum
Fata Lyci, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.
Et jam finis erat: cum Jupiter æthere ſummo
Deſpiciens mare velivolum terraſque jacentis,
Litoraque, & latos populos, ſic vertice cœli
Conſtitit: & Libyæ defixit lumina regnis
Atque illum talis jactantem pectore curas
Triſtior & lacrimis oculos ſuffuſa nitentis,
Adloquitur Venus: O qui res hominumq; deûmque,
Æternis regis imperiis, & fulmine terres,
Quid meus Æneas in te committere tantum,
Quid Troës potuere? quibus tot funera paſſis,
Cunctus ob Italiam terrarum clauditur orbis?
Certe hinc Romanos olim, volventibus annis,
Hinc fore ductores, revocato à ſanguine Teucri,
Qui mare, qui terras omni ditione tenerent,
Pollicitus. quæ te, genitor, ſententia vertit?
Hoc equidem occaſum Trojæ triſtiſque ruinas
Solabar; fatis contraria fata rependens.
Nunc eadem fortuna viros tot caſibus actos.

Inſequitur. quem das finem, rex magne, laborum?
Antenor potuit, mediis elapſus Achivis,
Illyricos penetrare ſinus, atque intima tutus
Regna Liburnorum, & fontem ſuperare Timavi:
Unde per ora novem vaſto cum murmure montis
It mare proruptum, & pelago premit arva ſonanti.
Hic tamen ille urbem Patavi, ſedeſque locavit
Teucrorum, & genti nomen dedit, armaque fixit
Troïa. nunc placida compoſtus pace quieſcit.
Nos tua progenies, cœli quibus annuis arcem,
Navibus (infandum) amiſſis, unius ob iram
Prodimur, atque Italis longe disjungimur oris.
Hic pietatis honos? ſic nos in ſceptra reponis?
Olli ſubridens hominum ſator atque deorum,
Vultu, quo cœlum tempeſtateſque ſerenat,
Oſcula libavit gnatæ. dehinc talia fatur.
Parce metu, Cytherea. manent immota tuorum
Fata tibi. cernes urbem & promiſſa Lavini
Mœnia, ſublimemque feres ad ſidera cœli
Magnanimum Ænean: neque me ſententia vertit.
Hic tibi (fabor enim, quando hæc te cura remordet,
Longius & volvens fatorum arcana movebo)
Bellum ingens geret Italia, populoſque feroces
Contundet; moreſque viris & mœnia ponet:
Tertia dum Latio regnantem viderit æſtas,
Ternaque tranſierint Rutulis hiberna ſubactis.
At puer Aſcanius, cui nunc cognomen Iülo
Additur (Ilus erat, dum res ſtetit Ilia regno)
Triginta magnos volvendis menſibus orbis
Imperio explebit, regnumque ab ſede Lavini
Transferet, & Longam multa vi muniet Albam,
Hic jam tercentum totos regnabitur annos
Gente ſub Hectorea: donec regina ſacerdos
Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.
Inde lupæ fulvo nutricis tegmine lætus
Romulus excipiet gentem, & Mavortia condet
Mœnia, Romanoſque ſuo de nomine dicet.
His ego nec metas rerum, nec tempora pono.
Imperium ſine fine dedi. quin aſpera Juno,
Quæ mare nunc terraſque metu cœlumque fatigat,
Conſilia in melius referet, mecumque fovebit
Romanos rerum dominos, gentemque togatam.
Sic placitum. veniet luſtris labentibus ætas,
Cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Cum domus Aſſaraci Phthiam claraſque Mycenas
Servitio premet, ac victis dominabitur Argis.
Naſcetur pulchra Trojanus origine Cæſar;
Imperium Oceano, famam qui terminet aſtris;
Julius, à magno demiſſum nomen Iülo.
Hunc tu olim cœlo, ſpoliis Orientis onuſtum,
Accipies ſecura. vocabitur hic quoque votis.
Aſpera tum poſitis miteſcent ſæcula bellis.
Cana Fides, & Veſta, Remo cum fratre Quirinus
Jura dabunt: diræ ferro & compagibus artis
Claudentur belli portæ. Furor impius intus
Sæva ſedens ſuper arma, & centum vinctus aënis
Poſt tergum nodis, fremet horridus ore cruento.
Hæc ait: & Maia genitum demittit ab alto;
Ut terræ, utque novæ pateant Carthaginis arces
Hoſpitio Teucris: ne fati neſcia Dido
Finibus arceret. volat ille per aëra magnum
Remigio alarum: ac Libyæ citus adſtitit oris.
Et jam juſſa facit: ponuntque ferocia Pœni
Corda, volente deo. in primis regina quietum
Accipit in Teucros animum, mentemq; benignam.
At pius Æneas per noctem plurima volvens,
Ut primum lux alma data eſt, exire, locoſque
Explorare novos, quas vento acceſſerit oras:
Qui teneant, (nam inculta videt) hominesne feræne,
Quærere conſtituit, ſociiſque exacta referre.
Claſſem in convexo nemorum, ſub rupe cavata,
Arboribus clauſam circum atq; horrentibus umbris
Occulit. ipſe uno graditur comitatus Achate;
Bina manu lato criſpans haſtilia ferro.
Cui mater media ſeſe tulit obvia ſilva,
Virginis os habitumque gerens, & virginis arma
Spartanæ: vel qualis equos Threiſſa fatigat
Harpalyce, volucremq; fuga prævertitur Hebrum.
Namq; humeris de more habilem ſuſpenderat arcū
Venatrix. dederatque comam diffundere ventis;
Nuda genu, nodoque ſinus collecta fluentis.
Ac prior, Heus, inquit, juvenes, monſtrate mearum
Vidiſtis ſi quam hic errantem forte ſororum,
Succinctam pharetra & maculoſæ tegmine lyncis,
Aut ſpumantis apri curſum clamore prementem.
Sic Venus; & Veneris contra ſic filius orſus:
Nulla tuarum audita mihi neque viſa ſororum.

O (quam te memorem?) virgo. namque haud tibi
vultus
Mortalis, nec vox hominem ſonat. o dea, certe;
(An Phœbi ſoror, an Nympharum ſanguinis una?)
Sis felix, noſtrumque leves quæcumque laborem:
Et quo ſub cœlo tandem, quibus orbis in oris
Jactemur, doceas. ignari hominumque locorumque
Erramus, vento huc & vaſtis fluctibus acti.
Multa tibi ante aras noſtra cadet hoſtia dextra.
Tum Venus: Haud equidem tali me dignor honore:
Virginibus Tyriis mos eſt geſtare pharetram,
Purpureoque alte ſuras vincire cothurno.
Punica regna vides, Tyrios & Agenoris urbem:
Sed fines Libyci, genus intractabile bello.
Imperium Dido Tyria regit urbe profecta,
Germanum fugiens. longa eſt injuria, longæ
Ambages. ſed ſumma ſequar faſtigia rerum.
Huic conjux Sichæus erat, ditiſſimus agri
Phœnicum, & magno miſeræ dilectus amore:
Cui pater intactam dederat, primiſque jugarat
Ominibus. ſed regna Tyri germanus habebat
Pygmalion, ſcelere ante alios immanior omnis.
Quos inter medius venit furor. ille Sichæum
Impius ante aras, atque auri cæcus amore,
Clam ferro incautum ſuperat, ſecurus amorum
Germanæ: factumque diu celavit, & ægram,
Multa malus ſimulans, vana ſpe luſit amantem.
Ipſa ſed in ſomnis inhumati venit imago
Conjugis, ora modis attollens pallida miris:
Crudelis aras, trajectaque pectora ferro
Nudavit; cæcumque domus ſcelus omne retexit.
Tum celerare fugam patriaque excedere ſuadet,
Auxiliumque viæ veteres tellure recludit
Theſauros, ignotum argenti pondus & auri.
His commota fugam Dido ſocioſque parabat.
Conveniunt, quibus aut odium crudele tyranni,
Aut metus acer erat: navis, quæ forte paratæ,
Corripiunt, onerantque auro. portantur avari
Pygmalionis opes pelago. dux femina facti.
Devenere locos, ubi nunc ingentia cernes
Mœnia, ſurgentemque novæ Carthaginis arcem:
Mercatique ſolum, facti de nomine Byrſam,
Taurino quantum poſſent circumdare tergo.
Sed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Sed vos qui tandem, quibus aut veniſtis ab oris,
Quove tenetis iter? Quærenti talibus ille
Suſpirans, imoque trahens à pectore vocem:
O dea, ſi prima repetens ab origine pergam,
Et vacet annalis noſtrorum audire laborum;
Ante diem clauſo componet veſper Olympo.
Nos Troja antiqua, ſi veſtras forte per auris
Trojæ nomen iit, diverſa per æquora vectos
Forte ſua Libycis tempeſtas appulit oris.
Sum pius Æneas, raptos qui ex hoſte Penates
Claſſe veho mecum, fama ſuper æthera notus.
Italiam quæro patriam; & genus ab Jove ſummo.
Bis denis Phrygium conſcendi navibus æquor;
Matre dea monſtrante viam, data fata ſecutus:
Vix ſeptem convolſæ undis euroque ſuperſunt.
Ipſe ignotus, egens, Libyæ deſerta peragro
Europa atque Aſia pulſus. Nec plura querentem
Paſſa Venus, medio ſic interfata dolore eſt:
Quiſquis es, haud (credo) inviſus cœleſtibus auras
Vitalis carpis, Tyriam qui adveneris urbem.
Perge modo, atque hinc te reginæ ad limina perfer.
Namque tibi reduces ſocios claſſemque relatam
Nuncio, & in tutum verſis aquilonibus actam:
Ni fruſtra augurium vani docuere parentes.
Aſpice bis ſenos lætantis agmine cycnos,
Ætheria quos lapſa plaga Jovis ales aperto
Turbabat cœlo: nunc terras ordine longo
Aut capere, aut captas jam deſpectare videntur.
Ut reduces illi ludunt ſtridentibus alis,
Et cœtu cinxere polum, cantuſque dedere;
Haud aliter puppeſque tuæ pubeſque tuorum
Aut portum tenet aut pleno ſubit oſtia velo.
Perge modo, & qua te ducit via, dirige greſſum.
Dixit, & avertens roſea cervice refulſit,
Ambroſiæque comæ divinum vertice odorem
Spiravere: pedes veſtis defluxit ad imos,
Et vera inceſſu patuit dea. ille, ubi matrem
Agnovit, tali fugientem eſt voce ſecutus:
Quid gnatum toties crudelis tu quoque falſis
Ludis imaginibus? cur dextræ jungere dextram
Non datur, ac veras audire & reddere voces?
Talibus incuſat, greſſumque ad mœnia tendit.
At Venus obſcuro gradientis aëre ſepſit;

Et multo nebulæ circum dea fudit amictu :
Cernere ne quis eos, neu quis contingere poſſet,
Moliri've moram, aut veniendi poſcere cauſſas.
Ipſa Paphum ſublimis abit, ſedeſque reviſit
Læta ſuas; ubi templum illi, centumque Sabæo
Thure calent aræ, ſertiſque recentibus halant.
Corripuere viam interea, qua ſemita monſtrat.
Jamque adſcendebant collem, qui plurimus urbi
Imminet, adverſaſque adſpectat deſuper arces.
Miratur molem Æneas, magalia quondam:
Miratur portas, ſtrepitumque, & ſtrata viarum.
Inſtant ardentes Tyrii: pars ducere muros,
Molirique arcem, & manibus ſubvolvere ſaxa:
Pars optare locum tecto, & concludere ſulco.
Jura, magiſtratuſque legunt, ſanctumque ſenatum.
Hic portus alii effodiunt: hic alta theatris
Fundamenta locant alii; immaniſque columnas
Rupibus excidunt ſcænis decora alta futuris.
Qualis apes æſtate nova per florea rura
Exercet ſub ſole labor; cum gentis adultos
Educunt fœtus, aut cum liquentia mella
Stipant, & dulci diſtendunt nectare cellas:
Aut onera accipiunt venientum, aut agmine facto
Ignavum fucos pecus à præſepibus arcent.
Fervet opus, redolentque thymo fragrantia mella.
O fortunati, quorum jam mœnia ſurgunt!
Æneas ait, & faſtigia ſuſpicit urbis.
Infert ſe ſeptus nebula (mirabile dictu)
Per medios, miſcetque viris; neque cernitur ulli.
Lucus in urbe fuit media, lætiſſimus umbræ,
Quo primum jactati undis & turbine Pœni
Effodere loco ſignum, quod regia Juno
Monſtrarat, caput acris equi. ſic nam fore bello
Egregiam & facilem victu per ſæcula gentem.
Hic templum Junoni ingens Sidonia Dido
Condebat, donis opulentum & numine divæ:
Ærea cui gradibus ſurgebant limina, nexæque
Ære trabes: foribus cardo ſtridebat ahenis.
Hoc primum in luco nova res oblata timorem
Leniit. hic primum Æneas ſperare ſalutem
Auſus, & afflictis melius confidere rebus.
Namque, ſub ingenti luſtrat dum ſingula templo
Reginam opperiens, dum quæ fortuna ſit urbi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Artificumque manus inter ſe operumque laborem
Miratur, videt Iliacas ex ordine pugnas,
Bellaque jam fama totum vulgata per orbem;
Atridas, Priamumque, & ſævum ambobus Achillem.
Conſtitit, & lacrimans, Quis jam locus, inquit, (Achate,
Quæ regio in terris noſtri non plena laboris?
En Priamus. ſunt hic etiam ſua præmia laudi:
Sunt lacrimæ rerum: & mentem mortalia tangunt.
Solve metus. feret hæc aliquam tibi fama ſalutem.
Sic ait, atque animum pictura paſcit inani
Multa gemens, largoque humectat flumine vultum.
Namque videbat, uti bellantes Pergama circum
Hac fugerent Graii, premeret Trojana juventus
Hac Phryges: inſtaret curru criſtatus Achilles.
Nec procul hinc Rheſi niveis tentoria velis
Agnoſcit lacrimans: primo quæ prodita ſomno
Tydides multa vaſtabat cæde cruentus:
Ardentiſque avertit equos in caſtra, prius quam
Pabula guſtaſſent Trojæ, Xanthumque bibiſſent.
Parte alia fugiens amiſſis Troïlus armis,
Infelix puer, atque impar congreſſus Achilli,
Fertur equis, curruque hæret reſupinus inani,
Lora tenens tamen. huic cervixque comæque trahuntur
Per terram, & verſa pulvis inſcribitur haſta.
Interea ad templum non æquæ Palladis ibant
Crinibus Iliades paſſis, peplumque ferebant
Suppliciter triſtes, & tunſæ pectora palmis.
Diva ſolo fixos oculos averſa tenebat.
Ter circum Iliacos raptaverat Hectora muros,
Exanimumque auro corpus vendebat Achilles.
Tum vero ingentem gemitum dat pectore ab imo,
Ut ſpolia, ut currus, utque ipſum corpus amici,
Tendentemque manus Priamum conſpexit inermis.
Se quoque principibus permixtum agnovit Achivis,
Eoaſque acies, & nigri Memnonis arma.
Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis
Pentheſilea furens, mediiſque in millibus ardet,
Aurea ſubnectens exſertæ cingula mammæ,
Bellatrix, auderque viris concurrere virgo.
Hæc dum Dardanio Æneæ miranda videntur,
Dum ſtupet, obtutuque hæret defixus in uno;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Regina ad templum forma pulcherrima Dido
Inceſſit, magna juvenum ſtipante caterva.
Qualis in Eurotæ ripis aut per juga Cynthi
Exercet Diana choros; quam mille ſecutæ
Hinc atque hinc glomerantur Oreades: illa pharetram
Fert humero, gradienſque deas ſupereminet omnis:
Latonæ tacitum pertentant gaudia pectus.
Talis erat Dido: talem ſe læta ferebat
Per medios, inſtans operi regniſque futuris.
Tum foribus divæ, media teſtudine templi
Septa armis, ſolioque alte ſubnixa reſedit.
Jura dabat legeſque viris: operumque laborem
Partibus æquabat juſtis, aut ſorte trahebat:
Cum ſubito Æneas concurſu accedere magno
Anthea Sergeſtumque videt, fortemque Cloanthum,
Teucrorumque alios: ater quos æquore turbo
Diſpulerat, penituſque alias avexerat oras.
Obſtupuit ſimul ipſe, ſimul perculſus Achates
Lætitiaque metuque, avidi conjungere dextras
Ardebant: ſed res animos incognita turbat.
Diſſimulant; & nube cava ſpeculantur amicti,
Quæ fortuna viris; claſſem quo litore linquant;
Quid veniant. cunctis nam lecti navibus ibant,
Orantes veniam, & templum clamore petebant.
Poſtquam introgreſſi, & coram data copia fandi;
Maximus Ilioneus placido ſic pectore cœpit:
O regina, novam cui condere Jupiter urbem,
Juſtitiaque dedit gentis frenare ſuperbas;
Troës te miſeri, ventis maria omnia vecti,
Oramus; prohibe infandos à navibus ignis;
Parce pio generi, & propius res adſpice noſtras.
Non nos aut ferro Libycos populare Penates
Venimus, aut raptas ad litora vertere prædas.
Non ea vis animo, nec tanta ſuperbia victis.
Eſt locus, Heſperiam Graii cognomine dicunt,
Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebæ:
OEnotri coluere viri: nunc fama, minores
Italiam dixiſſe ducis de nomine gentem.
Huc curſus fuit.
Cum ſubito aſſurgens fluctu nimbroſus Orion
In vada cæca tulit, penituſque procacibus auſtris,
Perque undas, ſuperante ſalo, perque invia ſaxa
Diſpa-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Diſpulit. huc pauci veſtris adnavimus oris.
Quod genus hoc hominum, quæve hunc tam barbara morem
Permittit patria? hoſpitio prohibemur arenæ.
Bella cient, primaque vetant conſiſtere terra.
Si genus humanum & mortalia temnitis arma;
At ſperate deos memores fandi atque nefandi.
Rex erat Æneas nobis. quo juſtior alter
Nec pietate fuit, nec bello major & armis.
Quem ſi fata virum ſervant, ſi veſcitur aura
Ætheria, neque adhuc crudelibus occubat umbris;
Non metus, officio nec te certaſſe priorem
Pœniteat. ſunt & Siculis regionibus urbes,
Armaque, Trojanoque à ſanguine clarus Aceſtes.
Quaſſatam ventis liceat ſubducere claſſem,
Et ſilvis aptare trabes, & ſtringere remos.
Si datur Italiam, ſociis & rege recepto,
Tendere, ut Italiam læti Latiumque petamus:
Sin abſumta ſalus, & te, pater optime Teucrûm,
Pontus habet Libyæ, nec ſpes jam reſtat Iuli;
At freta Sicaniæ ſaltem, ſedeſque paratas,
Unde huc advecti, regemque petamus Aceſten.
Talibus Ilioneus. cuncti ſimul ore fremebant
Dardanidæ.
Tum breviter Dido, vultum demiſſa, profatur.
Solvite corde metum, Teucri: ſecludite curas.
Res dura, & regni novitas me talia cogunt
Moliri, & late finis cuſtode tueri.
Quis genus Æneadûm, quis Trojæ neſciat urbem,
Virtuteſque, viroſque, aut tanti incendia belli?
Non obtuſa adeo geſtamus pectora Pœni:
Nec tam averſus equos Tyria Sol jungit ab urbe.
Seu vos Heſperiam magnam, Saturniaque arva,
Sive Erycis fines, regemque optatis Aceſten;
Auxilio tutos dimittam, opibuſque juvabo.
Vultis & his mecum pariter conſidere regnis?
Urbem quam ſtatuo, veſtra eſt. ſubducite naves.
Tros Tyriuſque mihi nullo diſcrimine agetur.
Atque utinam rex ipſe noto compulſus eodem
Afforet Æneas! equidem per litora certos
Dimittam, & Libyæ luſtrare extrema jubebo;
Si quibus ejectus ſilvis, aut urbibus errat.
His animum arrecti dictis, & fortis Achates,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Et pater Æneas, jamdudum erumpere nubem
Ardebant. prior Ænean compellat Achates:
Nate dea, quæ nunc animo ſententia ſurgit?
Omnia tuta vides: claſſem, ſocioſque receptos.
Unus abeſt, medio in fluctu quem vidimus ipſi
Submerſum: dictis reſpondent cætera matris.
Vix ea fatus erat, cum circumfuſa repente
Scindit ſe nubes, & in æthera purgat apertum.
Reſtitit Æneas, claraque in luce refulſit,
Os humeroſque deo ſimilis: namque ipſa decoram
Cæſariem gnato genetrix, lumenque juventæ
Purpureum, & lætos oculis afflarat honores.
Quale manus addunt ebori decus, aut ubi flavo
Argentum Pariuſve lapis circumdatur auro.
Tum ſic reginam adloquitur, cunctiſque repente
Improviſus ait: Coram, quem quæritis, adſum
Troïus Æneas, Libycis ereptus ab undis.
O ſola infandos Trojæ miſerata labores,
Quæ nos, relliquias Danaûm, terræque mariſque
Omnibus exhauſtos jam caſibus, omnium egenos,
Urbe, domo, ſocias. grates perſolvere dignas
Non opis eſt noſtræ, Dido: nec quicquid ubique eſt
Gentis Dardaniæ, magnum quæ ſparſa per orbem.
Dî tibi, ſi qua pios reſpectant numina, ſi quid
Uſquam juſtitiæ eſt, & mens ſibi conſcia recti,
Præmia digna ferant. quæ te tam læta tulerunt
Sæcula? qui tanti talem genuere parentes?
In freta dum fluvii current, dum montibus umbræ
Luſtrabunt convexa, polus dum ſidera paſcet;
Semper honos, nomenque tuum, laudeſq; manebunt:
Quæ me cumque vocant terræ. ſic fatus, amicum
Ilionea petit dextra, lævaque Sereſtum:
Poſt alios, fortemque Gyan, fortemque Cloanthum.
Obſtupuit primo adſpectu Sidonia Dido;
Caſu deinde viri tanto & ſic ore locuta eſt:
Quis te, nate dea, per tanta pericula caſus
Inſequitur? quæ vis immanibus applicat oris?
Tune ille Æneas, quem Dardanio Anchiſæ
Alma Venus Phrygii genuit Simoëntis ad undam?
Atque equidem Teucrum memini Sidona venire,
Finibus expulſum patriis, nova regna petentem,
Auxilio Beli. genitor tum Belus opimam
Vaſtabat Cyprum, & victor ditione tenebat.

Tempore

Tempore jam ex illo caſus mihi cognitus urbis
Trojanæ , nomenque tuum , regeſque Pelaſgi.
Ipſe hoſtis Teucros inſigni laude ferebat ,
Seque ortum antiqua Teucrorum ab ſtirpe volebat.
Quare agite ô tectis, juvenes, ſuccedite noſtris.
Me quoque per multos ſimilis fortuna labores
Jactatam hac demum voluit conſiſtere terra.
Non ignara mali miſeris ſuccurrere diſco.
Sic memorat. ſimul Æneam in regia ducit
Tecta : ſimul divûm templis indicit honorem.
Nec minus interea ſociis ad litora mittit
Viginti tauros, magnorum horrentia centum
Terga ſuum, pinguis centum cum matribus agnos
Munera , lætitiamque dei.
At domus interior regali ſplendida luxu
Inſtruitur , mediiſque parant convivia tectis.
Arte laboratæ veſtes , oſtroque ſuperbo :
Ingens argentum menſis , cælataque in auro
Fortia facta patrum , ſeries longiſſima rerum ,
Per tot ducta viros antiquæ ab origine gentis.
Æneas (neque enim patrius conſiſtere mentem
Paſſus amor) rapidum ad navis præmittit Achatem,
Aſcanio ferat hæc , ipſumque ad mœnia ducat.
Omnis in Aſcanio cari ſtat cura parentis.
Munera præterea , Iliacis erepta ruinis ,
Ferre jubet ; pallam ſignis auroque rigentem ,
Et circumtextum croceo velamen acantho ,
Ornatus Argivæ Helenæ : quos illa Mycenis ,
Pergama cum peteret, inconceſſoſque Hymenæos ,
Extulerat , matris Ledæ mirabile donum.
Præterea ſceptrum , Ilione quod geſſerat olim ,
Maxima gnatarum Priami , colloque monile
Baccatum , & duplicem gemmis auroque coronam.
Hæc celerans , iter ad navis tendebat Achates.
At Cytherea novas artis , nova pectore verſat
Conſilia : ut faciem mutatus & ora Cupido
Pro dulci Aſcanio veniat , doniſque furentem
Incendat reginam , atque oſſibus implicet ignem.
Quippe domum timet ambiguam , Tyrioſque bilinguis.
Urit atrox Juno , & ſub noctem cura recurſat.
Ergo his aligerum dictis affatur Amorem :
Nate , meæ vires , mea magna potentia ſolus ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Nate, patris ſummi qui tela Typhoëa temnis:
Ad te confugio, & ſupplex tua numina poſco.
Frater ut Æneas pelago tuus omnia circum
Litora jactetur, odiis Junonis iniquæ,
Nota tibi: & noſtro doluiſti ſæpe dolore.
Hunc Phœniſſa tenet Dido, blandiſque moratur
Vocibus: & vereor, quo ſe Junonia vertant
Hoſpitia. haud tanto ceſſabit cardine rerum.
Quocirca capere ante dolis & cingere flamma
Reginam meditor; ne quo ſe numine mutet:
Sed magno Æneæ mecum teneatur amore.
Qua facere id poſſis, noſtram nunc accipe mentem.
Regius accitu cari genitoris ad urbem
Sidoniam puer ire parat; mea maxima cura;
Dona ferens pelago, & flammis reſtantia Trojæ.
Hunc ego ſopitum ſomno, ſuper alta Cythera,
Aut ſuper Idalium ſacrata ſede recondam:
Ne qua ſcire dolos, mediuſve occurrere poſſit.
Tu faciem illius noctem non amplius unam
Falle dolo, & notos pueri puer indue vultus:
Ut, cum te gremio accipiet lætiſſima Dido,
Regalis inter menſas laticemque Lyæum,
Cum dabit amplexus atque oſcula dulcia figet,
Occultum inſpires ignem, fallaſque veneno.
Paret Amor dictis caræ genetricis, & alas
Exuit, & greſſu gaudens incedit Iuli.
At Venus Aſcanio placidam per membra quietem
Irrigat, & fotum gremio dea tollit in altos
Idaliæ lucos: ubi mollis amaracus illum
Floribus & dulci adſpirans complectitur umbra.
Jamque ibat dicto parens, & dona Cupido
Regia portabat Tyriis, duce lætus Achate.
Cum venit, aulæis jam ſe regina ſuperbis
Aurea compoſuit ſponda, mediamque locavit.
Jam pater Æneas, & jam Trojana juventus
Conveniunt, ſtratoque ſuper diſcumbitur oſtro.
Dant famuli manibus lymphas, Cereremque ca-
niſtris
Expediunt, tonſiſque ferunt mantelia villis.
Quinquaginta intus famulæ: quibus ordine longo
Cura penum ſtruere, & flammis adolere penates.
Centum aliæ, totidemque pares ætate miniſtri,
Qui dapibus menſas onerent, & pocula ponant.

Nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Nec non & Tyrii per limina læta frequentes
Convenere, toris juſſi diſcumbere pictis.
Mirantur dona Æneæ; mirantur Iulum,
Flagranteſque dei vultus, ſimulataque verba,
Pallamque, & pictum croceo velamen acantho.
Præcipue infelix peſti devota futuræ
Expleri mentem nequit, ardeſcitque tuendo
Phœniſſa, & puero pariter doniſque movetur.
Ille, ubi complexu Æneæ colloque pependit,
Et magnum falſi implevit genitoris amorem;
Reginam petit. hæc oculis, hæc pectore toto
Hæret: & interdum gremio fovet, inſcia Dido
Inſidat quantus miſeræ deus. at memor ille
Matris Acidaliæ, paullatim abolere Sichæum
Incipit, & vivo tentat prævertere amore
Jam pridem reſides animos deſuetaque corda.
Poſtquam prima quies epulis, menſæque remotæ;
Crateras magnos ſtatuunt, & vina coronant.
Fit ſtrepitus tectis, vocemque per ampla volutant
Atria: dependent lychni laquearibus aureis
Incenſi, & noctem flammis funalia vincunt.
Hic regina gravem gemmis auroque popoſcit,
Implevitque mero, pateram: quam Belus, & omnes
A Belo ſoliti. tum facta ſilentia tectis:
Jupiter, (hoſpitibus nam te dare jura loquuntur)
Hunc lætum Tyriiſque diem Trojaque profectis
Eſſe velis, noſtroſque hujus meminiſſe minores.
Adſit lætitiæ Bacchus dator, & bona Juno.
Et vos ô cœtum Tyrii celebrate faventes.
Dixit, & in menſam laticum libavit honorem,
Primaque libato ſummo tenus attigit ore.
Tum Bitiæ dedit increpitans. ille impiger hauſit
Spumantem pateram, & pleno ſe proluit auro.
Poſt alii proceres. cithara crinitus Iopas
Perſonat aurata, docuit quem maxumus Atlas.
Hic canit errantem lunam, ſoliſque labores;
Unde hominum genus, & pecudes, unde imber, & ignes;
Arcturum, pluviaſque Hyadas, geminoſq; Triones:
Quid tantum Oceano properent ſe tinguere ſoles
Hiberni, vel quæ tardis mora noctibus obſtet.
Ingeminant plauſu Tyrii, Troeſque ſequuntur.
Nec non & vario noctem ſermone trahebat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Infelix Dido, longumque bibebat amorem;
Multa ſuper Priamo rogitans, ſuper Hectore multa:
Nunc, quibus Auroræ veniſſet filius armis:
Nunc, quales Diomedis equi; nunc, quantus Achilles.
Immo age, & à prima dic, hoſpes, origine nobis
Inſidias, inquit, Danaûm, caſuſque tuorum,
Erroreſque tuos. nam te jam ſeptima portat
Omnibus errantem terris & fluctibus æſtas.

ÆNEIDOS LIB. II.

ARG. *Didus voluntati morem gerens Æneas, excidii Trojani ſeriem narrat.*

CONticuere omnes, intentique ora tenebant:
Inde toro pater Æneas ſic orſus ab alto:
Infandum, regina, jubes renovare dolorem;
Trojanas ut opes, & lamentabile regnum
Eruerint Danai: quæque ipſe miſerrima vidi,
Et quorum pars magna fui. quis talia fando
Myrmidonum, Dolopumve, aut duri miles Ulyxei
Temperet à lacrimis? & jam nox humida cœlo
Præcipitat, ſuadentque cadentia ſidera ſomnos.
Sed, ſi tantus amor caſus cognoſcere noſtros,
Et breviter Trojæ ſupremum audire laborem;
Quanquam animus meminiſſe horret, luctuque refugit;
Incipiam. Fracti bello, fatiſque repulſi
Ductores Danaûm, tot jam labentibus annis,
Inſtar montis equum divina Palladis arte
Ædificant, ſectaque intexunt abiete coſtas.
Votum pro reditu ſimulant. ea fama vagatur.
Huc delecta virûm ſortiti corpora furtim
Includunt cæco lateri, penituſque cavernas
Ingentis uterumque armato milite complent.
Eſt in conſpectu Tenedos, notiſſima fama
Inſula, dives opum, Priami dum regna manebant;
Nunc tantum ſinus, & ſtatio malefida carinis:
Huc ſe provecti deſerto in litore condunt.
Nos abiiſſe rati, & vento petiiſſe Mycenas.
Ergo omnis longo ſolvit ſe Teucria luctu:
Panduntur portæ. juvat ire, & Dorica caſtra,
Deſertoſque videre locos, lituſque relictum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Hic Dolopum manus, hic ſævus tendebat Achilles:
Claſſibus hic locus: hic acie certare ſolebant.
Pars ſtupet innuptæ donum exitiale Minervæ,
Et molem mirantur equi: primuſque Thymœtes
Duci intra muros hortatur, & arce locari;
Sive dolo, ſeu jam Trojæ ſic fata ferebant.
At Capys, & quorum melior ſententia menti,
Aut pelago Danaûm inſidias ſuſpectaque dona
Præcipitare jubent, ſubjectiſque urere flammis:
Aut terebrare cavas uteri & tentare latebras.
Scinditur incertum ſtudia in contraria volgus.
Primus ibi ante omnis, magna comitante caterva,
Laocoon ardens ſumma decurrit ab arce:
Et procul, O miſeri, quæ tanta inſania, cives?
Creditis avectos hoſtis? aut ulla putatis
Dona carere dolis Danaûm? ſic notus Ulyxes?
Aut hoc incluſi ligno occultantur Achivi,
Aut hæc in noſtros fabricata eſt machina muros;
Inſpectura domos, venturaque deſuper urbi;
Aut aliquis latet error. equo ne credite, Teucri.
Quicquid id eſt, timeo Danaos & dona ferentis.
Sic fatus, validis ingentem viribus haſtam
In latus, inque feri curvam compagibus alvum
Contorſit. ſtetit illa tremens, uteroque recuſſo
Inſonuere cavæ, gemitumque dedere cavernæ.
Et, ſi fata deûm, ſi mens non læva fuiſſet,
Impulerat ferro Argolicas fœdare latebras:
Trojaque nunc ſtares, Priamique arx alta maneres.
Ecce, manus juvenem interea poſt terga revinctum
Paſtores magno ad regem clamore trahebant
Dardanidæ: qui ſe ignotum venientibus ultro,
Hoc ipſum ut ſtrueret, Trojamque aperiret Achivis,
Obtulerat, fidens animi, atque in utrumque paratus,
Seu verſare dolos, ſeu certæ occumbere morti.
Undique viſendi ſtudio Trojana juventus
Circumfuſa ruit, certantque illudere capto.
Accipe nunc Danaûm inſidias, & crimine ab uno
Diſce omnis.
Namque, ut conſpectu in medio turbatus inermis
Conſtitit, atque oculis Phrygia agmina circumſpexit:

Heu,

Heu, quæ nunc tellus, inquit, quæ me æquora poſſunt
Accipere? aut quid jam miſero mihi denique reſtat?
Cui neque apud Danaos uſquam locus: & ſuper ipſi
Dardanidæ infenſi pœnas cum ſanguine poſcunt.
Quo gemitu converſi animi, compreſſus & omnis
Impetus. hortamur fari, quo ſanguine cretus,
Quidve ferat, memoret; quæ ſit fiducia capto.
[Ille hæc, depoſita tandem formidine, fatur.]
Cuncta equidem tibi, Rex, (fuerit quodcumque,) fatebor,
Vera, inquit: neque me Argolica de gente negabo,
Hoc primum. nec, ſi miſerum Fortuna Sinonem
Finxit, vanum etiam mendacemque improba finget.
Fando aliquod ſi forte tuas pervenit ad auris
Belidæ nomen Palamedis, & inclyta fama
Gloria: quem falſa ſub proditione Pelaſgi
Inſontem, infando indicio, quia bella vetabat,
Demiſere neci: nunc caſſum lumine lugent.
Illi me comitem, & conſanguinitate propinquum,
Pauper in arma pater primis huc miſit ab annis.
Dum ſtabat regno incolumis, regumque vigebat
Conſiliis; & nos aliquod nomenque decuſque
Geſſimus. invidia poſtquam pellacis Ulixei
(Haud ignota loquor) ſuperis conceſſit ab oris;
Afflictus vitam in tenebris luctuque trahebam,
Et caſum inſontis mecum indignabar amici.
Nec tacui demens, & me, fors ſi qua tuliſſet,
Si patrios umquam remeaſſem victor ad Argos,
Promiſi ultorem, & verbis odia aſpera movi.
Hinc mihi prima mali labes, hinc ſemper Ulixes
Criminibus terrere novis: hinc ſpargere voces
In volgum ambiguas, & quærere conſcius arma.
Nec requievit enim, donec Calchante miniſtro.
Sed quid ego hæc autem nequicquam ingrata revolvo?
Quidve moror? ſi omnis uno ordine habetis Achivos,
Idque audire ſat eſt; jamdudum ſumite pœnas.
Hoc Ithacus velit, & magno mercentur Atridæ.
Tum vero ardemus ſcitari & quærere cauſſas,
Ignari ſcelerum tantorum artiſque Pelaſgæ.
Proſequitur pavitans, & ficto pectore fatur:
Sæpe fugam Danai Troja cupiere relicta
Moliri, & longo feſſi diſcedere bello.

Feciſ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Feciſſentque utinam! ſæpe illos aſpera ponti
Interclufit hiems, & terruit auſter euntis.
Præcipue cum jam hic trabibus contextus acernis
Staret equus, toto ſonuerunt æthere nimbi.
Suſpenſi Eurypylum ſcitatum oracula Phœbi
Mittimus. iſque adytis hæc triſtia dicta reportat.
Sanguine placaſtis ventos, & virgine cæſa,
Cum primum Iliacas Danai veniſtis ad oras:
Sanguine quærendi reditus, animaque litandum
Argolica. volgi quæ vox ut venit ad auris,
Obſtupuere animi, gelidusque per ima cucurrit
Oſſa tremor; cui fata parent, quem poſcat Apollo.
Hic Ithacus vatem magno Calchanta tumultu
Protrahit in medios: quæ ſint ea numina divûm
Flagitat. & mihi jam multi crudele canebant
Artificis ſcelus, & taciti ventura videbant.
Bis quinos ſilet ille dies, tectuſque recuſat
Prodere voce ſua quemquam, aut opponere morti.
Vix tandem magnis Ithaci clamoribus actus,
Compoſito rumpit vocem, & me deſtinat aræ.
Aſſenſere omnes, &, quæ ſibi quiſque timebat,
Unius in miſeri exitium converſa tulêre.
Jamque dies infanda aderat: mihi ſacra parari,
Et ſalſæ fruges, & circum tempora vittæ.
Eripui (fateor) letho me, & vincula rupi,
Limoſoque lacu per noctem obſcurus in ulva
Delitui, dum vela darent, ſi forte dediſſent.
Nec mihi jam patriam antiquam ſpes ulla videndi,
Nec dulcis natos, exoptatumque parentem:
Quos illi fors ad pœnas ob noſtra repoſcent
Effugia, & culpam hanc miſerorum morte piabunt.
Quod te, per ſuperos, & conſcia numina veri,
Per, ſi qua eſt, quæ reſtet adhuc mortalibus uſquam
Intemerata fides, oro, miſerere laborum
Tantorum: miſerere animi non digna ferentis.
His lacrimis vitam damus, & miſereſcimus ultro.
Ipſe viro primus manicas atque arta levari
Vincla jubet Priamus; dictiſque ita fatur amicis:
Quiſquis es, amiſſos hinc jam obliviſcere Graios:
Noſter eris, mihique hæc ediſſere vera roganti;
Quo molem hanc immanis equi ſtatuere? quis auctor?
Quidve petunt? quæ relligio? aut quæ machina (belli?

Dixerat. ille dolis inſtructus & arte Pelaſga,
Suſtulit exutas vinclis ad ſidera palmas:
Vos æterni ignes, & non violabile veſtrum
Teſtor numen, ait; vos aræ, enſeſque nefandi,
Quos fugi, vittæque deûm, quas hoſtia geſſi;
Fas mihi Graiorum ſacrata reſolvere jura,
Fas odiſſe viros, atque omnia ferre ſub auras,
Si qua tegunt: teneor patriæ nec legibus ullis.
Tu modo promiſſis maneas, ſervataque ſerves
Troja fidem; ſi vera feram, ſi magna rependam.
Omnis ſpes Danaûm, & cœpti fiducia belli
Palladis auxiliis ſemper ſtetit: impius ex quo
Tydides ſed enim, ſcelerumque inventor Ulixes,
Fatale aggreſſi ſacrato avellere templo
Palladium, cæſis ſummæ cuſtodibus arcis,
Corripuere ſacram effigiem, manibuſque cruentis
Virgineas auſi divæ contingere vittas:
Ex illo fluere ac retro ſublapſa referri
Spes Danaûm: fractæ vires, averſa deæ mens.
Nec dubiis ea ſigna dedit Tritonia monſtris.
Vix poſitum caſtris ſimulacrum; arſere coruſcæ
Luminibus flammæ arrectis, ſalſuſque per artus
Sudor iit: terque ipſa ſolo (mirabile dictu)
Emicuit, parmamque ferens haſtamque trementem.
Extemplo tentanda fuga canit æquora Calchas:
Nec poſſe Argolicis exſcindi Pergama telis,
Omina ni repetant Argis, numenque reducant,
Quod pelago & curvis ſecum avexere carinis.
Et nunc, quod patrias vento petiere Mycenas,
Arma deoſque parant comites, pelagoque remenſo
Improviſi aderunt. ita digerit omina Calchas.
Hanc pro Palladio moniti, pro numine læſo
Effigiem ſtatuere; nefas quæ triſte piaret.
Hanc tamen immenſam Calchas attollere molem
Roboribus textis, cœloque educere juſſit:
Ne recipi portis, aut duci in mœnia poſſit;
Neu populum antiqua ſub relligione tueri.
Nam ſi veſtra manus violaſſet dona Minervæ,
Tum magnum exitium (quod dî prius omen in ipſum
Convertant) Priami imperio Phrygibuſque futurum.
Sin manibus veſtris veſtram aſcendiſſet in urbem:
Ultro Aſiam magno Pelopea ad mœnia bello

Ven-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Venturam, & noſtros ea fata manere nepotes.
Talibus inſidiis perjurique arte Sinonis
Credita res, captique dolis lacrimiſque coactis,
Quos neque Tydides, nec Lariſſæus Achilles,
Non anni domuere decem, non mille carinæ.
Hic aliud majus miſeris multoque tremendum
Objicitur magis, atque improvida pectora turbat.
Laocoon ductus Neptuno ſorte ſacerdos
Sollemnis taurum ingentem mactabat ad aras.
Ecce autem gemini a Tenedo tranquilla per alta,
(Horreſco referens) immenſis orbibus angues
Incumbunt pelago, pariterque ad litora tendunt:
Pectora quorum inter fluctus arrecta jubæque
Sanguineæ exſuperant undas: pars cætera pontum
Pone legit, ſinuantque immenſa volumine terga.
Fit ſonitus, ſpumante ſalo: jamque arva tenebant,
Ardentiſque oculos ſuffecti ſanguine & igni,
Sibila lambebant linguis vibrantibus ora.
Diffugimus viſu exſangues. illi agmine certo
Laocoonta petunt: & primum parva duorum
Corpora natorum ſerpens amplexus uterque
Implicat, & miſeros morſu depaſcitur artus.
Poſt ipſum auxilio ſubeuntem ac tela ferentem
Corripiunt, ſpiriſque ligant ingentibus: & jam
Bis medium amplexi, bis collo ſquamea circum
Terga dati ſuperant capite & cervicibus altis.
Ille ſimul manibus tendit divellere nodos,
Perfuſus ſanie vittas atroque veneno;
Clamores ſimul horrendos ad ſidera tollit.
Quales mugitus, fugit cum ſaucius aram
Taurus, & incertam excuſſit cervice ſecurim.
At gemini lapſu delubra ad ſumma dracones
Effugiunt, ſævæque petunt Tritonidis arcem:
Sub pedibuſque deæ clypeique ſub orbe teguntur.
Tum vero tremefacta novus per pectora cunctis
Inſinuat pavor: & ſcelus expendiſſe merentem
Laocoonta ferunt; ſacrum qui cuſpide robur
Læſerit, & tergo ſceleratam intorſerit haſtam.
Ducendum ad ſedes ſimulacrum, orandaque divæ
Numina conclamant.
Dividimus muros, & mœnia pandimus urbis.
Accingunt omnes operi, pedibuſque rotarum
Subjiciunt lapſus, & ſtupea vincula collo

Intendunt. ſcandit fatalis machina muros.
Fœta armis. pueri circum innuptæque puellæ
Sacra canunt, funemque manu contingere gaudent.
Illa ſubit, mediæque minans illabitur urbi.
O patria, ô divûm domus Ilium, & inclyta bello
Mœnia Dardanidum! quater ipſo in limine portæ
Subſtitit, atque utero ſonitum quater arma dedere.
Inſtamus tamen immemores cæcique furore,
Et monſtrum infelix ſacrata ſiſtimus arce.
Tunc etiam fatis aperit Caſſandra futuris
Ora dei juſſu, non umquam credita Teucris.
Nos delubra deûm miſeri, quibus ultimus eſſet
Ille dies, feſta velamus fronde per urbem.
Vertitur interea cœlum, & ruit Oceano nox,
Involvens umbra magna terramque polumque,
Myrmidonumque dolos: fuſi per mœnia Teucri
Conticuere: ſopor feſſos complectitur artus.
Et jam Argiva phalanx inſtructis navibus ibat
A Tenedo, tacitæ per amica ſilentia lunæ,
Litora nota petens: flammas cum regia puppis
Extulerat: fatiſque deûm defenſus iniquis,
Incluſos utero Danaos, & pinea furtim
Laxat clauſtra Sinon: illos patefactus ad auras
Reddit equus, lætique cavo ſe robore promunt.
Theſſandrus Sthenelusque duces, & dirus Ulixes,
Demiſſum lapſi per funem, Acamaſque, Thoaſque,
Pelideſque Neoptolemus, primuſque Machaon,
Et Menelaus, & ipſe doli fabricator Epeos,
Invadunt urbem ſomno vinoque ſepultam.
Cæduntur vigiles, portiſque patentibus omnis
Accipiunt ſocios, atque agmina conſcia jungunt.
Tempus erat, quo prima quies mortalibus ægris
Incipit, & dono divûm gratiſſima ſerpit.
In ſomnis, ecce, ante oculos mœſtiſſimus Hector
Viſus adeſſe mihi, largoſque effundere fletus;
Raptatus bigis, ut quondam, aterque cruento
Pulvere, perque pedes trajectus lora tumentis.
Hei mihi, qualis erat! quantum mutatus ab illo
Hectore; qui redit exuvias indutus Achillei,
Vel Danaûm Phrygios jaculatus puppibus ignis!
Squalentem barbam, & concretos ſanguine crinis,
Vulneraque illa gerens, quæ circum plurima muros
Accepit patrios. ultro flens ipſe videbar
Com-

Compellare vitam, & mœſtas expromere voces:
O lux Dardaniæ, ſpes ô fidiſſima Teucrûm,
Quæ tantæ tenuere moræ? quibus Hector ab oris
Exſpectate venis? ut te poſt multa tuorum
Funera, poſt varios hominumque urbiſque labores
Defeſſi aſpicimus! quæ cauſſa indigna ſerenos
Fœdavit vultus? aut cur hæc vulnera cerno?
Ille nihil: nec me quærentem vana moratur:
Sed graviter gemitus imo de pectore ducens,
Heu fuge, nate dea, teque his, ait, eripe flammis!
Hoſtis habet muros: ruit alto à culmine Troja.
Sat patriæ Priamoque datum. ſi Pergama dextra
Defendi poſſent, etiam hac defenſa fuiſſent.
Sacra ſuoſque tibi commendat Troja Penates:
Hos cape fatorum comites. his mœnia quære:
Magna pererrato ſtatues quæ denique ponto.
Sic ait, & manibus vittas, Veſtamque potentem,
Æternumque adytis effert penetralibus ignem.
Diverſo interea miſcentur mœnia luctu:
Et magis atque magis, quanquam ſecreta parentis
Anchiſæ domus, arboribuſque obtecta receſſit,
Clareſcunt ſonitus; armorumque ingruit horror.
Excutior ſomno, & ſummi faſtigia tecti
Aſcenſu ſupero, atque arrectis auribus adſto.
In ſegetem veluti cum flamma furentibus auſtris
Incidit, aut rapidus montano flumine torrens
Sternit agros, ſternit ſata læta, boumque labores;
Præcipiteſque trahit ſilvas: ſtupet inſcius alto
Accipiens ſonitum ſaxi de vertice paſtor.
Tum vero manifeſta fides, Danaûmque pateſcunt
Inſidiæ. jam Deiphobi dedit ampla ruinam,
Volcano ſuperante, domus: jam proxumus ardet
Ucalegon: Sigea igni freta lata relucent.
Exoritur clamorque virûm clangorque tubarum.
Arma amens capio; nec ſat rationis in armis:
Sed glomerare manum bello, & concurrere in arcē
Cum ſociis ardent animi. furor iraque mentem
Præcipitant; pulchrumque mori ſuccurrit in armis.
Ecce autem telis Panthus elapſus Achivûm,
Panthus Othryades, arcis Phœbique ſacerdos,
Sacra manu, victoſque deos, parvumque nepotem
Ipſe trahit: curſuque amens ad litora tendit.
Quo res ſumma loco, Panthu? quam prendimus arcem?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Vix ea fatus eram, gemitu cum talia reddit:
Venit ſumma dies, & ineluctabile tempus
Dardaniæ. fuimus Troës: fuit Ilium, & ingens
Gloria Teucrorum. ferus omnia Jupiter Argos
Tranſtulit. incenſa Danai dominantur in urbe:
Arduus armatos mediis in mœnibus adſtans
Fundit equus, victorque Sinon incendia miſcet
Inſultans. portis alii bipatentibus adſunt,
Milia quot magnis umquam venere Mycenis.
Obſedere alii telis anguſta viarum
Oppoſiti, ſtat ferri acies mucrone coruſco
Stricta, parata neci: vix primi prœlia tentant
Portarum vigiles, & cæco Marte reſiſtunt.
Talibus Othryadæ dictis & numine divûm
In flammas & in arma feror: quo triſtis Erinnys,
Quo fremitus vocat, & ſublatus ad æthera clamor.
Addunt ſe ſocios Ripheus, & maxumus armis
Æpytus, oblati per Lunam Hypaniſque Dymaſque:
Et lateri agglomerant noſtro: juveniſque Corœbus
Mygdonides. illis ad Trojam forte diebus
Venerat, inſano Caſſandræ incenſus amore:
Et gener auxilium Priamo Phrygibuſque ferebat.
Infelix, qui non ſponſæ præcepta furentis
Audierit.
Quos ubi confertos audere in prœlia vidi;
Incipio ſuper his: Juvenes fortiſſima fruſtra
Pectora, ſi vobis audentem extrema cupido
Certa ſequi; (quæ ſit rebus fortuna videtis.
Exceſſere omnes adytis ariſque relictis
Dî, quibus imperium hoc ſteterat) ſuccurritis urbi
Incenſæ. moriamur, & in media arma ruamus.
Una ſalus victis, nullam ſperare ſalutem.
Sic animis juvenum furor additus. inde, lupi ceu
Raptores atra in nebula, quos improba ventris
Exegit cæcos rabies, catulique relicti
Faucibus exſpectant ſiccis; per tela, per hoſtis
Vadimus haud dubiam in mortem: mediæque tenemus
Urbis iter. nox atra cava circumvolat umbra.
Quis cladem illius noctis, quis funera fando
Explicet, aut poſſit lacrimis æquare labores?
Urbs antiqua ruit, multos dominata per annos:
Plurima perque vias ſternuntur inertia paſſim
Corpo-

Corpora, perque domos, & relligioſa deorum
Limina. nec ſoli pœnas dant ſanguine Teucri:
Quondam etiam victis redit in præcordia virtus;
Victoreſque cadunt Danai. crudelis ubique
Luctus, ubique pavor, & plurima mortis imago.
Primus ſe, Danaûm magna comitante caterva,
Androgeus offert nobis, ſocia agmina credens
Inſcius; atque ultro verbis compellat amicis:
Feſtinate viri. nam quæ tam ſera moratur
Segnities? alii rapiunt incenſa feruntque
Pergama: vos celſis nunc primum à navibus itis?
Dixit, & extemplo (neque enim reſponſa dabantur
Fida ſatis) ſenſit medios delapſus in hoſtis:
Obſtupuit, retroque pedem cum voce repreſſit.
Improviſum aſpris veluti qui ſentibus anguem
Preſſit humi nitens, trepiduſque repente refugit
Attollentem iras, & cærula colla tumentem.
Haud ſecus Androgeus viſu tremefactus abibat.
Irruimus, denſis & circumfundimur armis;
Ignaroſque loci paſſim, & formidine captos
Sternimus. adſpirat primo fortuna labori.
Atque hic ſucceſſu exſultans animiſque Corœbus,
O ſocii, quæ prima, inquit, fortuna ſalutis
Monſtrat iter, quaque oſtendit ſe dextra, ſequamur.
Mutemus clypeos, Danaûmque inſignia nobis
Aptemus. dolus, an virtus, quis in hoſte requirat?
Arma dabunt ipſi. ſic fatus, deinde comantem
Androgei galeam, clypeique inſigne decorum
Induitur, laterique Argivum accommodat enſem.
Hoc Ripheus, hoc ipſe Dymas, omniſque juventus
Læta facit: ſpoliis ſe quiſque recentibus armat.
Vadimus immixti Danais haud numine noſtro;
Multaque per cæcam congreſſi prœlia noctem
Conſerimus: multos Danaûm demittimus Orco.
Diffugiunt alii ad navis, & litora curſu
Fida petunt: pars ingentem formidine turpi
Scandunt rurſus equum, & nota conduntur in alvo
Heu nihil invitis fas quemquam fidere divis!
Ecce trahebatur paſſis Priameïa virgo
Crinibus à templo Caſſandra adytiſque Minervæ,
Ad cœlum tendens ardentia lumina fruſtra:
Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas.
Non tulit hanc ſpeciem furiata mente Corœbus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Et ſeſe medium injecit periturus in agmen.
Conſequimur cuncti, & denſis incurrimus armis.
Hic primum ex alto delubri culmine telis
Noſtrorum obruimur, oriturque miſerrima cædes,
Armorum facie & Graiarum errore jubarum.
Tum Danai gemitu atque ereptæ virginis ira
Undique collecti invadunt; acerrimus Ajax,
Et gemini Atridæ, Dolopumque exercitus omnis.
Adverſi rupto ceu quondam turbine venti
Confligunt Zephyruſque Notuſque & lætus Eois
Eurus equis: ſtridunt ſilvæ, ſævitque tridenti
Spumeus, atque imo Nereus ciet æquora fundo.
Illi etiam, ſi quos obſcura nocte per umbram
Fudimus inſidiis, totaque agitavimus urbe,
Apparent: primi clypeos mentitaque tela
Agnoſcunt, atque ora ſono diſcordia ſignant.
Ilicet obruimur numero. primuſque Corœbus
Peneleï dextra, divæ armipotentis ad aram,
Procumbit: cadit & Ripheus, juſtiſſimus unus
Qui fuit in Teucris, & ſervantiſſimus æqui.
Dis aliter viſum. pereunt Hypaniſque Dymaſque
Confixi à ſociis: nec te tua plurima, Panthu,
Labentem pietas, nec Apollinis infula texit.
Iliaci cineres, & flamma extrema meorum,
Teſtor, in occaſu veſtro, nec tela, nec ullas
Vitaviſſe vices Danaûm; &, ſi fata fuiſſent,
Ut caderem, meruiſſe manu. divellimur inde
Iphitus & Pelias mecum: quorum Iphitus ævo
Jam gravior, Pelias & vulnere tardus Ulixi,
Protinus ad ſedes Priami clamore vocati.
Hic vero ingentem pugnam, ceu cætera nuſquam
Bella forent, nulli tota morerentur in urbe:
Sic Martem indomitum, Danaoſq; ad tecta ruentis
Cernimus, obſeſſumque acta teſtudine limen.
Hærent parietibus ſcalæ, poſteſque ſub ipſos
Nituntur gradibus, clypeoſque ad tela ſiniſtris
Protecti objiciunt: prenſant faſtigia dextris.
Dardanidæ contra turris ac tecta domorum
Culmina convellunt (his ſe, quando ultima cernunt,
Extrema jam in morte parant defendere telis)
Aurataſque trabes, veterum decora alta parentum,
Devolvunt. alii ſtrictis mucronibus imas
Obſedere fores; has ſervant agmine denſo.

Inſtau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Inſtaurati animi, regis ſuccurrere tectis,
Auxilioque levare viros, vimque addere victis.
Limen erat, cæcæque fores, & pervius uſus
Tectorum inter ſe Priami, poſteſque relicti
A tergo: infelix qua ſe, dum regna manebant,
Sæpius Andromache ferre incomitata ſolebat
Ad ſoceros, & avo puerum Aſtyanacta trahebat.
Evado ad ſummi faſtigia culminis: unde
Tela manu miſeri jactabant irrita Teucri.
Turrim in præcipiti ſtantem, ſummiſque ſub aſtra
Eductam tectis, unde omnis Troja videri,
Et Danaûm ſolitæ naves, & Achaïca caſtra,
Aggreſſi ferro circum, qua ſumma labantis
Juncturas tabulata dabant; convellimus altis
Sedibus, impulimuſque. ea lapſa repente ruinam
Cum ſonitu trahit, & Danaûm ſuper agmina late
Incidit. aſt alii ſubeunt: nec ſaxa, nec ullum
Telorum interea ceſſat genus.
Veſtibulum ante ipſum primoq; in limine Pyrrhus
Exſultat telis, & luce coruſcus aëna.
Qualis ubi in lucem coluber mala gramina paſtus,
Frigida ſub terra tumidum quem bruma tegebat,
Nunc poſitis novus exuviis nitiduſque juventa,
Lubrica convolvit ſublato pectore terga
Arduus ad ſolem, & linguis micat ore triſulcis.
Una ingens Periphas,& equorum agitator Achillis
Armiger Automedon; una omnis Scyria pubes
Succedunt tecto, & flammas ad culmina jactant.
Ipſe inter primos correpta dura bipenni
Limina perrumpit, poſteſque à cardine vellit
Æratos: jamque exciſa trabe firma cavavit
Robora, & ingentem lato dedit ore feneſtram.
Apparet domus intus, & atria longa pateſcunt:
Apparent Priami & veterum penetralia regum:
Armatoſque vident ſtantis in limine primo.
At domus interior gemitu miſeroque tumultu
Miſcetur; penituſque cavæ plangoribus ædes
Femineis ululant. ferit aurea ſidera clamor.
Tum pavidæ tectis matres ingentibus errant,
Amplexæque tenent poſtes, atque oſcula figunt.
Inſtat vi patria Pyrrhus: nec clauſtra, neque ipſi
Cuſtodes ſufferre valent. labat ariete crebro
Janua, & emoti procumbunt cardine poſtes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Fit via vi: rumpunt aditus, primoſque trucidant
Immiſſi Danai, & late loca milite complent.
Non ſic, aggeribus ruptis cum ſpumeus amnis
Exiit, oppoſitaſque evicit gurgite moles,
Fertur in arva furens cumulo, campoſque per omnis
Cum ſtabulis armenta trahit. vidi ipſe furentem
Cæde Neoptolemum, geminoſq; in limine Atridas:
Vidi Hecubam, centumque nurus, Priamumque per aras
Sanguine fœdantem, quos ipſe ſacraverat, ignis.
Quinquaginta illi thalami, ſpes tanta nepotum,
Barbarico poſtes auro ſpoliiſque ſuperbi
Procubuere. tenent Danai, qua deficit ignis.
Forſitan &, Priami fuerint quæ fata, requiras.
Urbis uti captæ caſum, convolſaque vidit
Limina tectorum, & medium in penetralibus hoſtem;
Arma diu ſenior deſueta trementibus ævo
Circumdat nequicquam humeris, & inutile ferrum
Cingitur, ac denſos fertur moriturus in hoſtis.
Ædibus in mediis nudoque ſub ætheris axe
Ingens ara fuit; juxtaque veterrima laurus
Incumbens aræ, atque umbra complexa Penates.
Hic Hecuba & gnatæ nequicquam altaria circum,
Præcipites atra ceu tempeſtate columbæ,
Condenſæ, & divom amplexæ ſimulacra ſedebant.
Ipſum autem ſumtis Priamum juvenilibus armis
Ut vidit; Quæ mens tam dira, miſerrime conjux,
Impulit his cingi telis? aut quo ruis? inquit.
Non tali auxilio, nec defenſoribus iſtis
Tempus eget: non, ſi ipſe meus nunc afforet Hector.
Huc tandem concede: hæc ara tuebitur omnis:
Aut moriere ſimul. Sic ore effata, recepit
Ad ſeſe, & ſacra longævum in ſede locavit.
Ecce autem elapſus Pyrrhi de cæde Polites,
Unus gnatorum Priami, per tela, per hoſtis
Porticibus longis fugit, & vacua atria luſtrat
Saucius. illum ardens infeſto volnere Pyrrhus
Inſequitur, jam jamque manu tenet, & premit haſta.
Ut tandem ante oculos evaſit & ora parentum,
Concidit, ac multo vitam cum ſanguine fudit.
Hic Priamus, quanquam in media jam morte tenetur,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

on tamen abſtinuit, nec voci iræque pepercit.
t tibi pro ſcelere, exclamat, pro talibus auſis,
, ſi qua eſt cœlo pietas, quæ talia curet,
rſolvant grates dignas, & præmia reddant
ebita: qui gnati coram me cernere lethum
eciſti, & patrios fœdaſti funere vultus.
t non ille, ſatum quo te mentiris, Achilles
alis in hoſte fuit Priamo: ſed jura fidemque
pplicis erubuit, corpuſque exſangue ſepulcro
eddidit Hectoreum, meque in mea regna remiſit.
c fatus ſenior, telumque imbelle ſine ictu
onjecit: rauco quod protinus ære repulſum,
t ſummo clypei nequicquam umbone pependit.
ui Pyrrhus: Referes ergo hæc, & nuncius ibis
elidæ genitori. illi mea triſtia facta,
egeneremque Neoptolemum narrare memento.
unc morere. Hoc dicens, altaria ad ipſa trementē
raxit, & in multo lapſantem ſanguine nati,
nplicuitque comam læva; dextraque coruſcum
xtulit, ac lateri capulo tenus abdidit enſem.
æc finis Priami fatorum: hic exitus illum
orte tulit, Trojam incenſam, & prolapſa videntem
ergama; tot quondam populis, terriſque ſuperbum
egnatorem Aſiæ. jacet ingens litore truncus,
volſumque humeris caput, & ſine nomine corpus.
t me tum primum ſævus circumſtetit horror:
bſtupui: ſubiit cari genitoris imago,
t regem æquævum crudeli vulnere vidi
itam exhalantem. ſubiit deſerta Creüſa,
Et direpta domus, & parvi caſus Iuli.
Reſpicio, & quæ ſit me circum copia luſtro.
Deſeruere omnes defeſſi, & corpora ſaltu
Ad terram miſere, aut ignibus ægra dedere.
Jamque adeo ſuper unus eram: cum limina Veſtæ
Servantem, & tacitam ſecreta in ſede latentem
Tyndarida aſpicio: dant clara incendia lucem
Erranti, paſſimque oculos per cuncta ferenti.
Illa ſibi infeſtos everſa ob Pergama Teucros,
Et pœnas Danaûm, & deſerti conjugis iras
Permetuens, Trojæ, & patriæ communis Erynnis,
Abdiderat ſeſe, atque aris inviſa ſedebat.
Exarſere ignes animo: ſubit ira cadentem
Ulciſci patriam, & ſceleratas ſumere pœnas.

Scilicet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Scilicet hæc Spartam incolumis patriaſq; Mycen
Adſpiciet, partaque ibi regina triumpho?
Conjugiumque, domumq; patres, gnatoſq; videb
Iliadum turba & Phrygiis comitata miniſtris?
Occiderit ferro Priamus? Troja arſerit igni?
Dardanium toties ſudarit ſanguine litus?
Non ita. namque etſi nullum memorabile nome
Feminea in pœna eſt, nec habet victoria laudem
Exſtinxiſſe nefas tamen, & ſumſiſſe merentis
Laudabor pœnas; animumque expleſſe juvabit
Ultricis flammæ, & cineres ſatiaſſe meorum.
Talia jactabam, & furiata mente ferebar;
Cum mihi ſe, non ante oculis tam clara, videnda
Obtulit, & pura per noctem in luce refulſit
Alma parens. confeſſa deam; qualiſque videri
Cælicolis, & quanta ſolet: dextraque prehenſum
Continuit, roſeoque hæc inſuper addidit ore:
Gnate, quis indomitas tantus dolor excitat iras?
Quid furis? aut quonam noſtri tibi cura receſſit?
Non prius aſpicies, ubi feſſum ætate parentem
Liqueris Anchiſen? ſuperet conjuxne Creüſa,
Aſcaniuſque puer? quos omnis undique Graiæ
Circum errant acies: &, ni mea cura reſiſtat,
Jam flammæ tulerint, inimicus & hauſerit enſis.
Non tibi Tyndaridis facies inviſa Lacænæ,
Culpatuſve Paris. divom inclementia, divom
Has evertit opes, ſternitque à culmine Trojam.
Aſpice: (namque omnem, quæ nunc obducta tuen
Mortalis hebetat viſus tibi, & humida circum
Caligat, nubem eripiam: tu ne qua parentis
Juſſa time, neu præceptis parere recuſa)
Hic, ubi disjectas moles; avolſaque ſaxis
Saxa vides, miſtoque undantem pulvere fumum,
Neptunus muros, magnoque emota tridenti
Fundamenta quatit; totamque à ſedibus urbem
Eruit. hic Juno Scæas ſæviſſima portas
Prima tenet, ſociumque furens à navibus agmen
Ferro accincta vocat.
Jam ſummas arcis Tritonia (reſpice) Pallas
Inſedit, nimbo effulgens & Gorgone ſæva.
Ipſe pater Danais animos vireſque ſecundas
Sufficit: ipſe deos in Dardana ſuſcitat arma.
Eripe, gnate, fugam; finemque impone labori.

Nul

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

quam abero, & tutum patrio te limine ſiſtam.
erat: & ſpiſſis noctis ſe condidit umbris.
parent diræ facies, inimicaque Trojæ
nina magna deûm.
n vero omne mihi viſum conſidere in ignis
m, & ex imo verti Neptunia Troja.
veluti ſummis antiquam in montibus ornum,
n ferro acciſam crebriſque bipennibus inſtant
ere agricolæ certatim; illa uſque minatur,
tremefacta comam concuſſo vertice nutat;
neribus donec paullatim evicta ſupremum
ngemuit, traxitque jugis avolſa ruinam.
ſcendo, ac ducente deo flammam inter & hoſtis
pedior. dant tela locum, flammæque recedunt.
que ubi jam patriæ perventum ad limina ſedis,
tiquaſque domos; genitor, quem tollere in altos
tabam primum montis, primumque petebam;
negat exciſa vitam producere Troja,
ſiliumque pati. Vos ô quibus integer ævi
nguis, ait, ſolidæque ſuo ſtant robore vires,
s agitate fugam.
e ſi cælicolæ voluiſſent ducere vitam,
s mihi ſervaſſent ſedes. ſatis una ſuperque
dimus excidia, & captæ ſuperavimus urbi.
c ô, ſic poſitum affati diſcedite corpus.
e manu mortem inveniam. miſerebitur hoſtis,
uviaſque petet. facilis jactura ſepulcri.
n pridem inviſus divis, & inutilis annos
moror: ex quo me divom pater atque hominum rex
lminis afflavit ventis, & contigit igni.
alia perſtabat memorans, fixuſque manebat.
os contra effuſi lacrimis, conjuxque Creüſa,
ſcaniuſque, omniſque domus, ne vertere ſecum
uncta pater, fatoque urgenti incumbere vellet.
bnegat, inceptoque & ſedibus hæret in iſdem.
urſus in arma feror, mortemque miſerrimus opto.
am quod conſilium, aut quæ jam fortuna dabatur?
ene efferre pedem, genitor, te poſſe relicto
peraſti? tantumque nefas patrio excidit ore?
nihil ex tanta Superis placet urbe relinqui;
t ſedet hoc animo, perituræque addere Trojæ
eque tuoſque juvat: patet iſti janua letho.

Jamque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Jamque aderit multo Priami de ſanguine Pyrrhus
Gnatum ante ora patris, patrem qui obtruncat a
aras. (ign
Hoc erat, alma parens, quod me per tela, p
Eripis, ut mediis hoſtem in penetralibus, utque
Aſcanium, patremque meum, juxtaque Creüſam
Alterum in alterius mactatos ſanguine cernam?
Arma, viri, ferte arma: vocat lux ultima victos.
Reddite me Danais: ſinite inſtaurata reviſam
Prœlia. numquam omnes hodie moriemur inulti.
Hic ferro accingor rurſus, clypeoque ſiniſtram
Inſertabam aptans, meque extra tecta ferebam.
Ecce autem complexa pedes in limine conjux
Hærebat, parvumque patri tendebat Iulum:
Si periturus abis, & nos rape in omnia tecum:
Sin aliquam expertus ſumtis ſpem ponis in armis,
Hanc primum tutare domum. cui parvus Iulus,
Cui pater, & conjux quondam tua dicta relinquor
Talia vociferans, gemitu tectum omne replebat:
Cum ſubitum, dictuque oritur mirabile monſtrum
Namque manus inter, mœſtorumq; ora parentum
Ecce levis ſummo de vertice viſus Iuli
Fundere lumen apex, tactuque innoxia molli
Lambere flamma comas, & circum tempora paſc
Nos pavidi trepidare metu, crinemque flagrante
Excutere, & ſanctos reſtinguere fontibus ignis.
At pater Anchiſes, oculos ad ſidera lætus
Extulit, & cœlo palmas cum voce tetendit:
Jupiter omnipotens, precibus ſi flecteris ullis,
Adſpice nos; hoc tantum: &, ſi pietate meremu
Da deinde auxilium, pater; atque hæc omina firma
Vix ea fatus erat ſenior: ſubitoque fragore
Intonuit lævum, & de cœlo lapſa per umbras
Stella facem ducens multa cum luce cucurrit.
Illam, ſumma ſuper labentem culmina tecti,
Cernimus Idæa claram ſe condere ſilva,
Signantemque vias: tum longo limite ſulcus
Dat lucem, & late circum loca ſulfure fumant.
Hic vero victus genitor ſe tollit ad auras,
Affaturque deos, & ſanctum ſidus adorat.
Jam jam nulla mora eſt. ſequor, &, qua ducitis, ad
Dî patrii, ſervate domum, ſervate nepotem: (ſum
Veſtrum hoc augurium, veſtroque in numine Troj
eſt. Ced

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Cedo equidem, nec, gnate, tibi comes ire recuſo.
Dixerat ille: & jam per mœnia clarior ignis
Auditur, propiuſque æſtus incendia volvunt.
Ergo age, care pater, cervici imponere noſtræ:
Ipſe ſubibo humeris. nec me labor iſte gravabit:
Quo res cumque cadent, unum & commune periclum,
Una ſalus ambobus erit. mihi parvus Iulus
Sit comes, & longe ſervet veſtigia conjux.
Vos famuli, quæ dicam, animis advertite veſtris.
Eſt urbe egreſſis tumulus templumque vetuſtum
Deſertæ Cereris, juxtaque antiqua cupreſſus;
Relligione patrum multos ſervata per annos.
Hanc ex diverſo ſedem veniemus in unam.
Tu, genitor, cape ſacra manu, patrioſque Penates.
Me bello è tanto digreſſum & cæde recenti,
Attrectare nefas; donec me flumine vivo
Abluero.
Hæc fatus, latos humeros ſubjectaque colla
Veſte ſuper, fulvique inſternor pelle leonis;
Succedoque oneri. dextræ ſe parvus Iulus
Implicuit, ſequiturque patrem non paſſibus æquis:
Pone ſubit conjux. ferimur per opaca locorum.
Et me, quem dudum non ulla injecta movebant
Tela, neque adverſo glomerati ex agmine Graii,
Nunc omnes terrent auræ: ſonus excitat omnis
Suſpenſum, & pariter comitiq; onerique timentem.
Jamque propinquabam portis, omnemque videbar
Evaſiſſe viam; ſubito cum creber ad auris
Viſus adeſſe pedum ſonitus: genitorq; per umbram
Proſpiciens, Gnate, exclamat, fuge, gnate; propinquant.
Ardentis clypeos, atque æra micantia cerno.
Hic mihi neſcio quod trepido male numen amicum
Confuſam eripuit mentem. namque avia curſu
Dum ſequor, & nota excedo regione viarum;
Heu miſero conjux fatone erepta Creüſa
Subſtitit erravitne via, ſeu laſſa reſedit,
Incertum; nec poſt oculis eſt reddita noſtris:
Nec prius amiſſam reſpexi, animumque reflexi,
Quam tumulum antiquæ Cereris ſedemq; ſacratam
Venimus, hic demum collectis omnibus una

Defuit;

Deſuit; & comites, gnatumque, virumque fefellit.
Quem non incuſavi amens hominumque deorumque?
Aut quid in everſa vidi crudelius urbe?
Aſcanium, Anchiſemque patrem, Teucroſq; Penates
Commendo ſociis, & curva valle recondo.
Ipſe urbem repeto, & cingor fulgentibus armis.
Stat caſus renovare omnis, omnemque reverti
Per Trojam; & rurſus caput objectare periclis.
Principio muros obſcuraque limina portæ,
Qua greſſum extuleram, repeto; & veſtigia retro
Obſervata ſequor per noctem, & lumine luſtro.
Horror ubique animos, ſimul ipſa ſilentia terrent.
Inde domum, ſi forte pedem, ſi forte tuliſſet,
Me refero. irruerant Danai, & tectum omne tenebant.
Ilicet ignis edax ſumma ad faſtigia vento
Volvitur: exſuperant flammæ: furit æſtus ad auras.
Procedo, & Priami ſedes arcemque reviſo.
Et jam porticibus vacuis Junonis aſylo
Cuſtodes lecti Phœnix & dirus Ulixes
Prædam aſſervabant. huc undique Troïa gaza
Incenſis erepta adytis, menſæque deorum,
Crateresque auro ſolidi, captivaque veſtis
Congeritur. pueri & pavidæ longo ordine matres
Stant circum.
Auſus quinetiam voces jactare per umbram
Implevi clamore vias, mœſtuſque Creüſam
Nequicquam ingeminans iterumque iterumque vocavi.
Quærenti, & tectis urbis ſine fine furenti,
Infelix ſimulacrum atque ipſius umbra Creüſæ
Viſa mihi ante oculos, & nota major imago.
Obſtupui, ſteteruntq; comæ, & vox faucibus hæſit.
Tum ſic affari, & curas his demere dictis:
Quid tantum inſano juvat indulgere dolori,
O dulcis conjux? non hæc ſine numine divom
Eveniunt. nec te hinc comitem aſportare Creüſam
Fas, aut ille ſinit ſuperi regnator Olympi.
Longa tibi exſilia, & vaſtum maris æquor arandum.
Et terram Heſperiam venies: ubi Lydius, arva
Inter opima virûm, leni fluit agmine Thybris.
Illic res lætæ, regnumque, & regia conjux
Parta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

arta tibi. lacrymas dilectæ pelle Creüſæ.
on ego Myrmidonum ſedes, Dolopumve ſuperbas
dſpiciam, aut Graiis ſervitum matribus ibo,
ardanis, & divæ Veneris nurus:
d me magna deûm genetrix his detinet oris.
mque vale, & gnati ſerva communis amorem.
æc ubi dicta dedit, lacrimantem, & multa volentem
icere, deſeruit, tenuiſque receſſit in auras.
er conatus ibi collo dare brachia circum;
er fruſtra comprenſa manus effugit imago,
ar levibus ventis, volucrique ſimillima ſomno.
c demum ſocios conſumta nocte reviſo.
tque hic ingentem comitum affluxiſſe novorum
venio admirans numerum; matreſque, viroſque,
ollectam exſilio pubem: miſerabile vulgus
ndique convenere, animis opibuſque parati;
quaſcumque velim pelago deducere terras.
mque jugis ſummæ ſurgebat Lucifer Idæ,
ucebatque diem; Danaique obſeſſa tenebant
imina portarum: nec ſpes opis ulla dabatur.
eſſi, & ſublato montem genitore petivi.

ÆNEIDOS LIB. III.

ARG. *Æneæ navigationem ejuſque varios errores* *ntinet: mores rituſque gentium.*

P Oſtquam res Aſiæ, Priamique evertere gentem
Immeritam viſum ſuperis, ceciditque ſuperbum
ium, & omnis humo fumat Neptunia Troja;
iverſa exſilia, & deſertas quærere terras
uguriis agimur divûm, claſſemque ſub ipſa
ntandro & Phrygiæ molimur montibus Idæ;
certi quo fata ferant, ubi ſiſtere detur;
ontrahimuſque viros. vix prima inceperat æſtas:
t pater Anchiſes dare fatis vela jubebat:
itora cum patriæ lacrimans portuſque relinquo,
t campos ubi Troja fuit. feror exſul in altum
um ſociis, gnatoque, Penatibus, & magnis dîs.
erra procul vaſtis colitur Mavortia campis,
Thraces arant) acri quondam regnata Lycurgo;
oſpitium antiquum Trojæ, ſociique Penates,
um Fortuna fuit. feror huc, & litore curvo

Mœnia prima loco, fatis ingreſſus iniquis:
Æneadaſque meo nomen de nomine fingo.
Sacra Dionææ matri, diviſque ferebam
Auſpicibus cœptorum operum: ſuperoque nitentem
Cælicolûm regi mactabam in litore taurum.
Forte fuit juxta tumulus, quo cornea ſummo
Virgulta, & denſis haſtilibus horrida myrtus.
Acceſſi, viridemque ab humo convellere ſilvam
Conatus, ramis tegerem ut frondentibus aras:
Horrendum, & dictu video mirabile monſtrum.
Nam, quæ prima ſolo ruptis radicibus arbos
Vellitur, huic atro liquuntur ſanguine guttæ,
Et terram tabo maculant. mihi frigidus horror
Membra quatit, geliduſque coit formidine ſanguis.
Rurſus & alterius lentum convellere vimen
Inſequor, & cauſſas penitus tentare latentis:
Ater & alterius ſequitur de cortice ſanguis.
Multa movens animo Nymphas venerabar agreſtis,
Gradivumque patrem, Geticis qui præſidet arvis,
Rite ſecundarent viſus, omenque levarent.
Tertia ſed poſtquam majore haſtilia niſu
Aggredior, genibuſque adverſæ obluctor arenæ;
(Eloquar, an ſileam?) gemitus lacrimabilis imo
Auditur tumulo, & vox reddita fertur ad auris:
Quid miſerum, Ænea, laceras? jam parce ſepulto:
Parce pias ſcelerare manus. non me tibi Troja
Externum tulit: aut cruor hic de ſtipite manat.
Heu fuge crudelis terras, fuge litus avarum.
Nam Polydorus ego. hic confixum ferrea texit
Telorum ſeges, & jaculis increvit acutis.
Tum vero ancipiti mentem formidine preſſus
Obſtupui, ſteteruntque comæ, & vox faucibus hæſit.
Hunc Polydorum auri quondam cum pondere ma(gno
Infelix Priamus furtim mandarat alendum
Threïcio regi; cum jam diffideret armis
Dardaniæ, cingique urbem obſidione videret.
Ille, ut opes fractæ Teucrûm, & Fortuna receſſit,
Res Agamemnonias victriciaque arma ſecutus,
Fas omne abrumpit: Polydorum obtruncat, & auro
Vi potitur. quid non mortalia pectora cogis,
Auri ſacra fames? poſtquam pavor oſſa reliquit,
Delectos populi ad proceres, primumque parentem

Monſtr

Monſtra deûm refero; &, quæ ſit ſententia, poſco.
Omnibus idem animus ſcelerata excedere terra;
Linqui pollutum hoſpitium, & dare claſſibus auſtros.
Ergo inſtauramus Polydoro funus, & ingens
Aggeritur tumulo tellus: ſtant manibus aræ,
Cæruleis mœſtæ vittis atraque cupreſſo;
Et circum Iliades crinem de more ſolutæ.
Inferimus tepido ſpumantia cymbia lacte,
Sanguinis & ſacri pateras; animamque ſepulcro
Condimus, & magna ſupremum voce ciemus.
Inde, ubi prima fides pelago, placataque venti
Dant maria, & lenis crepitans vocat auſter in altū;
Deducunt ſocii navis, & litora complent.
Provehimur portu: terræque urbeſque recedunt.
Sacra mari colitur medio gratiſſima tellus
Nereidum matri, & Neptuno Ægeo:
Quam pius Arcitenens, oras & litora circum
Errantem, Gyaro celſa Myconoque revinxit,
Immotamque coli dedit, & contemnere ventos.
Huc feror: hæc feſſus tuto placidiſſima portu
Accipit. egreſſi veneramur Apollinis urbem.
Rex Anius, rex idem hominum Phœbiq; ſacerdos,
Vittis & ſacra redimitus tempora lauro,
Occurrit: veterem Anchiſen agnoſcit amicum.
Jungimus hoſpitio dextras, & tecta ſubimus.
Templa dei ſaxo venerabar ſtructa vetuſto.
Da propriam, Thymbræe, domum: da mœnia feſſis,
Et genus, & manſuram urbem. ſerva altera Trojæ
Pergama, relliquias Danaûm atq; immitis Achillei.
Quem ſequimur? quove ire jubes? ubi ponere ſedes?
Da, pater, augurium; atque animis illabere noſtris.
Vix ea fatus eram: tremere omnia viſa repente,
Liminaque, lauruſque dei; totuſque moveri
Mons circum, & mugire adytis cortina recluſis.
Submiſſi petimus terram, & vox fertur ad auris:
Dardanidæ duri, quæ vos à ſtirpe parentum
Prima tulit tellus, eadem vos ubere læto
Accipiet reduces. antiquam exquirite matrem.
Hic domus Æneæ cunctis dominabitur oris.
Et gnati gnatorum, & qui naſcentur ab illis.
Hæc Phœbus: mixtoque ingens exorta tumultu
Lætitia: & cuncti, quæ ſint ea mœnia, quærunt;

Quo Phœbus vocet errantis, jubeatque reverti.
Tum genitor, veterum volvens monumenta virorũ,
Audite, ô proceres, ait, & ſpes diſcite veſtras.
Creta Jovis magni medio jacet inſula ponto:
Mons Idæus ubi, & gentis cunabula noſtræ.
Centum urbis habitant magnas, uberrima regna:
Maximus unde pater, ſi rite audita recordor,
Teucrus Rhœteas primum eſt advectus ad oras,
Optavitque locum regno. nondum Ilium, & arces
Pergameæ ſteterant: habitabant vallibus imis.
Hinc mater cultrix Cybele, Corybantiaque æra,
Idæumque nemus: hinc fida ſilentia ſacris,
Et juncti currum dominæ ſubiere leones.
Ergo agite, &, divûm ducunt qua juſſa, ſequamur:
Placemus ventos, & Cnoſſia regna petamus.
Nec longo diſtant curſu: modo Jupiter adſit,
Tertia lux claſſem Cretæis ſiſtet in oris.
Sic fatus, meritos aris mactavit honores,
Taurum Neptuno, taurum tibi, pulcher Apollo:
Nigram Hiemi pecudem, Zephyris felicibus albam,
Fama volat, pulſum regnis ceſſiſſe paternis
Idomenea ducem, deſertaque litora Cretæ:
Hoſte vacare domos, ſedeſque adſtare relictas.
Linquimus Ortygiæ portus, pelagoque volamus,
Bacchatumque jugis Naxon, viridemque Donyſam,
Olearon, niveamque Paron, ſparſaſque per æquor.
Cycladas, & crebris legimus freta conſita terris.
Nauticus exoritur vario certamine clamor.
Hortantur ſocii, Cretam proavoſque petamus.
Proſequitur ſurgens à puppi ventus euntis,
Et tandem antiquis Curetum allabimur oris.
Ergo avidus muros optatæ molior urbis,
Pergameamque voco, & lætam cognomine gentem
Hortor amare focos, arcemque attollere tectis.
Jamque fere ſicco ſubductæ litore puppes,
Connubiis arvìſque novis operata juventus;
Jura domoſque dabam: ſubito cum tabida membris
Corrupto cœli tractu, miſerandaque venit
Arboribuſque ſatiſque lues, & lethifer annus,
Linquebant dulcis animas, aut ægra trahebant
Corpora. tum ſterilis exurere Sirius agros.
Arebant herbæ, & victum ſeges ægra negabat.
Rurſus ad oraclum Ortygiæ Phœbumque remenſo,
Horta-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Hortatur pater ire mari, veniamque precari:
Quam feſſis finem rebus ferat: unde laborum
Tentare auxilium jubeat: quo vertere curſus.
Nox erat, & terris animalia ſomnus habebat.
Effigies ſacræ divûm, Phrygiique Penates,
Quos mecum à Troja, mediiſque ex ignibus urbis
Extuleram, viſi ante oculos adſtare jacentis
In ſomnis, multo manifeſti lumine, qua ſe
Plena per inſertas fundebat luna feneſtras.
Tum ſic affari, & curas his demere dictis:
Quod tibi delato Ortygiam dicturus Apollo eſt,
Hic canit, & tua nos en ultro ad limina mittit.
Nos te, Dardania incenſa, tuaque arma ſecuti;
Nos tumidum ſub te permenſi claſſibus æquor:
Iidem venturos tollemus in aſtra nepotes,
Imperiumque urbi dabimus. tu mœnia magnis
Magna para, longumque fugæ ne linque laborem.
Mutandæ ſedes. non hæc tibi litora ſuaſit
Delius, aut Cretæ juſſit conſidere Apollo.
Eſt locus, Heſperiam Graii cognomine dicunt:
Terra antiqua, potens armis, atque ubere glebæ.
OEnotri coluere viri: nunc fama, minores
Italiam dixiſſe, ducis de nomine, gentem.
Hæ nobis propriæ ſedes; hinc Dardanus ortus,
Iaſiuſque pater, genus à quo principe noſtrum.
Surge age, & hæc lætus longævo dicta parenti
Haud dubitanda refer: Corythum, terraſq; require
Auſonias. Dictæa negat tibi Juppiter arva.
Talibus attonitus viſis, ac voce deorum,
(Nec ſopor illud erat, ſed coram agnoſcere vultus,
Velataſque comas, præſentiaque ora videbar:
Tum gelidus toto manabat corpore ſudor)
Corripio è ſtratis corpus, tendoque ſupinas
Ad cælum cum voce manus, & munera libo
Intemerata focis. perfecto lætus honore
Anchiſen facio certum, remque ordine pando.
Agnovit prolem ambiguam, geminoſque parentes,
Seque novo veterum deceptum errore locorum.
Tum memorat: Gnate Iliacis exercite fatis,
Sola mihi talis caſus Caſſandra canebat.
Nunc repeto hæc generi portendere debita noſtro;
Et ſæpe Heſperiam, ſæpe Itala regna vocare.
Sed quis ad Heſperiæ venturos litora Teucros

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Crederet? aut quem tum vates Caſſandra moveret?
Cedamus Phœbo, & moniti meliora ſequamur.
Sic ait: & cuncti dicto paremus ovantes.
Hanc quoque deſerimus ſedem, paucisque relictis
Vela damus, vaſtumque cava trabe currimus æquor.
Poſtquam altum tenuere rates, nec jam amplius ullæ
Apparent terræ, cœlum undique & undiq; pontus:
Tum mihi cæruleus ſupra caput adſtitit imber,
Noctem hiememque ferens; & inhorruit unda tenebris.
Continuo venti volvunt mare, magnaque ſurgunt
Æquora. diſperſi jactamur gurgite vaſto.
Involvere diem nimbi, & nox humida cœlum
Abſtulit. ingeminant abruptis nubibus ignes.
Excutimur curſu, & cæcis erramus in undis.
Ipſe diem noctemque negat diſcernere cœlo,
Nec meminiſſe viæ media Palinurus in unda.
Tris adeo incertos cæca caligine ſoles
Erramus pelago: totidem ſine ſidere noctes.
Quarto terra die primum ſe attollere tandem
Viſa, aperire procul montis, ac volvere fumum.
Vela cadunt; remis inſurgimus: haud mora, nautæ
Adnixi torquent ſpumas, & cærula verrunt.
Servatum ex undis Strophadum me litora primum
Accipiunt. Strophades Graio ſtant nomine dictæ,
Inſulæ Ionio in magno: quas dira Celæno,
Harpyiæque colunt aliæ, Phineïa poſtquam
Clauſa domus, menſaſque metu liquere priores.
Triſtius haud illis monſtrum, nec ſævior ulla
Peſtis & ira deûm Stygiis ſeſe extulit undis.
Virginei volucrum vultus, fœdiſſima ventris
Proluvies, uncæque manus, & pallida ſemper
Ora fame.
Huc ubi delati portus intravimus; ecce
Læta boum paſſim campis armenta videmus,
Caprigenumque pecus, nullo cuſtode, per herbas.
Irruimus ferro, & divos ipſumque vocamus
In prædam partemque Jovem. tum litore curvo
Extruimuſque toros, dapibuſque epulamur opimis.
At ſubitæ horrifico lapſu de montibus adſunt
Harpyiæ, & magnis quatiunt clangoribus alas,
Diripiuntque dapes, contactuque omnia fœdant
Immundo: tum vox tetrum dira inter odorem.
Rurſum

Rurſum in receſſu longo ſub rupe cavata,
Arboribus clauſi circum atque horrentibus umbris,
Inſtruimus menſas, ariſque reponimus ignem.
Rurſum ex diverſo cœli cæciſque latebris
Turba ſonans prædam pedibus circumvolat uncis:
Polluit ore dapes. ſociis tunc, arma capeſſant,
Edico, & dira bellum cum gente gerendum.
Haud ſecus ac juſſi faciunt, tectoſque per herbam
Diſponunt enſis, & ſcuta latentia condunt.
Ergo ubi dilapſæ ſonitum per curva dedere
Litora; dat ſignum ſpecula Miſenus ab alta
Ære cavo. invadunt ſocii, & nova prœlia tentant,
Obſcœnas pelagi ferro fœdare volucres.
Sed neque vim plumis ullam, nec vulnera tergo
Accipiunt; celerique fuga ſub ſidera lapſæ
Semeſam prædam & veſtigia fœda relinquunt.
Una in præcelſa conſedit rupe Celæno
Infelix vates, rumpitque hanc pectore vocem:
Bellum etiam pro cæde boum ſtratiſque juvencis,
Laomedontiadæ, bellumne inferre paratis,
Et patrio Harpyias inſontis pellere regno?
Accipite ergo, animis atque hæc mea figite dicta:
Quæ Phœbo pater omnipotens, mihi Phœbus A-
pollo
Prædixit, vobis Furiarum ego maxima pando.
Italiam curſu petitis, ventiſque vocatis
Ibitis Italiam, portuſque intrare licebit:
Sed non ante datam cingetis mœnibus urbem,
Quam vos dira fames noſtræque injuria cædis
Ambeſas ſubigat malis abſumere menſas.
Dixit: & in ſilvam pennis ablata refugit.
At ſociis ſubita gelidus formidine ſanguis
Deriguit: cecidere animi: nec jam amplius armis,
Sed votis precibuſque jubent expoſcere pacem,
Sive deæ, ſeu ſint diræ obſcænæque volucres.
Et pater Anchiſes, paſſis de litore palmis,
Numina magna vocat, meritoſque indicit honores.
Dì, prohibete minas: dì, talem avertite caſum:
Et placidi ſervate pios. tum litore funem
Deripere, excuſſoſque jubet laxare rudentis.
Tendunt vela Noti: fugimus ſpumantibus undis,
Qua curſum ventuſque gubernatorque vocabant.
Jam medio apparet fluctu nemoroſa Zacynthos,

Dulichiumque, Sameque, & Neritos ardua ſaxis.
Effugimus ſcopulos Ithacæ Laërtia regna,
Et terram altricem ſævi execramur Ulixi.
Mox & Leucatæ nimboſa cacumina montis,
Et, formidatus nautis aperitur Apollo.
Hunc petimus feſſi, & parvæ ſuccedimus urbi.
Ancora de prora jacitur. ſtant litore puppes.
Ergo inſperata tandem tellure potiti
Luſtramurque Jovi, votiſque incendimus aras;
Actiaque Iliacis celebramus litora ludis.
Exercent patrias oleo labente palæſtras
Nudati ſocii. juvat evaſiſſe tot urbis
Argolicas, medioſque fugam tenuiſſe per hoſtis.
Interea magnum ſol circumvolvitur annum,
Et glacialis hiems aquilonibus aſperat undas.
Ære cavo clypeum, magni geſtamen Abantis,
Poſtibus adverſis figo, & rem carmine ſigno:
Æneas hæc de Danais victoribus arma.
Linquere tum portus jubeo, & conſidere tranſtris.
Certatim ſocii feriunt mare, & æquora verrunt.
Protinus aërias Phæacum abſcondimus arces,
Litoraque Epiri legimus, portuque ſubimus
Chaonio, & celſam Buthroti adſcendimus urbem.
Hic incredibilis rerum fama occupat auris,
Priamiden Helenum Graias regnare per urbis,
Conjugio Æacidæ Pyrrhi ſceptriſque potitum:
Et patrio Andromachen iterum ceſſiſſe marito.
Obſtupui; miroque incenſum pectus amore,
Compellare virum, & caſus cognoſcere tantos.
Progredior portu, claſſis & litora linquens.
Solennis cum forte dapes, & triſtia dona,
Ante urbem in luco falſi Samoëntis ad undam
Libabat cineri Andromache, Maniſque vocabat
Hectoreum ad tumulum: viridi quem ceſpite inanem,
Et geminas cauſſam lacrimis ſacraverat aras.
Ut me conſpexit venientem, & Troïa circum
Arma amens vidit; magnis exterrita monſtris
Deriguit viſu in medio: calor oſſa reliquit.
Labitur, & longo vix tandem tempore fatur:
Verane te facies, verus mihi nuncius affers,
Nate dea? vivíſne? aut ſi lux alma receſſit,
Hector ubi eſt? dixit, lacrimaſq; effudit, & omnem
Implevit

nplevit clamore locum. vix pauca furenti
bjicio, & raris turbatus vocibus hiſco.
ivo equidem, vitamque extrema per omnia duco,
e dubita: nam vera vides.
eu, quis te caſus dejectam conjuge tanto
xcipit? aut quæ digna ſatis Fortuna reviſit?
ectoris Andromache Pyrrhin' connubia ſervas?
ejecit vultum, & demiſſa voce locuta eſt:
felix una ante alias Priameïa virgo,
oſtilem ad tumulum Trojæ ſub mœnibus altis
uſſa mori, quæ ſortitus non pertulit ullos,
ec victoris heri tetigit captiva cubile!
os, patria incenſa, diverſa per æquora vectæ,
tirpis Achilleæ faſtus, juvenemque ſuperbum
ervitio enixæ tulimus. qui deinde ſecutus
edæam Hermionen Lacedæmonioſque Hymenæos,
Me famulo, famulamque Heleno tranſmiſit habendam.
Aſt illum ereptæ magno inflammatus amore
Conjugis, & ſcelerum Furiis agitatus Oreſtes,
Excipit incautum, patriaſque obtruncat ad aras.
Morte Neoptolemi regnorum reddita ceſſit
Pars Heleno: qui Chaonios cognomine campos,
Chaoniamque omnem Trojano à Chaone dixit:
Pergamaque, Iliacamque jugis hanc addidit arcem.
Sed tibi qui curſum venti, quæ fata dedêre?
Aut quiſnam ignarum noſtris deus appulit oris?
Quid puer Aſcanius? ſuperatne, & veſcitur aura?
Quem tibi jam Troja ****
Ecqua tamen puero eſt amiſſæ cura parentis?
Ecquid in antiquam virtutem animoſque viriles
Et pater Æneas & avunculus excitat Hector?
Talia fundebat lacrimans, longoſque ciebat
Incaſſum fletus? cum ſeſe à mœnibus heros
Priamides multis Helenus comitantibus affert,
Agnoſcitque ſuos, lætuſque ad limina ducit,
Et multum lacrimas verba inter ſingula fundit.
Procedo, & parvam Trojam, ſimulataque magnis
Pergama, & arentem Xanthi cognomine rivum
Agnoſco, Scææque ampl ector limina portæ.
Nec non & Teucri ſocia ſimul urbe fruuntur.
Illos porticibus rex accipiebat in amplis.
Aulaï in medio libabant pocula Bacchi,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Impoſitis auro dapibus; pateraſque tenebant.
Jamque dies, alterque dies proceſſit; & auræ
Vela vocant, tumidoque inflatur carbaſus auſtro.
His vatem aggredior dictis, ac talia quæſo:
Trojugena interpres divûm, qui numina Phœbi,
Qui tripodas, Clarii lauros, qui ſidera ſentis,
Et volucrum linguas, & præpetis omina pennæ:
Fare age (namque omnem curſum mihi proſpera dixit
Relligio, & cuncti ſuaſerunt numine divi
Italiam petere, & terras tentare repoſtas:
Sola novum, dictuque nefas Harpyia Celæno
Prodigium canit, & triſtis denunciat iras,
Obſcænamque famem) quæ prima pericula vito?
Quidve ſequens tantos poſſim ſuperare labores?
Hic Helenus, cæſis primum de more juvencis,
Exorat pacem divûm, vittaſque reſolvit
Sacrati capitis, meque ad tua limina, Phœbe,
Ipſe manu multo ſuſpenſum numine ducit:
Atque hæc deinde canit divino ex ore ſacerdos:
Nate dea, (nam te majoribus ire per altum
Auſpiciis manifeſta fides: ſic fata deûm rex
Sortitur, volvitque vices: is vertitur ordo)
Pauca tibi è multis, quo tutior hoſpita luſtres
Æquora, & Auſonio poſſis conſidere portu,
Expediam dictis. prohibent nam cætera Parcæ
Scire Helenum, farique vetat Saturnia Juno.
Principio Italiam, quam tu jam rere propinquam,
Vicinoſque ignare paras invadere portus,
Longa procul longis via dividit invia terris.
Ante & Trinacria lentandus remus in unda,
Et ſalis Auſonii luſtrandum navibus æquor,
Infernique lacus, Æææque inſula Circes,
Quam tuta poſſis urbem componere terra.
Signa tibi dicam: tu condita mente teneto.
Cum tibi ſollicito ſecreti ad fluminis undam
Litoreis ingens inventa ſub ilicibus ſus
Triginta capitum fœtus enixa jacebit,
Alba, ſolo recubans, albi circum ubera nati;
Is locus urbis erit: requies ea certa laborum.
Nec tu menſarum morſus horreſce futuros:
Fata viam invenient, aderitque vocatus Apollo.
Has autem terras, Italique hanc litoris oram,
Proxima quæ noſtri perfunditur æquoris æſtu,

Effuge:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Effuge: cuncta malis habitantur mœnia Graiis.
Hic & Narycii poſuerunt mœnia Locri,
Et Sallentinos obſedit milite campos
Lyctius Idomeneus: hic illa ducis Melibœi
Parva Philoctetæ ſubnixa Petilia muro.
Quin, ubi tranſmiſſæ ſteterint trans æquora claſſes,
Et poſitis aris jam vota in litore ſolves,
Purpureo velare comas adopertus amictu;
Ne qua inter ſanctos ignis in honore deorum
Hoſtilis facies occurrat, & omnia turbet.
Hunc ſocii morem ſacrorum, hunc ipſe teneto:
Hac caſti maneant in relligione nepotes.
Aſt ubi digreſſum Siculæ te admoverit oræ
Ventus, & anguſti rareſcent clauſtra Pelori;
Læva tibi tellus, & longo læva petantur
Æquora circuitu: dextrum fuge litus, & undas.
Hæc loca vi quondam, & vaſta convulſa ruina
(Tantum ævi longinqua valet mutare vetuſtas)
Diſſiluiſſe ferunt; cum protinus utraque tellus
Una foret: venit medio vi pontus, & undis
Heſperium Siculo latus abſcidit, arvaque & urbis
Litore diductas anguſto interluit æſtu.
Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis
Obſidet, atque imo barathri ter gurgite vaſtos
Sorbet in abruptum fluctus, rurſuſque ſub auras
Erigit alternos, & ſidera verberat unda.
At Scyllam cæcis cohibet ſpelunca latebris,
Ora exſertantem, & navis in ſaxa trahentem
Prima hominis facies, & pulchro pectore virgo
Pube tenus: poſtrema immani corpore priſtis,
Delphinum caudas utero commiſſa luporum.
Præſtat Trinacrii metas luſtrare Pachyni
Ceſſantem, longos & circumflectere curſus,
Quam ſemel informem vaſto vidiſſe ſub antro
Scyllam, & cæruleis canibus reſonantia ſaxa.
Præterea, ſi qua eſt Heleno prudentia, vati
Si qua fides, animum ſi veris implet Apollo,
Unum illud tibi, nate dea, proque omnibus unum
Prædicam;& repetens iterumq;iterumque monebo.
Junonis magnæ primum prece numen adora:
Junoni cane vota libens, dominamque potentem
Supplicibus ſupera donis. ſic denique victor
Trinacria finis Italos mittêre relicta.

Huc

Huc ubi delatus Cumæam acceſſeris urbem,
Divinoſque lacus, & Averna ſonantia ſilvis;
Inſanam vatem aſpicies: quæ rupe ſub ima
Fata canit, foliiſque notas & nomina mandat.
Quæcumque in foliis deſcripſit carmina virgo,
Digerit in numerum, atque antro ſecluſa relinquit.
Illa manent immota locis, neque ab ordine cedunt.
Verum eadem, verſo tenuis cum cardine ventus
Impulit & teneras turbavit janua frondis;
Nunquam deinde cavo volitantia prendere ſaxo,
Nec revocare ſitus, aut jungere carmina curat.
Inconſulti abeunt, ſedemque odere Sibyllæ.
Hic tibi ne qua moræ fuerint diſpendia tanti:
Quamvis increpitent ſocii, & vi curſus in altum
Vela vocet, poſſiſque ſinus implere ſecundos:
Quin adeas vatem, precibuſque oracula poſcas.
Ipſa canat, vocemque volens atque ora reſolvat.
Illa tibi Italiæ populos, venturaque bella,
Et quo quemque modo fugiaſque feraſque laborem
Expediet; curſuſque dabit venerata ſecundos.
Hæc ſunt, quæ noſtra liceat te voce moneri.
Vade age, & ingentem, factis fer ad æthera Trojam.
Quæ poſtquam vates ſic ore effatus amico eſt.
Dona dehinc auro gravia, ſectoque elephanto,
Imperat ad navis ferri, ſtipatque carinis
Ingens argentum, Dodonæoſque lebetas,
Loricam conſertam hamis auroque trilicem,
Et conum inſignis galeæ, criſtaſque comantis,
Arma Neoptolemi. ſunt & ſua dona parenti.
Addit equos, additque duces:
Remigium ſupplet: ſocios ſimul inſtruit armis.
Interea claſſem velis aptare jubebat
Anchiſes, fieret vento mora ne qua ferenti.
Quem Phœbi interpres multo compellat honore:
Conjugio Anchiſa Veneris dignate ſuperbo,
Cura deûm, bis Pergameis erepte ruinis,
Ecce tibi Auſoniæ tellus: hanc arripe velis.
Et tamen hanc pelago præterlabare neceſſe eſt.
Auſoniæ pars illa procul, quam pandit Apollo.
Vade ait, ô felix gnati pietate. quid ultra
Provehor, & fando ſurgentis demoror auſtros?
Nec minus Andromache, digreſſu mœſta ſupremo,
Fert picturatas auri ſubtemine veſtis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Phrygiam Aſcanio chlamydem: nec cedit hono- (ri,
extilibuſque onerat donis, ac talia fatur:
ccipe & hæc, manuum tibi quæ monumenta mea- (rem,
rum
int, puer, & longum Andromachæ teſtentur amo-
onjugis Hectoreæ, cape dona extrema tuorum,
mihi ſola mei ſuper Aſtyanactis imago.
c oculos, ſic ille manus, ſic ora ferebat:
t nunc æquali tecum pubeſceret ævo.
os ego digrediens lacrimis affabar obortis:
ivite felices, quibus eſt Fortuna peracta
am ſua: nos alia ex aliis in fata vocamur.
obis parta quies: nullum maris æquor arandum;
rva neque Auſoniæ ſemper cedentia retro
uærenda. effigiem Xanthi Trojamque videtis,
uam veſtræ fecere manus, melioribus (opto)
uſpiciis; & quæ fuerit minus obvia Graiis.
i quando Thybrim, vicinaque Thybridis arva
ntraro, gentique meæ data mœnia cernam,
Cognatas urbis olim, populoſque propinquos
Epiro Heſperia, quibus idem Dardanus auctor,
Atque idem caſus; unam faciemus utramque
Trojam animis. maneat noſtros ea cura nepotes.
Provehimur pelago vicina Ceraunia juxta:
Unde iter Italiam, curſuſque breviſſimus undis.
Sol ruit interea, & montes umbrantur opaci.
Sternimur optatæ gremio telluris ad undam
Sortiti remos, paſſimque in litore ſicco
Corpora curamus. feſſos ſopor irrigat artus.
Necdum orbem medium nox horis acta ſubibat;
Haud ſegnis ſtrato ſurgit Palinurus, & omnis
Explorat ventos, atque auribus aëra captat:
Sidera cuncta notat tacito labentia cœlo,
Arcturum, pluviaſque Hyadas, geminoſq; Triones;
Armatumque auro circumſpicit Oriona.
Poſtquam cuncta videt cœlo conſtare ſereno;
Dat clarum è puppi ſignum: nos caſtra movemus;
Tentamuſque viam, & velorum pandimus alas.
Jamque rubeſcebat ſtellis Aurora fugatis,
Cum procul obſcuros collis humilemque videmus
Italiam. Italiam primus conclamat Achates;
Italiam læto ſocii clamore ſalutant.
Tum pater Anchiſes magnum cratera corona
Induit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Induit, implevitque mero; divoſque vocavit
Stans celſa in puppi.
Dî, maris & terræ tempeſtatumque potentes,
Ferte viam vento facilem, & ſpirate ſecundi.
Crebreſcunt optatæ auræ, portuſque pateſcit
Jam propior, templumq; apparet in arce Minervæ.
Vela legunt ſocii, & proras ad litora torquent.
Portus ab Eoo fluctu curvatur in arcum;
Objectæ ſalſa ſpumant adſpergine cautes:
Ipſe latet. gemino demittunt brachia muro
Turriti ſcopuli, refugitque à litore templum.
Quatuor hic primum omen equos in gramine vidi
Tondentis campum late, candore nivali.
Et pater Anchiſes: Bellum, ô terra hoſpita, portas:
Bello armantur equi: bellũ hæc armenta minantur.
Sed tamen idem olim curru ſuccedere ſueti
Quadrupedes, & frena jugo concordia ferre.
Spes & pacis, ait. tum numina ſancta precamur
Palladis armiſonæ, quæ prima accepit ovantis;
Et capita ante aras Phrygio velamur amictu:
Præceptiſque Heleni, dederat quæ maxima, rite
Junoni Argivæ juſſos adolemus honores.
Haud mora: continuo perfectis ordine votis,
Cornua velatarum obvertimus antennarum,
Grajugenûmque domos ſuſpectaque linquimus ar-
Hinc ſinus Herculei, ſi vera eſt fama, Tarenti (va.
Cernitur. attollit ſe diva Lacinia contra,
Cauloniſque arces, & navifragum Scylaceum.
Tum procul è fluctu Trinacria cernitur Ætna,
Et gemitum ingentem pelagi, pulſataque ſaxa
Audimus longe, fractaſque ad litora voces:
Exſultantque vada, atque æſtu miſcentur arenæ.
Et pater Anchiſes: Nimirum hæc illa Charybdis:
Hos Helenus ſcopulos, hæc ſaxa horrenda canebat.
Eripite, ô ſocii: pariterque inſurgite remis.
Haud minus ac juſſi faciunt: primuſque rudentem
Contorſit lævas proram Palinurus ad undas.
Lævam cuncta cohors remis ventiſque petivit.
Tollimur in cœlum curvato gurgite, & idem
Subducta ad Manis imos deſedimus unda.
Ter ſcopuli clamorem inter cava ſaxa dedere;
Ter ſpumam eliſam & rorantia vidimus aſtra.
Interea feſſos ventus cum ſole reliquit;

Ignari-

narique viæ Cyclopum allabimur oris.
ortus ab acceſſu ventorum immotus, & ingens
ſe ; ſed horrificis juxta tonat Ætna ruinis ,
terdumque atram prorumpit ad æthera nubem ,
urbine fumantem piceo & candente favilla ;
ttollitque globos flammarum, & ſidera lambit :
terdum ſcopulos avolſaque viſcera montis
rigit eructans, liquefactaque ſaxa ſub auras
um gemitu glomerat, fundoque exæſtuat imo.
ama eſt, Enceladi ſemuſtum fulmine corpus
rgeri mole hac, ingentemque inſuper Ætnam
mpoſitam, ruptis flammam exſpirare caminis ;
t, feſſum quoties mutet latus, intremere omnem
urmure Trinacriam, & cœlum ſubtexere fumo.
octem illam tecti ſilvis immania monſtra
erferimus : nec, quæ ſonitum det cauſſa, videmus.
am neque erant aſtrorum ignes, nec lucidus æthra
iderea polus ; obſcuro ſed nubila cœlo :
t lunam in nimbo nox intempeſta tenebat.
oſtera jamque dies primo ſurgebat Eoo ,
umentemque Aurora polo dimoverat umbram
um ſubito è ſilvis, macie confecta ſuprema ,
gnoti nova forma viri, miſerandaque cultu
rocedit, ſuplexque manus ad litora tendit.
eſpicimus. dira illuvies, immiſſaque barba ,
onſertum tegumen ſpinis : at cætera Graius ,
t quondam patriis ad Trojam miſſus in armis.
ſque ubi Dardanios habitus & Troïa vidit
Arma procul ; paullum aſpectu conterritus hæſit,
Continuitque gradum : mox ſeſe ad litora præceps
Cum fletu precibuſque tulit. Per ſidera teſtor ,
Per ſuperos, atque hoc cœli ſpirabile lumen ;
Tollite me , Teucri : quaſcumque abducite terras,
Hoc ſat erit. ſcio me Danais è claſſibus unum ,
Et bello Iliacos fateor petiiſſe Penates.
Pro quo, ſi ſceleris tanta eſt injuria noſtri ,
Spargite me in fluctus , vaſtoque immergite ponto.
Si pereo, manibus hominum periiſſe juvabit.
Dixerat : & genua amplexus, genibuſque volutans
Hærebat. qui ſit, fari, quo ſanguine cretus ,
Hortamur; quæ deinde agitet Fortuna, fateri.
Ipſe pater dextram Anchiſes, haud multa moratus ,
Dat juveni; atque animum præſenti pignore firmat,
Ille

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Ille hæc, depoſita tandem formidine, fatur:
Sum patria ex Ithaca, comes infelicis Ulixi,
Nomen Achemenides, Trojam genitore Adamaſto
Paupere (manſiſſetque utinam Fortuna!) profectus.
Hic me, dum trepidi crudelia limina linquunt,
Immemores ſocii vaſto Cyclopis in antro
Deſeruere. domus ſanie dapibuſque cruentis,
Intus opaca, ingens. ipſe arduus, altaque pulſat
Sidera. Dî, talem terris avertite peſtem)
Nec viſu facilis, nec dictu affabilis ulli,
Viſceribus miſerorum & ſanguine veſcitur atro.
Vidi egomet, duo de numero cum corpora noſtro,
Prenſa manu magna, medio reſupinus in antro
Frangeret ad ſaxum, ſanieque exſperſa natarent
Limina: vidi, atro cum membra fluentia tabo
Manderet, & trepidi tremerent ſub dentibus artus.
Haud impune quidem. nec talia paſſus Ulixes,
Oblituſve ſui eſt Ithacus diſcrimine tanto.
Nam ſimul expletus dapibus, vinoque ſepultus
Cervicem inflexam poſuit, jacuitque per antrum
Immenſus, ſaniem eructans ac fruſtra cruento
Per ſomnum commixta mero; nos, magna precati
Numina, ſortitique vices, una undique circum
Fundimur, & telo lumen terebramus acuto
Ingens, quod torva ſolum ſub fronte latebat,
Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis inſtar;
Et tandem læti ſociorum ulciſcimur umbras.
Sed fugite, ô miſeri, fugite, atque ab litore funem
Rumpite.
Nam qualis quantuſque cavo Polyphemus in antro
Lanigeras claudit pecudes, atque ubera preſſat:
Centum alii curva hæc habitant ad litora vulgo
Infandi Cyclopes, & altis montibus errant.
Tertia jam lunæ ſe cornua lumine complent,
Cum vitam in ſilvis, inter deſerta ferarum
Luſtra domoſque traho, vaſtoſque ab rupe Cyclopas
Proſpicio, ſonitumque pedum vocemque tremiſco.
Victum infelicem baccas lapidoſaque corna
Dant rami, & vulſis paſcunt radicibus herbæ.
Omnia colluſtrans, hanc primum ad litora claſſem
Conſpexi venientem. huic me, quæcumque fuiſſet,
Addixi: ſatis eſt gentem effugiſſe nefandam.
Vos animam hanc potius quocunq; abſumite letho.
Vix.

Vix ea fatus erat: ſummo cum monte videmus
Ipſum inter pecudes vaſta ſe mole moventem
Paſtorum Polyphemum, & litora nota petentem:
Monſtrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademtum.
Trunca manum pinus regit, & veſtigia firmat:
Lanigeræ comitantur oves: ea ſola voluptas,
Solamenque mali.
Poſtquam altos tetigit fluctus, & ad æquora venit:
Luminis effoſſi fluidum lavit inde cruorem;
Dentibus infrendens gemitu: graditurque per æquor
Jam medium, necdum fluctus latera ardua tinxit.
Nos procul inde fugam trepidi celerare, recepto
Supplice ſic merito; tacitique incidere funem.
Verrimus & proni certantibus æquora remis.
Senſit, & ad ſonitum vocis veſtigia torſit.
Verum ubi nulla datur dextram affectare poteſtas,
Nec potis Ionios fluctus æquare ſequendo;
Clamorem immenſum tollit: quo pontus, & omnes
Intremuere undæ, penituſque exterrita tellus
Italiæ, curviſque immugiit Ætna cavernis.
At genus è ſilvis Cyclopum & montibus altis
Excitum ruit ad portus, & litora complent.
Cernimus adſtantis nequicquam lumine torvo
Ætnæos fratres, cœlo capita alta ferentis,
Concilium horrendum: quales cum vertice celſo
Aëriæ quercus, aut coniferæ cypariſſi
Conſtiterunt, ſilva alta Jovis lucuſve Dianæ.
Præcipites metus acer agit quocumque rudentis
Excutere, & ventis intendere vela ſecundis.
Contra juſſa monent Heleni, Scyllam atque Charybdim
Inter utramque viam, lethi diſcrimine parvo,
Ni teneant curſus: certum eſt dare lintea retro.
Ecce autem Boreas anguſta ab ſede Pelori
Miſſus adeſt. vivo prætervehor oſtia ſaxo
Pantagiæ, Megaroſque ſinus, Tapſumque jacentem.
Talia monſtrabat relegens errata retrorſum
Litora Achemenides, comes infelicis Ulixi.
Sicanio prætenta ſinu jacet inſula contra
Plemmyrium undoſum: nomen dixêre priores
Ortygiam. Alpheum fama eſt huc Elidis amnem.
Occultas egiſſe vias ſubter mare: qui nunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Ore Arethuſa tuo Siculis confunditur undis.
Juſſi numina magna loci veneramur: & inde
Exſupero præpingue ſolum ſtagnantis Helori.
Hinc altas cautes projectaque ſaxa Pachyni
Radimus, &, fatis nunquam conceſſa moveri
Apparet Camerina procul, campique Geloi,
Immaniſque Gela, fluvii cognomine dicta.
Arduus inde Acragas oſtentat maxima longe
Mœnia; magnanimûm quondam generator equorũ.
Teque datis linquo ventis, palmoſa Selinus;
Et vada dura lego ſaxis Lilybeïa cæcis.
Hinc Drepani me portus & illætabilis ora
Accipit. hic, pelagi tot tempeſtatibus actus,
Heu genitorem, omnis curæ caſuſque levamen,
Amitto Anchiſen. hic me, pater optime, feſſum
Deſeris, heu, tantis nequicquam erepte periclis!
Nec vates Helenus, cum multa horrenda moneret,
Hos mihi prædixit luctus, non dira Celæno.
Hic labor extremus, longarum hæc meta viarum.
Hinc me digreſſum veſtris deus appulit oris.
Sic pater Æneas intentis omnibus unus
Fata renarrabat divûm, curſuſque docebat.
Conticuit tandem, factoque hic fine quievit.

ÆNEIDOS LIB. IV.

ARG. *Amorem Didonis in Æneam continet: Furtivas nuptias, eas ſolutas, deo jubente; & Didonis mortem impotentia amoris.*

AT regina gravi jam dudum ſaucia cura
Vulnus alit venis, & cæco carpitur igni.
Multa viri virtus animo, multuſque recurſat
Gentis honos. hærent infixi pectore vultus,
Verbaque: nec placidam membris dat cura quietem.
Poſtera Phœbea luſtrabat lampade terras,
Humentemque Aurora polo dimoverat umbram;
Cum ſic unanimam alloquitur male ſana ſororem:
Anna ſoror, quæ me ſuſpenſam inſomnia terrent!
Quis novus hic noſtris ſucceſſit ſedibus hoſpes!
Quem ſeſe ore ferens! quam forti pectore,& armis!
Credo equidem (nec vana fides, genus eſſe deorum.
Degeneres animos timor arguit. heu, quibus ille
Jactatus fatis! quæ bella exhauſta canebat!

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Si mihi non animo fixum immotumque ſederet,
Ne cui me vinclo vellem ſociare jugali,
Poſtquam primus amor deceptam morte fefellit;
Si non pertæſum thalami tædæque fuiſſet;
Huic uni forſan potui ſuccumbere culpæ.
Anna, fatebor enim; miſeri poſt fata Sichæi
Conjugis, & ſparſos fraterna cæde Penatis,
Solus hic inflexit ſenſus, animumque labantem
Impulit. agnoſco veteris veſtigia flammæ.
Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiſcat, (bras,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad um-
Pallentis umbras Erebi, noctemque profundam;
Ante pudor quam te violo, aut tua jura reſolvo.
Ille meos, primus qui me ſibi junxit, amores
Abſtulit. ille habeat ſecum, ſervetque ſepulcro.
Sic effata, ſinum lacrimis implevit obortis.
Anna refert: O luce magis dilecta ſorori,
Solane perpetua mœrens carpêre juventa?
Nec dulcis natos, Veneris nec præmia noris?
Id cinerem aut manis credis curare ſepultos?
Eſto: ægram nulli quondam flexêre mariti.
Non Libyæ, non ante Tyro deſpectus Iarbas,
Ductoreſque alii, quos Africa terra triumphis
Dives alit. placitone etiam pugnabis amori?
Nec venit in mentem, quorum conſederis arvis?
Hinc Getulæ urbes, genus inſuperabile bello,
Et Numidæ infreni cingunt, & inhoſpita Syrtis:
Hinc deſerta ſiti regio, lateque furentes
Barcæi. quid bella Tyro ſurgentia dicam,
Germanique minas?
Dis equidem auſpicibus reor & Junone ſecunda
Huc curſum Iliacas vento tenuiſſe carinas. (regna
Quam tu urbem, ſoror, hanc cernes! quæ ſurgere
Conjugio tali! Teucrûm comitantibus armis,
Punica ſe quantis attollet gloria rebus!
Tu modo poſce deos veniam, ſacriſque litatis
Indulge hoſpitio, cauſſaſque innecte morandi:
Dum pelago deſævit hiems, & aquoſus Orion,
Quaſſatæque rates, dum non tractabile cœlum.
His dictis incenſum animum inflammavit amore,
Spemque dedit dubiæ menti, ſolvitque pudorem.
Principio delubra adeunt, pacemque per aras
Exquirunt: mactant lectas de more bidentis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Legiferæ Cereri, Phœboque, patrique Lyæo:
Junoni ante omnis, cui vincla jugalia curæ.
Ipſa tenens dextra pateram pulcherrima Dido,
Candentis vaccæ media inter cornua fundit:
Aut ante ora deûm pinguis ſpatiatur ad aras,
Inſtauratque diem donis; pecudumque recluſis
Pectoribus inhians ſpirantia conſulit exta.
Heu vatum ignaræ mentes! quid vota furentem,
Quid delubra juvant? eſt mollis flamma medullas
Interea, & tacitum vivit ſub pectore vulnus.
Uritur infelix Dido, totaque vagatur
Urbe furens: qualis conjecta cerva ſagitta,
Quam procul incautam nemora inter Creſia fixit
Paſtor agens telis, liquitque volatile ferrum
Neſcius. illa fuga ſilvas ſaltuſque peragrat
Dictæos: hæret lateri lethalis arundo.
Nunc media Æneam ſecum per mœnia ducit,
Sidoniaſque oſtentat opes, urbemque paratam.
Incipit effari, mediaque in voce reſiſtit.
Nunc eadem, labente die, convivia quærit,
Iliacoſque iterum demens audire labores
Expoſcit, pendetque iterum narrantis ab ore.
Poſt, ubi digreſſi, lumenque obſcura viciſſim
Luna premit, ſuadentque cadentia ſidera ſomnos:
Sola domo mœret vacua, ſtratiſque relictis
Incubat. illum abſens abſentem auditque videtque:
Aut gremio Aſcanium genitoris imagine capta.
Detinet, infandum ſi fallere poſſit amorem.
Non cœptæ aſſurgunt turres; non arma juventus
Exercet, portuſve aut propugnacula bello
Tuta parant: pendent opera interrupta, minæque
Murorum ingentes, æquataque machina cœlo.
Quam ſimul ac tali perſenſit peſte teneri
Cara Jovis conjux, nec famam obſtare furori;
Talibus aggreditur Venerem Saturnia dictis:
Egregiam vero laudem & ſpolia ampla refertis
Tuq; puerq; tuus: magnum & memorabile nomen;
Una dolo divûm ſi femina victa duorum eſt.
Nec me adeo fallit, veritam te mœnia noſtra,
Suſpectas habuiſſe domos Carthaginis altæ.
Sed quis erit modus? aut quo nunc certamine tanto?
Quin potius pacem æternam pactoſque Hymenæos
Exercemus? habes, tota quod mente petiſti.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Ardet amans Dido, traxitque per oſſa furorem.
Communem hunc ergo populum, paribuſque rega- (mus
Auſpiciis: liceat Phrygio ſervire marito,
Dotaliſque tuæ Tyrios permittere dextræ.
Olli (ſenſit enim ſimulata mente locutam,
Quo regnum Italiæ Libycas averteret oras)
Sic contra eſt ingreſſa Venus: Quis talia demens
Abnuat, aut tecum malit contendere bello?
Si modo, quod memoras, factum fortuna ſequatur.
Sed fatis incerta feror, ſi Jupiter unam
Eſſe velit Tyriis urbem Trojaque profectis,
Miſcerive probet populos, aut fœdera jungi.
Tu conjux: tibi fas animum tentare precando.
Perge: ſequar. Tum ſic excepit regia Juno: (ſtat,
Mecum erit iſte labor. nunc, qua ratione, quod in-
Confieri poſſit, paucis (adverte) docebo.
Venatum Æneas, unaque miſerrima Dido,
In nemus ire parant, ubi primos craſtinus ortus
Extulerit Titan, radiiſque retexerit orbem.
His ego nigrantem commixta grandine nimbum,
Dum trepidant alæ, ſaltuſque indagine cingunt,
Deſuper infundam, & tonitru cœlum omne ciebo.
Diffugient comites, & nocte tegentur opaca:
Speluncam Dido dux & Trojanus eandem
Devenient. adero, &, tua ſi mihi certa voluntas,
Connubio jungam ſtabili, propriamque dicabo.
Hic Hymenæus erit. Non adverſata petenti,
Annuit, atque dolis riſit Cytherea repertis.
Oceanum interea ſurgens Aurora reliquit.
It portis, jubare exorto, delecta juventus.
Retia rara, plagæ, lato venabula ferro,
Maſſylique ruunt equites, & odora canum vis.
Reginam thalamo cunctantem ad limina primi
Pœnorum exſpectant: oſtroque inſignis & auro
Stat ſonipes, ac frena ferox ſpumantia mandit.
Tandem progreditur, magna ſtipante caterva,
Sidoniam picto chlamydem circumdata limbo:
Cui pharetra ex auro, crines nodantur in aurum,
Aurea purpuream ſubnectit fibula veſtem.
Nec non & Phrygii comites, & lætus Iulus,
Incedunt. ipſe ante alios pulcherrimus omnis
Infert ſe ſocium Æneas, atque agmina jungit.
Qualis, ubi hibernam Lyciam, Xanthique fluenta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Deſerit; ac Delum maternam inviſit Apollo,
Inſtauratque choros: mixtique altaria circum
Creteſque Dryopeſque fremunt, pictiq; Agathyrſi:
Ipſe jugis Cynthi graditur, mollique fluentem
Fronde premit crinem fingens, atque implicat auro:
Tela ſonant humeris. haud illo ſegnior ibat
Æneas: tantum egregio decus enitet ore.
Poſtquam altos ventum in montis, atque invia luſtra:
Ecce feræ ſaxi dejectæ vertice capræ
Decurrere jugis: alia de parte patentis
Tranſmittunt curſu campos, atque agmina cervi
Pulverulenta fuga glomerant, montiſq; relinquunt.
At puer Aſcanius mediis in vallibus acri
Gaudet equo: jamque hos curſu, jam præterit illos,
Spumantemque dari pecora inter inertia votis
Optat aprum, aut fulvum deſcendere monte leonē.
Interea magno miſceri murmure cælum
Incipit. inſequitur commixta grandine nimbus.
Et Tyrii comites paſſim, & Trojana juventus,
Dardaniuſque nepos Veneris, diverſa per agros
Tecta metu petiere. ruunt de montibus amnes.
Speluncam Dido dux & Trojanus eandem
Deveniunt. prima & Tellus & pronuba Juno
Dant ſignum: fulſere ignes, & conſcius æther
Connubiis: ſummoque ululârunt vertice Nymphæ.
Ille dies primus lethi, primuſque malorum
Cauſſa fuit. neque enim ſpecie famave movetur,
Nec jam furtivum Dido meditatur amorem:
Conjugium vocat. hoc prætexit nomine culpam.
Extemplo Libyæ magnas it Fama per urbis;
Fama, malum qua non aliud velocius ullum
Mobilitate viget, vireſque acquirit eundo;
Parva metu primo; mox ſeſe attollit in auras,
Ingrediturque ſolo, & caput inter nubila condit.
Illam Terra parens, ira irritata deorum,
Extremam, ut perhibent, Cœo Enceladoq; ſororem
Progenuit; pedibus celerem, & pernicibus alis.
Monſtrum horrendum, ingens: cui quot ſunt corpore plumæ,
Tot vigiles oculi ſubter, mirabile dictu,
Tot linguæ, totidem ora ſonant, tot ſubrigit auris.
Nocte volat cæli medio terræque per umbram,
Stridens, nec dulci declinat lumina ſomno.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Luce ſedet cuſtos, aut ſummi culmine tecti,
Turribus aut altis, & magnas territat urbis;
Tam ficti pravique tenax, quam nuncia veri.
Hæc tum multiplici populos ſermone replebat
Gaudens, & pariter facta atque infecta canebat:
Veniſſe Ænean Trojano à ſanguine cretum,
Cui ſe pulchra viro dignetur jungere Dido:
Nunc hiemem inter ſe luxu, quam longa, fovere,
Regnorum immemores, turpique cupidine captos.
Hæc paſſim dea fœda virûm diffundit in ora.
Protinus ad regem curſus detorquet Iarban,
Incenditque animum dictis, atque aggerat iras.
Hic Ammone ſatus, rapta Garamantide Nympha,
Templa Jovi centum, latis immania regnis,
Centum aras poſuit, vigilemque ſacraverat ignem,
Excubias divûm æternas, pecudumque cruore
Pingue ſolum, & variis florentia limina fertis.
Iſque amens animi, & rumore accenſus amaro,
Dicitur ante aras, media inter numina divûm,
Multa Jovem manibus ſupplex oraſſe ſupinis:
Jupiter omnipotens, cui nunc Mauruſia pictis
Gens epulata toris Lenæum libat honorem,
Aſpicis hæc? an te, genitor, cum fulmina torques,
Nequicquam horremus? cæcique in nubibus ignes
Terrificant animos, & inania murmura miſcent?
Femina, quæ, noſtris errans in finibus urbem
Exiguam pretio poſuit, cui litus arandum,
Cuique loci leges dedimus, connubia noſtra
Reppulit, ac dominum Ænean in regna recepit.
Et nunc ille Paris cum ſemiviro comitatu,
Mœonia mentum mitra crinemque madentem
Subnixus, rapto potitur. nos munera templis
Quippe tuis ferimus, famamque fovemus inanem.
Talibus orantem dictis, araſque tenentem,
Audiit omnipotens, oculoſque ad mœnia torſit
Regia, & oblitos famæ melioris amantis.
Tum ſic Mercurium alloquitur, ac talia mandat;
Vade age, nate, voca Zephyros, & labere pennis,
Dardaniumque ducem, Tyria Carthagine qui nunc
Exſpectat, fatiſque datas non reſpicit urbis,
Alloquere, & celeris defer mea dicta per auras.
Non illum nobis genetrix pulcherrima talem
Promiſit, Graiûmque ideo bis vindicat armis:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Sed fore, qui gravidam imperiis, belloque fremen-
Italiam regeret, genus alto à ſanguine Teucri (tem
Proderet, ac totum ſub leges mitteret orbem.
Si nulla accendit tantarum gloria rerum,
Nec ſuper ipſe ſua molitur laude laborem;
Aſcanione pater Romanas invidet arces?
Quid ſtruit; aut qua ſpe inimica in gente moratur?
Nec prolem Auſoniam, & Lavinia reſpicit arva?
Naviget. hæc ſumma eſt: hic noſtri nuncius eſto.
Dixerat. ille patris magni parere parabat
Imperio: & primum pedibus talaria nectit
Aurea: quæ ſublimem alis, ſive æquora ſupra,
Seu terram, rapido pariter cum flamine portant.
Tum virgam capit. hac animas ille evocat Orco
Pallentis, alias ſub triſtia Tartara mittit;
Dat ſomnos adimitque, & lumina morte reſignat.
Illa fretus agit ventos, & turbida tranat (nit
Nubila: jamque volans apicem & latera ardua cer-
Atlantis duri, cœlum qui vertice fulcit;
Atlantis, cinctum aſſidue cui nubibus atris
Piniferum caput & vento pulſatur & imbri:
Nix humeros infuſa tegit: tum flumina mento
Præcipitant ſenis, & glacie riget horrida barba.
Hic primum paribus nitens Cyllenius alis
Conſtitit: hinc toto præceps ſe corpore ad undas
Miſit: avi ſimilis, quæ circum litora, circum
Piſcoſos ſcopulos, humilis volat æquora juxta.
Haud aliter terras inter cœlumque volabat;
Litus arenoſum Libyæ ventoſque ſecabat
Materno veniens ab avo Cyllenia proles.
Ut primum alatis tetigit magalia plantis;
Æneam fundantem arces ac tela novantem
Conſpicit: atque illi ſtellatus jaſpide fulva
Enſis erat, Tyrioque ardebat murice læna;
Demiſſa ex humeris: dives quæ munera Dido
Fecerat, & tenui telas diſcreverat auro.
Continuo invadit: Tu nunc Carthaginis altæ
Fundamenta locas, pulchramque uxorius urbem
Exſtruis? heu regni, rerumque oblite tuarum!
Ipſe deûm tibi me claro demittit Olympo
Regnator, cœlum & terras qui numine torquet:
Ipſe hæc ferre jubet celeris mandata per auras.
Quid ſtruis? aut qua ſpe Libycis teris otia terris?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Si te nulla movet tantarum gloria rerum,
Nec ſuper ipſe tua moliris laude laborem;
Aſcanium ſurgentem, & ſpes hæredis Iuli
Reſpice; cui regnum Italiæ Romanaque tellus
Debentur. Tali Cyllenius ore locutus,
Mortalis viſus medio ſermone reliquit,
Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.
At vero Æneas aſpectu obmutuit amens,
Arrectæque horrore comæ, & vox faucibus hæſit.
Ardet abire fuga, dulciſque relinquere terras,
Attonitus tanto monitu imperioque deorum.
Heu quid agat? quo nunc reginam ambire furentem
Audeat affatu? quæ prima exordia ſumat?
Atq; animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,
In partiſque rapit varias, perque omnia verſat.
Hæc alternanti potior ſententia viſa eſt:
Mneſthea Sergeſtumq; vocat, fortemq; Cloanthum:
Claſſem aptent taciti, ſocios ad litora cogant;
Arma parent, &, quæ ſit rebus cauſſa novandis,
Diſſimulent. ſeſe interea, quando optima Dido
Neſciat, & tantos rumpi non ſperet amores,
Tentaturum aditus, & quæ molliſſima fandi
Tempora; qui rebus dexter modus. Ocius omnes
Imperio læti parent, ac juſſa faceſſunt.
At regina dolos (quis fallere poſſit amantem?)
Præſenſit, motuſque excepit prima futuros;
Omnia tuta timens. eadem impia fama furenti
Detulit armari claſſem, curſumque parari.
Sævit inops animi, totamque incenſa per urbem
Bacchatur. qualis commotis excita ſacris
Thyias, ubi audito ſtimulant trieterica Baccho
Orgia, nocturnuſque vocat clamore Cithæron.
Tandem his Ænean compellat vocibus ultro:
Diſſimulare etiam ſperaſti, perfide, tantum
Poſſe nefas? tacituſque mea decedere terra?
Nec te noſter amor, nec te data dextera quondam,
Nec moritura tenet crudeli funere Dido?
Quin etiam hiberno moliris ſidere claſſem,
Et mediis properas aquilonibus ire per altum,
Crudelis. quid ſi non arva aliena domoſque
Ignotas peteres, & Troja antiqua maneret;
Troja per undoſum peteretur claſſibus æquor?
Mene fugis? per ego has lacrimas, dextramq; tuã te,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

(Quando aliud mihi jam miſeræ nihil ipſa reliqui)
Per connubia noſtra, per inceptos Hymenæos;
Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam
Dulce meum; miſerere domus labentis, & iſtam,
Oro, ſi quis adhuc precibus locus, exue mentem.
Te propter Libycæ gentes, Nomadumque tyranni
Odere, infenſi Tyrii: te propter eundem
Exſtinctus pudor, &, quâ ſolâ ſidera adibam,
Fama prior. cui me moribundam deſeris, hoſpes?
Hoc ſolum nomen quoniam de conjuge reſtat.
Quid moror? an mea Pygmalion dum mœnia frater
Deſtruat, aut captam ducat Gætulus Iarbas?
Saltem ſi qua mihi de te ſuſcepta fuiſſet
Ante fugam ſuboles, ſi quis mihi parvulus aula
Luderet Æneas, qui te tamen ore referret;
Non equidem omnino capta ac deſerta viderer.
Dixerat. ille Jovis monitis immota tenebat
Lumina, & obnixus curam ſub corde premebat.
Tandem pauca refert: Ego te, quæ plurima fando
Enumerare vales, nunquam, regina, negabo
Promeritam: nec me meminiſſe pigebit Eliſſæ;
Dum memor ipſe mei, dum ſpiritus hos regit artus.
Pro re pauca loquar. neque ego hanc abſcondere furto
Speravi, ne finge, fugam; nec conjugis unquam
Prætendi tædas, aut hæc in fœdera veni.
Me ſi fata meis paterentur ducere vitam
Auſpiciis, & ſponte mea componere curas;
Urbem Trojanam primum dulciſque meorum
Relliquias colerem: Priami tecta alta manerent;
Et recidiva manu poſuiſſem Pergama victis.
Sed nunc Italiam magnam Grynæus Apollo,
Italiam Lyciæ juſſere capeſſere ſortes.
Hic amor, hæc patria eſt. ſi te Carthaginis arces
Phœniſſam, Libycæque adſpectus detinet urbis;
Quæ tandem, Auſonia Teucros conſidere terra,
Invidia eſt? & nos fas extera querere regna.
Me patris Anchiſæ, quotiens humentibus umbris
Nox operit terras, quotiens aſtra ignea ſurgunt,
Admonet in ſomnis & turbida terret imago:
Me puer Aſcanius, capitiſque injuria cari,
Quem regno Heſperiæ fraudo, & fatalibus arvis.
Nunc etiam interpres divûm Jove miſſus ab ipſo,
(Teſtor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

(Teſtor utrumque caput) celeris mandata per auras
Detulit. ipſe deum manifeſto in lumine vidi
Intrantem muros, vocemque his auribus hauſi.
Deſine meque tuis incendere teque querelis:
Italiam non ſponte ſequor.
Talia dicentem jam dudum averſa tuetur,
Huc illuc volvens oculos, totumque pererrat
Luminibus tacitis, & ſic accenſa profatur:
Nec tibi diva parens, generis nec Dardanus autor;
Perfide: ſed duris genuit te cautibus horrens
Caucaſus, Hyrcanæque admôrunt ubera tigres.
Nam quid diſſimulo, aut quæ me ad majora reſervo?
Num fletu ingemuit noſtro? num lumina flexit?
Num lacrimas victus dedit, aut miſeratus amantem eſt?
Quæ quibus anteferam? jamjam nec maxima Juno,
Nec Saturnius hæc oculis pater adſpicit æquis.
NUSQUAM tuta fides. ejectum litore, egentem
Excepi, & regni demens in parte locavi.
Amiſſam claſſem, ſocios à morte reduxi.
Heu Furiis incenſa feror! nunc augur Apollo,
Nunc Lyciæ ſortes, nunc & Jove miſſus ab ipſo
Interpres divûm fert horrida juſſa per auras.
Scilicet is ſuperis labor eſt: ea cura quietos
Sollicitat. neque te teneo, neque dicta refello.
I, ſequere Italiam ventis: pete regna per undas.
Spero equidem mediis, ſi quid pia numina poſſunt,
Supplicia hauſurum ſcopulis, & nomine Dido
Sæpe vocaturum. ſequar atris ignibus abſens:
Et, cum frigida mors anima ſeduxerit artus,
Omnibus umbra locis adero. dabis, improbe, pœnas.
Audiam, & hæc manis veniet mihi fama ſub imos.
His medium dictis ſermonem abrumpit, & auras
Ægra fugit, ſeque ex oculis avertit & aufert;
Linquens multa metu cunctantem, & multa parantem
Dicere. ſuſcipiunt famulæ, collapſaque membra
Marmoreo referunt thalamo, ſtratiſque reponunt.
At pius Æneas, quamquam lenire dolentem
Solando cupit, & dictis avertere curas;
Multa gemens, magnoque animum labefactus amore:
Juſſa tamen divûm exſequitur, claſſemque reviſit.
Tum vero Teucri incumbunt, & litore celſas
Dedu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Deducunt toto navis. natat uncta carina:
Frondentiſque ferunt remos, & robora ſilvis
Infabricata, fugæ ſtudio.
Migrantis cernas, totaque ex urbe ruentis:
Ac veluti ingentem formicæ farris acervum
Cum populant, hiemis memores, tectoq; reponunt:
It nigrum campis agmen, prædamque per herbas
Convectant calle anguſto: pars grandia trudunt
Obnixæ frumenta humeris: pars agmina cogunt,
Caſtigantque moras: opere omnis ſemita fervet.
Quis tibi tunc, Dido, cernenti talia ſenſus?
Quoſve dabas gemitus, cum litora fervere late
Proſpiceres arce ex ſumma, totumque videres
Miſceri ante oculos tantis clamoribus æquor?
Improbe amor, quid non mortalia pectora cogis?
Ire iterum in lacrimas, iterum tentare precando
Cogitur, & ſupplex animos ſubmittere amori:
Ne quid inexpertum fruſtra moritura relinquat.
Anna, vides toto properari litore circum.
Undique convenere: vocat jam carbaſus auras:
Puppibus & læti nautæ impoſuêre coronas.
Hunc ego ſi potui tantum ſperare dolorem,
Et perferre, ſoror, potero. miſeræ hoc tamen unum
Exſequere, Anna, mihi. ſolam nam perfidus ille
Te colere, arcanos etiam tibi credere ſenſus:
Sola viri mollis aditus, & tempora noras.
I, ſoror, atque hoſtem ſupplex affare ſuperbum:
Non ego cum Danais Trojanam exſcindere gentem
Aulide juravi, claſſemve ad Pergama miſi:
Nec patris Anchiſæ cinerem maniſve revelli.
Cur mea dicta negat duras demittere in auris?
Quo ruit? extremum hoc miſeræ det munus amanti:
Exſpectet facilemque fugam, ventoſque ferentis.
Non jam conjugium antiquum, quod prodidit, oro;
Nec pulchro ut Latio careat, regnumque relinquat.
Tempus inane peto, requiem ſpatiumque furori;
Dum mea me victam doceat fortuna dolere.
Extremam hanc oro veniam: (miſerere ſororis)
Quam mihi cum dederis, cumulata morte remit-
Talibus orabat, taliſque miſerrima fletus (tam.
Fertque refertque ſoror: ſed nullis ille movetur
Fletibus, aut voces ullas tractabilis audit.
Fata obſtant, placidaſque viri deus obſtruit auris.
Ac

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Ac velut annoſo validam cum robore quercum
Alpini Boreæ, nunc hinc, nunc flatibus illinc
Eruere inter ſe certant: it ſtridor, & alte
Conſternunt terram concuſſo ſtipite frondes:
Ipſa hæret ſcopulis: &, quantum vertice ad auras
Ætherias, tantum radice in Tartara tendit.
Haud ſecus aſſiduis hinc atque hinc vocibus heros
Tunditur, & magno perſentit pectore curas.
Mens immota manet: lacrimæ volvuntur inanes.
Tum vero infelix fatis exterrita Dido
Mortem orat: tædet cœli convexa tueri.
Quo magis inceptum peragat, lucemque relinquat,
Vidit, thuricremis cum dona imponeret aris,
(Horrendum dictu) latices nigreſcere ſacros,
Fuſaque in obſcenum ſe vertere vina cruorem.
Hoc viſum nulli, non ipſi effata ſorori.
Præterea fuit in tectis de marmore templum
Conjugis antiqui, miro quod honore colebat,
Velleribus niveis & feſta fronde revinctum.
Hinc exaudiri voces, & verba vocantis
Viſa viri; nox cum terras obſcura teneret:
Solaque culminibus ferali carmine bubo
Sæpe queri, & longas in fletum ducere voces.
Multaque præterea vatum prædicta piorum
Terribili monitu horrificant. agit ipſe furentem
In ſomnis ferus Æneas: ſemperque relinqui
Sola ſibi, ſemper longam incomitata videtur
Ire viam, & Tyrios deſerta quærere terra.
Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,
Et ſolem geminum, & duplicis ſe oſtendere Thebas:
Aut Agamemnonius ſcænis agitatus Oreſtes;
Armatam facibus matrem & ſerpentibus atris
Cum fugit, ultriceſque ſedent in limine Diræ.
Ergo ubi concepit Furias evicta dolore,
Decrevitque mori; tempus ſecum ipſa modumque
Exigit; & mœſtam dictis aggreſſa ſororem,
Conſilium vultu tegit, ac ſpem fronte ſerenat:
Inveni, germana, viam, (gratare ſorori)
Quæ mihi reddat eum, vel eo me ſolvat amantem.
Oceani finem juxta, ſolemque cadentem,
Ultimus Æthiopum locus eſt, ubi maximus Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.
Hinc mihi Maſſylæ gentis monſtrata ſacerdos:

Heſpe-

Heſperidum templi cuſtos, epulaſque draconi
Quæ dabat, & ſacros ſervabat in arbore ramos;
Spargens humida mella ſoporiferumque papaver.
Hæc ſe carminibus promittit ſolvere mentis,
Quas velit; aſt aliis duras immittere curas:
Siſtere aquam fluviis, & vertere ſidera retro:
Nocturnoſque ciet manis. mugire videbis
Sub pedibus terram, & deſcendere montibus ornos.
Teſtor, cara, deos, & te, germana, tuumque
Dulce caput, magicas invitam accingier artis.
Tu ſecreta pyram tecto interiore ſub auras
Erige, & arma viri, thalamo quæ fixa reliquit
Impius, exuviaſque omnis, lectumque jugalem,
Quo perii, ſuperimponas. abolere nefandi
Cuncta viri monumenta jubet monſtratque ſacer-
Hæc effata ſilet. pallor ſimul occupat ora. (dos.
Non tamen Anna novis prætexere funera ſacris
Germanam credit, nec tantos mente furores
Concipit, aut graviora timet, quam morte Sichæi.
Ergo juſſa parat.
At regina pyra penetrali in ſede ſub auras
Erecta ingenti, tædis atque ilice ſecta,
Intenditque locum ſertis, & fronde coronat
Funerea: ſuper exuvias, enſemque relictum,
Effigiemque toro locat, haud ignara futuri.
Stant aræ circum, & crinis effuſa ſacerdos
Tercentum tonat ore deos, Erebumque, Chaoſque,
Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.
Sparſerat & latices ſimulatos fontis Averni:
Falcibus & meſſæ ad lunam quæruntur aënis
Pubentes herbæ, nigri cum lacte veneni:
Quæritur & naſcentis equi de fronte revolſus
Et matri præreptus amor.
Ipſa mola, manibuſque piis, altaria juxta,
Unum exuta pedem vinclis, in veſte recincta,
Teſtatur moritura deos, & conſcia fati
Sidera: tum, ſi quod non æquo fœdere amantis
Curæ numen habet, juſtumq; memorque precatur.
Nox erat; & placidum carpebant feſſa ſoporem
Corpora per terras, ſilvæque & ſæva quierant
Æquora: cum medio volvuntur ſidera lapſu,
Cum tacet omnis ager: pecudes, pictæque volucres,
Quæque lacus late liquidos, quæque aſpera dumis
Rura

Rurat enent, ſomno poſitæ ſub nocte ſilenti
Lenibant curas, & corda oblita laborum.
At non infelix animi Phœniſſa, neque umquam
Solvitur in ſomnos, oculiſve aut pectore noctem
Accipit. ingeminant curæ rurſuſque reſurgens
Sævit amor, magnoque irarum fluctuat æſtu.
Sic adeo inſiſtit, ſecumque ita corde volutat:
En quid ago? rurſuſne procos irriſa priores
Experiar? Nomadumque petam connubia ſupplex,
Quos ego ſim toties jam dedignata maritos?
Iliacas igitur claſſis atque ultima Teucrûm
Juſſa ſequar? quiane auxilio juvat ante levatos,
Et bene apud memores veteris ſtat gratia facti?
Quis me autem (fac velle) ſinet; ratibuſve ſuperbis
Inviſam accipiet? neſcis, heu perdita, necdum
Laomedonteæ ſentis perjuria gentis?
Quid tum, ſola fuga nautas comitabor ovantis.
An Tyriis, omnique manu ſtipata meorum
Inferar? & quos Sidonia vix urbe revelli,
Rurſus agam pelago, & ventis dare vela jubebo?
Quin morere, ut merita es, ferroque averte dolorẽ.
Tu lacrimis evicta meis, tu prima furentem
His, germana, malis oneras, atque objicis hoſti.
Non licuit thalami expertem ſine crimine vitam
Degere more feræ, talis nec tangere curas?
Non ſervata fides, cineri promiſſa Sichæo.
Tantos illa ſuo rumpebat pectore queſtus.
Æneas celſa in puppi, jam certus eundi,
Carpebat ſomnos, rebus jam rite paratis.
Huic ſe forma dei vultu redeunti, eodem
Obtulit in ſomnis, rurſuſque ita viſa monere eſt;
Omnia Mercurio ſimilis, vocemque coloremque,
Et crinis flavos, & membra decora juventæ:
Nate dea, potes hoc ſub caſu ducere ſomnos?
Nec, quæ circumſtent te deinde pericula, cernis?
Demens! nec zephyros audis ſpirare ſecundos?
Illa dolos, dirumque nefas in pectore verſat,
Certa mori, varioque irarum fluctuat æſtu.
Non fugis hinc præceps, dum præcipitare poteſtas?
Jam mare turbari trabibus, ſævaſque videbis
Collucere faces, jam fervere litora flammis;
Si te his attigerit terris Aurora morantem.
Eia age, rumpe moras. varium & mutabile ſemper
Femina.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Femina. ſic fatus, nocti ſe immiſcuit atræ.
Tum vero Æneas, ſubitis exterritus umbris,
Corripit è ſomno corpus, ſociosque fatigat:
Præcipites vigilate, viri, & conſidite tranſtris:
Solvite vela citi. deus æthere miſſus ab alto,
Feſtinare fugam, tortoſque incidere funis
Ecce iterum ſtimulat. ſequimur te, ſancte deorum,
Quiſquis es, imperioque iterum paremus ovantes.
Adſis ô, placiduſque juves, & ſidera cœlo
Dextra feras. dixit: vaginaque eripit enſem
Fulmineum, ſtrictoque ferit retinacula ferro.
Idem omnis ſimul ardor habet; rapiuntque, ruunt-
Litora deſeruere: latet ſub claſſibus æquor. (que;
Annixi torquent ſpumas, & cærula verrunt.
Et jam prima novo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile:
Regina è ſpeculis, ut primum albeſcere lucem
Vidit, & æquatis claſſem procedere velis,
Litoraque, & vacuos ſenſit ſine remige portus:
Terque quaterque manu pectus percuſſa decorum,
Flaventiſque abſciſſa comas, Prô Jupiter, ibit
Hic, ait: & noſtris illuſerit advena regnis?
Non arma expedient, totaque ex urbe ſequentur,
Diripientque rates alii navalibus? ite,
Ferte citi flammas, date vela, impellite remos.
Quid loquor? aut ubi ſum? quæ mentem inſania
Infelix Dido! nunc te facta impia tangunt. (mutat.
Tum decuit, cum ſceptra dabas. en dextra fideſque!
Quem ſecum patrios aiunt portare Penatis:
Quem ſubiiſſe humeris confectum ætate parentem.
Non potui abreptum divellere corpus, & undis
Spargere? non ſocios, non ipſum abſumere ferro
Aſcanium, patriiſque epulandum apponere menſis?
Verum anceps pugnæ fuerat fortuna. fuiſſet.
Quem metui moritura? faces in caſtra tuliſſem,
Impleſſemq; foros flammis, gnatumque patremque
Cum genere exſtinxem. memet ſuper ipſa dediſſem.
Sol, qui terrarum flammis opera omnia luſtras,
Tuque harum interpres curarum, & conſcia Juno,
Nocturniſque Hecate triviis ululata per urbis,
Et Diræ ultrices, & di morientis Eliſſæ,
Accipite hæc, meritumque malis advertite numen,
Et noſtras audite preces. ſi tangere portus

In-

nfandum caput, ac terris adnare neceſſe eſt,
t ſic fata Jovis poſcunt; hic terminus hæret:
t bello audacis populi vexatus & armis,
inibus extorris, complexu avolſus Iuli,
uxilium imploret, videatque indigna ſuorum
unera: nec, cum ſe ſub leges pacis iniquæ
radiderit, regno aut optata luce fruatur:
ed cadat ante diem, mediaque inhumatus arena.
æc precor: hanc vocem extremam cum ſanguine
 fundo.
um vos, ô Tyrii, ſtirpem & genus omne futurum
xercete odiis, cinerique hæc mittite noſtro
unera. nullus amor populis, nec fœdera ſunto.
xoriare aliquis noſtris ex oſſibus ultor,
ui face Dardanios ferroque ſequare colonos,
unc, olim, quocumque dabunt ſe tempore vires
itora litoribus contraria, fluctibus undas
mprecor, arma armis: pugnent ipſiq; nepoteſque.
æc ait, & partis animum verſabat in omnis;
viſam quærens quam primum abrumpere lucem.
um breviter Barcen nutricem affata Sichæi;
amque ſuam patria antiqua cinis ater habebat:
nnam cara mihi nutrix huc ſiſte ſororem:
ic corpus properet fluviali ſpargere lympha,
t pecudes ſecum & monſtrata piacula ducat:
c veniat. tuque ipſa pia tege tempora vitta.
acra Jovi Stygio, quæ rite incepta paravi,
erficere eſt animus, finemque imponere curis;
ardaniique rogum capitis permittere flammæ.
ic ait. illa gradum ſtudio celerabat anili.
t trepida, & cœptis immanibus effera Dido,
nguineam volvens aciem, maculiſque trementis
terfuſa genas, & pallida morte futura,
teriora domus irrumpit limina, & altos
onſcendit furibunda rogos, enſemque recludit
ardanium, non hos quæſitum munus in uſus.
ic poſtquam Iliacas veſtis notumque cubile
onſpexit; paullum lacrimis & mente morata,
cubuitque toro, dixitque noviſſima verba.
ulces exuviæ, dum fata deuſque ſinebant,
ccipite hanc animam, meque his exſolvite curis.
ixi, &, quem dederat curſum fortuna, peregi:
t nunc magna mei ſub terras ibit imago.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Urbem præclaram ſtatui: mea mœnia vidi:
Ulta virum, pœnas inimico à fratre recepi:
Felix, heu nimium felix, ſi litora tantum
Nunquam Dardaniæ tetigiſſent noſtra carinæ!
Dixit, &, os impreſſa toro, Moriemur inultæ?
Sed moriamur, ait. ſic, ſic juvat ire ſub umbras.
Hauriat hunc oculis ignem crudelis ab alto
Dardanus, & noſtræ ſecum ferat omina mortis.
Dixerat. atque illam media inter talia ferro
Collapſam aſpiciunt comites, enſemque cruore
Spumantem, ſparſaſque manus. it clamor ad alta
Atria: concuſſam bacchatur fama per urbem.
Lamentis, gemituque, & femineo ululatu
Tecta fremunt: reſonat magnis plangoribus æther.
Non aliter, quam ſi immiſſis ruat hoſtibus omnis
Carthago, aut antiqua Tyros; flammæque furentes
Culmina perq; hominum volvantur perq; deorum.
Audiit exanimis, trepidoque exterrita curſu,
Unguibus ora ſoror fœdans, & pectora pugnis.
Per medios ruit, ac morientem nomine clamat:
Hoc illud, germana, fuit? me fraude petebas?
Hoc rogus iſte mihi, hoc ignes aræque parabant?
Quid primum deſerta querar? comitemne ſororem
Spreviſti moriens? eadem me ad fata vocaſſes:
Idem ambas ferro dolor, atque eadem hora tuliſſet.
His etiam ſtruxi manibus, patrioſque vocavi
Voce deos, ſic te ut poſita crudelis abeſſem?
Extinxi te meque, ſoror, populumque, patreſque
Sidonios, urbemque tuam. date volnera lymphis
Abluam, &, extremus ſi quis ſuper halitus errat,
Ore legam. ſic fata, gradus evaſerat altos,
Semianimemque ſinu germanam amplexa fovebat
Cum gemitu, atque atros ſiccabat veſte cruores.
Illa gravis oculos conata attollere, rurſus
Deficit. infixum ſtridit ſub pectore volnus.
Ter ſeſe attollens cubitoque annixa levavit:
Ter revoluta toro eſt, oculiſque errantibus alto
Quæſivit cœlo lucem, ingemuitque reperta.
Tum Juno omnipotens, longum miſerata dolorem
Difficiliſque obitus, Irim demiſit Olympo,
Quæ luctantem animam nexoſque reſolveret artus.
Nam, quia nec fato, merita nec morte peribat,
Sed miſera ante diem, ſubitoque accenſa furore;
Non

Nondum illi flavum Proſerpina vertice crinem
Abſtulerat, Stygioque caput damnaverat Orco.
Ergo Iris croceis per cœlum roſcida pennis,
Mille trahens varios adverſo ſole colores,
Devolat, & ſupra caput adſtitit: Hunc ego Diti
Sacrum juſſa fero, teque iſto corpore ſolvo.
Sic ait, & dextra crinem ſecat. omnis & una
Dilapſus calor, atque in ventos vita receſſit.

ÆNEIDOS LIB. V.

ARG. *Æneas Siliciam appellit: patri parentat, & ludos funebres facit. Claſſis à feminis, fraude Iunonis exuritur. Ipſe cum robore & flore virorum Italiam petit.*

INterea medium Æneas jam claſſe tenebat
Certus iter, fluctuſque atros aquilone ſecabat,
Mœnia reſpiciens, quæ jam infelicis Eliſſæ
Collucent flammis. quæ tantum accenderit ignem
Cauſſa latet: duri magno ſed amore dolores
Polluto, notumque, furens quid femina poſſit,
Triſte per augurium Teucrorum pectora ducunt:
Ut pelagus tenuere rates, nec jam amplius ulla
Occurrit tellus; maria undique, & undique cœlum:
Olli cæruleus ſupra caput adſtitit imber,
Noctem hiememque ferens, & inhorruit unda tenebris.
Ipſe gubernator puppi Palinurus ab alta:
Heu! quianam tanti cinxerunt æthera nimbi?
Quidve, pater Neptune, paras? ſic deinde locutus
Colligere arma jubet, validiſque incumbere remis:
Obliquatque ſinus in ventum, ac talia fatur:
Magnanime Ænea, non, ſi mihi Jupiter auctor
Spondeat, hoc ſperem Italiam contingere cœlo.
Mutati tranſverſa fremunt, & veſpere ab atro
Conſurgunt venti, atque in nubem cogitur aër.
Nec nos obniti contra, nec tendere tantum
Sufficimus, ſuperat quoniam Fortuna, ſequamur:
Quoque vocat, vertamus iter. nec litora longe
Fida reor fraterna Erycis, portuſque Sicanos:
Si modo rite memor ſervata remetior aſtra.
Tum pius Æneas: Equidem ſic poſcere ventos
Jamdudum, & fruſtra cerno te tendere contra.
Flecte viam velis. an ſit mihi gratior ulla,
Quove magis feſſas optem dimittere navis,
Quam quæ Dardanium tellus mihi ſervat Aceſten,

Et patris Anchiſæ gremio complectitur oſſa?
Hæc ubi dicta, petunt portus: & vela ſecundi
Intendunt Zephyri. fertur cita gurgite claſſis:
Et tandem læti notæ advertuntur arenæ.
At procul excelſo miratus vertice montis
Adventum ſociaſque rates, occurrit Aceſtes,
Horridus in jaculis & pelle Libyſtidis urſæ:
Troïa Criniſo conceptum flumine mater
Quem genuit. veterum non immemor ille parentũ,
Gratatur reduces, & gaza lætus agreſti
Excipit, ac feſſos opibus ſolatur amicis.
Poſtera cum primo ſtellas Oriente fugarat
Clara dies; ſocios in cœtum litore ab omni
Advocat Æneas, tumulique ex aggere fatur:
Dardanidæ magni, genus alto à ſanguine divûm,
Annuus exactis completur menſibus orbis,
Ex quo relliquias, divinique oſſa parentis
Condidimus terra, mœſtaſque ſacravimus aras.
Jamq; dies (ni fallor) adeſt, quem ſemper acerbum,
Semper honoratum (ſic dî voluiſtis) habebo.
Hunc ego, Gætulis agerem ſi Syrtibus exſul,
Argolicove mari deprenſus, & urbe Mycenæ;
Annua vota tamen ſollenniſque ordine pompas
Exſequerer, ſtrueremque ſuis altaria donis.
Nunc ultro ad cineres ipſius & oſſa parentis,
Haud equidem ſine mente, reor, ſine numine divûm
Adſumus, & portus delati intramus amicos.
Ergo agite, & lætum cuncti celebremus honorem:
Poſcamus ventos, atque hæc me ſacra quotannis
Urbe velit poſita templis ſibi ferre dicatis.
Bina boum vobis Troja generatus Aceſtes
Dat numero capita in navis. adhibete Penatis
Et patrios epulis, & quos colit hoſpes Aceſtes.
Præterea, ſi nona diem mortalibus almum
Aurora extulerit, radiiſque retexerit orbem,
Prima citæ Teucris ponam certamina claſſis.
Quique pedum curſu valet, & qui viribus audax,
Aut jaculo incedit melior, levibuſque ſagittis,
Seu crudo fidit pugnam committere cæſtu:
Cuncti adſint, meritæq; exſpectent præmia palmæ.
Ore favete omnes, & cingite tempora ramis.
Sic fatus, velat materna tempora myrto.
Hoc Helymus facit, hoc ævi maturus Aceſtes,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Hoc puer Aſcanius: ſequitur quos cætera pubes.
Ille è concilio multis cum milibus ibat
Ad tumulum, magna medius comitante caterva.
Hic duo rite mero libans carcheſia Baccho,
Fundit humi, duo lacte novo, duo ſanguine ſacro,
Purpureoſque jacit flores, ac talia fatur:
Salve, ſancta parens: iterum ſalvete recepti
Nequicquam cineres, animæque, umbræq; paternæ.
Non licuit finis Italos, fataliaque arva,
Nec tecum Auſonium, quicumque eſt, quærere Ty-(brim.
Dixerat hæc: adytis cum lubricus anguis ab imis
Septem ingens gyros, ſeptena volumina traxit,
Amplexus placide tumulum, lapſuſque per aras:
Cæruleæ cui terga notæ, maculoſus & auro
Squamam incendebat fulgor: ceu nubibus arcus
Mille trahit varios adverſo ſole colores.
Obſtupuit viſu Æneas. ille agmine longo
Tandem inter pateras, & levia pocula ſerpens,
Libavitque dapes, rurſuſque innoxius imo
Succeſſit tumulo, & depaſta altaria liquit.
Hoc magis inceptos genitori inſtaurat honores,
Incertus Geniumne loci, famulumne parentis
Eſſe putet: cædit quinas de more bidentis,
Totque ſues, totidem nigrantis terga juvencos:
Vinaque fundebat pateris, animamque vocabat
Anchiſæ magni, maniſque Acheronte remiſſos.
Necnon & ſocii, quæ cuique eſt copia, læti
Dona ferunt: onerantq; aras, mactantque juvencos.
Ordine aëna locant alii, fuſique per herbam
Subjiciunt veribus prunas, & viſcera torrent.
Exſpectata dies aderat, nonamque ſerena
Aurora Phaëthontis equi jam luce vehebant:
Famaque finitimos & clari nomen Aceſtæ
Excierat. læto complerant litora cœtu
Viſuri Æneadas, pars & certare parati.
Munera principio ante oculos circoque locantur
In medio ſacri tripodes, virideſque coronæ,
Et palmæ, pretium victoribus, armaque, & oſtro
Perfuſæ veſtes, argenti aurique talentum:
Et tuba commiſſos medio canit aggere ludos.
Prima pares ineunt gravibus certamina remis
Quatuor, ex omni delectæ claſſe, carinæ.
Velocem Mneſtheus agit acri remige Priſtin,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Mox Italus Mneſtheus, genus à quo nomine Memmî,
Ingentemque Gyas ingenti mole Chimæram,
Urbis opus: triplici pubes quam Dardana verſu
Impellunt; terno conſurgunt ordine remi.
Sergeſtuſque, domus tenet à quo Sergia nomen,
Centauro invehitur magna; Scyllaque Cloanthus
Cærulea: genus unde tibi, Romane Cluenti.
Eſt procul in pelago ſaxum ſpumantia contra
Litora, quod tumidis ſubmerſum tunditur olim
Fluctibus, hiberni condunt ubi ſidera cori:
Tranquillo ſilet, immotaque attollitur unda
Campus & apricis ſtatio gratiſſima mergis.
Hic viridem Æneas frondenti ex ilice metam
Conſtituit ſignum nautis pater: unde reverti
Scirent, & longos ubi circumflectere curſus.
Tum loca ſorte legunt, ipſique in puppibus auro
Ductores longe effulgent oſtroque decori.
Cætera populea velatur fronde juventus,
Nudatoſque humeros oleo perfuſa niteſcit.
Conſiſtunt tranſtris, intentaque brachia remis
Intenti exſpectant ſignum, exſultantiaque haurit
Corda pavor pulſans, laudumque arrecta cupido.
Inde, ubi clara dedit ſonitum tuba, finibus omnes,
(Haud mora) proſiluêre ſuis: ferit æthera clamor
Nauticus: adductis ſpumant freta verſa lacertis.
Infindunt pariter ſulcos, totumque dehiſcit
Convolſum remis roſtriſque tridentibus æquor.
Non tam præcipites bijugo certamine campum
Corripuêre, ruuntque effuſi carcere currus:
Nec ſic immiſſis aurigæ undantia lora
Concuſſêre jugis, pronique in verbera pendent.
Tum plauſu, fremituque virûm, ſtudiiſq; faventum
Conſonat omne nemus: vocemque incluſa volutant
Litora. pulſati colles clamore reſultant.
Effugit ante alios, primiſque elabitur undis
Turbam inter fremitumque Gyas: quem deinde Cloanthus
Conſequitur, melior remis: ſed pondere pinus
Tarda tenet. poſt hos æquo diſcrimine Priſtis,
Centauruſque locum tendunt ſuperare priorem.
Et nunc Priſtis habet, nunc victam præterit ingens
Centaurus: nunc una ambæ junctiſque feruntur
Fron-

Frontibus, & longa ſulcant vada ſalſa carina.
Jamque propinquabant ſcopulo,metamq; tenebant:
Cum princeps medioque Gyas in gurgite victor
Rectorem navis compellat voce Menœten:
Quo tantum mihi dexter abis? huc dirige greſſum,
Litus ama, & lævas ſtringat ſine palmula cautes;
Altum alii teneant. dixit. ſed cæca Menœtes
Saxa timens, proram pelagi detorquet ad undas.
Quo diverſus abis? iterum, Pete ſaxa, Menœte,
Cum clamore Gyas revocabat: & ecce Cloanthum
Reſpicit inſtantem tergo, & propiora tenentem.
Ille inter navemque Gyæ ſcopuloſque ſonantis
Radit iter lævum interior, ſubituſque priorem
Præterit, & metis tenet æquora tuta relictis.
Tum vero exarſit juveni dolor oſſibus ingens:
Nec lacrimis caruere genæ. ſegnemque Menœten,
Oblitus decoriſque ſui ſociûmque ſalutis,
In mare præcipitem puppi deturbat ab alta.
Ipſe gubernaclo rector ſubit, ipſe magiſter:
Hortaturque viros, clavumque ad litora torquet.
At gravis, ut fundo vix tandem redditus imo eſt
Jam ſenior, madidaque fluens in veſte, Menœtes;
Summa petit ſcopuli, ſiccaque in rupe reſedit.
Illum & labentem Teucri, & riſere natantem:
Et ſalſos rident revomentem pectore fluctus.
Hic læta extremis ſpes eſt accenſa duobus
Sergeſto, Mneſtheoque, Gyan ſuperare morantem.
Sergeſtus capit ante locum, ſcopuloque propinquat:
Nec tota tamen ille prior præeunte carina:
Parte prior: partem roſtro premit æmula Priſtis.
At media ſocios incedens nave per ipſos
Hortatur Mneſtheus: Nunc, nunc inſurgite remis,
Hectorei ſocij; Trojæ quos ſorte ſuprema
Delegi comites: nunc illas promite vires,
Nunc animos, quibus in Gætulis Syrtibus uſi,
Ionioque mari, Maleæque ſequacibus undis.
Non jam prima peto Mneſtheus, neque vincere certo. (dediſti.
Quamquam ô! ſed ſuperent, quibus hoc, Neptune,
Extremos pudeat rediiſſe. hoc vincite, cives,
Et prohibete nefas. Olli certamine ſummo
Procumbunt; vaſtis tremit ictibus ærea puppis,
Subtrahiturque ſolum. tum creber anhelitus artus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Aridaque ora quatit : ſudor fluit undique rivis.
Attulit ipſe viris optatum caſus honorem.
Namq; furens animi, dum proram ad ſaxa ſuburget
Interior, ſpatioque ſubit Sergeſtus iniquo ;
Infelix ſaxis in procurrentibus hæſit.
Concuſſæ cautes, & acuto in murice remi
Obnixi crepuêre, illiſaque prora pependit.
Conſurgunt nautæ, & magno clamore morantur :
Ferrataſque trudes, & acuta cuſpide contos
Expediunt ; fractoſque legunt in gurgite remos.
At lætus Mneſtheus, ſucceſſuque acrior ipſo,
Agmine remorum celeri, ventiſque vocatis,
Prona petit maria, & pelago decurrit aperto.
Qualis ſpelunca ſubito commota columba,
Cui domus & dulces latebroſo in pumice nidi,
Fertur in arva volans, plauſumque exterrita pennis
Dat tecto ingentem : mox aëre lapſa quieto
Radit iter liquidum, celeris neque commovet alas.
Sic Mneſtheus, ſic ipſa fuga ſecat ultima Priſtis
Æquora : ſic illam fert impetus ipſe volantem.
Et primum in ſcopulo luctantem deſerit alto
Sergeſtum, brevibuſque vadis, fruſtraque vocantem
Auxilia, & fractis diſcentem currere remis.
Inde Gyan, ipſamque ingenti mole Chimæram
Conſequitur. cedit : quoniam ſpoliata magiſtro eſt.
Solus jamque ipſo ſupereſt in fine Cloanthus :
Quem petit, & ſummis adnixus viribus urguet.
Tum vero ingeminat clamor, cunctique ſequentem
Inſtigant ſtudiis : reſonatque fragoribus æther.
Hi proprium decus, & partũ indignantur honorem,
Ni teneant : vitamque volunt pro laude paciſci.
Hos ſucceſſus alit : poſſunt, quia poſſe videntur.
Et fors æquatis cepiſſent præmia roſtris,
Ni, palmas ponto tendens utraſque, Cloanthus
Fudiſſetque preces, divoſque in vota vocaſſet :
Dî, quibus imperium pelagi, quorum æquora curro,
Vobis lætus ego hoc candentem in litore taurum
Conſtituam ante aras voti reus, exſtaque ſalſos
Porriciam in fluctus, & vina liquentia fundam.
Dixit, eumque imis ſub fluctibus audiit omnis
Nereïdum Phorcique chorus, Panopeaque virgo ;
Et pater ipſe manu magna Portunus euntem
Impulit. illa noto citius volucrique ſagitta

Ad terram fugit, & portu ſe condidit alto.
Tum ſatus Anchiſa, cunctis ex more vocatis,
Victorem magna præconis voce Cloanthum
Declarat, viridique advelat tempora lauro;
Muneraque in navis ternos aptare juvencos,
Vinaque, & argenti magnum dat ferre talentum.
Ipſis præcipuos ductoribus addit honores:
Victori chlamydem auratam, quam plurima circum
Purpura Mæandro duplici Melibœa cucurrit:
Intextuſque puer frondoſa regius Ida
Velocis jaculo cervos curſuque fatigat
Acer, anhelanti ſimilis: quem præpes ab Ida
Sublimem pedibus rapuit Jovis armiger uncis.
Longævi palmas nequicquam ad ſidera tendunt
Cuſtodes: ſævitque canum latratus in auras.
At qui deinde locum tenuit virtute ſecundum,
Levibus huic hamis conſertam auroque trilicem
Loricam, quam Demoleo detraxerat ipſe
Victor apud rapidum Simoënta ſub Ilio alto,
Donat habere viro, decus & tutamen in armis.
Vix illam famuli Phegeus Sagariſque ferebant
Multiplicem, connixi humeris. indutus at olim
Demoleus curſu palantis Troas agebat.
Tertia dona facit geminos ex ære lebetas;
Cymbiaque argento perfecta, atque aſpera ſignis.
Jamque adeo donati omnes, opibuſque ſuperbi,
Puniceis ibant evincti tempora tæniis:
Cum ſævo è ſcopulo multa vix arte revolſus,
Amiſſis remis, atque ordine debilis uno,
Irriſam ſine honore ratem Sergeſtus agebat.
Qualis ſæpe viæ deprenſus in aggere ſerpens,
Ærea quem obliquum rota tranſiit, aut gravis ictu
Seminecem liquit ſaxo lacerumque viator,
Nequicquam longos fugiens dat corpore tortus;
Parte ferox, ardenſque oculis, & ſibila colla
Arduus attollens; pars vulnere clauda retentat
Nexantem nodis ſeque in ſua membra plicantem.
Tali remigio navis ſe tarda movebat:
Vela facit tamen, & plenis ſubit oſtia velis.
Sergeſtum Æneas promiſſo munere donat,
Servatam ob navem lætus, ſocioſque reductos.
Olli ſerva datur, operum haud ignara Minervæ,
Creſſa genus Pholoë, geminique ſub ubere gnati.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Hoc pius Æneas miſſo certamine tendit (vis
Gramineum in campum, quem collibus undiq; cur-
Cingebant ſilvæ: mediaque in valle theatri
Circus erat, quo ſe multis cum milibus heros
Conſeſſu medium tulit, exſtructoque reſedit.
Hic, qui forte velint rapido contendere curſu,
Invitat pretiis animos, & præmia ponit.
Undique conveniunt Teucri, miſtique Sicani,
Niſus & Euryalus primi.
Euryalus forma inſignis, viridique juventa;
Niſus amore pio pueri. quos deinde ſecutus
Regius egregia Priami de ſtirpe Diores. (nan,
Hunc Salius, ſimul & Patron: quorum alter Acar-
Alter ab Arcadio Tegeææ ſanguine gentis.
Tum duo Trinacrii juvenes Helymus Panopeſque,
Aſſueti ſilvis, comites ſenioris Aceſtæ.
Multi præterea, quos fama obſcura recondit.
Æneas quibus in mediis ſic deinde locutus:
Accipite hæc animis, lætaſque advertite mentis:
Nemo ex hoc numero mihi non donatus abibit.
Cnoſſia bina dabo levato lucida ferro
Spicula, cælatamque argento ferre bipennem.
Omnibus hic erit unus honos. tres præmia primi
Accipient, flavaque caput nectentur oliva.
Primus equum phaleris inſignem victor habeto:
Alter Amazoniam pharetram, plenamque ſagittis
Threïciis: lato quam circumplectitur auro
Balteus, & tereti ſubnectit fibula gemma.
Tertius Argolica hac galea contentus abito.
Hæc ubi dicta, locum capiunt, ſignoque repente
Corripiunt ſpatia audito, limenque relinquunt,
Effuſi nimbo ſimiles: ſimul ultima ſignant.
Primus abit, longeque ante omnia corpora Niſus
Emicat, & ventis & fulminis ocior alis.
Proximus huic, longo ſed proximus intervallo,
Inſequitur Salius: ſpatio poſt deinde relicto
Tertius Euryalus. (ipſo
Euryalumque Helymus ſequitur: quo deinde ſub
Ecce volat, calcemque terit jam calce Diores;
Incumbens humero: ſpatia & ſi plura ſuperſint,
Tranſeat elapſus prior, ambiguumve relinquat.
Jamque fere ſpatio extremo, feſſique ſub ipſam
Finem adventabant; levi cum ſanguine Niſus

La-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Labitur infelix: cæſis ut forte juvencis
Fuſus humum viridiſque ſuper madefecerat herbas.
Hic juvenis jam victor ovans veſtigia preſſo
Haud tenuit titubata ſolo: ſed pronus in ipſo
Concidit immundoque fimo ſacroque cruore.
Non tamen Euryali, non ille oblitus amorum;
Nam ſeſe oppoſuit Salio per lubrica ſurgens.
Ille autem ſpiſſa jacuit revolutus arena.
Emicat Euryalus, & munere victor amici
Prima tenet, plauſuque volat fremituque ſecundo.
Poſt Helymus ſubit, & nunc tertia palma Diores.
Hic totum caveæ conſeſſum ingentis, & ora
Prima patrum magnis Salius clamoribus implet:
Ereptumque dolo reddi ſibi poſcit honorem.
Tutatur favor Euryalum, lacrimæque decoræ,
Gratior & pulchro veniens in corpore virtus.
Adjuvat, & magna proclamat voce Diores:
Qui ſubiit palmæ, fruſtraque ad præmia venit
Ultima, ſi primi Salio redduntur honores.
Tum pater Æneas, Veſtra, inquit, munera vobis
Certa manent, pueri; & palmam movet ordine ne-
Me liceat caſus miſerari inſontis amici. (mo;
Sic fatus, tergum Gætuli immane leonis
Dat Salio, villis oneroſum atque unguibus aureis.
Hic Niſus, Si tanta, inquit, ſunt præmia victis,
Et te lapſorum miſeret; quæ munera Niſo
Digna dabis? primam merui qui laude coronam;
Ni me, quæ Salium, Fortuna inimica tuliſſet.
Et ſimul his dictis faciem oſtentabat, & udo
Turpia membra fimo. riſit pater optimus olli,
Et clypeum efferri juſſit, Didymaonis artes,
Neptuni ſacro Danais de poſte refixum.
Hoc juvenem egregium præſtanti munere donat.
Poſt ubi confecti curſus, & dona peregit:
Nunc ſi cui virtus animuſque in pectore præſens,
Adſit, & evinctis attollat brachia palmis.
Sic ait, & geminum pugnæ proponit honorem:
Victori velatum auro vittiſque juvencum;
Enſem, atque inſignem galeam, ſolatia victo.
Nec mora; continuo vaſtis cum viribus effert
Ora Dares, magnoque virûm ſe murmure tollit:
Solus qui Paridem ſolitus contendere contra:
Idemq; ad tumulũ, quo maximus occubat Hector,

Victo-

Victorem Buten immani corpore, qui ſe
Bebrycia veniens Amyci de gente ferebat,
Perculit, & fulva moribundum extendit arena.
Talis prima Dares caput altum in prœlia tollit,
Oſtenditque humeros latos, alternaque jactat
Brachia protendens, & verberat ictibus auras.
Quæritur huic alius: nec quiſquam ex agmine tanto
Audet adire virum, manibuſque inducere cæſtus.
Ergo alacris, cunctoſque putans excedere palma,
Æneæ ſtetit ante pedes: nec plura moratus,
Tum læva taurum cornu tenet, atque ita fatur:
Nate dea, ſi nemo audet ſe credere pugnæ,
Quæ finis ſtandi? quo me decet uſque teneri?
Ducere dona jube. cuncti ſimul ore fremebant
Dardanidæ, reddique viro promiſſa jubebant.
Hic gravis Entellum dictis caſtigat Aceſtes.
Proxumus ut viridante toro conſederat herbæ:
Entelle, heroum quondam fortiſſime fruſtra,
Tantane tam patiens nullo certamine tolli
Dona ſines? ubi nunc nobis deus ille, magiſter
Nequicquã memoratus Eryx? ubi fama per omnem
Trinacriam, & ſpolia illa tuis pendentia tectis?
Ille ſub hæc: Non laudis amor, nec gloria ceſſit
Pulſa metu: ſed enim gelidus tardante ſenecta
Sanguis hebet, frigentque effœtæ in corpore vires.
Si mihi, quæ quondam fuerat, quaque improbus iſte
Exultat fidens, ſi nunc foret illa Juventas:
Haud equidem pretio inductus pulchroque juvenco
Veniſſem: nec dona moror. ſic deinde locutus,
In medium geminos immani pondere cæſtus
Projecit; quibus acer Eryx in prœlia ſuetus
Ferre manum, duroque intendere brachia tergo.
Obſtupuere animi. tantorum ingentia ſeptem
Terga boum plumbo inſuto ferroque rigebant.
Ante omnis ſtupet ipſe Dares, longeque recuſat:
Magnanimuſque Anchiſiades & pondus & ipſa
Huc illuc vinclorum immenſa volumina verſat.
Tum ſenior talis referebat pectore voces:
Quid, ſi quis cæſtus ipſius & Herculis arma
Vidiſſet, triſtemque hoc ipſo in litore pugnam?
Hæc germanus Eryx quondam tuus arma gerebat.
Sanguine cernis adhuc ſparſoque infecta cerebro.
His magnum Alciden contra ſtetit: his ego ſuetus,
Dum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

um melior vires ſanguis dabat, æmula necdum
emporibus geminis canebat ſparſa ſenectus.
d, ſi noſtra Dares hæc Troïus arma recuſat,
que pio ſedet Æneæ, probat auctor Aceſtes;
quemus pugnas. Erycis tibi terga remitto:
lve metus, & tu Trojanos exue cæſtus.
æc fatus, duplicem ex humeris rejecit amictum,
t magnos membrorum artus, magna oſſa, lacertoſque
xuit, atque ingens media conſiſtit arena.
um ſatus Anchiſa cæſtus pater extulit æquos,
t paribus palmas amborum innexuit armis.
onſtitit in digitos extemplo arrectus uterque,
rachiaque ad ſuperas interritus extulit auras.
bduxere retro longe capita ardua ab ictu:
mmiſcentq; manus manibus, pugnamq; laceſſunt.
lle pedum melior motu, fretuſque juventa:
ic membris & mole valens: ſed tarda trementi
Genua labant: vaſtos quatit æger anhelitus artus.
Multa viri nequicquam inter ſe vulnera jactant,
Multa cavo lateri ingeminant, & pectore vaſtos
Dant ſonitus, erratque auris & tempora circum
Crebra manus: duro crepitant ſub volnere malæ.
Stat gravis Entellus, niſuque immotus eodem,
Corpore tela modo atque oculis vigilantibus exit.
Ille, velut celſam oppugnat qui molibus urbem,
Aut montana ſedet circum caſtella ſub armis,
Nunc hos, nunc illos aditus, omnemque pererrat
Arte locum; & variis aſſultibus irritus urget.
Oſtendit dextram inſurgens Entellus, & alte
Extulit: ille ictum venientem à vertice velox
Prævidit, celerique elapſus corpore ceſſit.
Entellus vires in ventum effudit; & ultro
Ipſe gravis, graviterque ad terram pondere vaſto
Concidit: ut quondam cava concidit aut Erymantho,
Aut Ida in magna radicibus eruta pinus.
Conſurgunt ſtudiis Teucri & Trinacria pubes:
It clamor cœlo, primuſque accurrit Aceſtes,
Æquævumque ab humo miſerans attollit amicum.
At non tardatus caſu neque territus heros,
Acrior ad pugnam redit, ac vim ſuſcitat ira.
Tum pudor incendit vires, & conſcia virtus:
Præ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Præcipitemque Daren ardens agit æquore toto;
Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille ſiniſtra.
Nec mora, nec requies. quam multa grandine nimbi
Culminibus crepitant; ſic denſis ictibus heros
Creber utraque manu pulſat verſatque Dareta.
Tum pater Æneas procedere longius iras,
Et ſævire animis Entellum haud paſſus acerbis;
Sed finem impoſuit pugnæ, feſſumque Dareta
Eripuit, mulcens dictis: ac talia fatur:
Infelix, quæ tanta animum dementia cepit?
Non vires alias, converſaque numina ſentis?
Cede deo. dixitque, & prœlia voce diremit.
Aſt illum fidi æquales, genua ægra trahentem,
Jactantemque utroque caput, craſſumque cruorem
Ore rejectantem, miſtoſque in ſanguine dentis,
Ducunt ad navis; galeamque enſemque vocati
Accipiunt: palmam Entello taurumq; relinquunt.
Hic victor, ſuperans animis, tauroque ſuperbus,
Nate dea, voſque hæc, inquit, cognoſcite, Teucri;
Et mihi quæ fuerint juvenili in corpore vires,
Et qua ſervetis revocatum à morte Dareta.
Dixit, & adverſi contra ſtetit ora juvenci,
Qui donum aſtabat pugnæ, duroſque reducta
Libravit dextra media inter cornua cæſtus
Arduus, effractoque illiſit in oſſa cerebro.
Sternitur, exanimiſq; tremens procumbit humi bos.
Ille ſuper talis effundit pectore voces: (retis
Hanc tibi, Eryx, meliorem animam pro morte Da-
Perſolvo: hic victor cæſtus artemque repono.
Protinus Æneas celeri certare ſagitta
Invitat, qui forte velint; & præmia ponit:
Ingentique manu malum de nave Sereſti
Erigit; & volucrem trajecto in fune columbam,
Quo tendant ferrum, malo ſuſpendit ab alto.
Convenere viri: dejectamque ærea ſortem
Accepit galea: & primus clamore ſecundo
Hyrtacidæ ante omnis exit locus Hippocoontis:
Quem modo navali Mneſtheus certamine victor
Conſequitur, viridi Mneſtheus evinctus oliva.
Tertius Eurytion, tuus, ô clariſſime, frater,
Pandare: qui quondam juſſus confundere fœdus,
In medios telum torſiſti primus Achivos.
Extremus, galeaque ima ſubſedit Aceſtes;

Auſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

uſus & ipſe manu juvenum tentare laborem.
um validis flexos incurvant viribus arcus
ro ſe quiſque viri, & depromunt tela pharetris.
rimaque per cœlum nervo ſtridente ſagitta
yrtacidæ juvenis volucris diverberat auras:
t venit, adverſique infigitur arbore mali.
ntremuit malus, timuitque exterrita pennis
les, & ingenti ſonuerunt omnia plauſu.
oſt acer Mneſtheus adducto conſtitit arcu,
lta petens: pariterque oculos telumque tetendit.
ſt ipſam miſerandus avem contingere ferro
Non valuit: nodos & vincula linea rupit,
Quis innexa pedem malo pendebat ab alto.
Illa notos atque atra volans in nubila fugit.
Tum rapidus jam dudum arcu contenta parato
Tela tenens, fratrem Eurytion in vota vocavit,
Jam vacuo lætam cœlo ſpeculatus; & alis
Plaudentem nigra figit ſub nube columbam.
Decidit exanimis, vitamque reliquit in aſtris
Aëriis, fixamque refert delapſa ſagittam.
Amiſſa ſolus palma ſuperabat Aceſtes:
Qui tamen ætherias telum contorſit in auras,
Oſtentans artemque pater, arcumque ſonantem.
Hic oculis ſubito objicitur magnoque futurum
Augurio monſtrum. docuit poſt exitus ingens:
Seraque terrifici cecinerunt omina vates.
Namque volans liquidis in nubibus arſit arundo;
Signavitque viam flammis, tenuiſque receſſit
Conſumta in ventos: cœlo ceu ſæpe refixa
Tranſcurrunt crinemque volantia ſidera ducunt.
Attonitis hæſere animis, Superoſque precati
Trinacrii Teucrique viri: nec maximus omen
Abnuit Æneas, ſed lætum amplexus Aceſten
Muneribus cumulat magnis, ac talia fatur:
Sume, pater: nam te voluit rex magnus Olympi
Talibus auſpiciis exſortem ducere honorem.
Ipſius Anchiſæ longævi hoc munus habebis,
Cratera impreſſum ſignis: quem Thracius olim
Anchiſæ genitori in magno munere Ciſſeus
Ferre ſui dederat monumentum & pignus amoris.
Sic fatus cingit viridanti tempora lauro:
Et primum ante omnis victorem appellat Aceſten.
Nec bonus Eurytion prælato invidit honori;

Quam-

Quamvis ſolus avem cœlo dejecit ab alto.
Proximus ingreditur donis, qui vincula rupit:
Extremus, volucri qui fixit arundine malum.
At pater Æneas nondum certamine miſſo,
Cuſtodem ad ſeſe comitemque impubis Iuli
Epytiden vocat, & fidam ſic fatur ad aurem:
Vade age, &, Aſcanio, ſi jam puerile paratum
Agmen habet ſecum, curſuſque inſtruxit equorum,
Ducat avo turmas, & ſeſe oſtendat in armis,
Dic, ait. ipſe omnem longo decedere circo
Infuſum populum, & campos jubet eſſe patentis.
Incedunt pueri, pariterque ante ora parentum
Frenatis lucent in equis: quos omnis euntis
Trinacriæ mirata fremit Trojæque juventus.
Omnibus in morem tonſa coma preſſa corona.
Cornea bina ferunt præfixa haſtilia ferro:
Pars levis humero pharetras. it pectore ſummo
Flexilis obtorti per collum circulus auri.
Tris equitum numero turmæ, ternique vagantur
Ductores: pueri bis ſeni quemque ſecuti
Agmine partito fulgent, paribuſque magiſtris.
Una acies juvenum, ducit quam parvus ovantem
Nomen avi referens Priamus: tua clara, Polite,
Progenies, auctura Italos: quem Thracius albis
Portat equus bicolor maculis; veſtigia primi
Alba pedis, frontemque oſtentans arduus albam.
Alter Atis, genus unde Atii duxêre Latini:
Parvus Atis, pueroque puer dilectus Iulo.
Extremus, formaque ante omnis pulcher Iulus
Sidonio eſt invectus equo: quem candida Dido
Eſſe ſui dederat monumentum & pignus amoris.
Cætera Trinacriis pubes ſenioris Aceſtæ
Fertur equis.
Excipiunt plauſu pavidos, gaudentque ruentes
Dardanidæ; veterumque agnoſcunt ora parentum.
Poſtquam omnem læti conſeſſum oculoſq; ſuorum
Luſtravêre in equis; ſignum clamore paratis
Epytides longe dedit, inſonuitque flagello.
Olli diſcurrêre pares, atque agmina terni
Diductis ſolvêre choris, rurſuſque vocati
Convertêre vias, infeſtaque tela tulêre.
Inde alios ineunt curſus alioſque recurſus
Adverſis ſpatiis, alternoſque orbibus orbis

Im-

Impediunt, pugnæque cient ſimulacra ſub armis:
Et nunc terga fugæ nudant; nunc ſpicula vertunt
Infenſi: facta pariter nunc pace feruntur.
Ut quondam Creta fertur Labyrinthus in alta
Parietibus textum cæcis iter ancipitemque
Mille viis habuiſſe dolum, qua ſigna ſequendi
Falleret indeprenſus & irremeabilis error.
Haud aliter Teucrûm gnati veſtigia curſu
Impediunt, texuntque fugas & prœlia ludo,
Delphinum ſimiles: qui per maria humida nando
Carpathium Libycumque ſecant, luduntque per undas.
Hunc morem, hos curſus, atque hæc certamina primus
Aſcanius, Longam muris cum cingeret Albam,
Rettulit, & priſcos docuit celebrare Latinos.
Quo puer ipſe modo, ſecum quo Troïa pubes,
Albani docuere ſuos: hinc maxima porro
Accepit Roma, & patrium ſervavit honorem:
Trojaque nunc, pueri Trojanum dicitur agmen.
Hac celebrata tenus ſancto certamina patri.
Hic primum Fortuna fidem mutata novavit:
Dum variis tumulo referunt ſolemnia ludis,
Irim de cœlo miſit Saturnia Juno
Iliacam ad claſſem, ventoſque adſpirat eunti
Multa movens, nec dum antiquũ ſaturata dolorem.
Illa viam celerans per mille coloribus arcum,
Nulli viſa, cito decurrit tramite virgo.
Conſpicit ingentem concurſum, & litora luſtrat,
Deſertoſque videt portus, claſſemque relictam.
At procul in ſola ſecretæ Troades acta
Amiſſum Anchiſen flebant, cunctæque profundum
Pontum aſpectabant flentes. Heu, tot vada feſſis,
Et tantum ſupereſſe maris! vox omnibus una.
Urbem orant: tædet pelagi perferre laborem.
Ergo inter medias ſeſe haud ignara nocendi
Conjicit, & faciemque deæ veſtemque reponit.
Fit Beroë, Tmarii conjux longæva Dorycli;
Cui genus, & quondam nomen, gnatique fuiſſent:
Ac ſic Dardanidûm mediam ſe matribus infert:
O miſeræ, quas non manus, inquit, Achaïca bello
Traxerit ad lethum patriæ ſub mœnibus! ô gens
Infelix, cui te exitio Fortuna reſervat?
Septima poſt Trojæ excidium jam vertitur æſtas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Cum freta, cum terras omnis, tot inhoſpita ſaxa,
Sideraque emenſæ ferimur: dum per mare magnum
Italiam ſequimur fugientem, & volvimur undis.
Hic Erycis fines fraterni, atque hoſpes Aceſtes.
Quid prohibet muros jacere,& dare civibus urbem?
O patria, & rapti nequicquam ex hoſte Penates;
Nullane jam Trojæ dicentur mœnia? nuſquam
Hectoreos amnis Xanthum & Simoënta videbo?
Quin agite, & mecum infauſtas exurite puppes.
Nam mihi Caſſandræ per ſomnum vatis imago
Ardentis dare viſa faces: Hic quærite Trojam,
Hic domus eſt, inquit, vobis: jam tempus agi res.
Nec tantis mora prodigiis. en quatuor aræ
Neptuno. deus ipſe faces animumque miniſtrat.
Hæc memorans, prima infenſum vi corripit ignem,
Sublataque procul dextra connixa coruſcat,
Et jacit. arrectæ mentes, ſtupefactaque corda
Iliadum. hic una è multis, quæ maxima natu,
Pyrgo, tot Priami gnatorum regia nutrix:
Non Beroë vobis, non hæc Rhœteïa, matres,
Eſt Dorycli conjux. divini ſigna decoris,
Ardentiſque notate oculos; qui ſpiritus illi,
Qui voltus, vociſve ſonus, vel greſſus eunti.
Ipſa egomet dudum Beroën digreſſa reliqui
Ægram, indignantem, tali quod ſola careret
Munere, nec meritos Anchiſæ inferret honores.
Hæc effata.
At matres, primo ancipites, oculiſque malignis
Ambiguæ ſpectare ratis, miſerum inter amorem
Præſentis terræ, fatiſque vocantia regna:
Cum dea ſe paribus per cœlum ſuſtulit alis,
Ingentemque fuga ſecuit ſub nubibus arcum.
Tum vero attonitæ monſtris, actæque furore
Conclamant, rapiuntque focis penetralibus ignem:
Pars ſpoliant aras, frondem ac virgulta faceſque
Conjiciunt. furit immiſſis Volcanus habenis
Tranſtra per, & remos, & pictas abiete puppes.
Nuncius Anchiſæ ad tumulum cuneoſque theatri
Incenſas perfert navis Eumelus: & ipſi
Reſpiciunt atram in nimbo volitare favillam.
Primus & Aſcanius, curſus ut lætus equeſtris
Ducebat; ſic acer equo turbata petivit
Caſtra: nec exanimes poſſunt retinere magiſtri.

Quis

Quis furor iſte novus ? quo nunc, quo tenditis ?
inquit.
Heu miſeræ cives ? non hoſtem, inimicaque caſtra
Argivûm, veſtras ſpes uritis. en ego veſter
Aſcanius : galeam ante pedes projecit inanem ;
Qua ludo indutus belli ſimulacra ciebat.
Accelerat ſimul Æneas, ſimul agmina Teucrûm.
Aſt illæ diverſa metu per litora paſſim
Diffugiunt ; ſilvaſque, & ſicubi concava furtim
Saxa, petunt. piget incepti, luciſque, ſuoſque
Mutatæ agnoſcunt, excuſſaque pectore Juno eſt.
Sed non idcirco flammæ atque incendia vires
Indomitas poſuêre : udo ſub robore vivit
Stupa vomens tardum fumum, lentuſque carinas
Eſt vapor, & toto deſcendit corpore peſtis :
Nec vires heroum infuſaque flumina proſunt.
Tum pius Æneas humeris abſcindere veſtem,
Auxilioque vocare deos, & tendere palmas:
Jupiter omnipotens, ſi nondum exoſus ad unum
Trojanos, ſi quid pietas antiqua labores
Reſpicit humanos ; da flammam evadere claſſi,
Nunc, pater, & tenuis Teucrûm res eripe letho,
Vel tu, quod ſupereſt, infeſto fulmine morti,
Si mereor, demitte, tuaque hic obrue dextra.
Vix hæc ediderat, cum effuſis imbribus atra
Tempeſtas ſine more furit, tonitruque tremiſcunt
Ardua terrarum, & campi : ruit æthere toto
Turbidus imber, aqua, denſiſque nigerrimus auſtris :
Implenturque ſuper puppes ; ſemiuſta madeſcunt
Robora. reſtinctus donec vapor omnis, & omnes,
Quatuor amiſſis, ſervatæ à peſte carinæ.
At pater Æneas, caſu concuſſus acerbo,
Nunc huc ingentis, nunc illuc pectore curas
Mutabat verſans, Siculiſne reſideret arvis,
Oblitus fatorum, Italaſne capeſſeret oras.
Tum ſenior Nautes, unum Tritonia Pallas
Quem docuit, multaque inſignem reddidit arte,
Hæc reſponſa dabat, vel quæ portenderet ira
Magna deûm, vel quæ fatorum poſceret ordo.
Iſque his Ænean ſolatus vocibus infit :
Nate dea, quo fata trahunt retrahuntq; ſequamur :
Quicquid erit: ſuperanda omnis fortuna ferendo eſt.
Eſt tibi Dardanius divinæ ſtirpis Aceſtes ;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Hunc cape conſiliis ſocium, & conjunge volentem:
Huic trade, amiſſis ſuperant qui navibus, & quos
Pertæſum magni incepti rerumque tuarum eſt:
Longævoſque ſenes, ac feſſas æquore matres,
Et quicquid tecum invalidum metuenſq; pericli eſt,
Delige, & his habeant terris, ſine, mœnia feſſi:
Urbem appellabunt permiſſo nomine Aceſtam.
Talibus incenſus dictis ſenioris amici,
Tum vero in curas animo diducitur omnis:
Et nox atra polum bigis ſubvecta tenebat.
Viſa dehinc cœlo facies delapſa parentis
Anchiſæ, ſubito talis effundere voces:
Gnate, mihi vita quondam, dum vita manebat,
Care magis; gnate Iliacis exercite fatis;
Imperio Jovis huc venio: qui claſſibus ignem
Depulit, & cœlo tandem miſeratus ab alto eſt.
Conſiliis pare, quæ nunc pulcherrima Nautes
Dat ſenior: lectos juvenes fortiſſima corda
Defer in Italiam. gens dura, atque aſpera cultu
Debellanda tibi Latio eſt. Ditis tamen ante
Infernas accede domos, & Averna per alta
Congreſſus pete, gnate, meos. non me impia namq;
Tartara habent, triſtes umbræ: ſed amœna piorum
Concilia, Elyſiumque colo. huc caſta Sibylla
Nigrarum multo pecudum te ſanguine ducet.
Tum genus omne tuum, & quæ dentur mœnia,
diſces.
Jamque vale. torquet medios nox humida curſus:
Et me ſævus equis Oriens afflavit anhelis.
Dixerat, & tenuis fugit, ceu fumus, in auras.
Æneas, Quo deinde ruis? quo proripis? inquit.
Quem fugis? aut quis te noſtris complexibus arcet?
Hæc memorans, cinerem & ſopitos ſuſcitat ignis;
Pergameumque Larem & canæ penetralia Veſtæ
Farre pio & plena ſupplex veneratur acerra.
Extemplo ſocios primumque arceſſit Aceſten,
Et Jovis imperium & cari præcepta parentis
Edocet, & quæ nunc animo ſententia conſtet.
Haud mora conſiliis, nec juſſa recuſat Aceſtes.
Tranſſcribunt urbi matres, populumque volentem
Deponunt, animos nil magnæ laudis egentes.
Ipſi tranſtra novant, flammiſque ambeſa reponunt
Robora: navigiis aptant remoſque rudentiſque

Exigu

Exigui numero, ſed bello vivida virtus.
Interea Æneas urbem deſignat aratro,
Sortiturque domos: hoc Ilium, & hæc loca Trojæ
Eſſe jubet. gaudet regno Trojanus Aceſtes,
Indicitque forum, & patribus dat jura vocatis.
Tum vicina aſtris Erycino in vertice ſedes
Fundatur Veneri Idaliæ, tumuloque ſacerdos
Ac lucus late ſacer additur Anchiſæo.
Jamque dies epulata novem gens omnis, & aris
Factus honos; placidi ſtraverunt æquora venti:
Creber & adſpirans rurſus vocat Auſter in altum.
Exoritur procurva ingens per litora fletus:
Complexi inter ſe noctemque diemque morantur.
Ipſæ jam matres, ipſi quibus aſpera quondam
Viſa maris facies & non tolerabile numen,
Ire volunt, omnemque fugæ perferre laborem.
Quos bonus Æneas dictis ſolatur amicis,
Et conſanguineo lacrymans commendat Aceſtæ.
Tris Eryci vitulos & Tempeſtatibus agnam
Cædere deinde jubet, ſolvique ex ordine funem.
Ipſe caput tonſæ foliis evinctus olivæ,
Stans procul in prora pateram tenet, exſtaque ſalſos
Porricit in fluctus, ac vina liquentia fundit.
Proſequitur ſurgens à puppi ventus euntis.
Certatim ſocii feriunt mare, & æquora verrunt.
At Venus interea Neptunum exercita curis
Adloquitur, taliſque effundit pectore queſtus:
Junonis gravis ira nec exſaturabile pectus
Cogunt me, Neptune, preces deſcendere in omnis:
Quam nec longa dies, pietas nec mitigat ulla;
Nec Jovis imperio, fatiſve infracta quieſcit.
Non media de gente Phrygum exediſſe nefandis
Urbem odiis ſatis eſt, nec pœnam traxe per omnem
Relliquias: Trojæ cineres atque oſſa peremtæ
Inſequitur. cauſſas tanti ſciat illa furoris.
Ipſe mihi nuper Libycis tu teſtis in undis,
Quam molem ſubito excierit. maria omnia cœlo
Miſcuit, Æoliis nequicquam freta procellis;
In regnis hoc auſa tuis.
Per ſcelus ecce etiam Trojanis matribus actis
Exuſſit fœde puppes; & claſſe ſubegit
Amiſſa ſocios ignotæ linquere terræ.
Quod ſupereſt; oro, liceat dare tuta per undas

Vela tibi: liceat Laurentem attingere Thybrim:
Si conceſſa peto, ſi dant ea mœnia Parcæ.
Tum Saturnius hæc domitor maris edidit alti:
Fas omne eſt, Cytherea, meis te fidere regnis,
Unde genus ducis: merui quoque. ſæpe furores
Compreſſi & rabiem tantam cœlique mariſque.
Nec minor in terris (Xanthum Simoëntaque teſtor)
Æneæ mihi cura tui, cum Troïa Achilles
Exanimata ſequens impingeret agmina muris,
Millia multa daret letho, gemerentque repleti
Amnes, nec reperire viam atque evolvere poſſet
In mare ſe Xanthus: Pelidæ tunc ego forti
Congreſſum Ænean, nec dîs nec viribus æquis,
Nube cava eripuit: cuperem cum vertere ab imo
Structa meis manibus perjuræ mœnia Trojæ.
Nunc quoque mens eadem perſtat mihi: pelle timo-
Tutus, quos optas, portus accedet Averni. (res.
Unus erit tantum, amiſſum quem gurgite quæret:
Unum pro multis dabitur caput.
His ubi læta deæ permulſit pectora dictis;
Jungit equos auro genitor, ſpumantiaque addit
Frena feris, manibuſque omnis effundit habenas.
Cæruleo per ſumma levis volat æquora curru.
Subſidunt undæ, tumidumque ſub axe tonanti
Sternitur æquor aquis: fugiunt vaſto æthere nimbi.
Tum variæ comitum facies; immania cete,
Et ſenior Glauci chorus, Inouſque Palæmon,
Tritoneſque citi, Phorcique exercitus omnis.
Læva tenent Thetis & Melite Panopeaque virgo,
Neſæe, Spioque, Thaliaque, Cymodoceque.
Hic patris Æneæ ſuſpenſam blanda viciſſim
Gaudia pertentant mentem: jubet ocius omnis
Attolli malos, intendi brachia velis.
Una omnes fecere pedem; pariterque ſiniſtros,
Nunc dextros ſolvere ſinus: una ardua torquent
Cornua, detorquentque. ferunt ſua flamina claſſem.
Princeps ante omnis denſum Palinurus agebat
Agmen: ad hunc alii curſum contendere juſſi.
Jamque fere mediam cœli nox humida metam
Contigerat: placida laxarant membra quiete
Sub remis fuſi per dura ſedilia nautæ.
Cum levis ætheriis delapſus Somnus ab aſtris
Aëra dimovit tenebroſum, & diſpulit umbras,
Te,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Te, Palinure, petens tibi triſtia ſomnia portans
Inſonti; puppique deus conſedit in alta,
Phorbanti ſimilis; funditque has ore loquelas:
Iaſide Palinure, ferunt ipſa æquora claſſem;
Æquatæ ſpirant auræ: datur hora quieti.
Pone caput, feſſoſque oculos furare labori.
Ipſe ego paullisper pro te tua munera inibo.
Cui vix attollens Palinurus lumina fatur:
Mene ſalis placidi voltum fluctuſque quietos
Ignorare jubes? mene huic confidere monſtro?
Ænean credam quid enim fallacibus auſtris,
Et cœli toties deceptus fraude ſereni?
Talia dicta dabat, clavumque affixus & hærens
Nuſquam amittebat, oculoſque ſub aſtra tenebat.
Ecce deus ramum Lethæo rore madentem,
Vique ſoporatum Stygia ſuper utraque quaſſat
Tempora; cunctantique natantia lumina ſolvit.
Vix primos inopina quies laxaverat artus:
Et ſuper incumbens, cum puppis parte revolſa,
Cumque gubernaclo liquidas projecit in undas
Præcipitem, ac ſocios nequicquam ſæpe vocantem.
Ipſe volans tenuis ſe ſuſtulit ales in auras.
Currit iter tutum non ſecius æquore claſſis,
Promiſſiſque patris Neptuni interrita fertur.
Jamque adeo ſcopulos Sirenum advecta ſubibat;
Difficilis quondam, multorumque oſſibus albos.
Tum rauca aſſiduo longe ſale ſaxa ſonabant:
Cum pater amiſſo fluitantem errare magiſtro
Senſit, & ipſe ratem nocturnis rexit in undis
Multa gemens, caſuque animum concuſſus amici.
O nimium cœlo & pelago confiſe ſereno,
Nudus in ignota, Palinure, jacebis arena.

ÆNEIDOS LIB. VI.

ARG. *Æneæ iter ad antrum Sibyllæ: inde ad inferos. Utrobique inſtantia pericula, futurique belli eventum perdiſcit.*

SIc fatur lacrimans, claſſique immittit habenas,
Et tandem Euboïcis Cymarum allabitur oris.
Obvertunt pelago proras: tum dente tenaci
Ancora fundabat navis, & litora curvæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Prætexunt puppes. juvenum manus emicat ardens
Litus in Heſperium: quærit pars ſemina flammæ
Abſtruſa in venis ſilicis: pars denſa ferarum
Tecta rapit; ſilvas inventaque flumina monſtrat.
At pius Æneas arces, quibus altus Apollo
Præſidet, horrendæque procul ſecreta Sibyllæ,
Antrum immane, petit: magnam cui mentem animumque
Delius inſpirat vates, aperitque futura.
Jam ſubeunt Triviæ lucos, atque aurea tecta.
Dædalus (ut fama eſt) fugiens Minoïa regna,
Præpetibus pennis auſus ſe credere cœlo,
Inſuetum per iter gelidas enavit ad Arctos,
Chalcidicaque levis tandem ſuperaſtitit arce.
Redditus his primum terris, tibi, Phœbe, ſacravit
Remigium alarum, poſuitque immania templa.
In foribus, lethum Androgeo: tum pendere pœnas
Cecropidæ juſſi (miſerum) ſeptena quotannis
Corpora gnatorum; ſtat ductis ſortibus urna:
Contra elata mari reſpondet Cnoſſia tellus:
Hic crudelis amor tauri, ſuppoſtaque furto
Paſiphaë, miſtumque genus, proleſque biformis
Minotaurus ineſt, Veneris monumenta nefandæ:
Hic labor ille domus, & inextricabilis error.
Magnum reginæ ſed enim miſeratus amorem
Dædalus, ipſe dolos tecti ambageſque reſolvit;
Cæca regens filo veſtigia. tu quoque magnam
Partem opere in tanto, ſineret dolor, Icare, haberes.
Bis conatus erat caſus effingere in auro:
Bis patriæ cecidêre manus. quin protinus omnia
Perlegerent oculis, ni jam præmiſſus Achates
Afforet, atque una Phœbi Triviæque ſacerdos
Deiphobe Glauci, fatur quæ talia regi:
Non hoc iſta ſibi tempus ſpectacula poſcit.
Nunc grege de intacto ſeptem mactare juvencos
Præſtiterit, totidem lectas de more bidentis.
Talibus affata Ænean (nec ſacra morantur
Juſſa viri) Teucros vocat alta in templa ſacerdos.
Exciſum Euboïcæ latus ingens rupis in antrum:
Quo lati ducunt aditus centum, oſtia centum:
Unde ruunt totidem voces, reſponſa Sibyllæ.
Ventum erat ad limen, cum virgo, Poſcere fata
Tempus, ait. deus ecce, deus. cui talia fanti
Ante

Ante fores ſubito non vultus, non color unus,
Non comtæ manſère comæ; ſed pectus anhelum,
Et rabie fera corda tument: majorque videri,
Nec mortale ſonans, afflata eſt numine quando
Jam propiore dei. Ceſſas in vota preceſque,
Tros, ait, Ænea? ceſſas? neque enim ante dehiſcent
Attonitæ magna ora domus. & talia fata,
Conticuit. gelidus Teucris per dura cucurrit
Oſſa tremor, funditque preces rex pectore ab imo:
Phœbe, gravis Trojæ ſemper miſerate labores,
Dardana qui Paridis direxti tela manuſque
Corpus in Æacidæ; magnas obeuntia terras
Tot maria intravi duce te, penituſque repoſtas
Maſſylûm gentis, prætentaque Syrtibus arva.
Jam tandem Italiæ fugientis prendimus oras.
Hac Trojana tenus fuerit Fortuna ſecuta.
Vos quoque Pergameæ jam fas eſt parcere genti,
Dîque Deæq; omnes, quibus obſtitit Ilium, & ingens
Gloria Dardaniæ. tuque ô ſanctiſſima vates
Præſcia venturi, da (non indebita poſco)
Regna meis fatis; Latio conſidere Teucros,
Errantiſque deos, agitataque numina Trojæ.
Tum Phœbo & Triviæ ſolido de marmore templũ
Inſtituam, feſtoſque dies de nomine Phœbi.
Te quoque magna manent regnis penetralia noſtris.
Hic ego namque tuas ſortis, arcanaque fata
Dicta meæ genti ponam, lectoſque ſacrabo
Alma viros. foliis tantum ne carmina manda;
Ne turbata volent rapidis ludibria ventis.
Ipſa canas oro. finem dedit ore loquendi.
At, Phœbi nondum patiens, immanis in antro
Bacchatur vates, magnum ſi pectore poſſit
Excuſſiſſe deum. tanto magis ille fatigat
Os rabidum, fera corda domans, fingitq; premendo.
Oſtia jamque domus patuêre ingentia centum
Sponte ſua, vatiſque ferunt reſponſa per auras.
O tandem magnis pelagi defuncte periclis:
Sed terræ graviora manent. in regna Lavini
Dardanidæ venient; mitte hanc de pectore curam:
Sed non & veniſſe volent, bella, horrida bella.
Et Tybrim multo ſpumantem ſanguine cerno.
Non Simoïs tibi, nec Xanthus, nec Dorica caſtra
Defuerint. alius Latio jam partus Achilles,

Natus & ipſe dea. nec Teucris addita Juno
Uſquam aberit: cum tu ſupplex in rebus egenis
Quas gentis Italûm, aut quas non oraveris urbis!
Cauſſa mali tanti conjux, iterum hoſpita Teucris;
Externique iterum thalami.
Tu ne cede malis: ſed contra audentior ito,
Quam tua te Fortuna ſinet. via prima ſalutis,
Quod minime reris, Graja pandetur ab urbe.
Talibus ex adyto dictis Cymæa Sibylla
Horrendas canit ambages, antroque remugit,
Obſcuris vera involvens. ea frena furenti
Concutit, & ſtimulos ſub pectore vertit Apollo.
Ut primum ceſſit furor, & rabida ora quierunt;
Incipit Æneas heros: Non ulla laborum,
O virgo, nova mî facies inopinave ſurgit.
Omnia præcepi atque animo mecum ante peregi.
Unum oro: quando hic inferni janua regis
Dicitur, & tenebroſa palus Acheronte refuſo:
Ire ad conſpectum cari genitoris & ora
Contingat: doceas iter, & ſacra oſtia pandas.
Illum ego per flammas & mille ſequentia tela
Eripui his humeris, medioque ex hoſte recepi:
Ille meum comitatus iter, maria omnia mecum,
Atque omnis pelagique minas cœlique ferebat
Invalidus, vires ultra ſortemque ſenectæ.
Quin, ut te ſupplex peterem, & tua limina adirem,
Idem orans mandata dabat. gnatique patriſque,
Alma, precor, miſerere. potes namque omnia: nec te
Nequicquam lucis Hecate præfecit Avernis.
Si potuit Manis arceſſere conjugis Orpheus,
Threïcia fretus cithara fidibuſque canoris:
Si fratrem Pollux alterna morte redemit,
Itque reditque viam toties. quid Theſea, magnum
Quid memorem Alciden? & mî genus ab Jove ſummo
Talibus orabat dictis, araſque tenebat.
Cum ſic orſa loqui vates: Sate ſanguine divum,
Tros Anchiſiada, facilis deſcenſus Averni.
Noctes atque dies patet atri janua Ditis:
Sed revocare gradum, ſuperaſque evadere ad auras,
Hoc opus, hic labor eſt. pauci, quos æquus amavit
Jupiter, aut ardens evexit ad æthera virtus,
Dis geniti potuere. tenent media omnia ſilvæ,

Cocy-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Cocytuſque ſinu labens circumvenit atro.
Quod ſi tantus amor menti, ſi tanta cupido eſt,
Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre
Tartara; & inſano juvat indulgere labori;
Accipe, quæ peragenda prius. latet arbore opaca
Aureus & foliis & lento vimine ramus,
Junoni infernæ dictus ſacer. hunc tegit omnis
Lucus, & obſcuris claudunt convallibus umbræ.
Sed non ante datur telluris operta ſubire,
Auricomos quam quis decerpſerit arbore fœtus.
Hoc ſibi pulchra ſuum ferri Proſerpina munus
Inſtituit. primo avulſo non deficit alter
Aureus; & ſimili frondeſcit virga metallo.
Ergo alte veſtiga oculis, & rite repertum
Carpe manu.namque ipſe volens faciliſq; ſequetur,
Si te fata vocant: aliter, non viribus ullis
Vincere, nec duro poteris convellere ferro.
Præterea jacet exanimum tibi corpus amici,
(Heu neſcis) totamque inceſtat funere claſſem;
Dum conſulta petis, noſtroque in limine pendes.
Sedibus hunc refer ante ſuis, & conde ſepulcro.
Duc nigras pecudes: ea prima piacula ſunto.
Sic demum lucos Stygios regna invia vivis
Adſpicies. dixit, preſſoque obmutuit ore.
Æneas mœſto defixus lumina voltu
Ingreditur, linquens antrum; cæcoſque volutat
Eventus animo ſecum. cui fidus Achates
It comes, & paribus curis veſtigia figit.
Multa inter ſeſe vario ſermone ferebant:
Quem ſocium exanimem vates, quod corpus humandum
Diceret. atque illi Miſenum in litore ſicco,
Ut venêre, vident indigna morte peremptum;
Miſenum Æoliden: quo non præſtantior alter
Ære ciere viros, Martemque accendere cantu.
Hectoris hic magni fuerat comes, Hectora circum
Et lituo pugnas inſignis obibat & haſta.
Poſtquam illum vita victor ſpoliavit Achilles,
Dardanio Æneæ ſeſe fortiſſimus heros
Addiderat ſocium, non inferiora ſecutus.
Sed tum, forte cava dum perſonat æquora concha
Demens, & cantu vocat in certamina divos,
Æmulus exceptum Triton (ſi credere dignum eſt)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Inter ſaxa virum ſpumoſa immerſerat unda.
Ergo omnes magno circum clamore fremebant;
Præcipue pius Æneas. tum juſſa Sibyllæ,
(Haud mora) feſtinant flentes, aramque ſepulcri
Congerere arboribus, cœloque educere certant.
Itur in antiquam ſilvam, ſtabula alta ferarum:
Procumbunt piceæ: ſonat icta ſecuribus ilex:
Fraxineæque trabes, cuneis & fiſſile robur
Scinditur: advolvunt ingentis montibus ornos.
Necnon Æneas opera inter talia primus
Hortatur ſocios, paribuſque accingitur armis.
Atque hæc ipſe ſuo triſti cum corde volutat,
Adſpectans ſilvam immenſam, & ſic voce precatur:
Si nunc ſe nobis ille aureus arbore ramus
Oſtendat nemore in tanto: quando omnia vere
Heu nimium de te vates, Miſene, locuta eſt.
Vix ea fatus erat, geminæ cum forte columbæ
Ipſa ſub ora viri cœlo venêre volantes,
Et viridi ſedêre ſolo. tum maximus heros
Maternas agnoſcit avis, lætuſque precatur:
Eſte duces, ô ſi qua via eſt, curſumque per auras
Dirigite in lucos, ubi pinguem dives opacat
Ramus humum. tuque ô dubiis ne deſice rebus,
Diva parens. ſic effatus veſtigia preſſit;
Obſervans quæ ſigna ferant, quo tendere pergant.
Paſcentes illæ tantum prodire volando,
Quantum acie poſſent oculi ſervare ſequentum.
Inde, ubi venêre ad fauces graveolentis Averni,
Tollunt ſe celeres; liquidumque per aëra lapſæ
Sedibus optatis gemina ſuper arbore ſidunt:
Diſcolor unde auri per ramos aura refulſit.
Quale ſolet ſilvis brumali frigore viſcum
Fronde virere nova, quod non ſua ſeminat arbos,
Et croceo fœtu teretis circumdare truncos.
Talis erat ſpecies auri frondentis opaca
Ilice: ſic leni crepitabat bractea vento.
Corripit Æneas, extemplo aviduſque refringit
Cunctantem, & vatis portat ſub tecta Sibyllæ.
Nec minus interea Miſenum in litore Teucri
Flebant, & cineri ingrato ſuprema ferebant.
Principio pinguem tædis & robore ſecto
Ingentem ſtruxêre pyram: cui frondibus atris
Intexunt latera, & feralis ante cupreſſos

Conſti-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Conſtituunt, decorantque ſuper fulgentibus armis.
Pars calidos latices & aëna undantia flammis
Expediunt, corpuſque lavant frigentis & ungunt.
Fit gemitus. tum membra toro defleta reponunt,
Purpureaſque ſuper veſtis velamina nota
Conjiciunt. pars ingenti ſubiere pheretro
Triſte miniſterium, & ſubjectam more parentum
Averſi tenuere facem congeſta cremantur
Thurea dona, dapes, fuſo crateres olivo.
Poſtquam collapſi cineres, & flamma quievit;
Relliquias vino & bibulam lavere favillam:
Oſſaque lecta cado texit Corynæus aëno.
Idem ter ſocios pura circumtulit unda,
Spargens rore levi & ramo felicis olivæ:
Luſtravitque viros, dixitque noviſſima verba.
At pius Æneas ingenti mole ſepulcrum
Imponit, ſuaque arma viro, remumque, tubamque,
Monte ſub aërio: qui nunc Miſenus ab illo
Dicitur, æternumque tenet per ſæcula nomen.
His actis propere exſequitur præcepta Sibyllæ.
Spelunca alta fuit, vaſtoque immanis hiatu,
Scrupea, tuta lacu nigro nemorumque tenebris:
Quam ſuper haud ullæ poterant impune volantes
Tendere iter pennis: talis ſeſe halitus atris
Faucibus effundens ſupera ad convexa ferebat:
[Unde locum Graji dixerunt nomine Aornon.]
Quatuor hic primum nigrantis terga juvencos
Conſtituit, frontique invergit vina ſacerdos,
Et ſummas carpens media inter cornua ſetas,
Ignibus imponit ſacris libamina prima,
Voce vocans Hecaten, cœloque Ereboque potentē,
Supponunt alii cultros, tepidumque cruorem
Suſcipiunt pateris. ipſe atri velleris agnam
Æneas matri Eumenidum magnæque ſorori
Enſe ferit, ſterilemque tibi, Proſerpina, vaccam.
Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras,
Et ſolida imponit taurorum viſcera flammis,
Pingue ſuperque oleum fundens ardentibus extis.
Ecce autem, primi ſub lumina ſolis & ortus,
Sub pedibus mugire ſolum, & juga cœpta moveri
Silvarum, viſæque canes ululare per umbram,
Adventante dea. Procul ô, procul eſte, profani,
Conclamat vates, totoque abſiſtite luco:

Tuque

Tuque invade viam, vaginaque eripe ferrum :
Nunc animis opus, Ænea, nunc pectore firmo.
Tantum effata, furens antro ſe immiſit aperto.
Ille ducem haud timidis vadentem paſſibus æquat.
Dî, quibus imperiũ eſt animarum, umbræq; ſilentes,
Et Chaos, & Phlegethon, loca nocte tacentia late ;
Sit mihi fas audita loqui, ſit numine veſtro
Pandere res alta terra & caligine merſas.
Ibant obſcuri ſola ſub nocte per umbras,
Perque domos Ditis vacuas, & inania regna.
Quale per incertam lunam ſub luce maligna
Eſt iter in ſilvis: ubi cœlum condidit umbra
Jupiter, & rebus nox abſtulit atra colorem.
Veſtibulum ante ipſum primiſque in faucibus Orci
Luctus & ultrices poſuêre cubilia Curæ :
Pallenteſque habitant Morbi, triſtiſque Senectus,
Et Metus, & male ſuada Fames, & turpis Egeſtas ;
Terribiles viſu formæ; Lethumque, Laboſque :
Tum conſanguineus Lethi Sopor, & mala mentis
Gaudia, mortiferumque adverſo in limine Bellum,
Ferreiq; Eumenidum thalami, & Diſcordia demens,
Vipereum crinem vittis innexa cruentis.
In medio ramos annoſaque brachia pandit
Ulmus opaca, ingens : quam ſedem Somnia vulgo
Vana tenere ferunt, foliiſque ſub omnibus hærent.
Multaque præterea variarum monſtra ferarum,
Centauri in foribus ſtabulant, Scyllæque biformes,
Et centumgeminus Briareus, ac bellua Lernæ
Horrendum ſtridens, flammiſque armata Chimæra :
Gorgones, Harpyjæq; & forma tricorporis umbræ.
Corripit hic ſubita trepidus formidine ferrum
Æneas, ſtrictamque aciem venientibus offert,
Et, ni docta comes tenuis ſine corpore vitas
Admoneat volitare cava ſub imagine formæ,
Irruat, & fruſtra ferro diverberet umbras.
Hinc via, Tartarei quæ fert Acherontis ad undas :
Turbidus hic cœno vaſtaque voragine gurges
Æſtuat, atque omnem Cocyto eructat arenam.
Portitor has horrendus aquas & flumina ſervat
Terribili ſqualore Charon : cui plurima mento
Canities inculta jacet : ſtant lumina flammæ :
Sordidus ex humeris nodo dependet amictus.
Ipſe ratem conto ſubigit, veliſque miniſtrat,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

t ferruginea ſubvectat corpora cymba,
am ſenior: ſed cruda deo viridiſque ſenectus.
Huc omnis turba ad ripas effuſa ruebat,
Matres atque viri, defunctaque corpora vita
Magnanimûm heroum, pueri innuptæque puellæ,
mpoſitique rogis juvenes ante ora parentum.
Quam multa in ſilvis autumni frigore primo
Lapſa cadunt folia, aut ad terram gurgite ab alto
Quam multæ glomerantur aves, ubi frigidus annus
Trans pontum fugat, & terris immittit apricis.
Stabant orantes primi tranſmittere curſum,
Tendebantque manus ripæ ulterioris amore.
Navita ſed triſtis nunc hos, nunc accipit illos:
Aſt alios longe ſummotos arcet arena.
Æneas (miratus enim motuſque tumultu)
Dic, ait, ô virgo, quid vult concurſus ad amnem?
Quidve petunt animæ? vel quo diſcrimine ripas
Hæ linquunt, illæ remis vada livida verrunt?
Olli ſic breviter fata eſt longæva ſacerdos:
Anchiſa generate, deûm certiſſima proles,
Cocyti ſtagna alta vides, Stygiamque paludem,
Dî cujus jurare timent & fallere numen.
Hæc omnis, quam cernis, inops inhumataque turba eſt:
Portitor ille, Charon: hi, quos vehit unda, ſepulti.
Nec ripas datur horrendas & rauca fluenta
Tranſportare prius, quam ſedibus oſſa quierunt.
Centum errant annos, volitantq; hæc litora circum.
Tum demum admiſſi ſtagna exoptata reviſunt.
Conſtitit Anchiſa ſatus, & veſtigia preſſit;
Multa putans, ſortemq; animo miſeratus iniquam.
Cernit ibi mœſtos & mortis honore carentes
Leucaſpim & Lyciæ ductorem claſſis Orontem:
Quos, ſimul à Troja ventoſa per æquora vectos,
Obruit Auſter, aqua involvens navemque viroſque.
Ecce gubernator ſeſe Palinurus agebat:
Qui Libyco nuper curſu, dum ſidera ſervat,
Exciderat puppi, mediis effuſus in undis.
Hunc ubi vix multa mœſtum cognovit in umbra;
Sic prior adloquitur: Quis te, Palinure, deorum
Eripuit nobis, medioque ſub æquore merſit?
Dic age. namque mihi, fallax haud ante repertus,
Hoc uno reſponſo animum deluſit Apollo:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Qui fore te ponto incolumem, finiſque canebat
Venturum Auſonios. en hæc promiſſa fides eſt?
Ille autem: Neque te Phœbi cortina fefellit,
Dux Anchiſiade, nec me deus æquore merſit.
Namque gubernaclum multa vi forte revulſum,
Cui datus hærebam cuſtos, curſuſque regebam,
Præcipitans traxi mecum. maria aſpera juro,
Non ullum pro me tantum cepiſſe timorem,
Quam tua ne, ſpoliata armis, excuſſa magiſtro,
Deficeret tantis navis ſurgentibus undis.
Tris notus hibernas immenſa per æquora noctis
Vexit me violentus aqua: vix lumine quarto
Proſpexi Italiam ſumma ſublimis ab unda.
Paullatim adnabam terræ: jam tuta tenebam;
Ni gens crudelis madida cum veſte gravatum,
Prenſantemque uncis manibus capita aſpera montis
Ferro invaſiſſet, prædamque ignara putaſſet.
Nunc me fluctus habet, verſantque in litore venti.
Quod te per cœli jucundum lumen, & auras,
Per genitorem oro, per ſpem ſurgentis Iuli;
Eripe me his, invicte, malis: aut tu mihi terram
Injice, (namque potes) portuſque require Velinos.
Aut tu, ſi qua via eſt, ſi quam tibi diva creatrix
Oſtendit (neque enim credo ſine numine divûm
Flumina tanta paras Stygiamque innare paludem)
Da dextram miſero, & tecum me tolle per undas;
Sedibus ut ſaltem placidis in morte quieſcam.
Talia fatus erat, cœpit cum talia vates:
Unde hæc, ô Palinure, tibi tam dira cupido?
Tu Stygias inhumatus aquas, amnemque ſeverum
Eumenidum adſpicies, ripamve injuſſus adibis?
Deſine fata deûm flecti ſperare precando.
Sed cape dicta memor, duri ſolatia caſus.
Nam tua finitimi, longe lateque per urbes
Prodigiis acti cœleſtibus, oſſa piabunt;
Et ſtatuent tumulum, & tumulo ſolemnia mittent;
Æternumque locus Palinuri nomen habebit.
His dictis curæ emotæ, pulſuſque parumper
Corde dolor triſti: gaudet cognomine terra.
Ergo iter inceptum peragunt, fluvioq; propinquant.
Navita quos jam inde ut Stygia proſpexit ab unda
Per tacitum nemus ire, pedemque advertere ripæ,
Sic prior aggreditur dictis, atque increpat ultro:
Quiſ-

Quiſquis es, armatus qui noſtra ad flumina tendis,
Fare age, quid venias: jam iſtinc & comprime greſſum.
Umbrarum hic locus eſt, Somni Noctiſque soporæ:
Corpora viva nefas Stygia vectare carina.
Nec vero Alciden me ſum lætatus euntem
Accepiſſe lacu, nec Theſea Pirithoumque:
Dîs quanquam geniti, atque invicti viribus eſſent.
Tartareum ille manu cuſtodem in vincla petivit
Ipſius à ſolio regis, traxitque trementem:
Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.
Quæ contra breviter fata eſt Amphryſia vates:
Nullæ hic inſidiæ tales; abſiſte moveri:
Nec vim tela ferunt: licet ingens janitor antro
Æternum latrans exſanguis terreat umbras:
Caſta licet patrui ſervet Proſerpina limen.
Troïus Æneas, pietate inſignis & armis,
Ad genitorem imas Erebi deſcendit ad umbras.
Si te nulla movet tantæ impietatis imago,
At ramum hunc (aperit ramum qui veſte latebat)
Agnoſcas. tumida ex ira tum corda reſidunt.
Nec plura his. ille admirans venerabile donum
Fatalis virgæ, longo poſt tempore viſum,
Cæruleam advertit puppim, ripæque propinquat.
Inde alias animas, quæ per juga longa ſedebant,
Deturbat, laxatque foros: ſimul accipit alveo
Ingentem Ænean. gemuit ſub pondere cymba
Sutilis, & multam accepit rimoſa paludem.
Tandem trans fluvium incolumis vatemque virumque
Informi limo glaucaque exponit in ulva.
Cerberus hæc ingens latratu regna trifauci
Perſonat, adverſo recubans immanis in antro.
Cui vates, horrere videns jam colla colubris,
Melle ſoporatam & medicatis frugibus offam
Objicit. ille fame rabida tria guttura pandens
Corripit objectam, atque immania terga reſolvit
Fuſus humi, totoque ingens extenditur antro.
Occupat Æneas aditum cuſtode ſepulto,
Evaditque celer ripam irremeabilis undæ.
Continuo auditæ voces, vagitus & ingens,
Infantumque animæ flentes in limine primo:
Quos dulcis vitæ exſortis, & ab ubere raptos,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Abſtulit atra dies, & funere merſit acerbo.
Hos juxta falſo damnati crimine mortis.
Nec vero hæ ſine ſorte datæ, ſine judice ſedes.
Quæſitor Minos urnam movet: ille ſilentum
Conciliumque vocat, vitaſque & crimina diſcit.
Proxima deinde tenent mœſti loca, qui ſibi lethum
Inſontes peperêre manu, lucemque peroſi
Projecêre animas. quam vellent æthere in alto
Nunc & pauperiem & duros perferre labores!
Fas obſtat, triſtique palus inamabilis unda
Alligat, & novies Styx interfuſa coërcet.
Nec procul hinc partem fuſi monſtrantur in omnem
Lugentes campi. ſic illos nomine dicunt.
Hic, quos durus amor crudeli tabe peredit,
Secreti celant calles, & myrtea circum
Silva tegit. curæ non ipſa in morte relinquunt.
His Phædram Procrinq; locis, mœſtamq; Eriphy-
Crudelis gnati monſtrantem vulnera cernit, (len
Euadnenque, & Paſiphaën: his Laodamia
It comes, & juvenis quondã, nunc femina, Cæneus,
Rurſus & in veterem fato revoluta figuram.
Inter quas Phœniſſa recens à vulnere Dido
Errabat ſilva in magna: quam Troïus heros,
Ut primum juxta ſtetit, agnovitque per umbram
Obſcuram, (qualem primo qui ſurgere menſe
Aut videt, aut vidiſſe putat per nubila lunam)
Demiſit lacrimas, dulcique affatus amore eſt:
Infelix Dido! verus mihi nuncius ergo
Venerat exſtinctam, ferroque extrema ſecutam?
Funeris (heu!) tibi cauſſa fui? per ſidera juro,
Per ſuperos, & ſi qua fides tellure ſub ima eſt;
Invitus, regina, tuo de litore ceſſi.
Sed me juſſa deûm, quæ nunc has ire per umbras,
Per loca ſenta ſitu cogunt, noctemque profundam,
Imperiis egere ſuis: nec credere quivi
Hunc tantum tibi me diſceſſu ferre dolorem.
Siſte gradum, teque aſpectu ne ſubtrahe noſtro.
Quem fugis? extremum fato quod te adloquor, hoc
Talibus Æneas ardentem & torva tuentem (eſt.
Lenibat dictis animum, lacrimaſque ciebat.
Illa ſolo fixos oculos averſa tenebat:
Nec magis incepto voltum ſermone movetur,
Quam ſi dura ſilex, aut ſtet Marpeſia cautes.

Tan-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Tandem corripuit ſeſe, atque inimica refugit
In nemus umbriferum: conjux ubi priſtinus illi
Reſpondet curis, æquatque Sichæus amorem.
Nec minus Æneas, caſu percuſſus iniquo,
Proſequitur lacrimans longe, & miſeratur euntem.
Inde datum molitur iter. jamque arva tenebant
Ultima, quæ bello clari ſecreta frequentant.
Hic illi occurrit Tydeus, hic inclytus armis
Parthenopæus, & Adraſti pallentis imago.
Hic multum fleti ad ſuperos, belloque caduci
Dardanidæ: quos ille omnis longo ordine cernen
Ingemuit, Glaucumque, Medontaque, Therſilochumque,
Tris Antenoridas, Cererique ſacrum Polybœten,
Idæumque, etiam currus, etiam arma tenentem.
Circumſtant animæ dextra lævaque frequentes.
Nec vidiſſe ſemel ſatis eſt: juvat uſque morari,
Et conferre gradum, & veniendi diſcere cauſſas.
At Danaûm proceres, Agamemnoniæq; phalanges,
Ut vidêre virum, fulgentiaque arma per umbras,
Ingenti trepidare metu. pars vertere terga,
Ceu quondam petiere ratis: pars tollere vocem
Exiguam. inceptus clamor fruſtratur hiantis.
Atque hic Priamiden laniatum corpore toto
Deïphobum vidit; lacerum crudeliter ora,
Ora manuſque ambas, populataque tempora raptis
Auribus, & truncas inhoneſto vulnere naris.
Vix adeo agnovit pavitantem, & dira tegentem
Supplicia; & notis compellat vocibus ultro:
Deïphobe armipotẽs, genus alto à ſanguine Teucri;
Quis tam crudelis optavit ſumere pœnas?
Cui tantum de te licuit? mihi fama ſuprema
Nocte tulit, feſſum vaſta te cæde Pelaſgûm
Procubuiſſe ſuper confuſæ ſtragis acervom.
Tunc egomet tumulum Rhœteo in litore inanem
Conſtitui, & magna Manis ter voce vocavi.
Nomen & arma locum ſervant. te, amice, nequivi
Conſpicere, & patria decedens ponere terra.
Atque hic Priamides: Nihil ô tibi, amice, relictum:
Omnia Deïphobo ſolviſti, & funeris umbris.
Sed me fata mea & ſcelus exitiale Lacænæ
His merſère malis: illa hæc monumenta reliquit.
Namque, ut ſupremam falſa inter gaudia noctem

Egerimus, noſti; & nimium meminiſſe neceſſe eſt,
Cum fatalis equus ſaltu ſuper ardua venit
Pergama, & armatum peditem gravis attulit alvo:
Illa chorum ſimulans, evantis Orgia circum
Ducebat Phrygias: flammam media ipſa tenebat
Ingentem, & ſumma Danaos ex arce vocabat.
Tum me, confectum curis ſomnoque gravatum,
Infelix habuit thalamus, preſſitque jacentem
Dulcis & alta quies, placidæque ſimillima morti.
Egregia interea conjux arma omnia tectis
Emovet, & fidum capiti ſubduxerat enſem:
Intra tecta vocat Menelaüm, & limina pandit.
Scilicet id magnum ſperans fore munus amanti,
Et famam extingui veterum ſic poſſe malorum.
Quid moror? irrumpunt thalamo. comes additur una
Hortator ſcelerum Æolides. dî, talia Grajis
Inſtaurate; pio ſi pœnas ore repoſco.
Sed te qui vivum caſus, age fare viciſſim,
Attulerint pelagine venis erroribus actus,
An monitu divûm? an quæ te Fortuna fatigat,
Ut triſtis ſine ſole domos loca turbida adires?
Hac vice ſermonum roſeis Aurora quadrigis
Jam medium ætherio curſu trajecerat axem:
Et fors omne datum traherent per talia tempus:
Sed comes admonuit, breviterque affata Sibylla eſt:
Nox ruit, Ænea; non flendo ducimus horas.
Hic locus eſt, partis ubi ſe via findit in ambas:
Dextera, quæ Ditis magni ſub mœnia tendit:
Hac iter Elyſium nobis, at læva malorum
Exercet pœnas, & ad impia Tartara mittit.
Deiphobus contra: Ne ſævi, magna ſacerdos:
Diſcedam, explebo numerum, reddarque tenebris.
I decus, i, noſtrum; melioribus utere fatis.
Tantum effatus, & in verbo veſtigia torſit.
Reſpicit Æneas ſubito, & ſub rupe ſiniſtra
Mœnia lata videt, triplici circumdata muro:
Quæ rapidus flammis ambit torrentibus amnis
Tartareus Phlegethon, torquetque ſonantia ſaxa.
Porta adverſa ingens, ſolidoque adamante columnæ:
Vis ut nulla virûm, non ipſi exſcindere ferro
Cælicolæ valeant. ſtat ferrea turris ad auras:
Tiſiphoneque ſedens, palla ſuccincta cruenta,
Veſtibu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Veſtibulum exſomnis ſervat noctesque dieſque.
Hinc exaudiri gemitus, & ſæva ſonare
Verbera: tum ſtridor ferri, tractæque catenæ.
Conſtitit Æneas, ſtrepitumque exterritus hauſit:
Quæ ſcelerum facies? ô virgo, effare: quibuſve
Urguentur pœnis? qui tantus plangor ad auras?
Tum vates ſic orſa loqui: Dux inclyte Teucrûm,
Nulli fas caſto ſceleratum inſiſtere limen:
Sed me, cum lucis Hecate præfecit Avernis,
Ipſa Deûm pœnas docuit, perque omnia duxit.
Gnoſſius hæc Rhadamanthus habet duriſſima regna,
Caſtigatque auditque dolos; ſubigitque fateri,
Quæ quis apud ſuperos; furto lætatus inani,
Diſtulit in ſeram commiſſa piacula mortem.
Continuo ſontis ultrix accincta flagello
Tiſiphone quatit inſultans, torvoſque ſiniſtra
Intentans anguis, vocat agmina ſæva ſororum.
Tum demum horriſono ſtridentes cardine ſacræ
Panduntur portæ. cernis, cuſtodia qualis
Veſtibulo ſedeat? facies quæ limina ſervet?
Quinquaginta atris immanis hiatibus Hydra
Sævior intus habet ſedem. tum Tartarus ipſe
Bis patet in præceps tantum, tenditque ſub umbras,
Quantus ad ætherium cœli ſuſpectus Olympum.
Hic genus antiquum terræ, Titania pubes,
Fulmine dejecti, fundo volvuntur in imo.
Hic & Aloïdas geminos immania vidi
Corpora: qui manibus magnum reſcindere cœlum
Aggreſſi, ſuperiſque Jovem detrudere regnis.
Vidi & crudelis dantem Salmonea pœnas,
Dum flammas Jovis & ſonitus imitatur Olympi.
Quatuor hic invectus equis, & lampada quaſſans,
Per Graiûm populos, mediæque per Elidis urbem
Ibat ovans, divûmque ſibi poſcebat honorem,
Demens! qui nimbos, & non imitabile fulmen
Ære & cornipedum pulſu ſimulârat equorum.
At pater omnipotens denſa inter nubila telum
Contorſit, (non ille faces, nec fumea tædis
Lumina) præcipitemque immani turbine adegit.
Nec non & Tityon, Terræ omniparentis alumnum,
Cernere erat: per tota novem cui jugera corpus
Porrigitur, roſtroque immanis voltur obunco
Immortale jecur tundens, fœcundaque pœnis

Viſcera, rimaturque epulis, habitatque ſub alto
Pectore: nec fibris requies datur ulla renatis.
Quid memorem Lapithas Ixiona Peirithoumque?
Quos ſuper atra ſilex jamjam lapſura, cadentique
Imminet aſſimilis: lucent genialibus altis
Aurea fulcra toris, epulæque ante ora paratæ
Regifico luxu. Furiarum maxima juxta
Accubat, & manibus prohibet contingere menſas:
Exſurgitque facem attollens, atque intonat ore.
Hic, quibus inviſi fratres, dum vita manebat,
Pulſatuſve parens, & fraus innexa clienti,
Aut qui divitiis ſoli incubuêre repertis,
Nec partem poſuêre ſuis, quæ maxima turba eſt;
Quique ob adulterium cæſi, quique arma ſecuti
Impia, nec veriti dominorum fallere dextras,
Incluſi pœnam exſpectant. ne quære doceri,
Quam pœnam, aut quæ forma viros, fortunave merſit.
Saxum ingens volvunt alii, radiiſque rotarum
Deſtricti pendent: ſedet, æternumque ſedebit
Infelix Theſeus: Phlegyaſque miſerrimus omnis
Admonet, & magna teſtatur voce per umbras:
Diſcite juſtitiam moniti, & non temnere divos.
Vendidit hic auro patriam, dominumque potentem
Impoſuit: fixit leges pretio atque refixit.
Hic thalamum invaſit natæ vetitoſque Hymenæos.
Auſi omnes immane nefas, auſoque potiti.
Non, mihi ſi linguæ centum ſint, oraque centum,
Ferrea vox, omnis ſcelerum comprendere formas;
Omnia pœnarum percurrere nomina poſſim.
Hæc ubi dicta dedit Phœbi longæva ſacerdos:
Sed jam age carpe viam, & ſuſceptũ perfice munus:
Acceleremus, ait. Cyclopum educta caminis
Mœnia conſpicio, atque adverſo fornice portas.
Hæc ubi nos præcepta jubent deponere dona.
Dixerat, & pariter, greſſu per opaca viarum,
Corripiunt ſpatium medium, foribuſque propin-(quant.
Occupat Æneas aditum, corpuſque recenti
Spargit aqua, ramumque adverſo in limine figit.
His demum exactis, perfecto munere divæ,
Devenêre locos lætos, & amœna vireta
Fortunatorum nemorum, ſedeſque beatas.

Largior

Largior hic campos æther & lumine veſtit
Purpureo; ſolemque ſuum, ſua ſidera norunt.
Pars in gramineis exercent membra palæſtris;
Contendunt ludo, & fulva luctantur arena:
Pars pedibus plaudunt choreas, & carmina dicunt.
Nec non Threïcius longa cum veſte ſacerdos
Obloquitur numeris ſeptem diſcrimina vocum:
Jamque eadem digitis, jam pectine pulſat eburno.
Hic genus antiquum Teucri, pulcherrima proles,
Magnanimi heroës, nati melioribus annis,
Ilusque, Aſſaracuſque, & Trojæ Dardanus auctor.
Arma procul, curruſque virûm miratur inanis.
Stant terra defixæ haſtæ, paſſimque ſoluti
Per campum paſcuntur equi. quæ gratia currum
Armorumque fuit vivis, quæ cura nitentis
Paſcere equos, eadem ſequitur tellure repoſtos.
Conſpicit, ecce, alios dextra lævaque per herbam
Veſcentis, lætumque choro Pæana canentis
Inter odoratum lauri nemus: unde ſuperne
Plurimus Eridani per ſilvam volvitur amnis.
Hic manus, ob patriam pugnando vulnera paſſi,
Quique ſacerdotes caſti, dum vita manebat,
Quique pii vates, & Phœbo digna locuti,
Inventas aut qui vitam excoluere per artis,
Quique ſui memores alios fecere merendo:
Omnibus his nivea cinguntur tempora vitta.
Quos circumfuſos ſic eſt affata Sibylla;
Muſæum ante omnis: medium nam plurima turba
Hunc habet, atque humeris exſtantem ſuſpicit altis:
Dicite, felices animæ, tuque, optime vates;
Quæ regio Anchiſen, quis habet locus? illius ergo
Venimus, & magnos Erebi tranavimus amnis.
Atque huic reſponſum paucis ita reddidit heros:
Nulli certa domus. lucis habitamus opacis,
Riparumque toros & prata recentia rivis
Incolimus. ſed vos, ſi fert ita corde voluntas,
Hoc ſuperate jugum; & facili jam tramite ſiſtam.
Dixit, & ante tulit greſſum, campoſque nitentis
Deſuper oſtentat: dehinc ſumma cacumina linquunt.
At pater Anchiſes penitus convalle virenti
Incluſas animas, ſuperumque ad lumen ituras,
Luſtrabat ſtudio recolens, omnemque ſuorum
Forte recenſebat numerum, caroſque nepotes,

Fataque, Fortunaſque virûm, moreſque, manuſque.
Iſque ubi tendentem adverſum per gramina vidit
Ænean, alacris palmas utraſque tetendit:
Effuſæque genis lacrimæ; & vox excidit ore:
Veniſti tandem, tuaque ſpectata parenti
Vicit iter durum pietas? datur ora tueri,
Gnate, tua; & notas audire & reddere voces?
Sic equidem ducebam animo, rebarque futurum,
Tempora dinumerans: nec me mea cura fefellit.
Quas ego te terras, & quanta per æquora vectum
Accipio! quantis jactatum, gnate, periclis!
Quam metui, ne quid Libyæ tibi regna nocerent!
Ille autem: Tua me, genitor, tua triſtis imago,
Sæpius occurrens, hæc limina tendere adegit.
Stant ſale Tyrrheno claſſes: da jungere dextram,
Da, genitor: teque amplexu ne ſubtrahe noſtro.
Sic memorans largo fletu ſimul ora rigabat.
Ter conatus ibi collo dare brachia circum:
Ter fruſtra comprenſa manus effugit imago,
Par levibus ventis, volucrique ſimillima ſomno.
Interea videt Æneas in valle reducta
Secluſum nemus, & virgulta ſonantia ſilvis,
Lethæumque, domos placidas qui prænatat, amnē.
Hunc circum innumeræ gentes, populique vola-
Ac veluti in pratis, ubi apes æſtate ſerena (bant.
Floribus inſidunt variis, & candida circum
Lilia funduntur: ſtrepit omnis murmure campus.
Horreſcit viſu ſubito, cauſſaſque requirit
Inſcius Æneas, quæ ſint ea flumina porrò,
Quive viri tanto complêrint agmine ripas.
Tum pater Anchiſes: Animæ quibus altera fato
Corpora debentur, Lethæi ad fluminis undam
Securos latices & longo oblivia potant, (ram,
Has equidem memorare tibi atque oſtendere co-
Jampridem hanc prolem cupio enumerare meorū:
Quo magis Italia mecum lætêre reperta. (eſt
O pater anne aliquas ad cœlum hinc ire putandum
Sublimis animas, iterumque ad tarda reverti
Corpora? quæ lucis miſeris tam dira cupido?
Dicam equidem; nec te ſuſpenſum, gnate, tenebo.
Suſcipit Anchiſes, atque ordine ſingula pandit.
Principio cœlum ac terras, campoſque liquentis,
Lucentemque globum lunæ, Titaniaque aſtra
Spiri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Spiritus intus alit, totamque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.
Inde hominum pecudumq; genus, vitæq; volantum,
Et quæ marmoreo fert monſtra ſub æquore pon- (tus.
Igneus eſt ollis vigor, & cœleſtis origo
Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
Terrenique hebetant artus, moribundaque membra.
Hinc metuunt, cupiuntque: dolent, gaudentque: neque auras
Reſpiciunt clauſæ tenebris & carcere cæco.
Quin & ſupremo cum lumine vita reliquit, (omnes
Non tamen omne malum miſeris, nec funditus
Corporeæ excedunt peſtes: penituſque neceſſe eſt
Multa diu concreta modis inoleſcere miris.
Ergo exercentur pœnis, veterumque malorum
Supplicia expendunt. aliæ panduntur inanis
Suſpenſæ ad ventos: aliis ſub gurgite vaſto
Infectum eluitur ſcelus, aut exuritur igni.
Quiſque ſuos patimur Manis: exinde par amplum
Mittimur Elyſium, & pauci læta arva tenemus:
Donec longa dies perfecto temporis orbe
Concretam exemit labem, purumque reliquit
Ætherium ſenſum, atque auraï ſimplicis ignem.
Has omnis, ubi mille rotam volvêre per annos,
Lethæum ad fluvium deus evocat agmine magno:
Scilicet immemores ſupera ut convexa reviſant,
Rurſus & incipiant in corpora velle reverti.
Dixerat Anchiſes: gnatumque unaque Sibyllam
Conventus trahit in medios, turbamque ſonantem:
Et tumulum capit, unde omnis longo ordine poſſit
Adverſos legere, & venientum diſcere vultus.
Nunc age, Dardaniam prolem, quæ deinde ſequatur
Gloria, qui maneant Itala de gente nepotes,
Inluſtris animas, noſtrumque in nomen ituras,
Expediam dictis, & te tua fata docebo.
Ille, (vides) pura juvenis qui nititur haſta,
Proxima ſorte tenet lucis loca; primus ad auras
Ætherias Italo commixtus ſanguine ſurget
Silvius Albanum nomen, tua poſtuma proles:
Quem tibi longævo ſerum Lavinia conjux
Educet ſilvis regem, regumque parentem:
Unde genus Longa noſtrum dominabitur Alba.
Proximus ille Procas, Trojanæ gloria gentis,

Et Capys, & Numitor, & qui te nomine reddet
Silvius Æneas, pariter pietate vel armis
Egregius, ſi umquam regnandam acceperit Albam.
Qui juvenes quantas oſtentant, aſpice, vires!
Atque umbrata gerunt civili tempora quercu,
Hi tibi Nomentum, & Gabios, urbemq; Fidenam,
Hi Collatinas imponent montibus arces,
Laude pudicitiæ celebres, addentque ſuperbos
Pometios, Caſtrumque Inui, Bolamque, Coramque.
Hæc tum nomina erunt, nunc ſunt ſine nomine terræ,
Quin & avo comitem ſeſe Mavortius addet
Romulus; Aſſaraci quem ſanguinis Ilia mater
Educet. viden' ut geminæ ſtant vertice criſtæ,
Et pater ipſe ſuo ſuperûm jam ſignat honore?
En hujus, gnate, auſpiciis illa inclyta Roma
Imperium terris, animos æquabit Olympo,
Septemque una ſibi muro circumdabit arces,
Felix prole virûm. qualis Berecyntia mater
Invehitur curru Phrygias turrita per urbis;
Læta deûm partu, centum complexa nepotes,
Omnis Cælicolas, omnis ſupera alta tenentis.
Huc geminas nunc flecte acies: hanc adſpice gen-
Romanoſque tuos. hic Cæſar, & omnis Iuli (tem,
Progenies, magnum cæli ventura ſub axem.
Hic vir, hic eſt, tibi quem promitti ſæpius audis,
Auguſtus Cæſar, Divi genus: aurea condet
Secula qui rurſus Latio, regnata per arva
Saturno quondam, ſuper & Garamantas & Indos
Proferet imperium. jacet extra ſidera tellus,
Extra anni ſoliſque vias, ubi cælifer Atlas
Axem humero torquet ſtellis ardentibus aptum.
Hujus in adventum jam nunc & Caſpia regna
Reſponſis horrent divûm, & Mæotia tellus,
Et ſeptemgemini turbant trepida oſtia Nili.
Nec vero Alcides tantum telluris obivit;
Fixerit æripedem cervam licet, aut Erymanthi
Pacarit nemora, & Lernam tremefecerit arcu.
Nec, qui pampineis victor juga flectit habenis,
Liber, agens celſo Nyſæ de vertice tigris.
Et dubitamus adhuc virtutem extendere factis?
Aut metus Auſonia prohibet conſiſtere terra?
Quis procul ille autem ramis inſignis olivæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Sacra ferens? noſco crinis incanaque menta
Regis Romani: primam qui legibus urbem
Fundabit, Curibus parvis & paupere terra
Miſſus in imperium magnum. cui deinde ſubibit,
Otia qui rumpet patriæ, reſideſque movebit
Tullus in arma viros, & jam deſueta triumphis
Agmina. quem juxta ſequitur jactantior Ancus,
Nunc quoque jam nimium gaudens popularibus auris.
Vis & Tarquinios reges, animamque ſuperbam
Ultoris Bruti, faſciſque videre receptos?
Conſulis imperium hic primus ſævaſque ſecuris
Accipiet: gnatoſque pater, nova bella moventis,
Ad pœnam pulchra pro libertate vocabit
Infelix. utcumque ferent ea facta minores;
Vincet amor patriæ, laudumque immenſa cupido.
Quin Decios, Druſoſque procul, ſævumque ſecuri
Aſpice Torquatum, & referentem ſigna Camillum.
Illæ autem, paribus quas fulgere cernis in armis,
Concordes animæ nunc & dum nocte premuntur,
Heu quantum inter ſe bellum, ſi lumina vitæ
Attigerint, quantas acies ſtragemque ciebunt!
Aggeribus ſocer Alpinis, atque arce Monœci
Deſcendens, gener adverſis inſtructus Eois.
Ne, pueri, ne tanta animis aſſueſcite bella:
Neu patriæ validas in viſcera vertite vires.
Tuque prior, tu parce, genus qui ducis Olympo:
Projice tela manu, ſanguis meus.
Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho
Victor aget currum, cæſis inſignis Achivis.
Eruet ille Argos, Agamemnoniaſque Mycenas,
Ipſumque Æaciden, genus armipotentis Achillei;
Ultus avos Trojæ, templa & temerata Minervæ.
Quis te, magne Cato, tacitũ, aut te, Coſſe, relinquat?
Quis Gracchi genus, aut geminos duo fulmina belli
Scipiadas cladem Libyæ, parvoque potentem
Fabricium: vel te ſulco, Serrane, ſerentem?
Quo feſſum rapitis, Fabii? tu maximus ille es,
Unus qui nobis cunctando reſtituis rem.
Excudent alii ſpirantia mollius æra:
Credo equidem, vivos ducent de marmore vultus:
Orabunt cauſſas melius, cælique meatus
Deſcribent radio, & ſurgentia ſidera dicent:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Tu regere imperio populos, Romane, memento,
(Hæ tibi erunt artes) pacique imponere morem,
Parcere ſubjectis, & debellare ſuperbos.
Sic pater Anchiſes, atque hæc mirantibus addit:
Adſpice, ut inſignis ſpoliis Marcellus opimis
Ingreditur, victorque viros ſupereminet omnis!
Hic rem Romanam, magno turbante tumultu,
Siſtet eques: ſternet Pœnos, Gallumque rebellem,
Tertiaque arma patri ſuſpendet capta Quirino.
Atque hic Æneas (una namque ire videbat
Egregium forma juvenem, & fulgentibus armis,
Sed frons læta parum, & dejecto lumina vultu:)
Quis, pater, ille, virum qui ſic comitatur euntem?
Filius, anne aliquis magna de ſtirpe nepotum?
Quis ſtrepitus circa comitum? quantum inſtar in ipſo!
Sed nox atra caput triſti circumvolat umbra.
Tum pater Anchiſes, lacrimis ingreſſus obortis:
O gnate, ingentem luctum ne quære tuorum:
Oſtendent terris hunc tantum fata, neque ultra
Eſſe ſinent. nimium vobis Romana propago
Viſa potens, ſuperi, propria hæc ſi dona fuiſſent.
Quantos ille virûm magnum Mavortis ad urbem
Campus aget gemitus! vel quæ, Tiberine, videbis
Funera, cum tumulum præterlabêre recentem!
Nec puer Iliaca quiſquam de gente Latinos
In tantum ſpe tollet avos: nec Romula quondam
Ullo ſe tantum tellus jactabit alumno.
Heu pietas, heu priſca fides, invictaque bello
Dextera! non illi ſe quiſquam impune tuliſſet
Obvius armato, ſeu cum pedes iret in hoſtem,
Seu ſpumantis equi foderet calcaribus armos.
Heu, miſerande puer! ſi qua fata aſpera rumpas,
Tu Marcellus eris. manibus date lilia plenis:
Purpureos ſpargam flores, animamque nepotis
His ſaltem accumulem donis, & fungar inani
Munere. ſic tota paſſim regione vagantur
Aëris in campis latis, atque omnia luſtrant.
Quæ poſtquam Anchiſes gnatum per ſingula duxit,
Incenditque animum famæ venientis amore:
Exin bella viro memorat, quæ deinde gerenda,
Laurentiſque docet populos, urbemque Latini,
Et quo quemque modo fugiatque feratq; laborem.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Sunt geminæ Somni portæ: quarum altera fertur
Cornea; qua veris facilis datur exitus umbris:
Altera candenti perfecta nitens elephanto:
Sed falſa ad cœlum mittunt inſomnia Manes.
His ibi tum gnatum Anchiſes unaque Sibyllam
Proſequitur dictis, portaque emittit eburna.
Ille viam ſecat ad navis, ſocioſque reviſit.
Tum ſe ad Cajetæ recto fert litore portum.
Ancora de prora jacitur. ſtant litore puppes.

ÆNEIDOS LIB. VII.

ARG. *Hic alteram operis totius partem aggreditur, quæ eſt de bellis ab Ænea in Italia geſtis: eorumque ſemina & cauſſas enarrat.*

TU quoque litoribus noſtris, Æneïa nutrix:
Æternam moriens famam, Caieta, dediſti.
Et nunc ſervat honos ſedem tuus, oſſaque nomen
Heſperia in magna (ſi qua eſt ea gloria) ſignat.
At pius exſequiis Æneas rite ſolutis,
Aggere compoſito tumuli, poſtquam alta quièrunt
Æquora, tendit iter velis, portumque relinquit.
Adſpirant auræ in noctem, nec candida curſum
Luna negat: ſplendet tremulo ſub lumine pontus.
Proxima Circææ raduntur litora terræ:
Dives inacceſſos ubi Solis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu, tectiſque ſuperbis
Urit odoratam nocturna in lumina cedrum,
Arguto tenuis percurrens pectine telas.
Hinc exaudiri gemitus iræque leonum
Vincla recuſantum & ſera ſub nocte rudentum:
Sætigerique ſues, atque in præſepibus urſi
Sævire, ac formæ magnorum ululare luporum:
Quos hominum ex facie dea ſæva potentibus herbis
Induerat Circe in voltus ac terga ferarum.
Quæ ne monſtra pii paterentur talia Troës
Delati in portus; neu litora dira ſubirent;
Neptunus ventis implevit vela ſecundis:
Atque fugam dedit, & præter vada fervida vexit.
Jamque rubeſcebat radiis mare, & æthere ab alto
Aurora in roſeis fulgebat lutea bigis:
Cum venti poſuere, omniſque repente reſedit
Flatus, & in lento luctantur marmore tonſæ.

Atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Atque hic Æneas ingentem ex æquore lucum
Proſpicit. hunc inter fluvio Tiberinus amœno,
Vorticibus rapidis & multa flavus arena,
In mare prorumpit. variæ circumque ſupraque
Aſſuetæ ripis volucres & fluminis alveo
Æthera mulcebant cantu, lucoque volabant.
Flectere iter ſociis, terræque advertere proras
Imperat, & lætus fluvio ſuccedit opaco.
Nunc age, qui reges, Erato, quæ tempora rerum,
Quis Latio antiquo fuerit ſtatus, advena claſſem
Cum primum Auſoniis exercitus appulit oris,
Expediam, & primæ revocabo exordia pugnæ.
Tu vatem, tu, diva, mone. dicam horrida bella:
Dicam acies, actoſque animis in funera reges,
Tyrrhenamque manũ, totamque ſub arma coactam
Heſperiam. major rerum mihi naſcitur ordo:
Majus opus moveo. Rex arva Latinus & urbis
Jam ſenior longa placidas in pace regebat.
Hunc Fauno & nympha genitum Laurente Marica
Accipimus. Fauno Picus pater: iſque parentem
Te, Saturne, refert: tu ſanguinis ultimus auctor.
Filius huic fato divûm, proleſque virilis
Nulla fuit, primaque oriens erepta juventa eſt.
Sola domum & tantas ſervabat filia ſedes;
Jam matura viro, jam plenis nubilis annis.
Multi illam magno è Latio totaque petebant
Auſonia: petit ante alios pulcherrimus omnis
Turnus, avis ataviſque potens: quem regia conjux
Adjungi generum miro properabat amore:
Sed variis portenta deûm terroribus obſtant.
Laurus erat tecti medio in penetralibus altis,
Sacra comam, multoſque metu ſervata per annos:
Quam pater inventam, primas cum conderet arces,
Ipſe ferebatur Phœbo ſacraſſe Latinus,
Laurentiſque ab ea nomen poſuiſſe colonis.
Hujus apes ſummum denſæ, (mirabile dictu)
Stridore ingenti liquidum trans æthera vectæ,
Obſedere apicem; & pedibus ſub mutua nexis
Examen ſubitum ramo frondente pependit.
Continuo vates, Externum cernimus, inquit,
Adventare virum, & partis petere agmen eaſdem
Partibus ex iſdem, & ſumma dominarier arce.
Præterea, caſtis adolet dum altaria tædis,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

t juxta genitorem adſtat Lavinia virgo,
iſa (nefas) longis comprendere crinibus ignem,
tq; omnem ornatum flamma crepitante cremari,
egaliſque accenſa comas, accenſa coronam
nſignem gemmis: tum fumida lumine fulvo
nvolvi, ac totis Volcanum ſpargere tectis.
d vero horrendum ac viſu mirabile ferri.
Namque fore illuſtrem fama fatiſque canebant
pſam, ſed populo magnum portendere bellum.
At rex ſollicitus monſtris, oracula Fauni
Fatidici genitoris adit, lucoſque ſub alta
Conſulit Albunea: nemorum quæ maxima ſacro
Fonte ſonat, ſævamque exhalat opaca Mephitim.
Hinc Italæ gentes, omniſque OEnotria tellus
n dubiis reſponſa petunt. huc dona ſacerdos
Cum tulit, & cæſarum ovium ſub nocte ſilenti
Pellibus incubuit ſtratis, ſomnoſque petivit;
Multa modis ſimulacra videt volitantia miris:
Et varias audit voces, fruiturque deorum
Colloquio, atque imis Acheronta affatur Avernis.
Hic & tum pater ipſe petens reſponſa Latinus,
Centum lanigeras mactabat rite bidentis,
Atque harum effultus tergo ſtratiſque jacebat
Velleribus. ſubita ex alto vox reddita luco eſt:
Ne pete connubiis gnatam ſociare Latinis,
O mea progenies, thalamis neu crede paratis.
Externi veniunt generi, qui ſanguine noſtrum
Nomen in aſtra ferant, quorumq; ab ſtirpe nepotes
Omnia ſub pedibus, qua Sol utrumque recurrens
Aſpicit Oceanum, vertique regique videbunt.
Hæc reſponſa patris Fauni, monituſque ſilenti
Nocte datos, non ipſe ſuo premit ore Latinus:
Sed circum late volitans jam Fama per urbis
Auſonias tulerat; cum Laomedontia pubes
Gramineo ripæ religavit ab aggere claſſem.
Æneas, primique duces, & pulcher Iulus,
Corpora ſub ramis deponunt arboris altæ:
Inſtituuntque dapes, & adorea liba per herbam
Subjiciunt epulis, (ſic Jupiter ipſe monebat)
Et Cereale ſolum pomis agreſtibus augent.
Conſumptis hic forte aliis, ut vertere morſus
Exiguam in Cererem penuria adegit edendi,
Et violare manu maliſque audacibus orbem

Fatalis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Fatalis cruſti, patulis nec parcere quadris ;
Heus! etiam menſas conſumimus ? inquit Iulus.
Nec plura alludens. ea vox audita laborum
Prima tulit finem, primamque loquentis ob ore
Eripuit pater, ac ſtupefactus numine preſſit.
Continuo, Salve, fatis mihi debita Tellus ,
Voſque, ait, ô fidi Trojæ, ſalvete, Penates.
Hic domus, hæc patria eſt. genitor mihi talia, namque
(Nunc repeto) Anchiſes fatorum arcana reliquit :
Cum te, gnate, fames ignota ad litora vectum
Accisis coget dapibus conſumere menſas ,
Tum ſperare domos defeſſus , ibique memento
Prima locare manu molirique aggere tecta.
Hæc erat illa fames ; hæc nos ſuprema manebat
Exitiis poſitura modum.
Quare agite, & primo læti cum lumine ſolis ,
Quæ loca , quive habeant homines , ubi mœnia gentis ,
Veſtigemus, & à portu diverſa petamus.
Nunc pateras libate Jovi , precibuſque vocate
Anchiſen genitorem, & vina reponite menſis.
Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo
Implicat, & Geniumque loci primamque deorum
Tellurem, Nymphaſque, & adhuc ignota precatur
Flumina : tum Noctem, noctiſque orientia ſigna ,
Idæumque Jovem, Phrygiamque ex ordine matrem,
Invocat, & duplices Cæloque Ereboque parentis.
Hic pater omnipotens ter cælo clarus ab alto
Intonuit : radiiſque ardentem lucis & auro
Ipſe manu quatiens oſtendit ab æthere nubem.
Diditur hic ſubito Trojana per agmina rumor ,
Adveniſſe diem, quo debita mœnia condant.
Certatim inſtaurant epulas, atque omine magno
Crateras læti ſtatuunt, & vina coronant.
Poſtera cum prima luſtrabat lampade terras
Orta dies ; urbem, & finis, & litora gentis
Diverſi explorant : hæc fontis ſtagna Numici ,
Hunc Tybrim fluvium , hic fortis habitare Latinos.
Tum ſatus Anchiſa, delectos ordine ab omni
Centum oratores auguſta ad mœnia regis
Ire jubet, ramis velatos Palladis omnes :
Dona-

Donaque ferre viro, pacemque expoſcere Teucris.
Haud mora: feſtinant juſſi, rapidiſque feruntur
Paſſibus. ipſe humili deſignat mœnia foſſa,
Moliturque locum; primaſque in litore ſedes,
Caſtrorum in morem, pinnis atque aggere cingit.
Jamque iter emenſi, turris, ac tecta Latinorum
Ardua cernebant juvenes, muroque ſubibant.
Ante urbem pueri, & primævo flore juventus,
Exercentur equis, domitantque in pulvere currus:
Aut acris tendunt arcus, aut lenta lacertis
Spicula contorquent, curſuque ictuque laceſſunt.
Cum prævectus equo longævi regis ad auris
Nuncius, ingentis ignota in veſte reportat
Adveniſſe viros. ille intra tecta vocari
Imperat, & ſolio medius conſedit avito.
Tectum auguſtum, ingens, centũ ſublime columnis,
Urbe fuit ſumma, Laurentis regia Pici,
Horrendum ſilvis & relligione parentum.
Hic ſceptra accipere, & primos attollere faſcis
Regibus omen erat: hoc illis curia templum,
Hæ ſacris ſedes epulis: hic ariete cæſo
Perpetuis ſoliti patres conſidere menſis.
Quin etiam veterum effigies ex ordine avorum
Antiqua è cedro; Italuſque, paterque Sabinus
Vitiſator, curvam ſervans ſub imagine falcem,
Saturnuſque ſenex, Janique bifrontis imago,
Veſtibulo adſtabant: aliique ab origine reges,
Martia qui ob patriam pugnando volnera paſſi.
Multaque præterea ſacris in poſtibus arma,
Captivi pendent currus, curvæque ſecures,
Et criſtæ capitum, & portarum ingentia clauſtra,
Spiculaque, clypeique, ereptaque roſtra carinis.
Ipſe Quirinali lituo parvaque ſedebat
Succinctus trabea, lævaque ancile gerebat
Picus equûm domitor: quẽ capta cupidine conjux,
Aurea percuſſum virga, verſumque venenis,
Fecit avem Circe, ſparſitque coloribus alas.
Tali intus templo divom patriaque Latinus
Sede ſedens Teucros ad ſeſe in tecta vocavit:
Atque hæc ingreſſis placido prior edidit ore:
Dicite Dardanidæ (neque enim neſcimus & urbem
Et genus, auditique advertitis æquore curſus)
Quid petitis? quæ cauſſa rates, aut cujus egentes

Litus ad Auſonium tot per vada cærula vexit?
Sive errore viæ, ſeu tempeſtatibus acti,
(Qualia multa mari nautæ patiuntur in alto)
Fluminis intraſtis ripas, portuque ſedetis;
Ne fugite hoſpitium, neve ignorate Latinos
Saturni gentem, haud vinclo nec legibus æquam,
Sponte ſua veteriſque dei ſe more tenentem.
Atque equidem memini (fama eſt obſcurior annis)
Auruncos ita ferre ſenes, his ortus ut agris
Dardanus, Idæas Phrygiæ penetravit ad urbis,
Threïciamq; Samũ, quæ nunc Samothracia fertur.
Hinc illum Corythi Tyrrhena ab ſede profectum.
Aurea nunc ſolio ſtellantis regia cœli
Accipit; & numerum divorum altaribus auget.
Dixerat. & dicta Ilioneus ſic voce ſecutus:
Rex, genus egregium Fauni, nec fluctibus actos
Atra ſubegit hiems veſtris ſuccedere terris,
Nec ſidus regione viæ lituſve fefellit.
Conſilio hanc omnes animiſque volentibus urbem
Afferimur pulſi regnis, quæ maxima quondam
Extremo veniens Sol aſpiciebat Olympo.
Ab Jove principium generis: Jove Dardana pubes
Gaudet avo. rex ipſe Jovis de gente ſuprema
Troïus Æneas tua nos ad limina miſit.
Quanta per Idæos ſævis effuſa Mycenis
Tempeſtas ierit campos; quibus actus uterque
Europæ atque Aſiæ fatis concurrerit orbis;
Audiit, & ſi quem tellus extrema refuſo
Submovet Oceano, & ſi quem extenta plagarum
Quatuor in medio dirimit plaga ſolis iniqui.
Diluvio ex illo tot vaſta per æquora vecti
Dîs ſedem exiguam patriis lituſque rogamus
Innocuum, & cunctis undamq; auramq; patentem.
Non erimus regno indecores: nec veſtra feretur
Fama levis, tantique aboleſcet gratia facti:
Nec Trojam Auſonios gremio excepiſſe pigebit.
Fata per Æneæ juro, dextramque potentem,
Sive fide, ſeu quis bello eſt expertus & armis;
Multi nos populi, multæ (ne temne, quod ultro
Præferimus manibus vittas ac verba precantum)
Et petiêre ſibi & voluêre adjungere gentes.
Sed nos fata deûm veſtras exquirere terras
Imperiis egêre ſuis. hinc Dardanus ortus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Huc repetit, juſſiſque ingentibus urguet Apollo
Tyrrhenum ad Thybrim, & fontis vada ſacra Numici.
Dat tibi præterea Fortunæ parva prioris
Munera, relliquias Troja ex ardente receptas.
Hoc pater Anchiſes auro libabat ad aras:
Hoc Priami geſtamen erat, cum jura vocatis
More daret populis; ſceptrumque, ſacerque tiaras,
Iliadumque labor veſtes.
Talibus Ilionei dictis defixa Latinus
Obtutu tenet ora, ſoloque immobilis hæret,
Intentos volvens oculos. nec purpura regem
Picta movet, nec ſceptra movent Priameïa tantum,
Quantum in connubio gnatæ thalamoque moratur:
Et veteris Fauni volvit ſub pectore ſortem.
Hunc illum fatis externa ab ſede profectum
Portendi generum, paribuſque in regna vocari
Auſpiciis: huic progeniem virtute futuram
Egregiam, & totum quæ viribus occupet orbem.
Tandem lætus ait: Dî noſtra incepta ſecundent,
Auguriumque ſuum. dabitur, Trojane, quod optas.
Munera nec ſperno. non vobis rege Latino
Divîtis uber agri Trojæve opulentia deerit.
Ipſe modo Æneas (noſtri ſi tanta cupido eſt,
Si jungi hoſpitio properat, ſociuſve vocari)
Adveniat; vultus neve exhorreſcat amicos:
Pars mihi pacis erit, dextram tetigiſſe tyranni.
Vos contra regi mea nunc mandata referte.
Eſt mihi gnata, viro gentis quam jungere noſtræ,
Non patrio ex adyto ſortes, non plurima cœlo
Monſtra ſinunt: generos externis affore ab oris,
Hoc Latio reſtare canunt, qui ſanguine noſtrum
Nomen in aſtra ferant. hunc illum poſcere fata
Et reor, &, ſi quid veri mens augurat, opto.
Hæc effatus, equos numero pater eligit omni.
Stabant ter centum nitidi in præſepibus altis.
Omnibus extemplo Teucris jubet ordine duci
Inſtratos oſtro alipedes pictiſque tapetis.
Aurea pectoribus demiſſa monilia pendent;
Tecti auro, fulvum mandunt ſub dentibus aurum.
Abſenti Æneæ currum geminoſque jugalis
Semine ab ætherio, ſpirantis naribus ignem,
Illorum de gente, patri quos Dædala Circe

Suppoſita de matre nothos furata creavit.
Talibus Æneadæ donis dictiſque Latini
Sublimes in equis redeunt, pacemque reportant.
Ecce autem Inachiis ſeſe referebat ab Argis
Sæva Jovis conjux, auraſque invecta tenebat:
Et lætum Ænean, claſſemque ex æthere longo
Dardaniam Siculo proſpexit ab uſque Pachyno.
Moliri jam tecta videt, jam fidere terræ:
Deſeruiſſe rates. ſtetit acri fixa dolore.
Tum quaſſans caput, hæc effundit pectore dicta:
Heu ſtirpem inviſam, & fatis contraria noſtris
Fata Phrygum! num Sigeïs occumbere campis,
Num capti potuere capi? num incenſa cremavit
Troja viros? medias acies, medioſque per ignis
Invenêre viam? at (credo) mea numina tandem
Feſſa jacent, odiis aut exſaturata quievi.
Quin etiam patria excuſſos infeſta per undas
Auſa ſequi, & profugis toto me opponere ponto.
Abſumtæ in Teucros vires cœlique mariſque.
Quid Syrtes, aut Scylla mihi, quid vaſta Charybdis
Profuit? optato conduntur Thybridis alveo,
Securi pelagi atque mei. Mars perdere gentem
Immanem Lapithûm valuit: conceſſit in iras
Ipſe deûm antiquam genitor Calydona Dianæ:
Quod ſcelus aut Lapithis tantum, aut Calydone merente?
Aſt ego magna Jovis conjux nil linquere inauſum
Quæ potui infelix, quæ memet in omnia verti,
Vincor ab Ænea. quod ſi mea numina non ſunt
Magna ſatis; dubitem haud equidem implorare quod uſquam eſt.
Flectere ſi nequeo ſuperos, Acheronta movebo.
Non dabitur regnis (eſto) prohibere Latinis,
Atque immota manet fatis Lavinia conjux.
At trahere, atque moras tantis licet addere rebus:
At licet amborum populos exſcindere regum.
Hac gener atque ſocer coëant mercede ſuorum.
Sanguine Trojano & Rutulo dotabere, virgo:
Et Bellona manet te pronuba. nec face tantum
Ciſſeïs prægnans ignis enixa jugalis:
Quin idem Veneri partus ſuus, & Paris alter,
Funeſtæque iterum recidiva in Pergama tædæ.
Hæc ubi dicta dedit, terras horrenda petivit
Luctif

uctificam Alecto Dirarum ab ſede ſororum
ferniſque ciet tenebris: cui triſtia bella,
ræque, inſidiæque, & crimina noxia cordi.
dit & ipſe pater Pluton, odere ſorores
artareæ monſtrum: tot ſeſe vertit in ora,
am ſævæ facies, tot pullulat atra colubris.
uam Juno his acuit verbis, ac talia fatur:
Hunc mihi da proprium, virgo ſata Nocte, laborē,
Hanc operam, ne noſter honos infractave cedat
ama loco: neu connubiis ambire Latinum
Æneadæ poſſint, Italoſve obſidere finis.
Tu potes unanimos armare in prœlia fratres,
Atque odiis verſare domos: tu verbera tectis
Funereaſque inferre faces: tibi nomina mile,
Mile nocendi artes. fœcundum concute pectus,
Disjice compoſitam pacem, ſere crimina belli:
Arma velit, poſcatque ſimul, rapiatque juventus.
Exin Gorgoneis Alecto infecta venenis
Principio Latium, & Laurentis tecta tyranni
Celſa petit, tacitumque obſedit limen Amatæ:
Quam ſuper adventu Teucrûm Turniq; Hymenæis
Femineæ ardentem curæque iræque coquebant.
Huic dea cæruleis unum de crinibus anguem
Conjicit, inque ſinum præcordia ad intima ſubdit:
Quo furibunda domū monſtro permiſceat omnem,
Ille inter veſtis & levia pectora lapſus
Volvitur attactu nullo, fallitque furentem,
Vipeream inſpirans animam. fit tortile collo
Aurum ingens coluber, fit longæ tænia vittæ,
Innectitque comas, & membris lubricus errat.
Ac dum prima lues udo ſublapſa veneno
Pertentat ſenſus, atque oſſibus implicat ignem;
Necdum animus toto percepit pectore flammam;
Mollius, & ſolito matrum de more, locuta eſt;
Multa ſuper gnâta lacrimans Phrygiiſque Hymenæis:
Exſulibuſne datur ducenda Lavinia Teucris,
O genitor? nec te miſeret gnatæque tuique?
Nec matris miſeret, quā primo aquilone relinquet
Perfidus alta petens abducta virgine prædo?
At non ſic Phrygius penetrat Lacedæmona paſtor.
Ledæamque Helenam Trojanas vexit ad arces
Quid tua ſancta fides, quid cura antiqua tuorum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Et conſanguineo toties data dextera Turno?
Si gener externa petitur de gente Latinis,
Idque ſedet, Faunique premunt te juſſa parentis;
Omnem equidem ſceptris terram quæ libera noſtris
Diſſidet externam reor, & ſic dicere divos.
Et Turno, ſi prima domus repetatur origo,
Inachus Acriſiuſque patres mediæque Mycenæ.
His ubi nequicquam dictis experta, Latinum
Contra ſtare videt, penituſque in viſcera lapſum
Serpentis furiale malum, totamque pererrat;
Tum vero infelix, ingentibus excita monſtris,
Immenſam ſine more furit lymphata per urbem:
Ceu quondam torto volitans ſub verbere turbo,
Quem pueri magno in gyro vacua atria circum
Intenti ludo exercent: ille actus habena
Curvatis fertur ſpatiis: ſtupet inſcia ſupra,
Impubeſque manus, mirata volubile buxum:
Dant animos plagæ. non curſu ſegnior illo
Per medias urbis agitur populoſque feroces.
Quin etiam in ſilvas, ſimulato numine Bacchi,
Majus adorta nefas, majoremque orſa furorem,
Evolat, & gnatam frondoſis montibus abdit;
Quo thalamum eripiat Teucris, tædaſque moretur:
Euœ Bacche, fremens, ſolum te virgine dignum
Vociferans. etenim mollis tibi ſumere thyrſos,
Te luſtrare choros, ſacrum tibi paſcere crinem.
Fama volat: Furiiſque accenſas pectore matres
Idem omnis ſimul ardor agit, nova quærere tecta.
Deſeruêre domos: ventis dant colla comaſque.
Aſt aliæ tremulis ululatibus æthera complent,
Pampineaſque gerunt incinctæ pellibus haſtas.
Ipſa inter medias flagrantem fervida pinum
Suſtinet, ac gnatæ Turnique canit Hymenæos,
Sanguineam torquens aciem; torvumque repente
Clamat: Io matres audite ubicumque Latinæ.
Si qua piis animis manet infelicis Amatæ
Gratia, ſi juris materni cura remordet;
Solvite crinalis vittas, capite Orgia mecum.
Talem inter ſilvas, inter deſerta ferarum,
Reginam Alecto ſtimulis agit undique Bacchi.
Poſtquam viſa ſatis primos acuiſſe furores,
Conſiliumque omnemque domum vertiſſe Latini;
Protinus hinc fuſcis triſtis dea tollitur alis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Audacis Rutuli ad muros : quam dicitur urbem
Acriſioneis Danaë fundaſſe colonis ,
Præcipiti delata noto. locus Ardea quondam
Dictus avis: & nunc magnum manet Ardea nomen.
Sed Fortuna fuit. tectis hic Turnus in altis
Jam mediam nigra carpebat nocte quietem.
Alecto torvam faciem & furialia membra
Exuit : in voltus ſeſe transformat anilis ,
Et frontem obſcœnam rugis arat. induit albos
Cum vitta crinis : tum ramum innectit olivæ.
Fit Chalybe Junonis anus templique ſacerdos ;
Et juveni ante oculos his ſe cum vocibus offert :
Turne, tot incaſſum fuſos patiêre labores ,
Et tua Dardaniis tranſſcribi ſceptra colonis ?
Rex tibi conjugium, & quæſitas ſanguine dotes
Abnegat ; externuſque in regnum quæritur hæres.
I nunc, ingratis offer te , irriſe, periclis :
Tyrrhenas, i, ſterne acies : tege pace Latinos.
Hæc adeo tibi me, placida cum nocte jaceres ,
Ipſa palam fari omnipotens Saturnia juſſit.
Quare age, & armari pubem portiſque moveri
Lætus in arma para, & Phrygios, qui flumine pul-
chro
Conſedêre, duces, pictaſque exure carinas.
Cæleſtum vis magna jubet. rex ipſe Latinus ,
Ni dare conjugium & dicto parere fatetur ,
Sentiat, & tandem Turnum experiatur in armis.
Hic juvenis vatem irridens. ſic orſa viciſſim
Ore refert : Claſſis invectas Thybridis alveo
Non (ut rere) meas effugit nuncius auris.
Ne tantos mihi finge metus : nec regia Juno
Immemor eſt noſtri.
Sed te victa ſitu verique effœta ſenectus ,
O mater, curis nequicquam exercet , & arma
Regum inter falſa vatem formidine ludit.
Cura tibi, divûm effigies & templa tueri :
Bella viri pacemque gerant, quis bella gerenda.
Talibus Alecto dictis exarſit in iras.
At juveni oranti ſubitos tremor occupat artus :
Deriguere oculi : tot Erinnys ſibilat hydris ,
Tantaque ſe facies aperit : tum flammea torquens
Lumina, cunctantem & quærentem dicere plura
Reppulit, & geminos erexit crinibus angues ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Verberaque inſonuit, rabidoque hæc addidit ore:
En ego victa ſitu, quam veri effœta ſenectus
Arma inter regum falſa formidine ludit,
(Reſpice ad hæc) adſum Dirarum ab ſede ſororum:
Bella manu lethumque gero.
Sic effata facem juveni conjecit, & atro
Lumine fumantis fixit ſub pectore tædas.
Olli ſomnum ingens rumpit pavor: oſſaque & artus
Perfundit toto proruptus corpore ſudor.
Arma amens fremit; arma toro tectiſque requirit.
Sævit amor ferri, & ſcelerata inſania belli:
Ira ſuper. magno veluti cum flamma ſonore
Virgea ſuggeritur coſtis undantis aëni,
Exſultantque æſtu latices; furit intus aquaï
Fumidus atque alte ſpumis exuberat amnis:
Nec jam ſe capit unda; volat vapor ater ad auras.
Ergo iter ad regem polluta pace Latinum
Indicit primis juvenum, & jubet arma parari,
Tutari Italiam, detrudere finibus hoſtem:
Se ſatis ambobus Teucriſque venire Latiniſque.
Hæc ubi dicta dedit, divoſque in vota vocavit;
Certatim ſeſe Rutuli exhortantur in arma.
Hunc decus egregium formæ movet atq; juventæ;
Hunc atavi reges, hunc claris dextera factis.
Dum Turnus Rutulos animis audacibus implet,
Alecto in Teucros Stygiis ſe concitat alis;
Arte nova ſpeculata locum, quo litore pulcher
Inſidiis curſuque feras agitabat Iulus.
Hic ſubitam canibus rabiem Cocytia virgo
Objicit, & noto naris contingit odore,
Ut cervum ardentes agerent: quæ prima laborum
Cauſſa fuit, belloque animos accendit agreſtis.
Cervus erat forma præſtanti & cornibus ingens,
Tyrrhidæ pueri quem matris ab ubere raptum
Nutribant, Tyrrhuſque pater, cui regia parent
Armenta, & lati cuſtodia credita campi.
Aſſuetum imperiis ſoror omni Silvia cura
Mollibus intexens ornabat cornua ſertis,
Pectebatque ferum, puroque in fonte lavabat.
Illa, manum patiens, menſæque aſſuetus herili,
Errabat ſilvis; rurſuſque ad limina nota
Ipſe domum ſera quamvis ſe nocte ferebat.
Hanc procul errantem rabidæ venantis Iuli

Com-

Commovêre canes: fluvio cum forte ſecundo
Defflueret, ripaque æſtus viridante levaret.
Ipſe etiam, eximiæ laudis ſuccenſus amore,
Aſcanius curvo direxit ſpicula cornu:
Nec dextræ erranti deus abfuit; actaque multo
Perque uterum ſonitu perque ilia venit arundo.
Saucius at quadrupes nota intra tecta refugit,
Succeſſitque gemens ſtabulis, queſtuque cruentus
Atque imploranti ſimilis tectum omne replevit.
Silvia prima ſoror, palmis percuſſa lacertos,
Auxilium vocat, & duros conclamat agreſtis.
Olli (peſtis enim tacitis latet aſpera ſilvis)
Improviſi adſunt: hic torre armatus obuſto,
Stipitis hic gravidi nodis. quod cuique repertum
Rimanti, telum ira facit. vocat agmina Tyrrhus,
Quadrifidam quercum cuneis ut forte coactis
Scindebat rapta ſpirans immane ſecuri.
At ſæva è ſpeculis tempus dea nacta nocendi
Ardua tecta petit ſtabuli; & de culmine ſummo
Paſtorale canit ſignum, cornuque recurvo
Tartaream intendit vocem: qua protinus omne
Contremuit nemus, & ſilvæ intonuere profundæ.
Audiit & Triviæ longe lacus, audiit amnis
Sulfurea Nar albus aqua, fonteſque Velini:
Et trepidæ matres preſſêre ad pectora gnatos.
Tum vero ad vocem celeres, qua buccina ſignum
Dira dedit, raptis concurrunt undique telis
Indomiti agricolæ: necnon & Troïa pubes
Aſcanio auxilium caſtris effundit apertis
Direxêre acies. non jam certamine agreſti,
Stipitibus duris agitur ſudibuſve præuſtis;
Sed ferro ancipiti decernunt, atraque late
Horreſcit ſtrictis ſeges enſibus, æraque fulgent
Sole laceſſita, & lucem ſub nubila jactant:
Fluctus uti primo cœpit cum albeſcere vento,
Paullatim ſeſe tollit mare, & altius undas
Erigit, inde imo conſurgit ad æthera fundo.
Hic juvenis primam ante aciem ſtridente ſagitta,
Gnatorum Tyrrhi fuerat qui maximus, Almon
Sternitur. hæſit enim ſub gutture volnus, & udæ
Vocis iter tenuemque incluſit ſanguine vitam.
Corpora multa virûm circa: ſeniorque Galeſus,
Dum paci medium ſe offert; juſtiſſimus unus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Qui fuit, Auſoniiſque olim ditiſſimus arvis:
Quinque greges illi balantum, quina redibant
Armenta, & terram centum vertebat aratris.
Atque ea per campos æquo dum Marte geruntur,
Promiſſi dea facta potens, ubi ſanguine bellum
Imbuit, & primæ commiſit funera pugnæ,
Deſerit Heſperiam, & cœli convexa per auras
Junonem victrix affatur voce ſuperba:
En perfecta tibi bello diſcordia triſti.
Dic, in amicitiam coëant, & fœdera jungant:
Quandoquidem Auſonio reſperſi ſanguine Teucros.
Hoc etiam his addam, tua ſi mihi certa voluntas,
Finitimas in bella feram rumoribus urbis,
Accendamque animos inſani Martis amore:
Undiq; ut auxilio veniant. ſpargam arma per agros.
Tum contra Juno: Terrorum ac fraudis abunde eſt.
Stant belli cauſſæ: pugnatur cominus armis.
Quæ fors prima dedit, ſanguis novus imbuit arma.
Talia connubia & talis celebrent Hymenæos
Egregium Veneris genus, & rex ipſe Latinus:
Te ſuper ætherias errare licentius auras,
Haud pater ille velit ſummi regnator Olympi.
Cede locis. ego, ſi qua ſuper Fortuna laborum eſt,
Ipſa regam. talis dederat Saturnia voces.
Illa autem attollit ſtridentis anguibus alas,
Cocytique petit ſedem, ſupera ardua linquens.
Eſt locus Italiæ medio ſub montibus altis
Nobilis, & fama multis memoratus in oris,
Ampſancti valles. denſis hunc frondibus atrum
Urguet utrimque latus nemoris, medioque fragoſus
Dat ſonitum ſaxis & torto vortice torrens.
Hic ſpecus horrendum & ſævi ſpiracula Ditis
Monſtrantur, ruptoque ingens Acheronte vorago
Peſtiferas aperit faucis: quis condita Erinnys,
Inviſum numen, terras cœlumque levabat.
Nec minus interea extremam Saturnia bello
Imponit regina manum. ruit omnis in urbem
Paſtorum ex acie numerus, cæſoſque reportant,
Almonem puerum fœdatique ora Galeſi:
Implorantque deos, obteſtanturque Latinum.
Turnus adeſt, medioque in crimine cædis & ignis
Terrorem ingeminat: Teucros in regna vocari,
Stirpem admiſceri Phrygiam; ſe limine pelli.

Tum

Tum quorum attonitæ Baccho nemora avia matres
Inſultant thiaſis, (neque enim leve nomen Amatæ)
Undique collecti coëunt, Martemque fatigant.
Ilicet infandum cuncti contra omina bellum,
Contra fata deûm perverſo numine poſcunt.
Certatim regis circumſtant tecta Latini.
Ille, velut pelagi rupes immota, reſiſtit:
Ut pelagi rupes, magno veniente fragore,
Quæ ſeſe, multis circum latrantibus undis,
Mole tenet: ſcopuli nequicquam & ſpumea circum
Saxa fremunt,laterique illiſa refunditur alga.
Verum ubi nulla datur cæcum exſuperare poteſtas
Conſilium, & ſævæ nutu Junonis eunt res;
Multa deos auraſque pater teſtatur inanis,
Frangimur heu fatis, inquit, ferimurque procella.
Ipſi has ſacrilego pendetis ſanguine pœnas,
O miſeri. te, Turne, nefas, te triſte manebit
Supplicium; votiſque deos venerabere ſeris.
Nam mihi parta quies, omniſque in limine portus:
Funere felici ſpolior. nec plura locutus
Sepſit ſe tectis, rerumque reliquit habenas.
Mos erat Heſperio in Latio, quem protinus urbes
Albanæ coluère ſacrum, nunc maxima rerum
Roma colit,cum prima movent in prœlia Martem,
Sive Getis inferre manu lacrimabile bellum,
Hyrcaniſve Arabiſve parant, ſeu tendere ad Indos,
Auroramque ſequi, Parthoſque repoſcere ſigna.
Sunt geminæ belli portæ (ſic nomine dicunt)
Relligione ſacræ, & ſævi formidine Martis:
Centum ærei claudunt vectes æternaque ferri
Robora: nec cuſtos abſiſtit limine Janus.
Has, ubi certa ſedet patribus ſententia pugnæ,
Ipſe Quirinali trabea cinctuque Gabino
Inſignis reſerat ſtridentia limina Conſul;
Ipſe vocat pugnas: ſequitur tum cætera pubes;
Æreaque aſſenſu conſpirant cornua rauco.
Hoc & tum Æneadis indicere bella Latinus
More jubebatur, triſtiſque recludere portas.
Abſtinuit tactu pater, averſuſque refugit
Fœda miniſteria, & cæcis ſe condidit umbris.
Tum regina deûm cœlo delapſa morantis
Impulit ipſa manu portas, & cardine verſo
Belli ferratos rupit Saturnia poſtes,

Ardet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Ardet inexcîta Auſonia, atque immobilis ante.
Pars pedes ire parat campis ; pars arduus altis
Pulverulentus equis furit : omnes arma requirunt.
Pars levis clypeos, & ſpicula lucida tergent
Arvina pingui, ſubiguntque in cote ſecuris :
Signaque ferre juvat, ſonituſque audire tubarum.
Quinque adeo magnæ poſitis incudibus urbes
Tela novant, Atina potens, Tiburque ſuperbum ,
Ardea, Cruſtumerique, & turrigeræ Antemnæ.
Tegmina tuta cavant capitum, flectuntque ſalignas
Umbonum cratis : alii thoracas aënos ,
Aut levis ocreas lento ducunt argento.
Vomeris huc & falcis honos, huc omnis aratri
Ceſſit amor : recoquunt patrios fornacibus enſis.
Claſſica jamque ſonant : it bello teſſera ſignum.
Hic galeam tectis trepidus rapit : ille frementis
Ad juga cogit equos; clypeumque,auroque trilicem
Loricam induitur ; fidoque accingitur enſe.
Pandite nunc Helicona, deæ, cantuſque movete ,
Qui bello exciti reges, quæ quemque ſecutæ
Complerint campos acies ; quibus Itala jam tum
Floruerit terra alma viris, quibus arſerit armis.
Et meminiſtis enim, divæ, & memorare poteſtis :
Ad nos vix tenuis famæ perlabitur aura.
Primus init bellum Tyrrhenis aſper ab oris
Contemtor divûm Mezentius, agminaque armat.
Filius huic juxta Lauſus, quo pulchrior alter
Non fuit, excepto Laurentis corpore Turni.
Lauſus equûm domitor, debellatorque ferarum ,
Ducit Agyllina nequicquam ex urbe ſecutos
Mille viros , dignus, patriis qui lætior eſſet
Imperiis, & cui pater haud Mezentius eſſet.
Poſt hos inſignem palma per gramina currum
Victoreſque oſtentat equos ſatus Hercule pulchro
Pulcher Aventinus : clypeoque inſigne paternum
Centũ angues, cinctamq; gerit ſerpentibus Hydrã :
Collis Aventini ſilva quem Rhea ſacerdos
Furtivum partu ſub luminis edidit oras ,
Mixta deo mulier, poſtquam Laurentia victor ,
Geryone exſtincto, Tirynthius attigit arva ,
Tyrrhenoque boves in flumine lavit Hiberas.
Pila manu, ſævoſque gerunt in bella dolones :
Et tereti pugnant mucrone veruque Sabello.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Ipſe pedes tegumen torquens immane leonis,
Terribili impexum ſæta cum dentibus albis
Indutus capiti, ſic regia tecta ſubibat
Horridus, Herculeoque humeros innexus amictu,
Tum gemini fratres Tiburtia mœnia linquunt,
Fratris Tiburti dictam cognomine gentem,
Catillusque, acerque Coras, Argiva juventus;
Et primam ante aciem denſa inter tela feruntur.
Ceu duo nubigenæ cum vertice montis ab alto
Deſcendunt Centauri; Homolen Othrynq; nivalem
Linquentes: curſu rapido dat euntibus ingens
Silva locum, & magno cedunt virgulta fragore.
Nec Præneſtinæ fundator defuit urbis,
Volcano genitum pecora inter agreſtia regem,
Inventumque focis omnis quem credidit ætas,
Cæculus. hunc legio late comitatur agreſtis:
Quique altum Præneſte viri, quique arva Gabinæ
Junonis, gelidumque Anienem, & roſcida rivis
Hernica ſaxa colunt; quos dives Anagnia paſcis,
Quos, Amaſene, pater. non illis omnibus arma,
Nec clypei curruſve ſonant. pars maxima glandes
Liventis plumbi ſpargit: pars ſpicula geſtat
Bina manu, fulvoſque lupi de pelle galeros
Tegmen habent capiti: veſtigia nuda ſiniſtri
Inſtituêre pedis; crudus tegit altera pero.
At Meſſapus equûm domitor Neptunia proles,
Quem neque fas igni cuiquam, nec ſternere ferro,
Jam pridem reſides populos deſuetaque bello
Agmina in arma vocat ſubito, ferrumque retractat,
Hi Feſcenninas acies, æquoſque Faliſcos,
Hi Soractis habent arces, Flaviniaque arva,
Et Cimini cum monte lacum, lucoſque Capenos.
Ibant æquati numero, regemque canebant:
Ceu quondam nivei liquida inter nubila cycni,
Cum ſeſe è paſtu referunt, & longa canoros
Dant per colla modos, ſonat amnis & Aſia longe
Pulſa palus.
Nec quiſquam æratas acies ex agmine tanto
Miſceri putet: aëriam ſed gurgite ab alto
Urgueri volucrum raucarum ad litora nubem.
Ecce, Sabinorum priſco de ſanguine magnum
Agmen agens Clauſus, magniq; ipſe agminis inſtar,
Claudia nunc à quo diffunditur & tribus & gens
Per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Per Latium, poſtquã in partem data Roma Sabinis,
Una ingens Amiterna cohors, priſcique Quirites,
Ereti manus omnis, oliviferæque Mutuſcæ:
Qui Nomentum urbem, qui roſea rura Velini,
Qui Tetricæ horrentis rupes: montemque Severum,
Caſperiamq; colunt, Foruloſq; & flumen Himellæ:
Qui Tiberim Fabarimque bibunt, quos frigida miſit
Nurſia, & Hortinæ claſſes, populique Latini:
Quoſque ſecans infauſtum interluit Allia nomen:
Quam multi Libyco volvuntur marmore fluctus,
Sævus ubi Orion hibernis conditur undis,
Vel cum ſole novo denſæ torrentur ariſtæ
Aut Hermi campo aut Lyciæ flaventibus arvis;
Scuta ſonant, pulſuque pedum tremit excita tellus.
Hinc Agamemnonius, Trojani nominis hoſtis,
Curru jungit Alæſus equos, Turnoque feroces
Mille rapit populos: vertunt felicia Baccho
Maſſica qui raſtris, & quos de collibus altis
Aurunci miſere patres, Sidicinaque juxta
Æquora, quique Cales linquunt, amniſque vadoſi
Accola Volturni, pariterque Saticulus aſper,
Oſcorumque manus. teretes ſunt aclydes illis
Tela: ſed hæc lento mos eſt aptare flagello.
Lævas cetra tegit; falcati cominus enſes.
Nec tu carminibus noſtris indictus abibis,
OEbale: quem generaſſe Telon Sebethide Nympha
Fertur, Teleboum Capreas cnm regna teneret
Jam ſenior: patriis ſed non & filius arvis
Contentus, late jam tum ditione premebat
Sarraſtis populos, & quæ rigat æquora Sarnus,
Quiq; Rufras Batulumq; tenent, atq; arva Celennæ,
Et quos maliferæ deſpectant mœnia Abellæ,
Teutonico ritu ſoliti torquere cateias:
Tegmina quis capitum raptus de ſubere cortex:
Æratæque micant peltæ, micat æreus enſis.
Et te montoſæ miſere in prœlia Nurſæ,
Ufens, inſignem fama & felicibus armis:
Horrida præcipue cui gens, aſſuetaque multo
Venatu nemorum, duris Æquicola glebis
Armati terram exercent, ſemperque recentis
Convectare juvat prædas, & vivere rapto.
Quin & Marruvia venit de gente ſacerdos,
Fronde ſuper galeam & felici comtus oliva

Archippi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Archippi regis miſſu fortiſſimus Umbro:
Vipereo generi & graviter ſpirantibus hydris
Spargere qui ſomnos cantuque manuque ſolebat,
Mulcebatque iras, & morſus arte levabat.
Sed non Dardaniæ medicari cuſpidis ictum
Evaluit; neque eum juvere in volnera cantus
Somniferi, & Marſis quæſitæ montibus herbæ.
Te nemus Anguitiæ, vitrea te Fucinus unda,
Te liquidi flevere lacus.
Ibat & Hippolyti proles pulcherrima bello
Virbius: inſignem quem mater Aricia miſit,
Eductum Egeriæ lucis, Hymettia circum
Litora, pinguis ubi & placabilis ara Dianæ.
Namque ferunt fama Hippolytum, poſtquam arte novercæ
Occiderit, patriaſque explerit ſanguine pœnas,
Turbatis diſtractus equis, ad ſidera rurſus
Ætheria & ſuperas cœli veniſſe ſub auras,
Pæoniis revocatum herbis & amore Dianæ.
Tum pater omnipotens, aliquem indignatus ab umbris
Mortalem infernis ad lumina ſurgere vitæ,
Ipſe repertorem medicinæ talis & artis
Fulmine Phœbigenam Stygias detruſit ad undas.
At Trivia Hippolytum ſecretis alma recondit
Sedibus, & nymphæ Egeriæ nemorique relegat:
Solus ubi in ſilvis Italis ignobilis ævum
Exigeret, verſoque ubi nomine Virbius eſſet.
Unde etiam templo Triviæ luciſque ſacratis
Cornipedes arcentur equi; quod litore currum,
Et juvenem monſtris pavidi effudere marinis.
Filius ardentis haud ſecius æquore campi
Exercebat equos, curruque in bella ruebat.
Ipſe inter primos præſtanti corpore Turnus
Vertitur arma tenens, & toto vertice ſupra eſt.
Cui triplici crinita juba galea alta Chimæram
Suſtinet, Ætnæos efflantem faucibus ignis.
Tam magis illa fremens, & triſtibus effera flammis,
Quam magis effuſo crudeſcunt ſanguine pugnæ.
At levem clypeum ſublatis cornibus Io
Auro inſignibat, jam ſetis obſita, jam bos,
Argumentum ingens, & cuſtos virginis Argus,
Cælataque amnem fundens pater Inachus urna.
Inſequitur nimbus peditum, clypeataque totis

Agmina

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Agmina denſantur campis, Argivaque pubes,
Auruncæque manus, Rutuli, veteresſque Sicani,
Et Sacranæ acies, & picti ſcuta Labici:
Qui ſaltus, Tiberine, tuos, ſacrumque Numici
Litus arant, Rutuloſque exercent vomere collis,
Circæumque jugum; quis Jupiter Anxurus arvis
Præſidet, & viridi gaudens Feronia luco:
Quo Saturæ jacet atra palus, gelidusque per imas
Quærit iter vallis, atque in mare conditur Ufens.
Hos ſuper advenit Volſca de gente Camilla,
Agmen agens equitum, & florentis ære catervas,
Bellatrix. non illa colo calathisve Minervæ
Femineas aſſueta manus, ſed prœlia virgo
Dura pati, curſuque pedum prævertere ventos:
Illa vel intactæ ſegetis per ſumma volaret
Gramina, nec teneras curſu læſiſſet ariſtas;
Vel mare per medium; fluctu ſuſpenſa tumenti,
Ferret iter, celeris nec tingeret æquore plantas.
Illam omnis tectis agriſque effuſa juventus,
Turbaque miratur matrum, & proſpectat euntem
Attonitis inhians animis. ut regius oſtro
Velet honos levis humeros, ut Fibula crinem
Auro internectat; Lyciam ut gerat ipſa pharetram,
Et paſtoralem præfixa cuſpide myrtum.

ÆNEIDOS LIB. VIII.

ARG. Turni Æneæque belli apparatus deſcribitur. ille ſibi finitimarum urbium, Diomediſque auxilia: hic Arcades Evandrumque regem cum filio Pallante adjungit.

UT belli ſignum Laurenti Turnus ab arce
Extulit, & rauco ſtrepuerunt cornua cantu,
Utque acris concuſſit equos, utque impulit arma;
Extemplo turbati animi: ſimul omne tumultu
Conjurat trepido Latium, ſævitque juventus
Effera. ductores primi Meſſapus & Ufens,
Contemtorque deûm Mezentius, undique cogunt
Auxilia, & latos vaſtant cultoribus agros.
Mittitur & magni Venulus Diomedis ad urbem,
Qui petat auxilium, & Latio conſiſtere Teucros,
Advectum Ænean claſſi, victoſque Penates
Inferre,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Inferre, & fatis regem ſe dicere poſci,
Edoceat, multaſque viro ſe adjungere gentis
Dardanio, & late Latio increbreſcere nomen.
Quid ſtruat his cœptis, quem, ſi Fortuna ſequatur,
Eventum pugnæ cupiat, manifeſtius ipſi,
Quam Turno regi, aut regi apparere Latino.
Talia per Latium: quæ Laomedontius heros
Cuncta videns magno curarum fluctuat æſtu:
Atq; animum nunc huc celerem, nunc dividit illuc,
In partiſque rapit varias, perque omnia verſat.
Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen aënis
Sole repercuſſum, aut radiantis imagine lunæ,
Omnia pervolitat late loca, jamque ſub auras
Erigitur, ſummique ferit laquearia tecti
Nox erat; & terras animalia feſſa per omnis
Alituum pecudumque genus ſopor altus habebat:
Cum pater in ripa gelidique ſub ætheris axe
Æneas triſti turbatus pectora bello
Procubuit, ſeramque dedit per membra quietem.
Huic deus ipſe loci fluvio Tyberinus amœno
Populeas inter ſenior ſe attollere frondis
Viſus. eum tenuis glauco velabat amictu
Carbaſus, & crinis umbroſa tegebat arundo.
Tum ſic affari, & curas his demere dictis:
O ſate gente deûm, Trojanam ex hoſtibus urbem
Qui revehis nobis, æternaque Pergama ſervas,
Exſpectate ſolo Laurenti arviſque Latinis;
Hic tibi certa domus, certi (ne abſiſte) Penates:
Neu belli terrere minis. tumor omnis & iræ
Conceſſere deûm.
Jamque tibi, ne vana putes hæc fingere ſomnum,
Litoreis ingens inventa ſub ilicibus ſus,
Triginta capitum fœtus enixa, jacebit;
Alba, ſolo recubans, albi circum ubera nati.
Hic locus urbis erit, requies ea certa laborum:
Ex quo ter denis urbem redeuntibus annis
Aſcanius clari condet cognominis Albam.
Haud incerta cano. nunc qua ratione, quod inſtat,
Expedias victor, paucis (adverte) docebo.
Arcades his oris, genus à Pallante profectum,
Qui regem Euandrum comites, qui ſigna ſecuti,
Delegêre locum, & poſuêre in montibus urbem
Pallantis proavi de nomine Pallanteum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Hi bellum aſſidue ducunt cum gente Latina:
Hos caſtris adhibe ſocios, & fœdera junge.
Ipſe ego te ripis & recto flumine ducam,
Adverſum remis ſuperes ſubvectus ut amnem.
Surge age, nate dea; primiſque cadentibus aſtris
Junoni fer rite preces, iramque minaſque
Supplicibus ſupera votis. mihi victor honorem
Perſolves. ego ſum, pleno quem flumine cernis
Stringentem ripas, & pinguia culta ſecantem,
Cæruleus Thybris, cœlo gratiſſimus amnis.
Hic mihi magna domus celſis caput urbibus exit.
Dixit, deinde lacu fluvius ſe condidit alto,
Ima petens. nox Ænean ſomnuſque reliquit.
Surgit, &, ætherii ſpectans orientia ſolis
Lumina, rite cavis undam de flumine palmis
Suſtulit, ac talis effudit ad æthera voces:
Nymphæ, Laurentes Nymphæ, genus amnibus unde eſt,
Tuque, ô Thybri, tuo genitor cum flumine ſancto,
Accipite Ænean, & tandem arcete periclis.
Quo te cumq; lacus miſerantem incommoda noſtra
Fonte tenet, quocumque ſolo pulcherrimus exis;
Sempor honore meo, ſemper celebrabere donis.
Corniger Heſperidum fluvius regnator aquarum,
Adſis ô tantum, & propius tua numina firmes.
Sic memorat, geminaſque legit de claſſe biremis,
Remigioque aptat: ſocios ſimul inſtruit armis.
Ecce autem ſubitũ atque oculis mirabile monſtrum,
Candida per ſilvam cum fœtu concolor albo,
Procubuit, viridique in litore conſpicitur ſus:
Quam pius Æneas tibi enim, tibi, maxima Juno,
Mactat ſacra ferens, & cum grege ſiſtit ad aram.
Thybris ea fluvium, quam longa eſt, nocte tumentẽ
Leniit, & tacita refluens ita ſubſtitit unda,
Mitis ut in morem ſtagni placidæque paludis
Sterneret æquor aquis, remo ut luctamen abeſſet.
Ergo iter inceptum celerant rumore ſecundo:
Labitur uncta vadis abies: mirantur & undæ,
Miratur nemus inſuetum fulgentia longe
Scuta virûm fluvio pictaſque innare carinas.
Olli remigio noctemque diemque fatigant,
Et longos ſuperant flexus, variiſque teguntur
Arboribus, viridiſque ſecant placido æquore ſilvas.
Sol

Sol medium cœli conſcenderat igneus orbem,
Cum muros, arcemque procul, ac rara domorum
Tecta vident; quæ nunc Romana potentia cœlo
Æquavit: tum res inopes Euandrus habebat.
Ocius advertunt proras, urbique propinquant.
Forte die ſolennem illo rex Arcas honorem
Amphitryoniadæ magno diviſque ferebat
Ante urbem in luco. Pallas huic filius una,
Una omnes juvenum primi, pauperque ſenatus
Thura dabant; tepiduſque cruor fumabat ad aras.
Ut celſas vidêre rates, atque inter opacum
Allabi nemus, & tacitis incumbere remis;
Terrentur viſu ſubito, cunctique relictis
Conſurgunt menſis. audax quos rumpere Pallas
Sacra vetat, raptoque volat telo obvius ipſe;
Et procul è tumulo, Juvenes, quæ cauſſa ſubegit
Ignotas tentare vias? quo tenditis? inquit.
Qui genus? unde domo? pacemne huc fertis, an arma?
Tum pater Æneas puppi ſic fatur ab alta,
Paciferæque manu ramum prætendit olivæ:
Trojugenas ac tela vides inimica Latinis;
Quos illi bello profugos egêre ſuperbo.
Euandrum petimus. ferte hæc, & dicite lectos
Dardaniæ veniſſe duces, ſocia arma rogantis.
Obſtupuit tanto percuſſus nomine Pallas:
Egredere ô, quicumque es, ait, coramque parentem
Adloquere, ac noſtris ſuccede Penatibus hoſpes.
Excepitque manu, dextramque amplexus inhæſit.
Progreſſi ſubeunt luco, fluviumque relinquunt.
Tum regem Æneas dictis affatur amicis:
Optume Grajugenûm, cui me Fortuna precari,
Et vitta comtos voluit prætendere ramos; (Arcas,
Non equidem extimui, Danaûm quod ductor, &
Quodq; ab ſtirpe fores geminis conjunctus Atridis:
Sed mea me virtus & ſancta oracula divom,
Cognatique patres, tua terris didita fama,
Conjunxere tibi, & fatis egêre volentem.
Dardanus Iliacæ primus pater urbis & auctor,
Electra (ut Graii perhibent) Atlantide cretus,
Advehitur Teucros: Electram maxumus Atlas
Edidit, ætherios humero qui ſuſtinet orbis.
Vobis Mercurius pater eſt, quem candida Maia
Cyllenæ gelido conceptum vertice fudit.

At Majam, auditis ſi quicquam credimus, Atlas,
Idem Atlas generat, cœli qui ſidera tollit.
Sic genus amborum ſcindit ſe ſanguine ab uno.
His fretus, non legatos, neque prima per artem
Tentamenta tui pepigi: me me ipſe, meumque
Objeci caput, & ſupplex ad limina veni.
Gens eadem, quæ te, crudeli Daunia bello
Inſequitur; nos ſi pellant, nihil abfore credunt,
Quin omnem Heſperiam penitus ſua ſub juga mittant:
Et mare, quod ſupra, teneant, quodque alluit infra.
Accipe daque fidem ſunt nobis fortia bello
Pectora, ſunt animi, & rebus ſpectata juventus.
Dixerat Æneas. ille os oculoſque loquentis
Jam dudum, & totum luſtrabat lumine corpus.
Tum ſic pauca refert: Ut te, fortiſſime Teucrûm,
Accipio agnoſcoque libens! ut verba parentis,
Et vocem Anchiſæ magni voltumque recordor!
Nam memini Heſiones viſentem regna ſororis
Laomedontiaden Priamum Salamina petentem,
Protinus Arcadiæ gelidos inviſere finis.
Tum mihi prima genas veſtibat flore Juventas;
Mirabarque duces Teucros, mirabar & ipſum
Laomedontiaden: ſed cunctis altior ibat
Anchiſes. mihi mens juvenali ardebat amore
Compellare virum, & dextræ conjungere dextram.
Acceſſi, & cupidus Phenei ſub mœnia duxi.
Ille mihi inſignem pharetram Lyciaſque ſagittas
Diſcedens, chlamydemque auro dedit intertextam,
Frenaque bina, meus quæ nunc habet, aurea, Pallas.
Ergo &, quã petitis, juncta eſt mihi fœdere dextra:
Et, lux cum primum terris ſe craſtrina reddet,
Auxilio lætos dimittam, opibuſque juvabo.
Interea ſacra hæc, quando huc veniſtis amici,
Annua, quæ differre nefas, celebrate faventes
Nobiſcum, & jam nunc ſociorum aſſueſcite menſis.
Hæc ubi dicta, dapes jubet & ſublata reponi
Pocula, gramineoque viros locat ipſe ſedili:
Præcipuumque toro & villoſi pelle leonis
Accipit Ænean, ſolioque invitat acerno.
Tum lecti juvenes certatim aræque ſacerdos
Viſcera toſta ferunt taurorum, onerantque caniſtris
Dona laboratæ Cereris, Bacchumque miniſtrant.

Veſci-

Veſcitur Æneas ſimul & Trojana juventus
Perpetui tergo bovis, & luſtralibus extis. (edendi,
Poſtquam exempta fames, & amor compreſſus
Rex Euandrus ait: Non hæc ſolennia nobis,
Has ex more dapes, hanc tanti numinis aram
Vana ſuperſtitio veterumque ignará deorum,
Impoſuit ſævis, hoſpes Trojane, periclis
Servati facimus, meritoſque novamus honores.
Jam primum ſaxis ſuſpenſam hanc áſpice rupem:
Disjectæ procul ut moles, deſertaque montis
Stat domus, & ſcopuli ingentem traxêre ruinam.
Hic ſpelunca fuit vaſto ſummota receſſu,
Semihominis Caci: facies quam dira tenebat
Solis inacceſſam radiis: ſemperque recenti
Cæde tepebat humus; foribuſque affixa ſuperbis
Ora virûm triſti pendebant pallida tabo.
Huic monſtro Volcanus erat pater: illius atros
Ore vomens ignis, magna ſe mole ferebat.
Attulit & nobis aliquando optantibus ætas
Auxilium adventumque dei. nam maxumus ultor,
Tergemini nece Geryonæ ſpoliiſque ſuperbus,
Alcides aderat, tauroſque hac victor agebat
Ingentis: vallemque boves amnemque tenebant.
At furiis Caci mens effera, ne quid inauſum
Aut intractatum ſceleriſve dolive fuiſſet,
Quatuor à ſtabulis præſtanti corpore tauros
Avertit, totidem forma ſuperante juvencas.
Atque hos, ne qua forent pedibus veſtigia rectis,
Cauda in ſpeluncam tractos, verſiſque viarum
Indiciis raptos ſaxo occultabat opaco.
Quærenti nulla ad ſpeluncam ſigna ferebant.
Interea, cum jam ſtabulis ſaturata moveret
Amphitryoniades armenta, abitumque pararet.
Diſceſſu mugire boves, atque omne querelis
Impleri nemus, & colles clamore relinqui.
Reddidit una boum vocem, vaſtoque ſub antro
Mugiit, & Caci ſpem cuſtodita fefellit.
Hic vero Alcidæ furiis exarſerat atro
Felle dolor: rapit arma manu, nodiſque gravatum
Robur; & aërii curſu petit ardua montis.
Tum primum noſtri Cacum videre timentem,
Turbatumque oculis. fugit ilicet ocior Euro,
Speluncamque petit: pedibus timor addidit alas.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Ut ſeſe incluſit, ruptiſque immane catenis
Dejecit ſaxum, ferro quod & arte paterna
Pendebat, fultoſque emuniit objice poſtes;
Ecce furens animis aderat Tirynthius, omnemque
Acceſſum luſtrans huc ora ferebat & illuc,
Dentibus infrendens. ter totum fervidus ira
Luſtrat Aventini montem: ter ſaxea tentat
Limina nequicquam: ter feſſus valle reſedit.
Stabat acuta ſilex, præciſis undique ſaxis
Speluncæ dorſo inſurgens, altiſſima viſu;
Dirarum nidis domus opportuna volucrum.
Hanc, ut prona jugo lævum incumbebat ad amnem,
Dexter in adverſum nitens concuſſit, & imis
Avolſam ſolvit radicibus: inde repente
Impulit. impulſu quo maximus inſonat æther:
Diſſultant ripæ, refluitque exterritus amnis.
At ſpecus, & Caci detecta apparuit ingens
Regia, & umbroſæ penitus patuêre cavernæ:
Non ſecus, ac ſi qua penitus vi terra dehiſcens
Infernas reſeret ſedes, & regna recludat
Pallida, dis inviſa; ſuperque immane barathrum
Cernatur, trepidentque immiſſo lumine Manes.
Ergo inſperata deprenſum in luce repente,
Incluſumque cavo ſaxo, atque inſueta rudentem
Deſuper Alcides telis premit, omniaque arma
Advocat, & ramis vaſtiſque molaribus inſtat.
Ille autem (neq; enim fuga jam ſuper ulla pericli eſt)
Faucibus ingentem fumum (mirabile dictu)
Evomit, involvitque domum caligine cæca,
Proſpectum eripiens oculis; glomeratque ſub antro
Fumiferam noctem commixtis igne tenebris.
Non tulit Alcides animis, ſeque ipſe per ignem
Præcipiti injecit ſaltu, qua plurimus undam
Fumus agit, nebulaque ingens ſpecus æſtuat atra.
Hic Cacum in tenebris incendia vana vomentem
Corripit in nodum complexus, & angit inhærens
Eliſos oculos & ſiccum ſanguine guttur.
Panditur extemplo foribus domus atra revolſis:
Abſtractæque boves abjuratæque rapinæ
Cœlo oſtenduntur, pedibuſque informe cadaver
Protrahitur. nequeunt expleri corda tuendo
Terribilis oculos; vultum, villoſaque ſætis
Pectora ſemiferi, atque extinctos faucibus ignis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Ex illo celebratus honos, lætique minores
Servavêre diem, primuſque Potitius auctor,
Et domus Herculei cuſtos Pinaria ſacri,
Hanc aram luco ſtatuit. quæ Maxima ſemper
Dicetur nobis, & erit quæ maxima ſemper.
Quare agite, ô juvenes, tantarum in munere laudum
Cingite fronde comas, & pocula porgite dextris,
Communemque vocate deum, & date vina volentes.
Dixerat: Herculea bicolor cum populus umbra
Velavitque comas, foliiſque innexa pependit:
Et ſacer implevit dextram ſcyphus. ocius omnes
In menſam læti libant, divoſque precantur.
Devexo interea propior fit veſper Olympo:
Jamque ſacerdotes primuſque Potitius ibant,
Pellibus in morem cincti, flammaſque ferebant.
Inſtaurant epulas, & menſæ grata ſecundæ
Dona ferunt, cumulantque oneratis lancibus aras.
Tum Salii ad cantus, incenſa altaria circum,
Populeis adſunt evincti tempora ramis.
Hic juvenum chorus, ille ſenum; qui carmine laudes
Herculeas & facta ferant: ut primæ novercæ
Monſtra manu, geminoſq; premens eliſerit anguis;
Ut bello egregias idem disjecerit urbis
Trojamque OEchaliamque: ut duros mille labores
Rege ſub Euryſtheo, fatis Junonis iniquæ,
Pertulerit. tu nubigenas, invicte, bimembris
Hylæumque Pholumque manu, tu Creſia mactas
Prodigia, & vaſtum Nemeæ ſub rupe leonem.
Te Stygii tremuêre lacus, te janitor Orci
Oſſa ſuper recubans antro ſemeſa cruento:
Nec te ullæ facies, non terruit ipſe Typhöeus
Arduus, arma tenens: non te rationis egentem
Lernæus turba capitum circumſtetit anguis.
Salve, vera Jovis proles, decus addite divis:
Et nos, & tua dexter adi pede ſacra ſecundo.
Talia carminibus celebrant: ſuper omnia Caci
Speluncam adjiciunt, ſpirantemque ignibus ipſum.
Conſonat omne nemus ſtrepitu, colleſque reſultant.
Exin ſe cuncti divinis rebus ad urbem
Perfectis referunt. ibat rex obſitus ævo,
Et comitem Ænean juxta gnatumque tenebat
Ingrediens, varioque viam ſermone levabat.
Miratur, faciliſque oculos fert omnia circum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Æneas, capiturque locis; & ſingula lætus
Exquiritque auditque virûm monumenta priorum.
Tum rex Euandrus, Romanæ conditor arcis:
Hæc nemora indigenæ Fauni Nymphæq; tenebant,
Genſque virûm truncis & duro robore nata:
Quis neque mos, neque cultus erat: nec jungere tauros,
Aut componere opes norant, aut parcere parto:
Sed rami, atque aſper victu venatus alebat.
Primus ab ætherio venit Saturnus Olympo,
Arma Jovis fugiens, & regnis exſul ademtis.
Is genus indocile ac diſperſum montibus altis
Compoſuit, legeſque dedit, Latiumque vocari
Maluit, his quoniam latuiſſet tutus in oris.
Aurea quæ perhibent, illo ſub rege fuere
Sæcula: ſic placida populos in pace regebat.
Deterior donec paullatim ac decolor ætas,
Et belli rabies, & amor ſucceſſit habendi.
Tum manus Auſonia, & gentes venêre Sicanæ;
Sæpius & nomen poſuit Saturnia tellus.
Tum reges, aſperque immani corpore Thybris;
A quo poſt Itali fluvium cognomine Thybrim
Diximus: amiſit verum vetus Albula nomen.
Me pulſum patria, pelagique extrema ſequentem,
Fortuna omnipotens & ineluctabile fatum
His poſuêre locis: matriſque egêre tremenda
Carmentis nymphæ monita, & deus auctor Apollo.
Vix ea dicta: dehinc progreſſus monſtrat & aram,
Et Carmentalem Romano nomine portam:
Quam memorant nymphæ priſcum Carmentis honorem,
Vatis fatidicæ: cecinit quæ prima futuros
Æneadas magnos, & nobile Pallanteum.
Hinc lucum ingentem, quem Romulus acer Aſylum
Rettulit, & gelida monſtrat ſub rupe Lupercal,
Parrhaſio dictum Panos de more Lycæi.
Necnon & ſacri monſtrat nemus Argileti,
Teſtaturque locum, & lethum docet hoſpitis Argi.
Hinc ad Tarpejam ſedem, & Capitolia ducit,
Aurea nunc, olim ſilveſtribus horrida dumis.
Jam tum relligio pavidos terrebat agreſtis
Dira loci: jam tum ſilvam ſaxumque tremebant.
Hoc nemus, hunc, inquit, frondoſo vertice collem
(Quis deus incertũ eſt) habitat deus: Arcades ipſum
Cre-

Credunt ſe vidiſſe Jovem, cum ſæpe nigrantem
Ægida concuteret dextra, nimboſque cieret.
Hæc duo præterea disjectis oppida muris,
Relliquias, veterumque vides monumenta virorum.
Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit arcem:
Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.
Talibus inter ſe dictis ad tecta ſubibant
Pauperis Euandri, paſſimque armenta videbant
Romanoque foro & lautis mugire Carinis.
Ut ventum ad ſedes, Hæc, inquit, limina victor
Alcides ſubiit; hæc illum regia cepit.
Aude, hoſpes, contemnere opes: & te quoq; dignum
Finge deo: rebuſque veni non aſper egenis.
Dixit, & anguſti ſubter faſtigia tecti
Ingentem Ænean duxit, ſtratiſque locavit
Effultum foliis & pelle Libyſtidis urſæ.
Nox ruit, & fuſcis tellurem amplectitur alis.
At Venus haud animo nequicquam exterrita mater,
Laurentumque minis & duro mota tumultu,
Volcanũ adloquitur, thalamoq; hæc conjugis aureo
Incipit, & dictis divinum adſpirat amorem:
Dum bello Argolici vaſtabant Pergama reges
Debita caſuraſque inimicis ignibus arces;
Non ullum auxilium miſeris, non arma rogavi
Artis opiſque tuæ: nec te, cariſſime conjux,
Incaſſumve tuos volui exercere labores:
Quamvis & Priami deberem plurima gnatis,
Et durum Æneæ fleviſſem ſæpe laborem.
Nunc Jovis imperiis Rutulorum conſtitit oris.
Ergo eadem ſupplex venio, & ſanctum mihi numen
Arma rogo genetrix gnato. te filia Nerei,
Te potuit lacrimis Tithonia flectere conjux.
Aſpice, qui coëant populi, quæ mœnia clauſis
Ferrum acuant portis in me excidiumq; meorum.
Dixerat: & niveis hinc atque hinc diva lacertis
Cunctantem amplexu molli fovet. ille repente
Accepit ſolitam flammam: notuſque medullas
Intravit calor, & labefacta per oſſa cucurrit.
Non ſecus atque olim, tonitru cum rupta coruſco
Ignea rima micans percurrit lumine nimbos.
Senſit læta dolis & formæ conſcia conjux.
Tum pater æterno fatur devinctus amore:
Quid cauſſas petis ex alto? fiducia ceſſit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Quo tibi, diva, mei? ſimilis ſi cura fuiſſet,
Tum quoque fas nobis Teucros armare fuiſſet.
Nec pater omnipotens Trojam, nec fata vetabant
Stare, decemq; alios Priamum ſupereſſe per annos
Et nunc ſi bellare paras, atque hæc tibi mens eſt;
Quicquid in arte mea poſſum promittere curæ,
Quod fieri ferro, liquidove poteſt electro,
Quantum ignes, animæque valent; abſiſte precando
Viribus indubitare tuis. ea verba locutus
Optatos dedit amplexus, placidumque petivit
Conjugis infuſus gremio per membra ſoporem.
Inde, ubi prima quies medio jam noctis abactæ
Curriculo expulerat ſomnum, cum femina primũ,
Cui tolerare colo vitam tenuique Minerva,
Impoſitum cinerem & ſopitos ſuſcitat ignis,
Noctem addens operi; famulaſque ad lumina longo
Exercet penſo; caſtum ut ſervare cubile
Conjugis, & poſſit parvos educere gnatos.
Haud ſecus ignipotens, nec tempore ſegnior illo
Mollibus è ſtratis opera ad fabrilia ſurgit.
Inſula Sicanium juxta latus Æoliamque
Erigitur Liparen fumantibus ardua ſaxis:
Quam ſubter ſpecus & Cyclopum exeſa caminis
Antra Ætnea tonant, validique incudibus ictus
Auditi referunt gemitum, ſtriduntque cavernis
Stricturæ Chalybum, & fornacibus ignis anhelat;
Volcani domus, & Volcania nomine tellus.
Hoc tunc ignipotens cœlo deſcendit ab alto.
Ferrum exercebant vaſto Cyclopes in antro,
Bronteſque, Steropeſque, & nudus membra Pyra-
His informatum manibus jam parte polita (cmon.
Fulmen erat; toto genitor quæ plurima cœlo
Dejicit in terras: pars imperfecta manebat.
Tris imbris torti radios, tris nubis aquoſæ
Addiderant; rutuli tris ignis & alitis auſtri.
Fulgores nunc terrificos, ſonitumque, metumque
Miſcebant operi, flammiſque ſequacibus iras.
Parte alia Marti currumque rotaſque volucris
Inſtabant; quibus ille viros, quibus excitat urbis:
Ægidaque horriferam, turbatæ Palladis arma,
Certatim ſquamis ſerpentum auroque poleibant,
Connexoſque anguis, ipſamque in pectore divæ
Gorgona defecto vertentem lumina collo.

Tollite

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Tollite cuncta, inquit, cœptoſque auferte labores,
Ætnæi Cyclopes; & huc advertite mentem.
Arma acri facienda viro. nunc viribus uſus,
Nunc manibus rapidis, omni nunc arte magiſtra.
Præcipitate moras. nec plura effatus. at illi
Ocius incubuêre omnes, pariterque laborem
Sortiti. fluit æs rivis, aurique metallum;
Volnificuſque chalybs vaſta fornace liqueſcit.
Ingentem clypeum informant, unum omnia contra
Tela Latinorum: ſeptenoſque orbibus orbis
Impediunt. alii ventoſis follibus auras
Accipiunt, redduntque: alii ſtridentia tingunt
Æra lacu. gemit impoſitis incudibus antrum.
Illi inter ſeſe multa vi brachia tollunt
In numerum, verſantque tenaci forcipe maſſam.
Hæc pater Æoliis properat dum Lemnius oris,
Euandrum ex humili tecto lux ſuſcitat alma,
Et matutini volucrum ſub culmina cantus.
Conſurgit ſenior, tunicaque inducitur artus,
Et Tyrrhena pedum circumdat vincula plantis.
Tum lateri atq; humeris Tegeæum ſubligat enſem,
Demiſſa ab læva pantheræ terga retorquens.
Nec non & gemini cuſtodes limine ab alto
Procedunt, greſſumque canes comitantur herilem.
Hoſpitis Æneæ ſedem & ſecreta petebat
Sermonum memor & promiſſi muneris heros.
Nec minus Æneas ſe matutinus agebat.
Filius huic Pallas, olli comes ibat Achates.
Congreſſi jungunt dextras, mediiſque reſidunt
Ædibus, & licito tandem ſermone fruuntur.
Rex prior hæc:
Maxime Teucrorum ductor, quo ſoſpite numquam
Res equidem Trojæ victas aut regna fatebor;
Nobis ad belli auxilium pro nomine tanto
Exiguæ vires. hinc Tuſco claudimur amni,
Hinc Rutulus premit,& murum circumſonat armis.
Sed tibi ego ingentis populos opulentaque regnis
Jungere caſtra paro: quam fors inopina ſalutem
Oſtentat. fatis huc te poſcentibus affers.
Haud procul hinc ſaxo incolitur fundata vetuſto
Urbis Agyllinæ ſedes: ubi Lydia quondam
Gens, bello præclara, jugis inſedit Etruſcis.
Hanc multos florentem annos rex deinde ſuperbo
Im-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Imperio & ſævis tenuit Mezentius armis.
Quid memorem infandas cædes; quid facta tyranni
Effera? di capiti ipſius generique reſervent.
Mortua quin etiam jungebat corpora vivis,
Componens manibuſque manus atque oribus ora,
Tormenti genus; & ſanie taboque fluentis
Complexu in miſero longa ſic morte necabat.
At feſſi tandem cives infanda furentem
Armati circumſiſtunt ipſumque domumque:
Obtruncant ſocios, ignem ad faſtigia jactant.
Ille inter cædes Rutulorum elapſus in agros
Confugere, & Turni defendier hoſpitis armis.
Ergo omnis furiis ſurrexit Etruria juſtis:
Regem ad ſupplicium præſenti Marte repoſcunt.
His ego te, Ænea, ductorem millibus addam.
Toto namque fremunt condenſæ litore puppes,
Signaque ferre jubent: retinet longævus haruſpex,
Fata canens, O Mæoniæ delecta juventus,
Flos veterum virtuſq; virûm, quos juſtus in hoſtem
Fert dolor, & merita accendit Mezentius ira;
Nulli fas Italo tantam ſubjungere gentem:
Externos optate duces tum Etruſca reſedit
Hoc acies campo monitis exterrita divûm.
Ipſe oratores ad me regnique coronam
Cum ſcepto miſit, mandatque inſignia Tarchon,
Succedam caſtris, Tyrrhenaque regna capeſſam.
Sed mihi tarda gelu ſæcliſque effœta ſenectus
Invidet imperium, ſeræque ad fortia vires.
Gnatum exhortarer, ni mixtus matre Sabella
Hinc partem patriæ traheret, tu, cujus & annis
Et generi fatum indulget, quem numina poſcunt,
Ingredere, ô Teucrûm atq; Italûm fortiſſime ductor.
Hunc tibi præterea ſpes & ſolatia noſtri
Pallanta adjungam. ſub te tolerare magiſtro
Militiam, & grave Martis opus, tua cernere facta
Aſſueſcat, primis & te miretur ab annis.
Arcadas huic equites bis centum robora pubis
Lecta dabo; totidemque ſuo tibi nomine Pallas.
Vix ea fatus erat: defixique ora tenebant
Æneas Anchiſiades & fidus Achates,
Multaque dura ſuo triſti cum corde putabant;
Ni ſignum cœlo Cytherea dediſſet aperto.
Namque improviſo vibratus ab æthere fulgor
Cum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Cum ſonitu venit, & ruere omnia viſa repente,
Tyrrhenuſque tubæ mugire per æthera clangor.
Suſpiciunt: iterum atque iterum fragor increpat ingens.
Arma inter nubem cœli in regione ſerena
Per ſudum rutilare vident, & pulſa tonare.
Obſtupuêre animis alii; ſed Troïus heros
Agnovit ſonitum, & divæ promiſſa parentis.
Tum memorat; Ne vero, hoſpes, ne quære profecto,
Quem caſum portenta ferant: ego poſcor Olympo.
Hoc ſignum cecinit miſſuram diva creatrix,
Si bellum ingrueret; Volcaniaque arma per auras
Laturam auxilio.
Heu, quantæ miſeris cædes Laurentibus inſtant!
Quas pœnas mihi, Turne, dabis! quam multa ſub undas
Scuta virûm, galeaſque, & fortia corpora volves,
Thybri pater! poſcant acies, & fœdera rumpant.
Hæc ubi dicta dedit; ſolio ſe tollit ab alto,
Et primum Herculeis ſopitas ignibus aras
Excitat, heſternumque Larem, parvoſque Penatis
Lætus adit, mactant lectas de more bidentis
Euandrus pariter, pariter Trojana juventus.
Poſt hinc ad navis graditur, ſocioſque reviſit:
Quorum de numero, qui ſeſe in bella ſequantur,
Præſtantis virtute legit: pars cætera prona
Fertur aqua, ſegniſque ſecundo defluit amni,
Nuncia ventura Aſcanio rerumque patriſque.
Dantur equi Teucris Tyrrhena petentibus arva;
Ducunt exſortem Æneæ; quem fulva leonis
Pellis obit totum, præfulgens unguibus aureis.
Fama volat parvam ſubito volgata per urbem,
Ocius ire equites Tyrrheni ad litora regis.
Vota metu duplicant matres, propiuſque periclo
It timor, & major Martis jam apparet imago.
Tum pater Euandrus dextram complexus euntis
Hæret inexpletum lacrimans, ac talia fatur:
O mihi præteritos referat ſi Jupiter annos!
Qualis eram, cum primam aciem Præneſte ſub ipſa
Stravi, ſcutorumque incendi victor acervos;
Et regem hac Herilum dextra ſub Tartara miſi:
Naſcenti cui tris animas Feronia mater
(Horrendum dictu) dederat, terna arma movenda;
Ter letho ſternendus erat: cui tunc tamen omnis

Abſtu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Abſtulit hæc animas dextra, & totidē exuit armis.
Non ego nunc dulci amplexu divellerer uſquam,
Gnato, tuo: neque finitimo Mezentius umquam,
Huic capiti inſultans, tot ferro ſæva dediſſet
Funera, tam multis viduaſſet civibus urbem.
At vos, ô ſuperi, & divom tu maxume rector
Jupiter, Arcadii quæſo miſereſcite regis,
Et patrias audite preces. ſi numina veſtra
Incolumen Pallanta mihi, ſi fata reſervant,
Si viſurus eum vivo, & venturus in unum;
Vitam oro: patior quemvis durare laborem.
Sin aliquem infandum caſum, Fortuna, minaris;
Nunc ô, nunc liceat crudelem abrumpere vitam,
Dum curæ ambiguæ, dum ſpes incerta futuri,
Dum te, care puer, mea ſera & ſola voluptas,
Complexu teneo: gravior ne nuncius auris
Volneret. hæc genitor digreſſu dicta ſupremo
Fundebat: famuli collapſum in tecta ferebant.
Jamque adeo exierat portis equitatus apertis:
Æneas inter primos, & fidus Achates:
Inde alii Trojæ proceres. ipſe agmine Pallas
In medio chlamyde & pictis conſpectus in armis.
Qualis, ubi Oceani perfuſus Lucifer unda,
Quem Venus ante alios aſtrorum diligit ignis,
Extulit os ſacrum cœlo, tenebraſque reſolvit.
Stant pavidæ in muris matres, oculiſque ſequuntur
Pulveream nubem, & fulgentis ære catervas.
Olli per dumos, qua proxima meta viarum,
Armati tendunt. it clamor, & agmine facto (pum.
Quadrupedante putrem ſonitu quatit ungula cam-
Eſt ingens gelidum lucus prope Cæritis amnem,
Relligione patrum late ſacer: undique colles
Incluſēre cavi, & nigra nemus abiete cingunt.
Silvano fama eſt veteres ſacraſſe Pelaſgos,
Arvorum pecoriſque deo, lucumque diemque
Qui primi finis aliquando habuēre Latinos. (bant
Haud procul hinc Tarcho & Tyrrheni tuta tene-
Caſtra locis, celſoque omnis de colle videri
Jam poterat legio, & latis tendebat in arvis.
Huc pater Æneas, & bello lecta juventus
Succedunt, feſſique & equos & corpora curant.
At Venus ætherios inter dea candida nimbos
Dona ferens aderat: gnatumque in valle reducta
Ut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

procul egelido ſecretum flumine vidit,
libus affata eſt dictis, ſeque obtulit ultro:
perfecta mei promiſſa conjugis arte
unera: ne mox aut Laurentis, gnate, ſuperbos,
ut acrem dubites in prœlia poſcere Turnum.
ixit, & amplexus gnati Cytherea petivit:
rma ſub adverſa poſuit radiantia quercu.
le deæ donis & tanto lætus honore
xpleri nequit, atque oculos per ſingula volvit,
iraturque, interque manus & brachia verſat
erribilem criſtis galeam flammaſque vomentem,
atiferumque enſem, loricam ex ære rigentem,
anguineam, ingentem: qualis, cum cærula nubes
olis inardeſcit radiis, longeque refulget.
'um levis ocreas electro auroque recocto,
Haſtamque, & clypei non enarrabile textum.
llic res Italas, Romanorumque triumphos,
Haud vatum ignarus venturique inſcius ævi
'ecerat ignipotens: illic genus omne futuræ
tirpis ab Aſcanio, pugnataque in ordine bella.
Fecerat & viridi fœtam Mavortis in antro
Procubuiſſe lupam: geminos huic ubera circum
Ludere pendentis pueros, & lambere matrem
Impavidos: illam tereti cervice reflexam
Mulcere alternos, & corpora fingere lingua.
Nec procul hinc Romā,& raptas ſine more Sabinas
Conſeſſu caveæ, magnis Circenſibus actis.
Addiderat, ſubitoque novum conſurgere bellum
Romulidis, Tatioque ſeni, Curibuſque ſeveris.
Poſt idem inter ſe poſito certamine reges
Armati Jovis ante aram, pateraſque tenentes
Stabant, & cæſa jungebant fœdera porca. (gæ
Haud procul inde, citæ Mettium in diverſa quadri-
Diſtulerant, (at tu dictis, Albane, maneres)
Raptabatque viri mendacis viſcera Tullus
Per ſilvam; & ſparſi rorabant ſanguine vepres.
Nec non Tarquinium ejectum Porſenna jubebat
Accipere, ingentique urbem obſidione premebat:
Æneadæ in ferrum pro libertate ruebant.
Illum indignanti ſimilem, ſimilemque minanti
Aſpiceres; pontem auderet quia vellere Cocles,
Et fluvium vinclis innaret Clœlia ruptis.
In ſummo cuſtos Tarpeiæ Manlius arcis

Stabat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Stabat pro templo, & Capitolia celſa tenebat,
Romuleoque recens horrebat regia culmo.
Atque hic auratis volitans argenteus anſer
Porticibus Gallos in limine adeſſe canebat:
Galli per dumos aderant, arcemque tenebant,
Defenſi tenebris & dono noctis opacæ.
Aurea cæſaries ollis, atque aurea veſtis.
Virgatis lucent ſagulis: tum lactea colla
Auro innectuntur. duo quiſque Alpina coruſcant
Gæſa manu, ſcutis protecti corpora longis.
Hic exſultantis Salios, nudoſque Lupercos,
Lanigeroſque apices, & lapſa ancilia cœlo
Extuderat: caſtæ ducebant ſacra per urbem
Pilentis matres in mollibus: hinc procul addit
Tartareas etiam ſedes, alta oſtia Ditis;
Et ſcelerum pœnas, & te, Catilina, minaci
Pendentem ſcopulo, Furiarumque ora trementem;
Secretoſque pios, his dantem jura Catonem.
Hæc inter tumidi late maris ibat imago
Aurea: ſed fluctu ſpumabant cærula cano:
Et circum argento clari delphines in orbem
Æquora verrebant caudis, æſtumque ſecabant.
In medio claſſis æratas Actia bella
Cernere erat: totumque inſtructo Marte videres
Fervere Leucaten, auroque effulgere fluctus.
Hinc Auguſtus agens Italos in prœlia Cæſar
Cum Patribus, Populoq; Penatibus, & magnis dîs,
Stans celſa in puppi: geminas cui tempora flammas
Læta vomunt, patriumque aperitur vertice ſidus.
Parte alia ventis & dîs Agrippa ſecundis,
Arduus, agmen agens: cui belli inſigne ſuperbum
Tempora navali fulgent roſtrata corona.
Hinc ope barbarica variiſque Antonius armis
Victor ab Auroræ populis & litore rubro
Ægyptum, vireſque Orientis, & ultima ſecum
Bactra vehit; ſequiturque (nefas) Ægyptia conjux.
Una omnes ruere, ac totum ſpumare reductis
Convolſum remis roſtriſque tridentibus æquor.
Alta petunt: pelago credas innare revolſas
Cycladas, aut montis concurrere montibus altos.
Tanta mole viri turritis puppibus inſtant.
Stuppea flamma manu, telique volatile ferrum
Spargitur, arva nova Neptunia cæde rubeſcunt.
Regina

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Regina in mediis patrio vocat agmina ſiſtro:
Necdum etiam geminos à tergo reſpicit anguis.
Omnigenûmque deûm monſtra, & latrator Anubis,
Contra Neptunũ,& Venerem,contraque Minervam
Tela tenent. ſævit medio in certamine Mavors
Cælatus ferro, triſteſque ex æthere Diræ;
Et ſciſſa gaudens vadit Diſcordia palla:
Quam cum ſanguineo ſequitur Bellona flagello.
Actius hæc cernens arcum intendebat Apollo
Deſuper: omnis eo terrore Ægyptus & Indi,
Omnis Arabs, omnes vertebant terga Sabæi:
Ipſa videbatur ventis regina vocatis
Vela dare, & laxos jam jamque immittere funis.
Illam inter cædes pallentem morte futura
Fecerat ignipotens undis & Iapyge ferri:
Contra autem magno mœrentem corpore Nilum,
Pandentemque ſinus & tota veſte vocantem
Cæruleum in gremium latebroſaq; flumina victos.
At Cæſar, triplici invectus Romana triumpho
Mœnia, dîs Italis votum immortale ſacrabat
Maxima tercentum totam delubra per urbem.
Lætitia ludiſque viæ plauſuque fremebant:
Omnibus in templis matrum chorus, omnibus aræ:
Ante aras terram cæſi ſtravêre juvenci.
Ipſe, ſedens niveo candentis limine Phœbi,
Dona recognoſcit populorum, aptatque ſuperbis
Poſtibus: incedunt victæ longo ordine gentes,
Quam variæ linguis, habitu tam veſtis & armis.
Hic Nomadũ genus, & diſcinctos Mulciber Afros,
Hic Lelegas, Caraſque, ſagittiferoſque Gelonos
Finxerat. Euphrates ibat jam mollior undis,
Extremique hominũ Morini, Rhenuſque bicornis;
Indomitique Dahæ, & pontem indignatus Araxes.
Talia, per clypeum Volcani, dona parentis
Miratur, rerumque ignarus imagine gaudet;
Attollens humero famamque & fata nepotum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

ÆNEIDOS LIB. IX.

ARG. *Turnus à Junone in Teucros inſtigatur. ille obſequitur, eorumque naves exurere conatur. Verum Jovis beneficio ſervantur, ac in totidem Nymphas marinas convertuntur. Niſus & Euryalus à Trojanis ad Æneam emiſſi confodiuntur. Turnus vi potitur caſtris; ſed ſtatim expellitur.*

Atque ea diverſa penitus dum parte geruntur,
Irim de cælo miſit Saturnia Juno
Audacem ad Turnum. luco tum forte parentis
Pilumni Turnus ſacrata valle ſedebat.
Ad quem ſic roſeo Thaumantias ore locuta eſt:
Turne, quod optanti divûm promittere nemo
Auderet, volvenda dies en attulit ultro.
Æneas, urbe & ſociis & claſſe relicta,
Sceptra Palatini ſedemque petit Euandri.
Nec ſatis: extremas Corythi penetravit ad urbis:
Lydorumque manum collectos armat agreſtis.
Quid dubitas? nunc tempus equos, nũc poſcere cur-
Rumpe moras omnis, & turbata arripe caſtra. (rus.
Dixit, & in cœlum paribus ſe ſuſtulit alis;
Ingentemque fuga ſecuit ſub nubibus arcum.
Agnovit juvenis, duplicisque ad ſidera palmas
Suſtulit, & tali fugientem eſt voce ſecutus:
Iri, decus cœli, quis te mihi nubibus actam
Detulit in terras? unde hæc tam clara repente
Tempeſtas? medium video diſcedere cœlum,
Palantiſque polo ſtellas. ſequor omina tanta,
Quiſquis in arma vocas. & ſic effatus ad undam
Proceſſit, ſummoque hauſit de gurgite lymphas,
Multa deos orans: oneravitque æthera votis.
Jamque omnis campis exercitus ibat apertis,
Dives equûm, dives pictaï veſtis & auri.
Meſſapus primas acies, poſtrema coërcent
Tyrrhidæ juvenes: medio dux agmine Turnus
[Vertitur arma tenens, & toto vertice ſupra eſt.]
Ceu ſeptem ſurgens ſedatis amnibus altus
Per tacitum Ganges, aut pingui flumine Nilus,
Cum refluit campis, & jam ſe condidit alveo.
Hic ſubitam nigro glomerari pulvere nubem
Proſpiciunt Teucri, ac tenebras inſurgere campis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Primus ab adverſa conclamat mole Caïcus:
Quis globus, ô cives, caligine volvitur atra?
Ferte citi ferrum, date tela, & ſcandite muros.
Hoſtis adeſt, eia. ingenti clamore per omnis
Condunt ſe Teucri portas, & mœnia complent:
Namque ita diſcedens præceperat optimus armis
Æneas: ſi qua interea Fortuna fuiſſet,
Neu ſtruere auderent aciem, neu credere campo:
Caſtra modo, & tutos ſervarent aggere muros.
Ergo, etſi conferre manum pudor iraque monſtrat,
Objiciunt portas tamen, & præcepta faceſſunt,
Armatique cavis exſpectant turribus hoſtem.
Turnus, ut ante volans tardum præceſſerat agmen,
Viginti lectis equitum comitatus, & urbi
Improviſus adeſt: maculis quem Thracius albis
Portat equus, criſtaque tegit galea aurea rubra.
Ecquis erit mecũ, ô juvenes, qui primus in hoſtem?
En, ait. & jaculum attorquens emittit in auras,
Principium pugnæ, & campo ſeſè arduus infert:
Clamore excipiunt ſocii, fremituque ſequuntur
Horriſono: Teucrûm mirantur inertia corda;
Non æquo dare ſe campo, non obvia ferre
Arma viros, ſed caſtra fovere. huc turbidus, atq; huc
Luſtrat equo muros, aditumque per avia quærit.
Ac veluti pleno lupus inſidiatus ovili,
Cum fremit ad caulas, ventos perpeſſus & imbris,
Nocte ſuper media; tuti ſub matribus agni
Balatum exercent: ille aſper & improbus ira
Sævit in abſentis: collecta fatigat edendi
Ex longo rabies, & ſiccæ ſanguine fauces.
Haud aliter Rutulo, muros & caſtra tuenti,
Igneſcunt iræ: duris dolor oſſibus ardet;
Qua tentet ratione aditus, & qua via clauſos
Excutiat Teucros vallo, atque effundat in æquor.
Claſſem, quæ lateri caſtrorum adjuncta latebat,
Aggeribus ſeptam circum & fluvialibus undis,
Invadit: ſocioſque incendia poſcit ovantis:
Atque manum pinu flagranti fervidus implet.
Tum vero incumbunt, urget præſentia Turni:
Atque omnis facibus pubes accingitur atris.
Diripuêre focos: piceum fert fumida lumen
Tæda, & commixtam Volcanus ad aſtra favillam.
Quis deus, ô Muſæ, tam ſæva incendia Teucris.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Avertit? tantos ratibus quis depulit ignis?
Dicite priſca fides facto, ſed fama perennis.
Tempore quo primum Phrygia formabat in Ida
Æneas claſſem, & pelagi petere alta parabat;
Ipſa deûm fertur genetrix Berecyntia magnum
Vocibus his affata Jovem: Da, gnate, petenti;
Quod tua cura parens domito te poſcit Olympo.
Pinea ſilva mihi, multos dilecta per annos,
Lucus in arce fuit ſumma, quo ſacra ferebant,
Nigranti picea trabibuſque obſcurus acernis:
Has ego Dardanio juveni, cum claſſis egeret,
Læta dedi: nunc ſollicitam timor anxius angit.
Solve metus, atq; hoc precibus ſine poſſe parentem;
Neu curſu quaſſatæ ullo, neu turbine venti
Vincantur: proſit, noſtris in montibus ortas.
Filius huic contra, torquet qui ſidera mundi:
O genetrix, quo fata vocas? aut quid petis iſtis?
Mortaline manu factæ immortale carinæ
Fas habeant? certuſque incerta pericula luſtret
Æneas? cui tanta deo permiſſa poteſtas?
Immo, ubi defunctæ finem portuſque tenebunt
Auſonios, olim quæcunque evaſerit undis,
Dardaniumque ducem Laurentia vexerit arva,
Mortalem eripiam formam, magnique jubebo
Æquoris eſſe deas: qualis Nereïa Doto,
Et Galatea ſecant ſpumantem pectore pontum.
Dixerat: idque ratum Stygii per flumina fratris,
Per pice torrentis atraque voragine ripas
Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.
Ergo aderat promiſſa dies, & tempora Parcæ
Debita complerant, cum Turni injuria matrem
Admonuit ratibus ſacris depellere tædas.
Hic primum nova lux oculis offulſit, & ingens
Viſus ab Aurora cœlum tranſcurrere nimbus,
Idæique chori: tum vox horrenda per auras
Excidit, & Troum Rutulorumq; agmina complet:
Ne trepidate meas, Teucri, defendere navis,
Neve armate manus: maria ante exurere Turno
Quam ſacras dabitur pinus. vos ite ſolutæ,
Ite, deæ pelagi; genetrix jubet. & ſua quæque
Continuo puppes abrumpunt vincula ripis,
Delphinumque modo demerſis æquora roſtris
Ima petunt: hinc virgineæ (mirabile monſtrum)
[Quo

[Quot prius æratæ ſteterant ad litora proræ,]
Reddunt ſe totidem facies, pontoque feruntur.
Obſtupuere animis Rutuli: conterritus ipſe
Turbatis Meſſapus equis: cunctatur & amnis
Rauca ſonans, revocatque pedem Tiberinus ab alto.
At non audaci Turno fiducia ceſſit:
Ultro animos tollit dictis, atque increpat ultro:
Trojanos hæc monſtra petunt: his Jupiter ipſe
Auxilium ſolitum eripuit: non tela, nec ignes
Exſpectant Rutulos. ergo maria invia Teucris,
Nec ſpes ulla fugæ: rerum pars altera ademta eſt:
Terra autem in noſtris manibus: tot milia gentis
Arma ferunt Italæ. nil me fatalia terrent,
Si qua Phryges præ ſe jactant, reſponſa deorum.
Sat fatis Venerique datum; tetigere quod arva
Fertilis Auſoniæ Troës. ſunt & mea contra
Fata mihi, ferro ſceleratam exſcindere gentem,
Conjuge prærepta: nec ſolos tangit Atridas
Iſte dolor, ſoliſque licet capere arma Mycenis.
Sed periiſſe ſemel ſatis eſt. peccare fuiſſet
Ante ſatis; penitus modo non genus omne peroſos
Femineum: quibus hæc medii fiducia valli,
Foſſarumque moræ, lethi diſcrimina parva,
Dant animos. at non viderunt mœnia Trojæ
Neptuni fabricata manu conſidere in ignis?
Sed vos, ô lecti, ferro quis ſcindere vallum
Apparat, & mecum invadit trepidantia caſtra?
Non armis mihi Volcani, non mile carinis
Eſt opus in Teucros. addant ſe protinus omnes
Etruſci ſocios: tenebras & inertia furta
Palladii, cæſi ſummæ cuſtodibus arcis,
Ne timeant; nec equi cæca condemur in alvo.
Luce palam certum eſt igni circumdare muros.
Haud ſibi cum Danais rem faxo & pube Pelaſga
Eſſe putent, decimum quos diſtulit Hector in annũ.
Nunc adeo, melior quoniam pars acta diei,
Quod ſupereſt, læti bene geſtis corpora rebus
Procurate, viri; & pugnam ſperate parari.
Interea vigilum excubiis obſidere portas
Cura datur Meſſapo, & mœnia cingere flammis.
Bis ſeptem, Rutulo muros qui milite ſervent,
Delecti: aſt illos centeni quemque ſequuntur,
Purpurei criſtis juvenes auroque coruſci,

Diſcurrunt: variantque vices, fuſique per herbam
Indulgent vino, & vertunt crateras aënos.
Collucent ignes: noctem cuſtodia ducit
Inſomnem ludo.
Hæc ſuper è vallo proſpectant Troës, & armis
Alta tenent: nec non trepidi formidine portas
Explorant, pontiſque & propugnacula jungunt:
Tela gerunt. inſtant Mneſtheus acerque Sereſtus:
Quos pater Æneas, ſi quando adverſa vocarent,
Rectores juvenum & rerum dedit eſſe magiſtros.
Omnis per muros legio, ſortita periclum,
Excubat, exercetq; vices, quod cuiq; tuendum eſt.
Niſus erat portæ cuſtos, acerrimus armis,
Hyrtacides; comitem Æneæ quem miſerat Ida
Venatrix, jaculo celerem, leviburque ſagittis:
Et juxta comes Euryalus, quo pulchrior alter
Non fuit Æneadum, Trojana neque induit arma;
Ora puer prima ſignans intonſa juventa.
His amor unus erat, pariterque in bella ruebant:
Tum quoque communi portam ſtatione tenebant.
Niſus ait, Dîne hunc ardorem mentibus addunt,
Euryale? an ſua cuique deus ſit dira cupido?
Aut pugnam, aut aliquid jam dudũ invadere magnũ
Mens agitat mihi; nec placida contenta quiete eſt.
Cernis, quæ Rutulos habeat fiducia rerum.
Lumina rara micant: ſomno vinoque ſoluti
Procubuère: ſilent late loca. percipe porro,
Quid dubitem, & quæ nunc animo ſententia ſurgat.
Ænean acciri omnes populuſque patreſque
Expoſcunt; mittique viros, qui certa reportent.
Si tibi, quæ poſco, promittunt, (nam mihi facti
Fama ſat eſt) tumulo videor reperire ſub illo
Poſſe viam ad muros & mœnia Pallantea.
Obſtupuit magno laudum percuſſus amore
Euryalus; ſimul his ardentem affatur amicum:
Mene igitur ſocium ſummis adjungere rebus,
Niſe, fugis? ſolum te in tanta pericula mittam?
Non ita me genitor bellis aſſuetus Opheltes
Argolicum terrorem inter Trojæque labores
Sublatum erudiit: nec tecum talia geſſi,
Magnanimum Ænean & fata extrema ſecutus.
Eſt hic, eſt animus lucis contemtor, & iſtum
Qui vita bene credat emi, quo tendis, honorem.
Niſus

Niſus ad hæc: Equidem de te nil tale verebar:
Nec fas: non. ita me referat tibi magnus ovantem
Jupiter, aut quicumque oculis hæc aſpicit æquis.
Sed ſi quis, quæ multa vides diſcrimine tali,
Si quis in adverſum rapiat caſuſve deuſve,
Te ſupereſſe velim: tua vita dignior ætas.
Sit, qui me raptum pugna, pretiove redemtum,
Mandet humo ſolita: aut, ſi qua id Fortuna vetabit,
Abſenti ferat inferias, decoretque ſepulcro:
Neu matri miſeræ tanti ſim cauſſa doloris:
Quæ te ſola, puer, multis è matribus auſa
Perſequitur, magni nec mœnia curat Aceſtæ.
Ille autem: Cauſſas nequicquam nectis inanis,
Nec mea jam mutata loco ſententia cedit.
Acceleremus, ait. vigiles ſimul excitat. illi
Succedunt, ſervantque vices: ſtatione relicta
Ipſe comes Niſo graditur, regemque requirunt.
Cetera per terras omnis animalia ſomno
Laxabant curas, & corda oblita laborum.
Ductores Teucrûm primi dilecta juventus
Conſilium ſummis regni de rebus habebant,
Quid facerent, quiſve Æneæ jam nuncius eſſet:
Stant longis adnixi haſtis, & ſcuta tenentes,
Caſtrorum & campi medio. tum Niſus & una
Euryalus confeſtim alacres admittier orant:
Rem magnam, pretiumq; moræ fore. primus Iulus
Accepit trepidos, ac Niſum dicere juſſit.
Tum ſic Hyrtacides: Audite ô mentibus æquis,
Æneadæ: neve hæc noſtris ſpectentur ab annis,
Quæ ferimus. Rutuli ſomno vinoque ſoluti.
Conticuêre. locum inſidiis conſpeximus ipſi,
Qui patet in bivio portæ, quæ proxima ponto.
Interrupti ignes, aterque ad ſidera fumus
Erigitur. ſi Fortuna permittitis uti;
Quæſitum Ænean ad mœnia Pallantea,
Mox hic cum ſpoliis, ingenti cæde peracta,
Adfore cernetis: nec nos via fallit euntis.
Vidimus obſcuris primam ſub vallibus urbem
Venatû aſſiduo, & totum cognovimus amnem.
Hic annis gravis atque animi maturus Alethes:
Di patrii, quorum ſemper ſub numine Troja eſt,
Non tamen omnino Teucros delere paratis,
Cum talis animos juvenum, & tam certa tuliſtis

Pectora. ſic memorans, humeros dextraſque tenebat
Amborum, & vultum lacrimis atque ora rigabat:
Quæ vobis, quæ digna, viri, pro laudibus iſtis,
Præmia poſſe rear ſolvi? pulcherrima primum
Di moreſque dabunt veſtri: tum cætera reddet
Actutum pius Æneas, atque integer ævi
Aſcanius, meriti tanti non immemor umquam.
Immo ego vos, cui ſola ſalus genitore reducto,
Excipit Aſcanius, per magnos, Niſe, Penatis,
Aſſaracique Larem, & canæ penetralia Veſtæ,
Obteſtor quæcumque mihi fortuna fideſque eſt,
In veſtris pono gremiis. revocate parentem,
Reddite conſpectum. nihil illo triſte recepto.
Bina dabo, argento perfecta atque aſpera ſignis,
Pocula; devicta genitor quæ cepit Ariſba:
Et tripodas geminos, auri duo magna talenta,
Cratera antiquum, quem dat Sidonia Dido.
Si vero capere Italiam, ſceptriſque potiri
Contigerit victori, & prædæ ducere ſortem:
Vidiſti, quo Turnus equo, quibus ibat in armis
Aureus: ipſum illum clypeum criſtaſque rubentis
Excipiam ſorti, jam nunc tua præmia, Niſe.
Præterea bis ſex genitor lectiſſima matrum
Corpora captivoſque dabit, ſuaque omnibus arma:
Inſuper his, campi quod rex habet ipſe Latinus.
Te vero, mea quem ſpatiis propioribus ætas
Inſequitur, venerande puer, jam pectore toto
Accipio, & comitem caſus complector in omnis.
Nulla meis ſine te quæretur gloria rebus:
Seu pacem, ſeu bella geram; tibi maxima rerum
Verborumque fides. Contra quem talia fatur
Euryalus: Me nulla dies tam fortibus auſis
Diſſimilem arguerit: tantum Fortuna ſecunda,
Aut adverſa cadat. ſed te ſuper omnia dona
Unum oro: genetrix Priami de gente vetuſta
Eſt mihi, quam miſeram tenuit non Ilia tellus
Mecum excedentem, non mœnia regis Aceſtæ.
Hanc ego nunc ignaram hujus quodcumque peric
Inque ſalutatam linquo; nox & tua teſtis (eſt,
Dextera, quod nequeam lacrimas perferre parenti
At tu, oro, ſolare inopem, & ſuccurre relictæ.
Hanc ſine me ſpem ferre tui: audentior ibo
In caſus omnis. percuſſa mente dederunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Dardanidæ lacrimas: ante omnis pulcher Iulus:
Atque animum patriæ ſtrinxit pietatis imago.
Tum ſic effatur:
Sponde digna tuis ingentibus omnia cœptis.
Namque erit iſta mihi genetrix, nomenque Creüſæ
Solum defuerit; nec partum gratia talem
Parva manet; caſus factum quicumque ſequentur.
Per caput hoc juro: per quod pater ante ſolebat:
Quæ tibi polliceor reduci rebuſque ſecundis,
Hæc eadem matrique tuæ generique manebunt.
Sic ait illacrimans: humero ſimul exuit enſem
Auratum, mira quem fecerat arte Lycaon
Cnoſſius, atque habilem vagina aptarat eburna.
Dat Niſo Mneſtheus pellem horrentiſque leonis
Exuvias: galeam fidus permutat Alethes.
Protinus armati incedunt: quos omnis euntis
Primorum manus ad portas juvenumque ſenumque
Proſequitur votis. nec non & pulcher Iulus,
Ante annos animumque gerens curamque virilem,
Multa patri portanda dabat mandata: ſed auræ
Omnia diſcerpunt, & nubibus irrita donant.
Egreſſi ſuperant foſſas, noctiſque per umbram
Caſtra inimica petunt, multis tamen ante futuri
Exitio. paſſim ſomno vinoque per herbam
Corpora fuſa vident, arrectos litore currus,
Inter lora rotaſque viros; ſimul arma jacere,
Vina ſimul. prior Hyrtacides ſic ore locutus:
Euryale, audendum dextra. nunc ipſa vocat res.
Hac iter eſt. tu, ne qua manus ſe attollere nobis
A tergo poſſit, cuſtodi, & conſule longe.
Hæc ego vaſta dabo, & lato te limite ducam.
Sic memorat, vocemque premit; ſimul enſe ſuperbũ
Rhamnetem aggreditur: qui forte tapetibus altis
Exſtructus toto proflabat pectore ſomnum;
Rex idem, & regi Turno gratiſſimus augur:
Sed non augurio potuit depellere peſtem.
Tris juxta famulos temere inter tela jacentis,
Armigerumque Remi premit, aurigamque, ſub ipſis
Nactus equis; ferroque ſecat pendentia colla.
Tum caput ipſi aufert domino, truncumq; relinquit
Sanguine ſingultantem: atro tepefacta cruore (que
Terra toriq; madent. nec non Lamyrumq; Lamum-
Et juvenem Serranum, illa qui plurima nocte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Luſerat, inſignis facie; multoque jacebat
Membra deo victus: felix, ſi protinus illum
Æquaſſet nocti ludum, in lucemque tuliſſet.
Impaſtus ceu plena leo per ovilia turbans
(Suadet enim veſana fames) manditque trahitque
Molle pecus, mutumque metu: fremit ore cruento.
Nec minor Euryali cædes incenſus & ipſe
Perfurit, ac multam in medio ſine nomine plebem
Fadumque Herbeſumque ſubit, Rhœtumque, A-
barimque,
Ignaros Rhœtum vigilantem, & cuncta videntem:
Sed magnum metuens ſe poſt cratera tegebat:
Pectore in adverſo totum cui cominus enſem
Condidit aſſurgenti, & multa morte recepit.
Purpureã vomit ille animam, & cũ ſanguine mixta
Vina refert moriens. hic furto fervidus inſtat.
Jamque ad Meſſapi ſocios tendebat, ubi ignem
Deficere extremum, & religatos rite videbat
Carpere gramen equos: breviter cum talia Niſus,
(Senſit enim nimia cæde atque cupidine ferri)
Abſiſtamus, ait: nam lux inimica propinquat.
Pœnarum exhauſtum ſatis eſt. via facta per hoſtes.
Multa virûm ſolido argento perfecta relinquunt
Armaque crateraſque ſimul, pulchroſque tapetas.
Euryalus phaleras Rhamnetis, & aurea bullis
Cingula, Tiburti Remulo ditiſſimus olim
Quæ mittit dona, hoſpitio cum jungeret abſens,
Cædicus: ille ſuo moriens dat habere nepoti.
Poſt mortem bello Rutuli prædaque potiti.
Hæc rapit, atq; humeris nequicquam fortibus aptat.
Tum galeam Meſſapi habilem criſtiſque decoram
Induit. excedunt caſtris, & tuta capeſſunt.
Interea præmiſſi equites ex urbe Latina,
Cætera dum legio campis inſtructa moratur,
Ibant, & Turno regi reſponſa ferebant,
Tercentum, ſcutati omnes, Volſcente magiſtro.
Jamque propinquabant caſtris, muroque ſubibant.
Cum procul hos lævo flectentis limite cernunt:
Et galea Euryalum ſubluſtri noctis in umbra
Prodidit immemorem, radiiſque adverſa refulſit.
Haud temere eſt viſũ, cõclamat ab agmine Volſcens:
State, viri. quæ cauſſa viæ? quive eſtis in armis?
Quove tenetis iter? Nihil illi tendere contra:
Sed

Sed celerare fugam in ſilvas, & fidere nocti.
Objiciunt equites ſeſe ad divortia nota
Hinc atque hinc, omnemque abitum cuſtode coro-
Silva fuit, late dumis atque ilice nigra (nant.
Horrida, quam denſi complerant undique ſentes:
Rara per occultos ducebat ſemita callis.
Euryalum tenebræ ramorum oneroſaque præda
Impediunt, fallique timor regione viarum.
Niſus abit: jamque imprudens evaſerat hoſtis,
Atque lacus; qui poſt Albæ de nomine dicti
Albani: tum rex ſtabula alta Latinus habebat.
Ut ſtetit, & fruſtra abſentem reſpexit amicum:
Euryale, infelix qua te regione reliqui? (vens
Quave ſequar? rurſus perplexum iter omne revol-
Fallacis ſilvæ, ſimul & veſtigia retro
Obſervata legit, dumiſque ſilentibus errat:
Audit equos, audit ſtrepitus, & ſigna ſequentum.
Nec longũ in medio tempus; cum clamor ad auris
Pervenit, ac videt Euryalũ: quem jam manus omnis
Fraude loci & noctis, ſubito turbante tumultu,
Oppreſſum rapit, & conantem plurima fruſtra.
Quid faciat? qua vi juvenem, quibus audeat armis
Eripere? an ſeſe medios moriturus in hoſtis
Inferat, & pulchram properet per vulnera mortem?
Ocius adducto torquens haſtile lacerto,
Suſpiciens altam Lunam, ſic voce precatur:
Tu, dea, tu præſens noſtro ſuccurre labori,
Aſtrorum decus & nemorum Latonia cuſtos;
Si qua tuis umquam pro me pater Hyrtacus aris
Dona tulit, ſi qua ipſe meis venatibus auxi,
Suſpendive tholo, aut ſacra ad faſtigia fixi;
Hunc ſine me turbare globũ, & rege tela per auras.
Dixerat: & toto connixus corpore ferrum
Conjicit. haſta volans noctis diverberat umbras,
Et venit adverſi in tergum Sulmonis, ibique
Frangitur, ac fiſſo tranſit præcordia ligno.
Volvitur ille vomens calidum de pectore flumen
Frigidus, & longis ſingultibus ilia pulſat.
Diverſi circumſpiciunt. hoc acrior idem
Ecce aliud ſumma telum librabat ab aure;
Dum trepidant. iit haſta Tago per tempus utrumq;
Stridens, trajectoque hæſit tepefacta cerebro.
Sævit atrox Volſcens, nec teli conſpicit uſquam
Aucto-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Auctorem, nec quo ſe ardens immittere poſſit.
Tu tamen interea calido mihi ſanguine pœnas
Perſolves amborum, inquit: ſimul enſe recluſo
Ibat in Euryalum. tum vero exterritus, amens
Conclamat Niſus: nec ſe celare tenebris
Amplius, aut tantum potuit perferre dolorem:
Me, me, (adſum qui feci) in me convertite ferrum,
O Rutuli. mea fraus omnis: nihil iſte nec auſus,
Nec potuit: cœlum hoc & conſcia ſidera teſtor.
Tantum infelicem nimium dilexit amicum.
Talia dicta dabat: ſed viribus enſis adactus
Tranſadigit coſtas, & candida pectora rumpit.
Volvitur Euryalus letho, pulchroſque per artus
It cruor, inque humeros cervix collapſa recumbit.
Purpureus veluti cum flos ſuccifus aratro
Langueſcit moriens; laſſove papavera collo
Demiſêre caput, pluvia cum forte gravantur.
At Niſus ruit in medios, ſolumque per omnis
Volſcentem petit: in ſolo Volſcente moratur.
Quem circum glomerati hoſtes hinc cominus atque hinc
Proturbant; inſtat non ſecius, ac rotat enſem
Fulmineum; donec Rutuli clamantis in ore
Condidit adverſo, & moriens animam abſtulit hoſti.
Tum ſuper exanimem ſeſe projecit amicum
Confoſſus, placidaque ibi demum morte quievit.
Fortunati ambo! ſi quid mea carmina poſſunt,
Nulla dies umquam memori vos eximet ævo:
Dum domus Æneæ Capitoli immobile ſaxum
Accolet, imperiumque pater Romanus habebit.
Victores præda Rutuli ſpoliiſque potiti,
Volſcentem exanimum flentes in caſtra ferebant.
Nec minor in caſtris luctus, Rhamnete reperto
Exſangui, & primis una tot cæde peremtis,
Serranoque, Numaque. ingens concurſus ad ipſa
Corpora, feminecesque viros, tepidumque recenti
Cæde locum, & plenos ſpumanti ſanguine rivos.
Agnoſcunt ſpolia inter ſe galeamque nitentem
Meſſapi, & multo phaleras ſudore receptas.
Et jam prima novo ſpargebat lumine terras
Tithoni croceum linquens Aurora cubile:
Jam ſole infuſo, jam rebus luce retectis,
Turnus in arma viros, armis circumdatus ipſe,
Suſcitat, æratasque acies in prœlia cogit:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Quiſque ſuos, variiſque acuunt rumoribus iras.
Quin ipſa arrectis (viſu miſerabile) in haſtis
Præfigunt capita, & multo clamore ſequuntur,
Euryali & Niſi.
Æneadæ duri murorum in parte ſiniſtra
Oppoſuere aciem, (nam dextera cingitur amni)
Ingentiſque tenent foſſas, & turribus altis
Stant mœſti: ſimul ora virûm præfixa movebant,
Nota nimis miſeris, atroque fluentia tabo.
Interea pavidam volitans pennata per urbem
Nuncia Fama ruit, matriſque allabitur auris
Euryali: at ſubitus miſeræ calor oſſa reliquit.
Excuſſi manibus radii, revolutaque penſa.
Evolat infelix, & femineo ululatu,
Sciſſa comam, muros amens atque agmina curſu
Prima petit. non illa virûm, non illa pericli,
Telorumque memor: cœlũ dehinc queſtibus implet:
Hunc ego te, Euryale, aſpicio? tune ille ſenectæ
Sera meæ requies potuiſti linquere ſolam,
Crudelis? nec te, ſub tanta pericula miſſum,
Affari extremum miſeræ data copia matri?
Heu, terra ignota canibus data præda Latinis
Alitibuſque jaces! nec te tua funera mater
Produxi, preſſive oculos, aut vulnera lavi,
Veſte tegens; tibi quam noctes feſtina dieſque
Urgebam, & tela curas ſolabar anilis.
Quo ſequar? aut quæ nunc artus avolſaque membra
Et funus lacerum tellus habet? hoc mihi de te,
Gnate, refers? hoc ſum terraque marique ſecuta?
Figite me, ſi qua eſt pietas; in me omnia tela
Conjicite, ô Rutuli. me primam abſumite ferro,
Aut tu, magne pater divom, miſerere, tuoque
Inviſum hoc detrude caput ſub Tartara telo:
Quando aliter nequeo crudelem abrumpere vitam.
Hoc fletu concuſſi animi, mœſtuſque per omnis
It gemitus: torpent infractæ ad prœlia vires.
Illam incendentem luctus Idæus & Actor,
Ilionei monitu & multum lacrimantis Iuli,
Corripiunt, interque manus ſub tecta reponunt.
At tuba terribilem ſonitum procul ære canoro
Increpuit. ſequitur clamor, cœlumque remugit.
Accelerant acta pariter teſtudine Volſci,
Et foſſas implere parant, ac vellere vallum.

Quæ-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Quærunt pars aditum, & ſcalis adſcendere muros;
Qua rara eſt acies, interlucetque corona
Non tam ſpiſſa viris. telorum effundere contra
Omne genus Teucri, ac duris detrudere contis,
Aſſueti longo muros defendere bello.
Saxa quoque infeſto volvebant pondere, ſi qua
Poſſent tecti aciem perrumpere: cum tamen omnis
Ferre libet ſubter denſa teſtudine caſus. (gens,
Nec jam ſufficiunt. nam, qua globus imminet in-
Immanem Teucri molem volvuntque ruuntque:
Quæ Rutulos ſtravit late, armorumque reſolvit
Tegmina. nec curant cæco contendere Marte
Amplius audaces Rutuli, ſed pellere vallo
Miſſilibus certant.
Parte alia horrendus viſu quaſſabat Etruſcam
Pinum, & fumiferos infert Mezentius ignis.
At Meſſapus equûm domitor Neptunia proles
Reſcindit vallum, & ſcalas in mœnia poſcit.
Vos, ô Calliope, precor aſpirate canenti;
Quas ibi tunc ferro ſtrages, quæ funera Turnos
Ediderit; quem quiſque virum demiſerit Orco:
Et mecum ingentis oras evolvite belli.
Et meminiſtis enim, divæ, & memorare poteſtis.
Turris erat vaſto ſuſpectu & pontibus altis,
Opportuna loco: ſummis quam viribus omnes
Expugnare Itali, ſummaque evertere opum vi
Certabant: Troës contra defendere ſaxis,
Perque cavas denſi tela intorquere feneſtras.
Princeps ardentem conjecit lampada Turnus,
Et flammam affixit lateri; quæ plurima vento
Corripuit tabulas, & poſtibus hæſit adeſis.
Turbati trepidare intus, fruſtraque malorum
Velle fugam. dum ſe glomerant, retroque reſidunt
In partem, quæ peſte caret, tum pondere turris
Procubuit ſubito, & cœlum tonat omne fragore.
Semineces ad terram, immani mole ſecuta,
Confixique ſuis telis, & pectora duro
Transfoſſi ligno veniunt. vix unus Helenor,
Et Lycus elapſi: quorum primævus Helenor,
Mæonio regi quem ſerva Licymnia furtim
Suſtulerat, vetitiſque ad Trojam miſerat armis,
Enſe levis nudo, parmaque inglorius alba.
Iſque ubi ſe Turni media inter milia vidit;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Hinc acies, atque hinc acies adſtare Latinas.
Ut fera, quæ denſa venantum ſepta corona
Contra tela furit, ſeſeque haud neſcia morti
Injicit, & ſaltu ſupra venabula fertur:
Haud aliter juvenis medios moriturus in hoſtis
Irruit; &, qua tela videt denſiſſima, tendit.
At pedibus longe melior Lycus, inter & hoſtis,
Inter & arma fuga muros tenet, altaque certat
Prendere tecta manu, ſociûmque attingere dextras.
Quem Turnus, pariter curſu teloque ſecutus,
Increpat his victor: Noſtraſne evadere, demens,
Speraſti te poſſe manus? ſimul arripit ipſum
Pendentem, & magna muri cum parte revellit:
Qualis ubi aut leporẽ, aut candenti corpore cycnũ,
Suſtulit alta petens pedibus Jovis armiger uncis.
Quæſitum aut matri multis balatibus agnum
Martius à ſtabulis rapuit lupus. undique clamor
Tollitur. invadunt, & foſſas aggere complent.
Ardentis tædas alii ad faſtigia jactant.
Ilioneus ſaxo atque ingenti fragmine montis
Lucetium, portæ ſubeuntem, igniſque ferentem;
Emathiona Liger, Chorineum ſternit Aſylas:
Hic jaculo bonus, hic longe fallente ſagitta.
Ortygium Cæneus, victorem Cænea Turnus:
Turnus Ityn, Cloniumq;, Dioxippum, Promulũq;,
Et Sagarim, & ſummis ſtantem pro turribus Idan:
Privernũ Capys. hunc primo levis haſta Themillæ
Strinxerat: ille manum projecto tegmine demens
Ad volnus tulit. ergo alis allapſa ſagitta,
Et lævo infixa eſt lateri manus, abditaque intus
Spiramenta animæ lethali volnere rupit.
Stabat in egregiis Arcentis filius armis;
Pictus acu chlamydem, & ferrugine clarus Hibera,
Inſignis facie: genitor quem miſerat Arcens,
Eductum Martis luco, Symæthia circum
Flumina: pinguis ubi & placabilis ara Palici.
Stridentem fundam, poſitis Mezentius haſtis,
Ipſe ter adducta circum caput egit habena;
Et media adverſi liquefacto tempora plumbo
Diffidit, ac multa porrectum extendit arena.
Tum primum bello celerem intendiſſe ſagittam
Dicitur, ante feras ſolitus terrere fugaces,
Aſcanius, fortemque manu fudiſſe Numanum;

Cui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Cui Remulo cognomen erat; Turnique minorem
Germanum nuper thalamo ſociatus habebat.
Is primam ante aciem digna atque indigna relatu
Vociferans, tumiduſque novo præcordia regno
Ibat, & ingentem ſeſe clamore ferebat:
Non pudet obſidione iterum valloque teneri,
Bis capti Phryges, & morti prætendere muros?
En, qui noſtra ſibi bello connubia poſcunt!
Quis deus Italiam, quæ vos dementia adegit?
Non hic Atridæ, nec fandi fictor Ulixes.
Durum ab ſtirpe genus, gnatos ad flumina primum
Deferimus, ſævoque gelu duramus & undis:
Venatu invigilant pueri, ſilvaſque fatigant:
Flectere ludus equos, & ſpicula tendere cornu.
At patiens operum parvoque aſſueta juventus
Aut raſtris terram domat, aut quatit oppida bello.
Omne ævum ferro teritur, verſaque juvencûm
Terga fatigamus haſta: nec tarda ſenectus
Debilitat vires animi, mutatque vigorem.
Canitiem galea premimus, ſemperque recentis
Comportare juvat prædas, & vivere rapto.
Vobis picta croco & fulgenti murice veſtis,
Deſidiæ cordi; juvat indulgere choreis:
Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.
O veræ Phrygiæ, neque enim Phryges, ite per alta
Dindyma; ubi aſſuetis biforem dat tibia cantum.
Tympana vos buxuſque vocant Berecyntia matris
Ideæ. ſinite arma viris, & cedite ferro.
Talia jactantem dictis, ac dira canentem,
Non tulit Aſcanius; nervoque obverſus equino
Contendit telum, diverſaque brachia ducens,
Conſtitit ante Jovem ſupplex, per vota precatus:
Jupiter omnipotens audacibus annue cœptis.
Ipſe tibi ad tua templa feram ſolennia dona,
Et ſtatuam ante aras aurata fronte juvencum
Candentem, pariterque caput cum matre ferentem,
Jam cornu petat, & pedibus qui ſpargat arenam.
Audiit, & cœli genitor de parte ſerena
Intonuit lævum. ſonat una fatifer arcus,
Et fugit horrendum ſtridens elapſa ſagitta:
Perque caput Remuli venit, & cava tempora ferro
Trajicit. I, verbis virtutem illude ſuperbis.
Bis capti Phryges hæc Rutulis reſponſa remittunt.

Hoc tantum Aſcanius. Teucri clamore ſequuntur,
Lætitiaque fremunt, animoſque ad ſidera tollunt.
Ætheria tum forte plaga crinitus Apollo
Deſuper Auſonias acies urbemque videbat,
Nube ſedens; atque his victorem affatur Iulum:
Macte nova virtute, puer. ſic itur ad aſtra;
Dis genite, & geniture deos. jure omnia bella
Gente ſub Aſſaraci fato ventura reſident:
Nec te Troja capit. ſimul hæc effatus, ab alto
Æthere ſe mittit, ſpirantis dimovet auras,
Aſcaniumque petit. formam tum vertitur oris
Antiquom in Buten. hic Dardanio Anchiſæ
Armiger ante fuit, fiduſque ad limina cuſtos.
Tum comitem Aſcanio pater addidit. ibat Apollo
Omnia longævo ſimilis, vocemque coloremque,
Et crinis albos, & ſæva ſonoribus arma:
Atque his ardentem dictis affatur Iulum:
Sit ſatis Æneïde, telis impune Numanum
Oppetiiſſe tuis. primam hanc tibi magnus Apollo
Concedit laudem, & paribus non invidet armis.
Cætera parce, puer, bello. ſic orſus Apollo
Mortalis medio aſpectus ſermone reliquit,
Et procul in tenuem ex oculis evanuit auram.
Agnovêre deum proceres divinaque tela
Dardanidæ, pharetramque fuga ſenſêre ſonantem.
Ergo avidum pugnæ, dictis ac numine Phœbi,
Aſcanium prohibent: ipſi in certamina rurſus
Succedunt, animaſque in aperta pericula mittunt.
It clamor totis per propugnacula muris:
Intendunt acris arcus, amentaque torquent.
Sternitur omne ſolum telis. tum ſcuta cavæque
Dant ſonitum flictu galeæ: pugna aſpera ſurgit.
Quantus ab Occaſu veniens pluvialibus Hædis
Verberat imber humũ: quam multa grandine nimbi
In vada præcipitant; cum Jupiter horridus auſtris
Torquet aquoſam hiemem, & cœlo cava nubila (rumpit.
Pandarus & Bitias, Idæo Alcanore creti,
Quos Jovis eduxit luco ſilveſtris Hiera
Abietibus juvenes patriis & montibus æquos,
Portam, quæ ducis imperio commiſſa, recludunt
Freti armis, ultroque invitant mœnibus hoſtem.
Ipſi intus dextra ac læva pro turribus adſtant,
Armati ferro & criſtis capita alta coruſci:

Quales aëriæ liquentia flumina circum,
Sive Padi ripis, Atheſin ſeu propter amœnum,
Conſurgunt geminæ quercus, intonſaque cœlo
Attollunt capita, & ſublimi vertice nutant.
Irrumpunt, aditus Rutuli ut vidêre patentis.
Continuo Quercens, & pulcher Aquicolus armis,
Et præceps animi Tmarus, & Mavortius Hæmon,
Agminibus totis aut verſi terga dedêre,
Aut ipſo portæ poſuêre in limine vitam.
Tum magis increſcunt animis diſcordibus iræ,
Et jam collecti Troës glomerantur eodem,
Et conferre manum, & procurrere longius audent.
Ductori Turno, diverſa in parte furenti,
Turbantique viros, perfertur nuncius, hoſtem
Fervere cæde nova, & portas præbere patentis.
Deſerit inceptum, atque immani concitus ira
Dardaniam ruit ad portam, fratreſque ſuperbos:
Et primum Antiphaten, is enim ſe primus agebat,
Thebana de matre nothum Sarpedonis alti,
Conjecto ſternit jaculo. volat Itala cornus
Aëra per tenerum, ſtomachoque infixa ſub altum
Pectus abit: reddit ſpecus atri vulneris undam
Spumantem, & fixo ferrum in pulmone tepeſcit.
Tum Meropem atque Erymantha manu, tum ſternit Aphidnum:
Tum Bitian ardentem oculis, animiſq; frementem,
Non jaculo: neque enim jaculo vitam ille dediſſet:
Sed magnum ſtridens contorta phalarica venit,
Fulminis acta modo: quam nec duo taurea terga,
Nec duplici ſquama lorica fidelis & auro
Suſtinuit: collapſa ruunt immania membra.
Dat tellus gemitum, & clypeum ſuperintonat ingens.
Qualis in Euboico Baiarum litore quondam
Saxea pila cadit; magnis quam molibus ante
Conſtructam ponto jaciunt! ſic illa ruinam
Prona trahit, penituſque vadis illiſa recumbit.
Miſcent ſe maria, & nigræ attolluntur arenæ.
Tum ſonitu Prochyta alta tremit, durumque cubile
Inarime Jovis imperiis impoſta Typhœo.
Hic Mars armipotens animum vireſque Latinis
Addidit, & ſtimulos acris ſub pectore vertit:
Immiſitque fugam Teucris, atrumque timorem.
Undique conveniunt; quoniam data copia pugnæ

Bellatorque animo deus incidit.
Pandarus, ut fuſo germanum corpore cernit,
Et quo ſit Fortuna loco, qui caſus agat res,
Portam vi multa converſo cardine torquet
Obnixus latis humeris, multoſque ſuorum
Mœnibus excluſos duro in certamine linquit:
Aſt alios ſecum includit recipitque ruentis,
Demens. qui Rutulum in medio non agmine regem
Viderit irrumpentem, ultroque incluſerit urbi;
Immanem veluti pecora inter inertia tigrim.
Continuo nova lux oculis effulſit, & arma
Horrendum ſonuêre: tremunt in vertice criſtæ
Sanguineæ, clypeoque micantia fulgura mittit.
Agnoſcunt faciem inviſam atque immania membra
Turbati ſubito Æneadæ. tum Pandarus ingens
Emicat, &, mortis fraternæ fervidus ira,
Effatur: Non hæc dotalis regia Amatæ,
Nec muris cohibet patriis media Ardea Turnum,
Caſtra inimica vides: nulla hinc exire poteſtas.
Olli ſubridens ſedato pectore Turnus:
Incipe, ſi qua animo virtus, & conſere dextram:
Hic etiam inventum Priamo narrabis Achillem.
Dixerat. ille rudem nodis & cortice crudo
Intorquet ſummis adnixus viribus haſtam.
Excepêre auræ vulnus; (Saturnia Juno
Detorſit veniens) portæque infigitur haſta.
At non hoc telum, mea quod vi dextera verſat,
Effugies: neque enim is teli nec vulneris auctor.
Sic ait, & ſublatum alte conſurgit in enſem,
Et mediam ferro gemina inter tempora frontem
Dividit, impubeſque immani vulnere malas.
Fit ſonus: ingenti concuſſa eſt pondere tellus.
Collapſos artus atque arma cruenta cerebro
Sternit humi moriens: atque illi partibus æquis
Huc caput atque illuc humero ex utroq; pependit.
Diffugiunt verſi trepida formidine Troës.
Et ſi continuo victorem ea cura ſubiſſet,
Rumpere clauſtra manu ſocioſq; immittere portis;
Ultimus ille dies bello gentique fuiſſet:
Sed furor ardentem cædiſque inſana cupido
Egit in adverſos.
Principio Phalerim, & ſucciſo poplite Gygen
Excipit; hinc raptas fugientibus ingerit haſtas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

In tergum. Juno vires animumque miniſtrat.
Addit Halyn comitem, & confixa Phegea parma;
Ignaros deinde in muris Martemque cientis,
Alcandrumq; Haliumq; Noëmonaq; Prytanimque,
Lyncea tendentem contra, ſocioſque vocantem,
Vibranti gladio connixus ab aggere dexter
Occupat: huic uno dejectum cominus ictu
Cum galea longe jacuit caput. inde ferarum
Vaſtatorem Amycum, quo non felicior alter
Ungere tela manu, ferrumque armare veneno:
Et Clytium Æoliden, & amicum Cretea Muſis;
Cretea Muſarum comitem, cui carmina ſemper
Et citharæ cordi, numeroſque intendere nervis:
Semper equos, atq; arma virûm, pugnaſq; canebat.
Tandem ductores, audita cæde ſuorum,
Conveniunt Teucri, Mneſtheus acerque Sereſtus,
Palantiſque vident ſocios, hoſtemque receptum.
Et Mneſtheus: Quo deinde fugã, quo tenditis? inquit.
Quos alios muros, quæ jam ultra mœnia habetis?
Unus homo, & veſtris, ô cives, undique ſeptus
Aggeribus, tantas ſtrages impune per urbem
Ediderit? juvenum primos tot miſerit Orco?
Non infelicis patriæ veterumque deorum,
Et magni Æneæ ſegnes miſeretque pudetque?
Talibus accenſi firmantur, & agmine denſo
Conſiſtunt. Turnus paullatim excedere pugna,
Et fluvium petere, ac partem, quæ cingitur amni.
Acrius hoc Teucri clamore incumbere magno,
Et glomerare manum: ceu ſævum turba leonem
Cum telis premit infenſis: at territus ille
Aſper, acerba tuens, retro redit: & neque terga
Ira dare aut virtus patitur: nec tendere contra
Ille, quidem hoc cupiens, potis eſt per tela viroſque.
Haud aliter retro dubius veſtigia Turnus
Improperata refert, & mens exæſtuat ira.
Quin etiam bis tum medios invaſerat hoſtis:
Bis confuſa fuga per muros agmina vertit.
Sed manus è caſtris propere coit omnis in unum:
Nec contra vires audet Saturnia Juno
Sufficere. aërium cœlo nam Jupiter Irim
Demiſit, germanæ haud mollia juſſa ferentem,
Ni Turnus cedat Teucrorum mœnibus altis.
Ergo nec clypeo juvenis ſubſiſtere tantum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Nec dextra valet: injectis ſic undique telis
Obruitur. ſtrepit aſſiduo cava tempora circum
Tinnitu galea, & ſaxis ſolida æra fatiſcunt;
Diſcuſſæque jubæ capiti: nec ſufficit umbo
Ictibus: ingeminant haſtis & Troës, & ipſe
Fulmineus Mneſtheus. tum toto corpore ſudor
Liquitur, & piceum (nec reſpirare poteſtas)
Flumen agit: feſſos quatit æger anhelitus artus.
Tum demum præceps ſaltu ſeſe omnibus armis
In fluvium dedit. ille ſuo cum gurgite flavo
Accepit venientem, ac mollibus extulit undis;
Et lætum ſociis abluta cæde remiſit.

ÆNEIDOS LIB. X.

ARG. *Jupiter, convocato deorum concilio, ad concordiam eos hortatur. Trojani obſeſſi ſeſe pro viribus defendunt. Æneas interim triginta navium claſſe ad ſuos revenit. Utrimque acriter pugnatur. Pallas, Lauſus, atque Mezentius interimuntur.*

PAnditur interea domus omnipotentis Olympi,
Conciliumq; vocat divûm pater atq; hominũ rex
Sideream in ſedem: terras unde arduus omnis,
Caſtraque Dardanidûm aſpectat, populoſq; Latinos.
Conſidunt tectis bipatentibus. incipit ipſe:
Cælicolæ magni, quia nam ſententia vobis
Verſa retro, tantumque animis certatis iniquis?
Abnueram bello Italiam concurrere Teucris.
Quæ contra vetitum diſcordia? quis metus? aut hos
Aut hos arma ſequi, ferrumque laceſſere ſuaſit?
Adveniet juſtum pugnæ (ne arceſſite) tempus,
Cum fera Carthago Romanis arcibus olim,
Exitium magnum atque Alpes immittet apertas:
Tum certare odiis, tum res rapuiſſe licebit.
Nunc ſinite; & placitum læti componite fœdus.
Jupiter hæc paucis: at non Venus aurea contra
Pauca refert.
O pater, ô hominum divûmque æterna poteſtas;
(Namque aliud quid ſit, quod jam implorare quea-
Cernis ut inſultent Rutuli; Turnuſq; feratur (mus?)
Per medios inſignis equis, tumiduſque ſecundo
Marte ruat? non clauſa tegunt jam mœnia Teucros;
Quin intra portas atque ipſis prœlia miſcent.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Aggeribus mœrorum, & inundant ſanguine foſſæ.
Æneas ignarus abeſt. numquamne levari
Obſidione ſines? muris iterum imminet hoſtis
Naſcentis Trojæ: nec non exercitus alter:
Atque iterum in Teucros Ætolis ſurgit ab Arpis
Tydides. equidem (credo) mea volnera reſtant:
Et tua progenies mortalia demoror arma.
Si ſine pace tua atque invito numine Troës
Italiam petiêre; luant peccata: neque illos
Juveris auxilio. ſin tot reſponſa ſecuti, (quam
Quæ Superi Maneſque dabant; cur nunc tua quiſ-
Vertere juſſa poteſt? aut cur nova condere fata?
Quid repetam exuſtas Erycino in litore claſſis?
Quid tempeſtatum regem, ventoſque furentis
Æolia excitos? aut actam nubibus Irim?
Nunc etiam Manis (hæc intentata manebat
Sors rerum) movet, & ſuperis immiſſa repente
Alecto, medias Italûm bacchata per urbis.
Nil ſuper imperio moveor: ſperavimus iſta,
Dum Fortuna fuit: vincant, quos vincere mavis.
Si nulla eſt regio, Teucris quam det tua conjux
Dura; per everſæ, genitor, fumantia Trojæ
Excidia obteſtor: liceat dimittere ab armis
Incolumem Aſcanium, liceat ſupereſſe nepotem.
Æneas ſane ignotis jactetur in undis;
Et, quamcumque viam dederit Fortuna, ſequatur.
Hunc tegere, & diræ valeam ſubducere pugnæ.
Eſt Amathus, eſt celſa mihi Paphos, atque Cythera,
Idaliæque domus. poſitis inglorius armis
Exigat hic ævum. magna ditione jubeto
Carthago premat Auſoniam. nihil urbibus inde
Obſtabit Tyriis. quid peſtem evadere belli
Juvit, & Argolicos medium fugiſſe per ignis?
Totque maris vaſtæque exhauſta pericula terræ,
Dum Latium Teucri recidivaq; Pergama quærunt?
Non ſatius cineres patriæ inſediſſe ſupremos,
Atque ſolum, quo Troja fuit? Xanthum & Simoënta
Redde oro miſeris: iterumque revolvere caſus
Da, pater, Iliacos Teucris. Tum regia Juno
Acta furore gravi: Quid me alta ſilentia cogis
Rumpere, & obductum verbis vulgare dolorem?
Ænean hominum quiſquam divûmque ſubegit
Bella ſequi, aut hoſtem regi ſe inferre Latino?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Italiam fatis petiit auctoribus. eſto.
Caſſandræ impulſus Furiis. num linquere caſtra
Hortati ſumus, aut vitam committere ventis?
Num puero ſummam belli, num credere muros?
Tyrrhenamve fidem, aut gentis agitare quietas?
Quis deus in fraudem, quæ dura potentia noſtri
Egit? ubi hic Juno, demiſſave nubibus Iris?
Indignum eſt, Italos Trojam circumdare flammis
Naſcentem, & patria Turnum conſiſtere terra:
Cui Pilumnus avus, cui diva Venilia mater.
Quid face Trojanos atra vim ferre Latinis?
Arva aliena jugo premere, atque avertere prædas?
Quid ſoceros legere, & gremiis abducere pactas?
Pacem orare manu, præfigere puppibus arma?
Tu potes Ænean manibus ſubducere Graiûm,
Proque viro nebulam & ventos obtendere inanis:
Et potes in totidem claſſem convertere Nymphas
Nos aliquid Rutulos contra juviſſe, nefandum eſt
Æneas ignarus abeſt: ignarus & abſit.
Eſt Paphos Idaliumque tibi, ſunt alta Cythera.
Quid gravidam bellis urbem & corda aſpera tentas?
Noſne tibi fluxas Phrygiæ res vertere fundo
Conamur? nos? an miſeros qui Troas Achivis
Objecit? quæ cauſſa fuit conſurgere in arma
Europamque Aſiamque, & fœdera ſolvere furto?
Me duce Dardanius Spartam expugnavit adulter?
Aut ego tela dedi, fovive Cupidine bella?
Tunc decuit metuiſſe tuis: nunc ſera querelis
Haud juſtis aſſurgis, & irrita jurgia jactas.
Talibus orabat Juno, cunctique fremebant
Cælicolæ aſſenſu vario. ceu flamina prima,
Cum deprenſa fremunt ſilvis, & cæca volutant
Murmura, venturos nautis prodentia ventos.
Tum pater omnipotens, rerum cui ſumma poteſtas,
Infit. eo dicente, deûm domus alta ſileſcit,
Et tremefacta ſolo tellus; ſilet arduus æther: (tus.
Tum Zephyri poſuêre: premit placida æquora pon-
Accipite ergo, animis atque hæc mea figite dicta.
Quandoquidem Auſonios conjungi fœdere Teucris
Haud licitum, nec veſtra capit diſcordia finem:
Quæ cuiq; eſt Fortuna hodie, quã quiſq; ſecat ſpem,
Tros Rutulusve fuat, nullo diſcrimine habebo:
Seu fatis Italûm caſtra obſidione tenentur,

Sive errore malo Trojæ monitiſque ſiniſtris.
Nec Rutulos ſolvo. ſua cuique exorſa laborem
Fortunamque ferent. rex Jupiter omnibus idem.
Fata viam invenient. Stygii per flumina fratris,
Per pice torrentis atraque voragine ripas
Annuit, & totum nutu tremefecit Olympum.
Hic finis fandi. ſolio tum Jupiter aureo
Surgit, cælicolæ medium quem ad limina ducunt.
Interea Rutuli portis circum omnibus inſtant
Sternere cæde viros, & mœnia cingere flammis.
At legio Æneadûm vallis obſeſſa tenetur;
Nec ſpes ulla fugæ. miſeri ſtant turribus altis
Nequicquam, & rara muros cinxêre corona.
Aſius Imbraſides, Hicetaoniuſque Thymœtes,
Aſſaracique duo, & ſenior cum Caſtore Thybris,
Prima acies. hos germani, Sarpedonis ambo,
Et Clarus, & Hæmon, Lycia comitantur ab alta.
Fert ingens toto connixus corpore ſaxum,
Haud partem exiguam montis, Lyrneſſius Acmon,
Nec Clytio genitore minor, nec fratre Meneſtheo.
Hi jaculis, illi certant defendere ſaxis,
Molirique ignem, nervoque aptare ſagittas.
Ipſe inter medios, Veneris juſtiſſima cura;
Dardanius caput ecce puer detectus honeſtum:
Qualis gemma micat, fulvum quæ dividit aurum,
Aut collo decus aut capiti: vel quale per artem
Incluſum buxo, aut Oricia terebintho
Lucet ebur: fuſos cervix cui lactea crinis
Accipit, & molli ſubnectit circulus auro.
Te quoque magnanimæ viderunt, Iſmare, gentes
Vulnera dirigere, & calamos armare veneno,
Mæonia generoſe domo: ubi pinguia culta
Exercentque viri, Pactoluſque irrigat auro.
Affuit & Mneſtheus, quem pulſi priſtina Turni
Aggere mœrorum ſublimem gloria tollit;
Et Capys: hinc nomen Campanæ ducitur urbi.
Illi inter ſeſe duri certamina belli
Contulerant: media Æneas freta nocte ſecabat.
Namque ut ab Euandro caſtris ingreſſus Etruſcis,
Regem adit, & regi memorat nomenque genuſque;
Quidve petat, quidve ipſe ferat, Mezentius arma
Quæ ſibi conciliet, violentaque pectora Turni,
Edocet: humanis quæ ſit fiducia rebus
Admo-

Admonet, immiſcetque preces. haud fit mora, Tarchon
Jungit opes, fœduſque ferit: tum libera fati
Claſſem conſcendit juſſis gens Lydia divûm,
Externo commiſſa duci. Æneïa puppis
Prima tenet, roſtro Phrygios ſubjuncta leones:
Imminet Ida ſuper, profugis gratiſſima Teucris.
Hic magnus ſedet Æneas, ſecumque volutat
Eventus belli varios: Pallaſque ſiniſtro
Affixus lateri jam quærit ſidera, opacæ
Noctis iter, jam quæ paſſus terraque marique.
Pandite nunc Helicona, deæ, cantuſque movete;
Quæ manus interea Tuſcis comitetur ab oris
Ænean, armetque rates, pelagoque vehatur.
Maſſicus ærata princeps ſecat æquora tigri:
Sub quo mille manus juvenum, qui mœnia Cluſi,
Quique urbem liquêre Coſas: quis tela ſagittæ,
Corytique leves humeris, & lethifer arcus.
Una torvus Abas. huic totum inſignibus armis
Agmen & aurato fulgebat Apolline puppis.
Sexcentos illi dederat Populonia mater
Expertos belli juvenes: aſt Ilva trecentos
Inſula, inexhauſtis Chalybum generoſa metallis.
Tertius, ille hominum divûmque interpres Aſylas,
Cui pecudum fibræ, cœli cui ſidera parent,
Et linguæ volucrum, & præſagi fulminis ignes,
Mille rapit denſos acie atque horrentibus haſtis.
Hos parêre jubent Alphea ab origine Piſæ,
Urbs Etruſca ſolo. ſequitur pulcherrimus Aſtur,
Aſtur equo fidens, & verſicoloribus armis.
Tercentum adjiciunt, (mens omnibus una ſequendi)
Qui Cærête domo, qui ſunt Minionis in arvis.
Et Pyrgi veteres, intempeſtæque Graviſcæ.
Non ego te, Ligurum ductor fortiſſime bello,
Tranſierim, Cinyra, & paucis comitate Cupavo,
Cujus olorinæ ſurgunt de vertice pennæ:
Crimen amor veſtrum, formæque inſigne paternæ,
Namque ferunt, luctu Cycnum Phaëthontis amati,
Populeas inter frondis umbramque ſororum
Dum canit, & mœſtum Muſa ſolatur amorem,
Canentem molli pluma duxiſſe ſenectam;
Linquentem terras & ſidera voce ſequentem.
Filius, æqualis comitatus claſſe catervas,
Ingentem remis Centaurum promovet: ille

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Inſtat aquæ, ſaxumque undis immane minatur
Arduus, & longa ſulcat maria alta carina.
Ille etiam patriis agmen ciet Ocnus ab oris,
Fatidicæ Mantus & Tuſci filius amnis:
Qui muros matriſque dedit tibi, Mantua, nomen;
Mantua dives avis. ſed non genus omnibus unum.
Gens illi triplex, populi ſub gente quaterni:
Ipſa caput populis: Tuſco de ſanguine vires.
Hinc quoque quingentos in ſe Mezentius armat,
Quos patre Benaco velatus arundine glauca
Mincius infeſta ducebat in æquora pinu.
It gravis Auleſtes, centenaque arbore fluctum
Verberat aſſurgens. ſpumant vada marmore verſo.
Hunc vehit immanis Triton, & cærula concha
Exterrens freta: cui laterum tenus hiſpida nanti
Frons hominem præfert, in priſtin deſinit alvus;
Spumea ſemifero ſub pectore murmurat unda.
Tot lecti proceres ter denis navibus ibant.
Subſidio Trojæ, & campos ſalis ære ſecabant.
Jamque dies cœlo concеſſerat: almaque curru
Noctivago Phœbe medium pulſabat Olympum:
Æneas (neque enim membris dat cura quietem)
Ipſe ſedens clavumque regit veliſque miniſtrat.
Atque illi medio in ſpatio chorus ecce ſuarum
Occurrit comitum, nymphæ; quas alma Cybele
Numen habere maris, nymphaſque è navibus eſſe
Juſſerat. innabant pariter, fluctuſque ſecabant,
Quot prius æratæ ſteterant ad litora proræ.
Agnoſcunt longe regem, luſtrantque choreis.
Quarum quæ fandi doctiſſima, Cymodocea
Pone ſequens dextra puppim tenet, ipſaque dorſo
Eminet, ac læva tacitis ſubremigat undis.
Tum ſic ignarum adloquitur: Vigilaſne, deûm gens,
Ænea? vigila, & velis immitte rudentis.
Nos ſumus Idææ ſacro de vertice pinus,
Nunc pelagi nymphæ, claſſis tua perfidus ut nos
Præcipites ferro Rutulus, flammaque premebat;
Rupimus invitæ tua vincula, teque per æquor
Quærimus. hanc genitrix faciem miſerata refecit,
Et dedit eſſe deas, ævumque agitare ſub undis.
At puer Aſcanius muro foſſiſque tenetur
Tela inter media atque horrentis Marte Latinos.
Jam loca juſſa tenent forti permixtus Etruſco

Arcas

rcas eques. medias illis opponere turmas,
e caſtris jungant, certa eſt ſententia Turno.
urge age, & Aurora ſocios veniente vocari
rimus in arma jube, & clypeum cape: quem dedit (ipſe
nvictum ignipotens, atque oras ambiit auro.
Craſtina lux, mea ſi non irrita dicta putaris,
ngentis Rutulæ ſpectabit cædis acervos.
Dixerat: & dextra diſcedens impulit altam,
Haud ignara modi, puppim. fugit illa per undas
Ocior & jaculo & ventos æquante ſagitta.
Inde aliæ celerant curſus. ſtupet inſcius ipſe
Tros Anchiſiades: animos tamen omine tollit.
Tum breviter ſupera adſpectans convexa precatur:
Alma parens Idæa deûm, cui Dindyma cordi,
Turrigeræque urbes, bijugique ad frena leones;
Tu mihi nunc pugnæ princeps, tu rite propinques
Augurium, Phrygibuſque adſis pede, diva, ſecundo.
Tantum effatus, & interea revoluta ruebat
Matura jam luce dies, noctemque fugarat.
Principio ſociis edicit, ſigna ſequantur,
Atque animos aptent armis, pugnæque parent ſe.
Jamque in conſpectu Teucros habet, & ſua caſtra,
Stans celſa in puppi: clypeum cum deinde ſiniſtra
Extulit ardentem. clamorem ad ſidera tollunt
Dardanidæ è muris. ſpes addita ſuſcitat iras.
Tela manu jaciunt: quales ſub nubibus atris
Strymoniæ dant ſigna grues, atque æthera tranant
Cum ſonitu, fugiuntque Notos clamore ſecundo.
At Rutulo regi ducibuſque ea mira videri
Auſoniis; donec verſas ad litora puppes
Reſpiciunt, totumque allabi claſſibus æquor.
Ardet apex capiti, criſtiſque ac vertice flamma
Funditur, & vaſtos umbo vomit aureus ignis:
Non ſecus, ac liquida ſi quando nocte cometæ
Sanguinei lugubre rubent, aut Sirius ardor:
Ille ſitim morboſque ferens mortalibus ægris
Naſcitur, & lævo contriſtat lumine cœlum.
Haud tamen audaci Turno fiducia ceſſit
Litora præcipere, & venientis pellere terra.
Ultro animos tollit dictis, atque increpat ultro:
Quod votis optaſtis, adeſt, perfringere dextra:
In manibus Mars ipſe, viri: nunc conjugis eſto
Quiſque ſuæ tectique memor: nunc magna referto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Facta patrum, laudes. ultro occurramus ad undam
Dum trepidi, egreſſiſque labant veſtigia prima.
Audentis Fortuna juvat.
Hæc ait, & ſecum verſat, quos ducere contra,
Vel quibus obſeſſos poſſit concredere muros.
Interea Æneas ſocios de puppibus altis
Pontibus exponit: multi ſervare recurſus
Languentis pelagi, & brevibus ſe credere ſaltu:
Per remos alii. ſpeculatus litora Tarchon,
Qua vada non ſpirant, nec fracta remurmurat unda,
Sed mare inoffenſum creſcenti allabitur æſtu;
Advertit ſubito proras, ſociosque precatur:
Nunc, ô lecta manus, validis incumbite remis;
Tollite, ferte rates; inimicam findite roſtris
Hanc terram, ſulcumque ſibi premat ipſa carina.
Frangere nec tali puppim ſtatione recuſo;
Arrepta tellure ſemel. quæ talia poſtquam
Effatus Tarchon, ſocii conſurgere tonſis,
Spumantiſque rates arvis inferre Latinis:
Donec roſtra tenent ſiccum, & ſedêre carinæ
Omnes innocuæ. ſed non puppis tua, Tarchon.
Namque inflicta vadis dorſo dum pendet iniquo,
Anceps ſuſtentata diu, fluctuſque fatigat,
Solvitur, atque viros mediis exponit in undis:
Fragmina remorum quos, & fluitantia tranſtra,
Impediunt, retrahitque pedem ſimul unda relabens.
Nec Turnum ſegnis retinet mora: ſed rapit acer
Totam aciem in Teucros, & contra in litore ſiſtit.
Signa canunt. primus turmas invaſit agreſtis
Æneas, omen pugnæ; ſtravitque Latinos,
Occiſo Therone, virum qui maxumus ultro
Ænean petit. huic gladio perque ærea ſuta,
Per tunicam ſqualentem auro, latus haurit apertum.
Inde Lichan ferit, exſectum jam matre peremta,
Et tibi, Phœbe, ſacrum: caſus evadere ferri
Quod licuit parvo. nec longe Ciſſea durum,
Immanemque Gyan, ſternentis agmina clava,
Dejecit letho: nihil illos Herculis arma,
Nil validæ juvêre manus, genitorque Melampus
Alcidæ comes uſque, graves dum terra labores
Præbuit. ecce, Pharo voces dum jactat inertis,
Intorquens jaculum clamanti ſiſtit in ore.
Tu quoque flaventem prima lanugine malas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

...um ſequeris Clytium infelix nova gaudia, Cydon,
...ardania ſtratus dextra, ſecurus amorum,
...ui juvenum tibi ſemper erant, miſerande, jaceres,
...i fratrum ſtipata cohors foret obvia Phorci
...rogenies ſeptem numero, ſeptenaque tela
...onjiciunt. partim galea clypeoque reſultant
...rita; deflexit partim ſtringentia corpus
...lma Venus. fidum Æneas affatur Achaten:
...uggere tela mihi, (non ullum dextera fruſtra
...orſerit in Rutulos) ſteterunt quæ in corpore Gra-
...iacis campis. tum magnam corripit haſtam: (iûm,
...t jacit. illa volans clypei tranſverberat æra
...æonis, & thoraca ſimul cum pectore rumpit.
...uic frater ſubit Alcanor, fratremque ruentem
...uſtentat dextra: trajecto miſſa lacerto
...rotinus haſta fugit, ſervatque cruenta tenorem:
...exteraque ex humero nervis moribunda pependit.
Tum Numitor, jaculo fratris de corpore rapto,
Ænean petiit: ſed non & figere contra
Eſt licitum, magnique femur perſtrinxit Achatæ.
Hic Curibus, fidens primævo corpore, Clauſus
Advenit, & rigida Dryopen ferit eminus haſta,
Sub mentum graviter preſſa, pariterque loquentis
Vocem animamque rapit trajecto gutture: at ille
Fronte ferit terram, & craſſum vomit ore cruorem.
Tris quoque Threïcios Boreæ de gente ſuprema,
Et tris, quos Idas pater & patria Iſmara mittit,
Per varios ſternit caſus. accurrit Alæſus,
Auruncæque manus: ſubit & Neptunia proles,
Inſignis Meſſapus equis: expellere tendunt
Nunc hi, nunc illi: certatur limine in ipſo
Auſoniæ. magno diſcordes æthere venti
Prœlia ceu tollunt, animis & viribus æquis.
Non ipſi inter ſe, non nubila, non mare cedit:
Anceps pugna diu: ſtant obnixi omnia contra.
Haud aliter Trojanæ acies aciesque Latinæ
Concurrunt: hæret pede pes, denſuſque viro vir.
At parte ex alia, qua ſaxa rotantia late
Impulerat torrens, arbuſtaque diruta ripis,
Arcadas, inſuetos acies inferre pedeſtris,
Ut vidit Pallas Latio dare terga ſequaci,
Aſpera quis natura loci dimittere quando
Suaſit equos, unum quod rebus reſtat egenis,
Nunc

Nunc prece, nunc dictis virtutem accendit amaris:
Quo fugitis, ſocii? per vos & fortia facta,
Per ducis Euandri nomen, devictaque bella,
Spemq; meam, patriæ quæ nunc ſubit æmula laudi:
Fidite ne pedibus. ferro rumpenda per hoſtis
Eſt via, qua globus ille virûm denſiſſimus urguet:
Hac vos & Pallanta ducem patria alta repoſcit.
Numina nulla premunt: mortali urguemur ab hoſte
Mortales: totidem nobis animæque manuſque.
Ecce, maris magna claudit nos objice pontus:
Deeſt jam terra fugæ. pelagus Trojamne petemus?
Hæc ait, & medius denſos prorumpit in hoſtis.
Obvius huic primum, fatis adductus iniquis,
Fit Lagus: hunc, magno vellit dum pondere ſaxum,
Intorto figit telo, diſcrimina coſtis
Per medium qua ſpina dedit: haſtamque receptat
Oſſibus hærentē. quem non ſuper occupat Hisbon,
Ille quidem hoc ſperans: nam Pallas ante ruentem
Dum furit, incautum crudeli morte ſodalis
Excipit, atque enſem tumido in pulmone recondit.
Hinc Sthenelum petit, & Rhœti de gente vetuſta
Anchemolum, thalamos auſum inceſtare novercæ.
Vos etiam gemini Rutulis cecidiſtis in arvis,
Daucia Laride, Thymberque, ſimillima proles,
Indiſcreta ſuis, gratuſque parentibus error.
At nunc dura dedit vobis diſcrimina Pallas:
Nam tibi, Thymbre, caput Euandrius abſtulit enſis:
Te deciſa ſuum, Laride, dextera quærit;
Semanimeſque micant digiti, ferrumq; retractant.
Arcadas accenſos monitu, & præclara tuentis
Facta viri, mixtus dolor & pudor armat in hoſtis.
Tum Pallas, bijugis fugientem Rhœtea præter,
Trajicit hoc ſpatium, tantumque moræ fuit Ilo:
Ilo namque procul validam direxerat haſtam:
Quam medius Rhœteus intercipit, optime Teuthra,
Te fugiens, fratremque Tyren: curruque volutus
Cædit ſemanimis Rutulorum calcibus arva.
Ac velut optato, ventis æſtate coortis,
Diſperſa immittit ſilvis incendia paſtor:
Correptis ſubito mediis, extenditur una
Horrida per latos acies Volcania campos:
Ille ſedens victor flammas deſpectat ovantis:
Non aliter ſocium virtus coit omnis in unum:

Tequ

Teque juvat, Palla. ſed bellis acer Alæſus
Tendit in adverſos, ſeque in ſua colligit arma.
Hic mactat Ladona, Pheretaque, Demodocumque :
Strymonio dextram fulgenti deripit enſe
Elatam in jugulum : ſaxo ferit ora Thoantis,
Oſſaque diſperſit cerebro permixta cruento.
Fata canens ſilvis genitor celarat Alæſum ;
Ut ſenior letho canentia lumina ſolvit.
Injecêre manum Parcæ, teliſque ſacrarunt
Euandri. quem ſic Pallas petit ante precatus :
Da nunc, Thybri pater, ferro, quod miſſile libro,
Fortunam atque viam duri per pectus Alæſi.
Hæc arma exuviaſque viri tua quercus habebit.
Audiit illa deus, dum texit Imaona Alæſus,
Arcadio infelix telo dat pectus inermum.
At non cæde viri tanta perterrita Lauſus ,
Pars ingens belli, ſinit agmina : primus Abantem
Oppoſitum interimit , pugnæ nodumq; moramque.
Sternitur Arcadiæ proles ; ſternuntur Etruſci ,
Et vos, ô Graiis imperdita corpora Teucri.
Agmina concurrunt ducibuſque & viribus æquis.
Extremi addenſant acie : nec turba moveri
Tela manuſque ſinit. hinc Pallas inſtat & urget ,
Hinc contra Lauſus , (nec multum diſcrepat ætas)
Egregii forma ; ſed quîs fortuna negarat
In patriam reditus. ipſos concurrere paſſus
Haud tamen inter ſe magni regnator Olympi:
Mox illos ſua fata manent majore ſub hoſte.
Interea ſoror alma monet ſuccurrere Lauſo
Turnum ; qui volucri curru medium ſecat agmen.
Ut vidit ſocios ; Tempus deſiſtere pugnæ.
Solus ego in Pallanta feror ; ſoli mihi Pallas
Debetur : cuperem ipſe parens ſpectator adeſſet.
Hæc ait ; & ſocii ceſſerunt æquore juſſo.
At Rutulûm abſceſſu juvenis, tum juſſa ſuperba
Miratus ſtupet in Turno, corpuſque per ingens
Lumina volvit, obitque truci procul omnia viſu.
Talibus & dictis it contra dicta tyranni :
Aut ſpoliis ego jam raptis laudabor opimis ,
Aut letho inſigni. ſorti pater æquus utrique eſt.
Tolle minas. fatus medium procedit in æquor.
Frigidus Arcadibus coit in præcordia ſanguis.
Deſiluit Turnus bijugis ; pedes apparat ire

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Comminus. utque leo, ſpecula cum vidit ab alta
Stare procul campis meditantem in prœlia taurum,
Advolat. haud alia eſt Turni venientis imago.
Hunc ubi contiguum miſſæ fore credidit haſtæ,
Ire prior Pallas, ſi qua fors adjuvet auſum
Viribus imparibus; magnumq; ita ad æthera fatur:
Per patris hoſpitium, & menſas, quas advena adiſti,
Te precor, Alcide, cœptis ingentibus adſis:
Cernat ſeminеci ſibi me rapere arma cruenta,
Victoremque ferant morientia lumina Turni.
Audiit Alcides juvenem, magnumque ſub imo
Corde premit gemitum, lacrimaſque effudit inanis.
Tum genitor gnatum dictis affatur amicis:
Stat ſua cuique dies. breve & irreparabile tempus
Omnibus eſt vitæ: ſed famam extendere factis,
Hoc virtutis opus. Trojæ ſub mœnibus altis
Tot gnati cecidêre deûm: quin occidit una
Sarpedon mea progenies. & jam ſua Turnum
Fata vocant, metaſque dati pervenit ad ævi.
Sic ait, atque oculos Rutulorum reiicit arvis.
At Pallas magnis emittit viribus haſtam,
Vaginaque cava fulgentem deripit enſem.
Illa volans, humeri ſurgunt qua tegmina ſumma;
Incidit, atque viam clypei molita per oras,
Tandem etiam magno ſtrinxit de corpore Turni.
Hic Turnus ferro præfixum robur acuto
In Pallanta diu librans jacit, atque ita fatur:
Aſpice, num mage ſit noſtrum penetrabile telum.
Dixerat; at clypeum, tot ferri terga tot æris,
Cum pellis toties obeat circumdata tauri,
Vibranti cuſpis medium tranſverberat ictu,
Loricæque moras & pectus perforat ingens.
Ille rapit calidum fruſtra de vulnere telum:
Una eademque via ſanguiſq; animuſque ſequuntur.
Corruit in vulnus: ſonitum ſuper arma dedêre:
Et terram hoſtilem moriens petit ore cruento.
Quem Turnus ſuper aſſiſtens,
Arcades, hæc, inquit, memores mea dicta referte
Euandro. qualem meruit, Pallanta remitto. (eſt,
Quiſquis honos tumuli, quicquid ſolamen humandi
Largior. haud illi ſtabunt Æneïa parvo
Hoſpitia. & lævo preſſit pede, talia fatus,
Exanimem, rapiens immania pondera baltei,
Impreſ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Impreſſumque nefas: una ſub nocte jugali
Cæſa manus juvenum fœde, thalamique cruenti:
Quæ Clonus Eurytides multo cælaverat auro:
Quo nunc Turnus ovat ſpolio gaudetque potitus.
Neſcia mens hominum fati ſortiſque futuræ,
Et ſervare modum rebus ſublata ſecundis.
Turno tempus erit, magno cum optaverit emtum
Intactum Pallanta, & cum ſpolia iſta diemque
Oderit. at ſocii multo gemitu lacrimiſque
Impoſitum ſcuto referant Pallanta frequentes.
O dolor atque decus magnum rediture parenti;
Hæc te prima dies bello dedit, hæc eadem aufert:
Cum tamen ingentis Rutulorum linquis acervos.
Nec jam fama mali tanti, ſed certior auctor
Advolat Æneæ, tenui diſcrimine lethi
Eſſe ſuos: tempus verſis ſuccurrere Teucris.
Proxima quæque metit gladio, latumq; per agmen
Ardens limitem agit ferro; te, Turne, ſuperbum
Cæde nova quærens. Pallas, Euander, in ipſis
Omnia ſunt oculis: menſæ, quas advena primas
Tunc adiit, dextræque datæ. Sulmone creatos
Quatuor hic juvenes; totidem, quos educat Ufens,
Viventis rapit, inferias quos immolet umbris,
Captivoque rogi perfundat ſanguine flammas.
Inde Mago procul infenſam contenderat haſtam,
Ille aſtu ſubit: at tremebunda ſupervolat haſta.
Et genua amplectens effatur talia ſupplex:
Per patrios manis, & ſpes ſurgentis Iuli.
Te precor hanc animam ſerves gnatoque patrique.
Eſt domus alta: jacent penitus defoſſa talenta
Cælati argenti: ſunt auri pondera facti
Infectique mihi. non hic victoria Teucrûm
Vertitur: aut anima una dabit diſcrimina tanta.
Dixerat. Æneas contra cui talia reddit:
Argenti atque auri memoras quæ multa talenta,
Gnatis parce tuis. belli commercia Turnus
Suſtulit iſta prior, jam tum Pallante peremto.
Hoc patris Anchiſæ manes, hoc ſentit Iulus.
Sic fatus galeam læva tenet, atque reflexa
Cervice orantis capulo tenus applicat enſem.
Nec procul Hæmonides, Phœbi Triviæq; ſacerdos,
Infula cui ſacra redimibat tempora vitta,
Totus collucens veſte atque inſignibus armis.

Quem congreſſus agit campo , lapſumq; ſuperſta
Immolat, ingentique umbra tegit. arma Sereſtus
Lecta refert humeris, tibi rex Gradive, tropæu
Inſtaurant acies, Volcani ſtirpe creatus
Cæculus, & veniens Marſorum montibus Umbro
Dardanides contra furit : Anxuris enſe ſiniſtram
Et totum clypei ferro dejecerat orbem.
Dixerat ille aliquid magnum, vimque affore ver
Crediderat, cœloque animum fortaſſe ferebat ;
Canitiemque ſibi & longos promiſerat annos.
Tarquitus exſultans contra fulgentibus armis ,
Silvicolæ Fauno Dryope quem nympha crearat ,
Obvius ardenti ſeſe obtulit. ille reducta
Loricam clypeique ingens onus impedit haſta.
Tum caput orantis nequicquam , & multa param
Dicere, deturbat terræ ; truncumque tepentem
Provolvens, ſuper hæc inimico pectore fatur ;
Iſtic nunc, metuende, jace. non te optima mate
Condet humi, patriove onerabit membra ſepulc
Alitibus linquêre feris : aut gurgite merſum
Unda feret, piſceſque impaſti vulnera lambent.
Protinus Antæum & Lucam, prima agmina Tu
Perſequitur , fortemque Numam , fulvumque
mertem ,
Magnanimo Volſcente ſatum : ditiſſimus agri
Qui fuit Auſonidûm, & tacitis regnavit Amycl
Ægeon qualis, centum cui brachia dicunt
Centenaſque manus, quinquaginta oribus ignem
Pectoribuſque arſiſſe, Jovis cum fulmina contr
Tot paribus ſtreperet clypeis, tot ſtringeret en
Sic toto Æneas deſævit in æquore victor ,
Ut ſemel intepuit mucro. quin ecce Niphæi
Quadrijuges in equos adverſaque pectora tendi
Atque illi longe gradientem & dira frementem
Ut vidêre, metu verſi retroque ruentes
Effunduntque ducem rapiuntque ad litora curr
Interea bijuges infert ſe Lucagus albis
In medios, fraterque Liger : ſed frater habeni
Flectit equos : ſtrictum rotat acer Lucagus en
Haud tulit Æneas tanto fervore furentis :
Irruit, adverſaque ingens apparuit haſta.
Cui Liger :
Non Diomedis equos, nec currus cernis Achill

Aut Phrygiæ campos: nunc belli finis & ævi
His dabitur terris. veſano talia late
Dicta volant Ligeri: ſed non & Troïus heros
Dicta parat contra: jaculum nam torquet in hoſtem.
Lucagus, ut pronus pendens in verbera telo
Admonuit bijugos: projecto dum pede lævo
Aptat ſe pugnæ, ſubit oras haſta per imas
Fulgentis clypei: tum lævum perforat inguen.
Excuſſus curru moribundus volvitur arvis.
Quem pius Æneas dictis affatur amaris:
Lucage, nulla tuos currus fuga ſegnis equorum
Prodidit, aut vanæ vertêre ex hoſtibus umbræ.
Ipſe rotis ſaliens juga deſeris. hæc ita fatus
Arripuit bijugos. frater tendebat inermes
Infelix palmas, curru delapſus eodem.
Per te, per qui te talem genuêre parentes, (cantis.
Vir Trojane, ſine hanc animam, & miſerere pre-
Pluribus oranti Æneas; Haud talia dudum
Dicta dabas. morere, & fratrem ne deſere frater.
Tum latebras animæ pectus mucrone recludit.
Talia per campos edebat funera ductor
Dardanius, torrentis aquæ vel turbinis atri
More furens. tandem erumpunt, & caſtra relinquunt
Aſcanius puer, & nequicquam obſeſſa juventus.
Junonem interea compellat Jupiter ultro:
O germana mihi atque eadem gratiſſima conjux,
Ut rebare, Venus (nec te ſententia fallit)
Trojanas ſuſtentat opes. non vivida bello
Dextra viris, animuſque ferox, patienſque pericli.
Cui Juno ſubmiſſa: Quid, ô pulcherrime conjux,
Sollicitas ægram, & tua triſtia dicta timentem?
Si mihi, quæ quondam fuerat, quamq; eſſe decebat,
Vis in amore foret; non hoc mihi namque negares,
Omnipotens; quin & pugnæ ſubducere Turnum.
Et Dauno poſſem incolumem ſervare parenti.
Nunc pereat, Teucriſque pio det ſanguine pœnas.
Ille tamen noſtra deducit origine nomen.
Pilumnuſque illi quartus pater: & tua larga
Sæpe manu multiſque oneravit limina donis.
Cui rex ætherii breviter ſic fatur Olympi:
Si mora præſentis lethi tempuſque caduco
Oratur juveni, meque hoc ita ponere ſentis;
Tolle fuga Turnum, atque inſtantibus eripe fatis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Hactenus indulſiſſe vacat. ſin altior iſtis
Sub precibus venia ulla latet, totumque moveri
Mutarive putas bellum; ſpes paſcis inanis.
Et Juno adlacrumans: Quid ſi, quod voce gravar
Mente dares? atque hæc Turno rata vita maner
Nunc manet inſontem gravis exitus: aut ego v
Vana feror: quod ut ô potius formidine falſa
Ludar, & in melius tua, qui potes, orſa reflectas.
Hæc ubi dicta dedit, cœlo ſe protinus alto
Miſit, agens hiemem nimbo ſuccincta per auras:
Iliacamque aciem, & Laurentia caſtra petivit.
Tum dea nube cava tenuem ſine viribus umbram
In faciem Æneæ (viſu mirabile monſtrum)
Dardaniis ornat telis; clypeumque jubaſque
Divini aſſimulat capitis: dat inania verba;
Dat ſine mente ſonum, greſſuſque effingit euntis:
Morte obita quales fama eſt volitare figuras,
Aut quæ ſopitos deludunt ſomnia ſenſus.
At primas læta ante acies exſultat imago,
Irritatque virum telis, & voce laceſſit.
Inſtat cui Turnus, ſtridentemque eminus haſtam
Conjicit: illa dato vertit veſtigia tergo.
Tum vero Ænean averſum ut cedere Turnus
Credidit, atque animo ſpem turbidus hauſit inan
Quo fugis, Ænea? thalamos ne deſere pactos:
Hac dabitur dextra tellus quæſita per undas.
Talia vociferans ſequitur, ſtrictumque coruſcat
Mucronem: nec ferre videt ſua gaudia ventos.
Forte ratis celſi conjuncta crepidine ſaxi
Expoſitis ſtabat ſcalis, & ponte parato;
Qua rex Cluſinis advectus Oſinius oris.
Huc ſeſe trepida Æneæ fugientis imago
Conjicit in latebras: nec Turnus ſegnior inſta
Exſuperatque moras, & pontis tranſilit altos.
Vix proram attigerat; rumpit Saturnia funem
Avolſamque rapit revoluta per æquora navim.
Illum autem Æneas abſentem in prælia poſcit:
Obvia multa virûm demittit corpora morti.
Tum levis haud ultra latebras jam quærit imag
Sed ſublime volans nubi ſe immiſcuit atræ:
Cum Turnum medio interea fert æquore turb
Reſpicit ignarus rerum, ingratuſque ſalutis,
Et duplices cum voce manus ad ſidera tendit:
Omi-

nipotens genitor, tanton' me crimine dignum
xiſti, & talis voluiſti expendere pœnas ?
o feror? unde abii? quæ me fuga, quemve reducet?
rentiſque iterum muros aut caſtra videbo ?
id manus illa virûm, qui me meaq; arma ſecuti?
oſque (nefas) omnis infanda in morte reliqui ?
nunc palantis video, gemitumque cadentum
cipio. quid ago ? aut quæ jam ſatis ima dehiſcat
rra mihi ? vos ô potius miſereſcite, venti :
rupes, in ſaxa (volens vos Turnus adoro)
rte ratem, ſæviſque vadis immittite Syrtis :
ò neque me Rutuli nec conſcia fama ſequatur.
ec memorans, animo nunc huc nunc fluctuat
illuc :
n ſeſe mucrone ob tantum dedecus amens
duat, & crudum per coſtas exigat enſem :
uctibus an jaciat mediis, & litora nando
rva petat, Teucrûmq; iterum ſe reddat in arma.
r conatus utramque viam : ter maxima Juno
ontinuit ; juvenemque animi miſerata repreſſit.
abitur alta ſecans fluctuque æſtuque ſecundo :
patris antiquam Dauni defertur ad urbem.
t Jovis interea monitis Mezentius ardens
ccedit pugnæ, Teucroſque invadit ovantis.
oncurrunt Tyrrhenæ acies, atque omnibus uni,
ni odiiſque viro teliſque frequentibus inſtant.
le (velut rupes, vaſtum quæ prodit in æquor,
bvia ventorum furiis expoſtaque ponto,
im cunctam atque minas perfert cœliq; mariſque,
pſa immota manens) prolem Dolicaonis Hebrum
ternit humi, cum quo Latagum, Palmumque fu-
gacem :
ed Latagum ſaxo, atque ingenti fragmine montis
ccupat os, faciemque adverſam : poplite Palmum
ucciſo volvi ſegnem ſinit ; armaque Lauſo
Donat habere humeris, & vertice figere criſtas.
Nec non Euathen Phrygium, Paridiſque Mimanta
Æqualem comitemque : una quem nocte Theano
In lucem genitori Amyco dedit, & face prægnans
Ciſſeïs regina Parin creat : urbe paterna
Occubat : ignarum Laurens habet ora Mimanta.
Ac velut ille canum morſu de montibus altis
Actus aper, multos Veſulus quem pinifer annos

 Deſen-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Defendit, multoſque palus Laurentia, ſilva
Paſtus arundinea, poſtquam inter retia ventum eſt,
Subſtitit, infremuitque ferox, & inhorruit armos.
Nec cuiquam iraſci propiuſve accedere virtus:
Sed jaculis, tutiſque procul clamoribus inſtant.
Haud aliter, juſtæ quibus eſt Mezentius iræ,
Non ulli eſt animus ſtricto concurrere ferro:
Miſſilibus longe, & vaſto clamore laceſſunt.
Ille autem impavidus partis cunctatur in omnis,
Dentibus infrendens, & tergo decutit haſtas.
Venerat antiquis Corythi de finibus Acron,
Graius homo; infectos linquens profugus hyme-
naeos:
Hunc ubi miſcentem longe media agmina vidit,
Purpureum pennis & pactæ conjugis oſtro:
(Impaſtus ſtabula alta leo ceu ſæpe peragrans,
Suadet enim veſana fames, ſi forte fugacem
Conſpexit capream, aut ſurgentem in cornua cer-
vum;
Gaudet hians immane, comaſque arrexit, & hære
Viſceribus ſuper accumbens: lavit improba teter
Ora cruor:)
Sic ruit in denſos alacer Mezentius hoſtis.
Sternitur infelix Acron, & calcibus atram
Tundit humum exſpirans, infractaq; tela cruenta
Atque idem fugientem haud eſt dignatus Oroden
Sternere, nec jacta cæcum dare cuſpide vulnus:
Obvius adverſoque occurrit, ſeque viro vir
Contulit, haud furto melior, ſed fortibus armis.
Tum ſuper abjectum poſito pede nixus & haſta:
Pars belli haud temnenda, viri, jacet altus Orode
Conclamant ſocii lætum Pæana ſecuti:
Ille autem exſpirans: Non me, quicumq; es, inulto
Victor, nec longum lætabere: te quoque fata
Proſpectant paria, atque eadem mox arva tenebi
Ad quem ſubridens mixta Mecentius ira;
Nunc morere. aſt de me divûm pater atque hom
num rex
Viderit. hoc dicens eduxit corpore telum.
Olli dura quies oculos & ferreus urguet
Somnus; in æternam clauduntur lumina noctem.
Cædicus Alcathoũ obtruncat, Sacrator Hydaſpem
Partheniumque Rapo, & prædurum viribus Orſe
Meſſ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

ſſapus Cloniumque Lycaoniumque Ericaten ;
um infrenis equi lapſu tellure jacentem ,
inc peditem pedes. & Lycius proceſſerat Agis :
uem tamen haud expers Valerus virtutis avitæ
jicit : Atronium Salius, Saliumque Nealces ,
ſignis jaculo & longe fallente ſagitta.
m gravis æquabat luctus & mutua Mavors
nera : cedebant pariter ; pariterque ruebant
ctores victique : neque his fuga nota, neque illis.
Jovis in tectis iram miſerantur inanem
mborum, & tantos mortalibus eſſe labores.
inc Venus, hinc contra ſpectant Saturnia Juno :
llida Tiſiphone media inter milia ſævit.
t vero ingentem quatiens Mezentius haſtam ,
urbidus ingreditur campo : quam magnus Orion,
um pedes incedit medii per maxima Nerei
agna viam ſcindens, humero ſupereminet undas ;
ut ſummis referens annoſam montibus ornum ,
grediturque ſolo, & caput inter nubila condit :
Talis ſe vaſtis infert Mezentius armis.
uic contra Æneas , ſpeculatus in agmine longo ,
bvius ire parat. Manet imperterritus ille ,
Hoſtem magnanimum opperiens , & mole ſua ſtat :
tque oculis ſpatium emenſus, quantum ſatis haſtæ :
Dextra mihi deus, & telum quod miſſile libro ,
Nunc adſint : voveo prædonis corpore raptis
ndutum ſpoliis, ipſum te, Lauſe, tropæum
Æneæ. dixit. ſtridentemque eminus haſtam
Jecit : at illa volans clypeo eſt excuſſa, proculque
Egregium Antorem latus inter & ilia figit :
Herculis Antorem comitem, qui miſſus ab Argis
Hæſerat Euandro, atque Itala conſederat urbe.
Sternitur infelix alieno vulnere, cœlumque
Aſpicit, & dulcis moriens reminiſcitur Argos.
Tum pius Æneas haſtam jacit : illa per orbem
Ære cavum triplici, per linea terga, tribuſque
Tranſiit intextum tauris opus, imaque ſedit
Inguine, ſed vires haud pertulit. ocius enſem
Æneas, viſo Tyrrheni ſanguine lætus ,
Eripit à femine, & trepidanti fervidus inſtat.
Ingemuit cari graviter genitoris amore ,
Ut vidit, Lauſus : lacrimæque per ora volutæ.
Hic mortis duræ caſum, tuaque optima facta ,

(Si qua fidem tanto eſt operi latura vetuſtas)
Non equidem nec te, juvenis memorande, ſileo.
Ille pedem referens, & inutilis, inque ligatus
Cedebat, clypeoque inimicum haſtile trahebat.
Proripuit juvenis, ſeſeque immiſcuit armis:
Jamque aſſurgentis dextræ plagamque ferentis
Æneæ ſubiit mucronem, ipſumque morando
Suſtinuit. ſocii magno clamore ſequuntur;
Dum genitor gnati parma protectus abiret:
Telaque conjiciunt, proturbantque eminus hoſtem
Miſſilibus. furit Æneas, tectuſque tenet ſe.
Ac velut, effuſa ſi quando grandine nimbi
Præcipitant; omnis campis diffugit arator,
Omnis & agricola, & tuta latet arce viator;
Aut amnis ripis, aut alti fornice ſaxi,
Dum pluit; in terris ut poſſint, ſole reducto,
Exercere diem: ſic obrutus undique telis
Æneas nubem belli, dum detonet, omnem
Suſtinet, & Lauſum increpitat, Lauſoque minatur:
Quo moriture ruis, majoraque viribus audes?
Fallit te incautum pietas tua. Nec minus ille
Exſultat demens. ſævæ jamque altius iræ
Dardanio ſurgunt ductori, extremaque Lauſo
Parcæ fila legunt: validum namque exigit enſem
Per medium Æneas juvenem, totumque recondit.
Tranſiit & parmam mucro levia arma minacis,
Et tunicam, molli mater quam neverat auro:
Implevitque ſinum ſanguis: tum vita per auras
Conceſſit mœſta ad Manis, corpuſque reliquit.
At vero ut vultum vidit morientis & ora,
Ora modis Anchiſiades pallentia miris,
Ingemuit miſerans graviter, dextramque tetendit:
Et mentem patriæ ſtrinxit pietatis imago.
Quid tibi nunc, miſerande puer pro laudibus iſtis,
Quid pius Æneas tanta dabit indole dignum?
Arma, quibus lætatus, habe tua: teque parentum
Manibus & cineri, ſi qua eſt ea cura, remitto.
Hoc tamen infelix miſeram ſolabere mortem;
Æneæ magni dextra cadis. increpat ultro
Cunctantis ſocios, & terra ſublevat ipſum,
Sanguine turpantem comtos de more capillos.
Interea genitor Tiberini ad fluminis undam
Vulnera ſiccabat lymphis, corpuſque levabat
Arbori

Arboris acclinis trunco. procul ærea ramis
Dependet galea, & prato gravia arma quieſcunt.
Stant lecti circum juvenes: ipſe æger, anhelans
Colla fovet, fuſus propexam in pectore barbam:
Multa ſuper Lauſo rogitat, multumque remittit,
Qui revocent, mœſtique ferant mandata parentis.
At Lauſum ſocii exanimem ſuper arma ferebant
Flentes, ingentem, atque ingenti vulnere victum.
Agnovit longe gemitum præſaga mali mens.
Canitiem immundo deformat pulvere, & ambas
Ad cœlum tendit palmas, & corpore inhæret.
Tantane me tenuit vivendi, gnate, voluptas,
Ut pro me hoſtili paterer ſuccedere dextræ,
Quem genui? tuane hæc genitor per volnera ſervor?
Morte tua vivens? heu, nunc miſero mihi demum
Exſilium infelix! nunc alte vulnus adactum!
Idem ego, gnate, tuum maculavi crimine nomen,
Pulſus ob invidiam ſolio ſceptriſque paternis.
Debueram patriæ pœnas, odiiſque meorum:
Omnis per mortes animam, ſontem ipſe dediſſem.
Nunc vivo: neq; adhuc homines lucemq; relinquo:
Sed linquam. ſimul hoc dicens attollit in ægrum
Se femur; &, quamquam vis alto volnere tardat,
Haud dejectus, equum duci jubet. hoc decus illi,
Hoc ſolamen erat: bellis hoc victor abibat
Omnibus. adloquitur mœrentem, & talibus infit;
Rhœbe, diu (res ſi qua diu mortalibus ulla eſt)
Viximus. aut hodie victor ſpolia illa cruenta
Et caput Æneæ referes, Lauſique dolorum
Ultor eris mecum: aut, aperit ſi nulla viam vis,
Occumbes pariter. neque enim, fortiſſime, credo
Juſſa aliena pati, & dominos dignabere Teucros.
Dixit, & exceptus tergo conſueta locavit
Membra, manuſque ambas jaculis oneravit acutis;
Ære caput fulgens, criſtaque hirſutus equina.
Sic curſum in medios rapidus dedit. æſtuat ingens
Uno in corde pudor, miſtoque inſania luctu,
Et Furiis agitatus amor, & conſcia virtus:
Atque hic Ænean magna ter voce vocavit.
Æneas agnovit enim, lætuſque precatur:
Sic pater ille deûm faciat, ſic altus Apollo;
Incipias conferre manum.
Tantum effatus, & infeſta ſubit obvius haſta.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Ille autem: Quid me erepto, ſæviſſime, gnato
Terres? hæc via ſola fuit, qua perdere poſſes.
Nec mortem horremus, nec divûm parcimus ulli.
Deſine. nam venio moriturus, & hæc tibi porto
Dona prius. dixit, telumque intorſit in hoſtem:
Inde aliud ſuper, atque aliud figitque, volatque
Ingenti gyro: ſed ſuſtinet aureus umbo.
Ter circum adſtantem lævos equitavit in orbis,
Tela manu jaciens: ter ſecum Troïus heros
Immanem ærato circumfert tegmine ſilvam.
Inde ubi tot traxiſſe moras, tot ſpicula tædet
Vellere, & urguetur pugna congreſſus iniqua;
Multa movens animo jam tandem erumpit, & inter
Bellatoris equi cava tempora conjicit haſtam.
Tollit ſe arrectum quadrupes. & calcibus auras
Verberat, effuſumque equitem ſuper ipſe ſecutus
Implicat, ejectoque incumbit cernuus armo.
Clamore incendunt cœlum Troëſque Latinique.
Advolat Æneas, vaginaque eripit enſem,
Et ſuper hæc: Ubi nunc Mezentius acer, & illa
Effera vis animi? contra Tyrrhenus, ut auras
Suſpiciens hauſit cœlum, mentemque recepit:
Hoſtis amare, quid increpitas, mortemque minaris?
Nullum in cæde nefas. nec ſic ad prœlia veni,
Nec tecum meus hæc pepigit mihi fœdera Lauſus.
Unum hoc, per, ſi qua eſt victis venia hoſtibus, oro;
Corpus humo patiare tegi. ſcio acerba meorum
Circumſtare odia: hunc (oro) defende furorem:
Et me conſortem gnati concede ſepulcro.
Hæc loquitur, juguloq; haud inſcius accipit enſem,
Undantique animam diffundit in arma cruore.

ÆNEIDOS LIB. XI.

ARG. *Æneas, occiſo Mezentio, Marti tropæum erigit. Utrimque cæſis ſepulturæ honos redditur. Diomedes Latinis ſociare arma denegat. Drances & Turnus ſe mutuis conviciis proſcindunt. Equeſtre prælium dubio eventu committitur: verum Camillæ nece conſternati Rutuli, ſeſe in fugam recipiunt.*

OCeanum interea ſurgens Aurora reliquit.
Æneas, quamquam & ſociis dare tempus humandis

Præcipitant curæ, turbataque funere mens eſt,
Vota deûm primo victor ſolvebat Eoo.
Ingentem quercum deciſis undique ramis
Conſtituit tumulo, fulgentiaque induit arma,
Mezentî ducis exuvias; tibi, magne, tropæum,
Bellipotens: aptat rorantis ſanguine criſtas,
Telaque trunca viri, & bis ſex thoraca petitum
Perfoſſumque locis: clypeumque ex ære ſiniſtræ
Subligat, atque enſem collo ſuſpendit eburnum.
Tum ſocios, namque omnis eum ſtipata tegebat
Turba ducum, ſic incipiens hortatur ovantis:
Maxima res effecta, viri. timor omnis abeſto.
Quod ſupereſt; hæc ſunt ſpolia,& de rege ſuperbó
Primitiæ: manibuſque meis Mezentius hic eſt.
Nunc iter ad regem nobis muroſque Latinos.
Arma parate animis, & ſpe præſumite bellum:
Ne qua mora ignaros, ubi primum vellere ſigna
Annuerint ſuperi, pubemque educere caſtris,
Impediat; ſegneſque metu ſententia tardet.
Interea ſocios inhumataque corpora terræ
Mandemus: qui ſolus honos Acheronte ſub imo eſt.
Ite, ait, egregias animas, quæ ſanguine nobis
Hanc patriam peperêre ſuo, decorate ſupremis
Muneribus: mœſtamque Euandri primus ad urbem
Mittatur Pallas, quem non virtutis egentem
Abſtulit atra dies, & funere merſit acerbo.
Sic ait illacrimans, recipitque ad limina greſſum;
Corpus ubi exanimi poſitum Pallantis Acœtes
Servabat ſenior: qui Parrhaſio Euandro
Armiger ante fuit; ſed non felicibus æque
Tum comes auſpiciis caro datus ibat alumno.
Circum omnis famulûmq; manus Trojanaq; turba,
Et mœſtum Iliades crinem de more ſolutæ.
Ut vero Æneas foribus ſeſe intulit altis,
Ingentem gemitum tunſis ad ſidera tollunt
Pectoribus, mœſtoque immugit regia luctu.
Ipſe caput nivei fultum Pallantis & ora
Ut vidit, levique patens in pectore vulnus
Cuſpidis Auſoniæ, lacrimis ita fatur obortis:
Tene, inquit, miſerande puer, cum læta veniret,
Invidit Fortuna mihi, ne regna videres
Noſtra, neque ad ſedes victor veherêre paternas?
Non hæc Euandro de te promiſſa parenti

Diſcedens dederam: cum me complexus euntem
Mitteret in magnum imperium, metuenſque moneret
Acris eſſe viros, cum dura prœlia gente.
Et nunc ille quidem ſpe multum captus inani
Fors & vota facit, cumulatque altaria donis.
Nos juvenem exanimum, & nil jam cœleſtibus ullis
Debentem, vano mœſti comitamur honore.
Infelix gnati funus crudele videbis.
Hi noſtri reditus, exſpectatique triumphi:
Hæc mea magna fides. at non, Euandre, pudendis
Volneribus pulſum aſpicies: nec ſoſpite dirum
Optabis gnato funus pater. hei mihi, quantum
Præſidium Auſonia, & quantum tu perdis, Iule?
Hæc ubi deflevit, tolli miſerabile corpus
Imperat: & toto lectos ex agmine mittit
Mille viros, qui ſupremum comitentur honorem;
Interſintque patris lacrimis; ſolatia luctus
Exigua ingentis, miſero ſed debita patri.
Haud ſegnes alii cratis & molle pheretrum
Arbuteis texunt virgis, & vimine querno,
Exſtructoſque toros obtentu frondis inumbrant.
Hic juvenem agreſti ſublimem ſtramine ponunt:
Qualem virgineo demeſſum pollice florem
Seu mollis violæ, ſeu languentis hyacinthi:
Cui neq; fulgor adhuc, nec dum ſua forma receſſit:
Non jam mater alit tellus, vireſque miniſtrat.
Tunc geminas veſtis auroque oſtroque rigentis
Extulit Æneas: quas illi læta laborum
Ipſa ſuis quondam manibus Sidonia Dido
Fecerat, & tenui telas diſcreverat auro.
Harum unam juveni ſupremum mœſtus honorem
Induit, arſuraſque comas obnubit amictu:
Multaque præterea Laurentis præmia pugnæ
Aggerat, & longo prædam jubet ordine duci.
Addit equos & tela, quibus ſpoliaverat hoſtem.
Vinxerat & poſt terga manus, quos mitteret umbris
Inferias, cæſo ſparſuros ſanguine flammam:
Indutoſque jubet truncos hoſtilibus armis
Ipſos ferre duces, inimicaque nomina figi.
Ducitur infelix ævo confectus Acœtes,
Pectora nunc fœdans pugnis, nunc unguibus ora:
Sternitur & toto projectus corpore terræ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Ducunt & Rutulo perfuſos ſanguine currus.
Poſt bellator equus poſitis inſignibus Æthon
It lacrimans, guttiſque humectat grandibus ora.
Haſtam alii galeamque ferunt: nam cætera Turnus
Victor habet. tum mœſta phalanx Teucrique ſequuntur
Tyrrhenique duces, & verſis Arcades armis.
Poſtquam omnis longe comitum præceſſerat ordo;
Subſtitit Æneas, gemituque hæc addidit alto:
Nos alias hinc ad lacrimas eadem horrida belli
Fata vocant. ſalve æternum mihi, maxume Palla,
Æternumque vale. nec plura effatus ad altos
Tendebat muros, greſſumque in caſtra ferebat.
Jamque oratores aderant ex urbe Latina,
Velati ramis oleæ, veniamque rogantes:
Corpora, per campos ferro quæ fuſa jacebant,
Redderet, ac tumulo ſineret ſuccedere terræ:
Nullum cum victis certamen & æthere caſſis:
Parceret hoſpitibus quondam, ſocerisque vocatis.
Quos bonus Æneas, haud aſpernanda precantis,
Proſequitur venia, & verbis hæc inſuper addit:
Quænam vos tanto Fortuna indigna, Latini,
Implicuit bello, qui nos fugiatis amicos?
Pacem me exanimis & Martis ſorte peremtis
Oratis. equidem & vivis concedere vellem.
Nec veni, niſi fata locum ſedemque dediſſent;
Nec bellum cum gente gero: rex noſtra reliquit
Hoſpitia, & Turni potius ſe credidit armis.
Æquius huic Turnum fuerat ſe opponere morti,
Si bellum finire manu, ſi pellere Teucros
Apparat; his mecum decuit concurrere telis:
Vixêt, cui vitam deus aut ſua dextra dediſſet.
Nunc ite, & miſeris ſupponite civibus ignem.
Dixerat Æneas. olli obſtupuere ſilentes;
Converſique oculos inter ſe atque ora tenebant.
Tum ſenior ſemperque odiis & crimine Drances
Infenſus juveni Turno ſic ore viciſſim
Orſa refert: O fama ingens, ingentior armis,
Vir Trojane, quibus cœlo te laudibus æquem?
Juſtitiæne prius mirer bellîne laborum?
Nos vero hæc patriam grati referemus ad urbem:
Et te, ſi qua viam dederit Fortuna, Latino
Jungemus regi. quærat ſibi fœdera Turnus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Quin & fatalis murorum attollere moles,
Saxaque ſubvectare humeris Trojana juvabit.
Dixerat hæc, unoque omnes eadem ore fremebant.
Bis ſenos pepigêre dies, & pace ſequeſtra
Per ſilvas Teucri, miſtique impune Latini,
Erravêre jugis. ferro ſonat icta bipenni
Fraxinus: evertunt actas ad ſidera pinus:
Robora nec cuneis, & olentem ſcindere cedrum,
Nec plauſtris ceſſant vectare gementibus ornos.
Et jam Fama volans, tanti prænuncia luctus.
Euandrum Euandrique domos & mœnia complet,
Quæ modo victorem Latio Pallanta ferebat.
Arcades ad portas ruere, & de more vetuſto
Funereas rapuêre faces. lucet via longo
Ordine flammarum, & late diſcriminat agros.
Contra turba Phrygum veniens plangentia jungunt
Agmina. quæ poſtquam matres ſuccedere tectis
Viderunt, mœſtam incendunt clamoribus urbem.
At non Euandrum potis eſt vis ulla tenere:
Sed venit in medios. pheretro Pallanta repoſto
Procumbit ſuper, atque hæret lacrimanſque gemenſque,
Et via vix tandem voci laxata dolore eſt:
Non hæc, ô Palla, dederas promiſſa parenti,
Cautius ut ſævo velles te credere Marti.
Haud ignarus eram, quantum nova gloria in armis,
Et prædulce decus primo certamine poſſet.
Primitiæ juvenis miſeræ, bellique propinqui
Dura rudimenta, & nulli exaudita deorum
Vota, precesque meæ! tuque, ô ſanctiſſima conjux,
Felix morte tua, neque in hunc ſervata dolorem!
Contra ego vivendo vici mea fata, ſuperſtes
Reſtarem ut genitor. Troum ſocia arma ſecutum
Obruerent Rutuli telis: animam ipſe dediſſem,
Atq; hæc pompa domũ me, non Pallanta, referret.
Nec vos arguerim Teucri, nec fœdera, nec, quas
Junximus hoſpitio, dextras: ſors iſta ſenectæ
Debita erat noſtræ. quod ſi immatura manebat
Mors gnatum, cæſis Volſcorum milibus ante,
Ducentem in Latium Teucros cecidiſſe juvaret.
Quin ego non alio digner te funere, Palla,
Quam pius Æneas, & quam magni Phryges, & quam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Tyrrhenique duces, Tyrrhenûm exercitus omnis.
Magna tropæa ferunt, quos dat tua dextera letho.
Tu quoque nunc ſtares immanis truncus in armis,
Eſſet par ætas, & idem ſi robur ab annis,
Turne ſed infelix Teucros quid demoror armis?
Vadite, & hæc memores regi mandata referte:
Quod vitam moror inviſam, Pallante peremto,
Dextera cauſſa tua eſt; Turnum gnatoque patrique
Quam debere vides. meritis vacat hic tibi ſolus
Fortunæque locus. non vitæ gaudia quæro,
Nec fas: ſed gnato Manis perferre ſub imos.
Aurora interea miſeris mortalibus almam
Extulerat lucem, referens opera atque labores.
Jam pater Æneas, jam curvo in litore Tarchon
Conſtituêre pyras. huc corpora quiſque ſuorum
More tulêre patrum: ſubjectiſque ignibus atris
Conditur in tenebras altum caligine cœlum.
Ter circum accenſos, cincti fulgentibus armis,
Decurrêre rogos: ter mœſtum funeris ignem
Luſtravêre in equis, ululatuſque ore dedêre.
Spargitur & tellus lacrimis, ſparguntur & arma.
It cœlo clamorque virûm clangorque tubarum.
Hinc alii ſpolia occiſis derepta Latinis
Conjiciunt igni, galeas, enſiſque decoros,
Frenaque, ferventiſque rotas; pars munera nota,
Ipſorum clypeos, & non felicia tela.
Multa boum circa mactantur corpora morti;
Sætigeroſque ſues, raptaſque ex omnibus agris
In flammam jugulant pecudes: tum litore toto
Ardentis ſpectant ſocios, ſemuſtaque ſervant
Buſta; neque avelli poſſunt; nox humida donec
Invertit cœlum ſtellis ardentibus aptum.
Nec minus & miſeri diverſa in parte Latini
Innumeras ſtruxêre pyras, & corpora partim
Multa virûm terræ infodiunt, avectaque partim
Finitimos tollunt in agros, urbique remittunt.
Cætera, confuſæque ingentem cædis acervum,
Nec numero nec honore cremant; tunc undiq; vaſti
Certatim crebris collucent ignibus agri.
Tertia lux gelidam cœlo dimoverat umbram:
Mærentes altum cinerem & confuſa ruebant
Oſſa focis, tepidoque onerabant aggere terræ.
Jam vero in tectis prædivitis urbe Latini

Præci-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Præcipuus fragor, & longi pars maxima luctus.
Hic matres, miſeræque nurus, hic cara ſororum
Pectora mœrentum, puerique parentibus orbi,
Dirum execrantur bellum, Turnique hymenæos:
Ipſum armis, ipſumque jubent decernere ferro;
Qui regnum Italiæ, & primos ſibi poſcat honores.
Ingravat hæc ſævus Drances, ſolumque vocari
Teſtatur, ſolum poſci in certamina Turnum.
Multa ſimul contra variis ſententia dictis
Pro Turno, & magnum reginæ nomen obumbrat:
Multa virum meritis ſuſtentat fama tropæis.
Hos inter motus, medio in flagrante tumultu,
Ecce ſuper mœſti magna Diomedis ab urbe
Legati reſponſa ferunt: nihil omnibus actum
Tantorum impenſis operum: nil dona, neq; aurum
Nec magnas valuiſſe preces: alia arma Latinis
Quærenda, aut pacem Trojano ab rege petendum.
Deficit ingenti luctu rex ipſe Latinus.
Fatalem Ænean manifeſto numine ferri,
Admonet ira deûm, tumulique ante ora recentes.
Ergo concilium magnum, primoſque ſuorum
Imperio accitos, alta intra limina cogit.
Olli convenêre, fluuntque ad regia plenis
Tecta viis. ſedet in mediis & maximus ævo
Et primus ſceptris, haud læta fronte, Latinus.
Atque hic legatos Ætola ex urbe remiſſos,
Quæ referant, fari jubet, & reſponſa repoſcit
Ordine cuncta ſuo. tum facta ſilentia linguis,
Et Venulus dicto parens ita farier infit:
Vidimus, ô cives, Diomedem, Argivaque caſtra;
Atque iter emenſi caſus ſuperavimus omnis;
Contigimuſque manum, qua concidit Ilia tellus.
Ille urbem Argyripam, patriæ cognomine gentis,
Victor Gargani condebat Iapygis agris.
Poſtquam introgreſſi, & coram data copia fandi;
Munera præferimus, nomen patriamque docemus
Qui bellum intulerint, quæ cauſſa attraxerit Arpos.
Auditis ille hæc placido ſic reddidit ore:
O fortunatæ gentes Saturnia regna
Antiqui Auſonii, quæ vos fortuna quietos
Sollicitat, ſuadetque ignota laceſſere bella?
Quicumque Iliacos ferro violavimus agros,
(Mitto ea quæ muris bellando exhauſta ſub altis,
Quos

uos Simoïs premat ille viros) infanda per orbem
pplicia, & ſcelerum pœnas expendimus omnis ,
el Priamo miſeranda manus. ſcit triſte Minervæ
dus, & Euboïcæ cautes, ultorque Caphareus.
ilitia ex illa diverſum ad litus abacti ,
trides Protei Menelaüs aduſque columnas
xſulat ; Ætnæos vidit Cyclopas Ulixes.
egna Neoptolemi referam, verſoſque Penatis
domenei? Libycone habitantis litore Locros ?
pſe Mycenæus magnorum ductor Achivom
onjugis infandæ prima intra limina dextra
Oppetiit : devictam Aſiam ſubſedit adulter.
nvidiſſe deos, patriis ut redditus aris
Conjugium optatum & pulchram Calydona viderem?
Nunc etiam horribili viſu portenta ſequuntur :
t ſocii admiſſis petierunt æthera pennis :
luminibuſque vagantur aves, (heu dira meorum
upplicia !) & ſcopulos lacrimoſis vocibus implent.
Hæc adeo ex illo mihi jam ſperanda fuerunt
Tempore, cum ferro cœleſtia corpora demens
Appetii, & Veneris violavi vulnere dextram.
Ne vero, ne me ad talis impellite pugnas.
Nec mihi cum Teucris ullum poſt eruta bellum
Pergama : nec veterum memini lætorve malorum.
Munera, quæ patriis ad me portatis ab oris ,
Vertite ad Ænean. ſtetimus tela aſpera contra ,
Contulimuſque manus. experto credite, quantus
In clypeum aſſurgat , quo turbine torqueat haſtam.
Si duo præterea talis Idæa tuliſſet
Terra viros ; ultro Inachias veniſſet ad urbis
Dardanus, & verſis lugeret Græcia fatis.
Quicquid apud duræ ceſſatum eſt mœnia Trojæ ,
Hectoris Æneæque manu victoria Graiûm
Hæſit, & in decumum veſtigia rettulit annum.
Ambo animis, ambo inſignes præſtantibus armis :
Hic pietate prior. coëant in fœdera dextræ ,
Qua datur : aſt, armis concurrant arma, cavete.
Et reſponſa ſimul quæ ſint, rex optume, regis
Audiſti, & quæ ſit magno ſententia bello.
Vix ea legati : variuſque per ora cucurrit
Auſonidûm turbata fremor. ceu, ſaxa morantur
Cum rapidos amnis , fit clauſo gurgite murmur ,
Vicinæque fremunt ripæ crepitantibus undis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Ut primum placati animi, & trepida ora quiêrun
Præfatus divos ſolio rex infit ab alto :
Ante equidem ſumma de re ſtatuiſſe, Latini,
Et vellem, & fuerat melius ; non tempore tali
Cogere concilium, cum muros adſidet hoſtis.
Bellum importunum, cives, cum gente deorum
Invictiſque viris gerimus ; quos nulla fatigant
Prœlia, nec victi poſſunt abſiſtere ferro.
Spem, ſi quam adſcitis Ætolûm habuiſtis in arm
Ponite ; ſpes ſibi quiſque. ſed hæc, quam angu
Cætera qua rerum jaceant perculſa ruina, (vide
Ante oculos interque manus ſunt omnia veſtras.
Nec quemquam incuſo. potuit quæ plurima vir
Eſſe, fuit. toto certatum eſt corpore regni.
Nunc adeo quæ ſit dubiæ ſententia menti,
Expediam, & paucis (animos adhibete) docebo.
Eſt antiquus ager, Tuſco mihi proximus amni,
Longus in occaſum, finis ſuper uſque Sicanos,
Aurunci Rutulique ſerunt, & vomere duros
Exercent collis, atque horum aſperrima paſcunt.
Hæc omnis regio & celſi plaga pinea montis
Cedat amicitiæ Teucrorum : & fœderis æquas
Dicamus leges, ſocioſque in regna vocemus :
Conſidant, ſi tantus amor, & mœnia condant.
Sin alios finis aliamque capeſſere gentem
Eſt animus, poſſuntque ſolo decedere noſtro :
Bis denas Italo texamus robore navis,
Seu pluris complere valent : jacet omnis ad und
Materies : ipſi numerumque modumque carinis
Præcipiant : nos æra, manus, navalia demus.
Præterea, qui dicta ferant, & fœdera firment,
Centum oratores prima de gente Latinos
Ire placet, paciſque manu prætendere ramos ;
Munera portantis aurique eboriſque talentaque
Et ſellam regni trabeamque inſignia noſtri.
Conſulite in medium, & rebus ſuccurrite feſſis.
Tum Drances idem infenſus, quem gloria Turn
Obliqua invidia, ſtimuliſque agitabat amaris
Largus opum, & lingua melior, ſed frigida bell
Dextera, conſiliis habitus non futilis auctor,
Seditione potens (genus huic materna ſuperbum
Nobilitas dabat, incertum de patre ferebat)
Surgit, & his onerat dictis, atque aggerat iras :

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Rem nulli obſcuram, noſtræ nec vocis egentem,
Conſulis, ô bone rex. cuncti ſe ſcire fatentur,
Quid Fortuna ferat populi; ſed dicere muſſant.
Det libertatem fandi, flatuſque remittat,
Cujus ob auſpicium infauſtum moreſque ſiniſtros
(Dicam equidem, licet arma mihi mortemque minetur)
Lumina tot cecidiſſe ducum, totamque videmus
Conſediſſe urbem luctu: dum Troïa tentat
Caſtra fugæ fidens, & cœlum territat armis.
Unum etiam donis iſtis, quæ plurima mitti
Dardanidis ducique jubes, unum, optime regum,
Adjicias; nec te ullius violentia vincat,
Quin gnatam egregio genero digniſque hymenæis
Des pater, & pacem hanc æterno fœdere jungas.
Quod ſi tantus habet mentis & pectora terror;
Ipſum obteſtemur, veniamque oremus ab ipſo:
Cedat jus proprium regi, patriæque remittat.
Quid miſeros toties in aperta pericula cives
Projicis, ô Latio caput horum & cauſſa malorum?
Nulla ſalus bello: pacem te poſcimus omnes,
Turne; ſimul pacis ſolum inviolabile pignus.
Primus ego (inviſum quem tu tibi fingis, & eſſe
Nil moror) en ſupplex venio. miſerere tuorum:
Pone animos, & pulſus abi. ſat funera fuſi
Vidimus, ingentis & deſolavimus agros.
Aut, ſi fama movet, ſi tantum pectore robur
Concipis, & ſi adeo dotalis regia cordi eſt;
Aude, atque adverſum fidens fer pectus in hoſtem.
Scilicet, ut Turno contingat regia conjux,
Nos animæ viles, inhumata infletaque turba,
Sternamur campis. & jam tu, ſi qua tibi vis,
Si patrii quid Martis habes, illum aſpice contra,
Qui vocat.
Talibus exarſit dictis violentia Turni:
Dat gemitum, rumpitque has imo pectore voces:
Larga quidem, Drance, ſemper tibi copia fandi,
Tum cum bella manus poſcunt, patribuſque vocatis
Primus ades: ſed non replenda eſt curia verbis,
Quæ tuto tibi magna volant, dum diſtinet hoſtem
Agger mœrorum, nec inundant ſanguine foſſæ.
Proinde tona eloquio, ſolitum tibi: neque timoris
Argue tu, Drance; quando tot ſtragis acervos

Teucrorum tua dextra dedit, paſſimque tropæis
Inſignis agros. poſſit quid vivida virtus,
Experiare licet: nec longe ſcilicet hoſtes
Quærendi nobis: circumſtant undique muros.
Imus in adverſos? quid ceſſas? an tibi Mavors
Ventoſa in lingua, pedibuſque fugacibus iſtis
Semper erit? (ſum
Pulſus ego? aut quiſquam merito, fœdiſſime, pul-
Arguet, Iliaco tumidum qui creſcere Thybrim
Sanguine, & Euandri totam cum ſtirpe videbit
Procubuiſſe domum, atque exutos Arcadas armis
Haud ita me experti Bitias & Pandarus ingens,
Et quos mille die victor ſub Tartara miſi;
Incluſus muris, hoſtilique aggere ſeptus.
Nulla ſalus bello. capiti cane talia demens
Dardanio, rebuſque tuis. proinde omnia magno
Ne ceſſa turbare metu, atque extollere vires
Gentis bis victæ: contra premere arma Latini.
Nunc & Myrmidonũ proceres Phrygia arma tremi
Nunc & Tydides, & Lariſſæus Achilles: (ſcunt
Amnis & Hadriacas retro fugit Aufidus undas.
Vel cum ſe pavidum contra mea jurgia fingit,
Artificis ſcelus, & formidine crimen acerbat.
Numquam animam talem dextra hac (abſiſte mo
Amittes: habitet tecum, & ſit pectore in iſto. (ver
Nunc ad te, & tua, magne pater, conſulta revertor
Si nullam noſtris ultra ſpem ponis in armis;
Si tam deſerti ſumus, &, ſemel agmine verſo,
Funditus occidimus, neq; habet Fortuna regreſſum
Oremus pacem, & dextras tendamus inertis.
Quamquam ô, ſi ſolitæ quicquam virtutis adeſſet,
Ille mihi ante alios fortunatuſque laborum
Egregiuſque animi, qui, ne quid tale videret,
Procubuit moriens, & humum ſemel ore momordit
Sin & opes nobis, & adhuc intacta juventus,
Auxilioque urbes Italæ populique ſuperſunt;
Sin & Trojanis cum multo gloria venit
Sanguine; ſuntq; illis ſua funera, parque per omni
Tempeſtas; cur indecores in limine primo
Deficimus? cur ante tubam tremor occupat artus?
Multa dies variique labor mutabilis ævi
Rettulit in melius: multos alterna reviſens
Luſit, & in ſolido rurſus Fortuna locavit.

Ne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Non erit auxilio nobis Ætolus & Arpi?
At Meſſapus erit, felixque Tolumnius, & quos
Tot populi miſêre duces: nec tarda ſequetur
Gloria delectos Latio & Laurentibus agris.
Eſt & Volſcorum egregia de gente Camilla,
Agmen agens equitum, & florentis ære catervas.
Quod ſi me ſolum Teucri in certamina poſcunt,
Idque placet, tantumque bonis communibus obſto:
Non adeo has exoſa manus Victoria fugit,
Ut tanta quicquam pro ſpe tentare recuſem.
Ibo animis contra: vel magnum præſtet Achillem,
Factaque Volcani manibus paria induat arma
Ille licet. vobis animam hanc ſoceroque Latino
Turnus ego, haud ulli veterum virtute ſecundus,
Devovi. ſolum Æneas vocat. &, vocet, oro.
Nec Drances potius, ſive eſt hæc ira deorum,
Morte luat: ſive eſt virtus & gloria, tollat.
Illi hæc inter ſe dubiis de rebus agebant
Certantes: caſtra Æneas aciemque movebat.
Nuncius ingenti per regia tecta tumultu
Ecce ruit, magniſque urbem terroribus implet:
Inſtructos acie Tiberino à flumine Teucros
Tyrrhenamque manum totis deſcendere campis.
Extemplo turbati animi, concuſſaque volgi
Pectora, & arrectæ ſtimulis haud mollibus iræ.
Arma manu trepidi poſcunt: fremit arma juventus.
Flent mœſti muſſantque patres. hic undique clamor
Diſſenſu vario magnus ſe tollit in auras.
Haud ſecus, atque alto in luco cum forte catervæ
Conſedêre avium, piſcoſove amne Paduſæ
Dant ſonitum rauci per ſtagna loquacia cycni.
Immo, ait, ô cives, arrepto tempore, Turnus,
Cogite concilium, & pacem laudate ſedentes:
Illi armis in regna ruant. nec plura locutus
Corripuit ſeſe, & tectis citus extulit altis.
Tu, Voluſe, armari Volſcorum edice maniplis;
Duc, ait, & Rutulos. equitem Meſſapus in armis,
Et cum fratre Coras latis diffundite campis.
Pars aditus urbis firment, turreſque capeſſant:
Cætera, qua juſſo, mecum manus inferat arma.
Ilicet in muros tota diſcurritur urbe.
Concilium ipſe pater & magna incepta Latinus
Deſerit, ac triſti turbatus tempôre differt;

Multaque ſe incuſat, qui non acceperit ultro
Dardanium Æneam, generumque adſciverit urbi.
Præfodiunt alii portas, aut ſaxa ſudeſque
Subvectant: bello dat ſignum rauca cruentum
Buccina. tunc muros varia cinxêre corona
Matronæ puerique: vocat labor ultimus omnis.
Nec non ad templum ſummaſque ad Palladis arce
Subvehitur magna matrum regina caterva,
Dona ferens: juxtaque comes Lavinia virgo,
Cauſſa mali tanti, atque oculos dejecta decoros.
Succedunt matres, & templum thure vaporant;
Et mœſtas alto fundunt de limine voces:
Armipotens præſes belli, Tritonia virgo,
Frange manu telum Phrygii prædonis, & ipſum
Pronum ſterne ſolo, portiſque effunde ſub altis.
Cingitur ipſe furens certatim in prœlia Turnus.
Jamque adeo Rutulum thoraca indutus aënis
Horrebat ſquamis, ſuraſque incluſerat auro,
Tempora nudus adhuc; laterique accinxerat enſem:
Fulgebatque alta decurrens aureus arce:
Exſultatque animis, & ſpe jam præcipit hoſtem.
Qualis, ubi abruptis fugit præſepia vinclis,
Tandem liber equus, campoque potitus aperto,
Aut ille in paſtus armentaque tendit equarum,
Aut aſſuetus aquæ perfundi flumine noto
Emicat, arrectiſque fremit cervicibus alte
Luxurians: luduntque jubæ per colla, per armos.
Obvia cui, Volſcorum acie comitante, Camilla
Occurrit, portiſque ab equo regina ſub ipſis
Deſiluit. quam tota cohors imitata relictis
Ad terram defluxit equis. tum talia fatur:
Turne, ſui merito ſi qua eſt fiducia forti,
Audeo & Æneadum promitto occurrere turmæ,
Solaque Tyrrhenos equites ire obvia contra.
Me ſine prima manu tentare pericula belli:
Tu pedes ad muros ſubſiſte, & mœnia ſerva.
Turnus ad hæc, oculos horrenda in virgine fixus:
O decus Italiæ virgo, quas dicere grates,
Quaſve referre parem? ſed nunc, eſt omnia quand
Iſte animus ſupra, mecum partire laborem.
Æneas, ut fama fidem miſſique reportant
Exploratores, equitum levia improbus arma
Præmiſit, quaterent campos: ipſe ardua montis
Pe

deſerta jugo ſuperans adventat ad urbem.
ta paro belli convexo in tramite ſilvæ,
bivias armato obſidam milite fauces.
Tyrrhenum equitem collatis excipe ſignis;
cum acer Meſſapus erit, turmæque Latinæ,
burnique manus: ducis & tu concipe curam.
ait, & paribus Meſſapum in prœlia dictis
rtatur, ſocioſque duces; & pergit in hoſtem.
curvo anfractu valles, accommoda fraudi
rmorumq; dolis: quam denſis frondibus atrum
rguet utrimque latus; tenuis quo ſemita ducit,
nguſtæque ferunt fauces, aditusque maligni.
anc ſuper in ſpeculis ſummoque in vertice montis
anities ignota jacet, tutique receptus:
u dextra lævaque velis occurrere pugnæ,
ve inſtare jugis, & grandia volvere ſaxa.
uc juvenis nota fertur regione viarum;
rripuitque locum, & ſilvis inſedit iniquis.
elocem interea ſuperis in ſedibus Opim,
nam ex virginibus ſociis, ſacraque caterva,
ompellabat: & has triſti Latonia voces
re dabat: Graditur bellum ad crudele Camilla,
virgo, & noſtris nequicquam cingitur armis,
Cara mihi ante alias. neque enim novus iſte Dianæ
Venit amor, ſubitaque animum dulcedine movit.
Pulſus ob invidiam regno vireſque ſuperbas,
Priverno antiqua Metabus cum excederet urbe,
Infantem, fugiens media inter prœlia belli,
Suſtulit exſilio comitem, matriſque vocavit
Nomine Caſmillæ, mutilata parte, Camillam.
Ipſe, ſinu præ ſe portans, juga longa petebat
Solorum nemorum: tela undique ſæva premebant,
Et circumfuſo volitabant milite Volſci.
Ecce fugæ medio ſummis Amaſenus abundans
Spumabat ripis; tantus ſe nubibus imber
Ruperat. ille, innare parans, infantis amore
Tardatur, caroque oneri timet. omnia ſecum
Verſanti ſubito vix hæc ſententia ſedit.
Telum immane, manu valida quod forte gerebat
Bellator, ſolidum nodis & robore cocto;
Huic natam, libro & ſilveſtri ſubere clauſam,
Implicat, atque habilem mediæ circumligat haſtæ:
Quam dextra ingenti librans ita ad æthera fatur:

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Alma, tibi hanc, memorum cultrix Latonia virgo,
Ipſe pater famulam voveo: tua prima per auras
Tela tenens ſupplex hoſtem fugit. accipe, teſtor,
Diva, tuam; quæ nunc dubiis committitur auris.
Dixit, & adducto contortum haſtile lacerto
Immittit: ſonuêre undæ. rapidum ſuper amnem
Infelix fugit in jaculo ſtridente Camilla.
At Metabus, magna propius jam urguente caterva,
Dat ſeſe fluvio, atque haſtam cum virgine victor
Gramineo donum Triviæ de ceſpite vellit.
Non illum tectis ullæ, non mœnibus urbes
Accepêre, neque ipſe manus feritate dediſſet:
Paſtorum & ſolis exegit montibus ævum.
Hic gnatam, in dumis interque horrentia luſtra,
Armentalis equæ mammis & lacte ferino
Nutribat, teneris immulgens ubera labris.
Utque pedum primis infans veſtigia plantis
Inſtiterat, jaculo palmas armavit acuto:
Spiculaque ex humero parvæ ſuſpendit & arcum.
Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ,
Tigridis exuviæ per dorſum à vertice pendent.
Tela manu jam tum tenera puerilia torſit,
Et fundam tereti circum caput egit habena:
Strymoniamque gruem, aut album dejecit olorem.
Multæ illam fruſtra Tyrrhena per oppida matres
Optavêre nurum. ſola contenta Diana,
Æternum telorum & virginitatis amorem
Intemerata colit, vellem haud correpta fuiſſet
Militia tali, conata laceſſere Teucros:
Cara mihi comitumque foret nunc una mearum,
Verum age, quandoquidem fatis urguetur acerbis,
Labere, Nympha, polo, finiſque inviſe Latinos,
Triſtis ubi infauſto committitur omine pugna.
Hæc cape, & ultricem pharetra deprome ſagittam:
Hac quicumque ſacrum violarit vulnere corpus,
Tros Italuſve, mihi pariter det ſanguine pœnas.
Poſt ego nube cava miſerandæ corpus & arma
Inſpoliata feram tumulo, patriæque reponam.
Dixit: at illa levis cœli demiſſa per auras
Inſonuit, nigro circumdata turbine corpus.
At manus interea muris Trojana propinquat,
Etruſcique duces, equitumque exercitus omnis;
Compoſiti numero in turmas. fremit æquore toto
Inſul-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Inſultans ſonipes, & preſſis pugnat habenis,
Huc obverſus & huc: tum late ferreus haſtis
Horret ager, campique armis ſublimibus ardent.
Nec non Meſſapus contra, celereſque Latini,
Et cum fratre Coras, & virginis ala Camillæ,
Adverſi campo apparent; haſtaſque reductis
Protendunt longe dextris, & ſpicula vibrant:
Adventuſque virûm fremituſque ardeſcit equorum.
Jamque intra jactum teli progreſſus uterque
Subſtiterat: ſubito erumpunt clamore, frementiſque
Exhortantur equos: fundunt ſimul undique tela
Crebra nivis ritu, cœlumque obtexitur umbra.
Continuo adverſis Tyrrhenus & acer Aconteus
Connixi incurrunt haſtis, primique ruinam
Dant ſonitu ingenti, perfractaque quadrupedantum
Pectora pectoribus rumpunt. excuſſus Aconteus
Fulminis in morem aut tormento ponderis acti,
Præcipitat longe, & vitam diſpergit in auras.
Extemplo turbatæ acies, verſique Latini
Rejiciunt parmas, & equos ad mœnia vertunt.
Troës agunt: princeps turmas inducit Aſylas.
Jamque propinquabant portis, rurſuſque Latini
Clamorem tollunt, & mollia colla reflectunt:
Hi fugiunt, penituſque datis referuntur habenis.
Qualis ubi alterno procurrens gurgite pontus
Nunc ruit ad terras, ſcopuloſque ſuperjacit undam
Spumeus, extremamque ſinu perfundit arenam:
Nunc rapidus retro, atque æſtu revoluta reſorbens
Saxa, fugit; lituſque vado labente relinquit.
Bis Tuſci Rutulos egêre ad mœnia verſos:
Bis rejecti armis reſpectant terga tegentes.
Tertia ſed poſtquam congreſſi in prœlia, totas
Implicuêre inter ſe acies, legitque virum vir;
Tum vero & gemitus morientũ, & ſanguine in alto
Armaque, corporaque, & permixti cæde virorum
Semanimes volvuntur equi: pugna aſpera ſurgit.
Orſilochus Remuli, quando ipſum horrebat adire,
Haſtam intorſit equo, ferrumque ſub aure reliquit.
Quo ſonipes ictu furit arduus, altaque jactat,
Vulneris impatiens, arrecto pectore crura.
Volvitur ille excuſſus humi. Catillus Iolam,
Ingentemque animis, ingentem corpore & armis,
Dejicit Herminium: nudo cui vertice fulva

Cæſaries, nudique humeri. nec vulnera terrent:
Tantus in arma patet. latos huic haſta per armos
Acta tremit, duplicatque virum transfixa dolore.
Funditur ater ubique cruor: dant funera ferro
Certantes, pulchramq; petunt per vulnera mortem.
At medias inter cædes exſultat Amazon,
Unum exſerta latus pugnæ, pharetrata Camilla:
Et nunc lenta manu ſpargens haſtilia denſet:
Nunc validam dextra rapit indefeſſa bipennem.
Aureus ex humero ſonat arcus, & arma Dianæ.
Illa etiam, ſi quando in tergum pulſa receſſit,
Spicula converſo fugientia dirigit arcu.
At circum lectæ comites, Larinaque virgo,
Tullaque, & æratam quatiens Tarpeia ſecurim,
Italides; quas ipſa decus ſibi dia Camilla
Delegit, paciſque bonas bellique miniſtras.
Quales Threïciæ cum flumina Thermodontis
Pulſant, & pictis bellantur Amazones armis:
Seu circum Hippolyten, ſeu cum ſe Martia curru
Pentheſilea refert, magnoque ululante tumultu
Feminea exſultant lunatis agmina peltis.
Quem telo primum, quem poſtremum aſpera virgo
Dejicis? aut quot humi morientia corpora fundis?
Eunæum Clytio primum patre: cujus apertum
Adverſi longa tranſverberat abiete pectus.
Sanguinis ille vomens rivos cadit, atque cruentam
Mandit humum, morienſq; ſuo ſe in vulnere verſat.
Tum Lirim Pagaſumq; ſuper: quorũ alter habenas,
Suffoſſo revolutus equo, dum colligit; alter
Dum ſubit, ac dextram labenti tendit inermem;
Præcipites pariterque ruunt. his addit Amaſtrum
Hippotaden: ſequiturque incumbens eminus haſta
Tereaque, Harpalycumque, & Demophoonta,
Chromimque:
Quotque emiſſa manu contorſit ſpicula virgo,
Tot Phrygii cecidêre viri. procul Ornytus armis
Ignotis, & equo venator Iapyge fertur:
Cui pellis latos humeros erepta juvenco
Pugnatori operit: caput ingens oris hiatus,
Et malæ texêre lupi cum dentibus albis,
Agreſtiſque manus armat ſparus. ipſe catervis
Vertitur in mediis, & toto vertice ſupra eſt.
Hunc illa exceptũ (neq; enim labor agmine verſo)
Tra-

Trajicit, & ſuper hæc inimico pectore fatur:
Silvis te, Tyrrhene, feras agitare putaſti?
Advênit qui veſtra dies muliebribus armis
Verba redargueret. nomen tamen haud leve partû.
Manibus hoc referes, telo cecidiſſe Camillæ.
Protinus Orſilochum & Buten, duo maxima Teucrûm
Corpora: ſed Buten adverſum cuſpide figit
Loricam galeamque inter, qua colla ſedentis
Lucent, & lævo dependet parma lacerto:
Orſilochum fugiens, magnumque agitata per orbem
Eludit gyro interior, ſequiturque ſequentem.
Tum validam perque arma viro perq; oſſa ſecurim,
Altior inſurgens, oranti & multa precanti
Congeminat: vulnus calido rigat ora cerebro.
Incidit huic, ſubitoque adſpectus territus hæſit
Apenninicolæ bellator filius Auni,
Haud Ligurû extremus, dum fallere fata ſinebant.
Iſque ubi ſe nullo jam curſu evadere pugnæ
Poſſe, neque inſtantem reginam avertere cernit;
Conſilio verſare dolos ingreſſus & aſtu,
Incipit hæc. Quid tam egregium, ſi, femina, forti
Fidis equo? dimitte fugam, & te comminus æquo
Mecum crede ſolo, pugnæque accinge pedeſtri:
Jam noſces, ventoſa ferat cui gloria laudem.
Dixit; at illa furens, acrique incenſa dolore,
Tradit equum comiti, paribuſque aſſiſtit in armis,
Enſe pedes nudo puraque interrita parma.
At juvenis, viciſſe dolo ratus, avolat ipſe,
(Haud mora) converſiſque fugax aufertur habenis,
Quadrupedemque citum ferrata calce fatigat.
Vane Ligus, fruſtraque animis elate ſuperbis,
Nequicquam patrias tentaſti lubricus artis,
Nec fraus te incolumem fallaci perferet Auno.
Hæc fatur virgo, & pernicibus ignea plantis
Tranſit equum curſu, freniſque adverſa prehenſis
Congreditur, pœnaſque inimico ex ſanguine ſumit.
Quam facile accipiter ſaxo ſacer ales ab alto
Conſequitur pennis ſublimem in nube columbam,
Comprenſamque tenet, pedibuſque eviſcerat uncis:
Tum cruor, & vulſæ labuntur ab æthere plumæ.
At non hæc nullis hominum ſator atque deorum
Obſervans oculis ſummo ſedet altus Olympo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Tyrrhenum genitor Tarchontem in prœlia ſæva
Suſcitat, & ſtimulis haud mollibus incitat iras.
Ergo inter cædes cedentiaque agmina Tarchon
Fertur equo, variiſque inſtigat vocibus alas,
Nomine quemq; vocans: reficitq; in prælia pulſos.
Quis metus, ô numquam doliturі, ô ſemper inertes
Tyrrheni, quæ tanta animis ignavia venit?
Femina palantis agit, atque hæc agmina vertit?
Quo ferrũ, quidve hæc gerimus tela irrita dextris?
At non in Venerem ſegnes nocturnaque bella,
Aut, ubi curva choros indixit tibia Bacchi,
Exſpectare dapes & plenæ pocula menſæ. (ſpex
Hic amor, hoc ſtudium; dum ſacra ſecundus haru-
Nunciet, ac lucos vocet hoſtia pinguis in altos.
Hæc effatus, equum in medios moriturus & ipſe
Concitat, & Venulo adverſum ſe turbidus infert,
Dereptumque ab equo dextra complectitur hoſtem,
Et gremium ante ſuum multa vi concitus aufert.
Tollitur in cœlum clamor, cunctique Latini
Convertêre oculos. volat igneus æquore Tarchon,
Arma virumque ferens: tum ſumma ipſius ab haſta
Defringit ferrum; & partis rimatur apertas,
Qua vulnus lethale ferat: contra ille repugnans
Suſtinet à jugulo dextram, & vim viribus exit.
Utque volans alte raptum cum fulva draconem
Fert aquila, implicuitq; pedes, atq; unguibus hæſit:
Saucius at ſerpens ſinuoſa volumina verſat,
Arrectiſque horret ſquamis, & ſibilat ore;
Arduus inſurgens: illa haud minus urget obunco
Luctantem roſtro; ſimul æthera verberat alis.
Haud aliter prædam Tiburtum ex agmine Tarchon
Portat ovans. ducis exemplum eventumque ſecuti
Mæonidæ incurrunt. tum fatis debitus Arruns
Velocem jaculo & multa prior arte Camillam
Circuit, &, quæ ſit fortuna facillima, tentat.
Qua ſe cumque furens medio tulit agmine virgo,
Hac Arruns ſubit, & tacitus veſtigia luſtrat:
Qua victrix redit illa, pedemque ex hoſte reportat,
Hac juvenis furtim celeris detorquet habenas.
Hos aditus, jamque hos aditus, omnemque pererrat
Undique circuitum; & certam quatit improbus haſtam.
Forte ſacer Cybelæ Chloreus, olimque ſacerdos,

ſignis longè Phrygiis fulgebat in armis,
Spumantemque agitabat equum: quem pellis aënis
In plumam ſquamis auro conſerta tegebat.
Ipſe, peregrina ferrugine clarus & oſtro,
Spicula torquebat Lycio Gortynia cornu.
Aureus ex humeris ſonat arcus, & aurea vati
Caſſida: tum croceam chlamydemque ſinuſque crepantis
Carbaſeos fulvo in nodum collegerat auro;
Pictus acu tunicas, & barbara tegmina crurum.
Hunc virgo, ſive ut templis præfigeret arma
Troïa, captivo ſive ut ſe ferret in auro,
Venatrix unum ex omni certamine pugnæ
Cæca ſequebatur; totumque incauta per agmen
Femineo prædæ & ſpoliorum ardebat amore:
Telum ex inſidiis cum tandem tempore capto
Concitat, & ſuperos Arruns ſic voce precatur:
Summe Deûm, ſancti cuſtos Soractis Apollo,
Quem primi colimus, cui pineus ardor acervo
Paſcitur; & medium freti pietate per ignem
Cultores multa premimus veſtigia pruna;
Da, pater, hoc noſtris aboleri dedecus armis,
Omnipotens non exuvias pulſæve tropæum
Virginis, aut ſpolia ulla peto: mihi cætera laudem
Facta ferent. hæc dira meo dum vulnere peſtis
Pulſa cadat, patrias remeabo inglorius urbes.
Audiit, & voti Phœbus ſuccedere partem
Mente dedit: partem volucris diſperſit in auras.
Sterneret ut ſubita turbatam morte Camillam,
Annuit oranti: reducem ut patria alta videret,
Non dedit: inque notos vocem vertêre procellæ.
Ergo, ut miſſa manu ſonitum dedit haſta per auras,
Convertêre animos acris, oculoſque tulêre
Cuncti ad reginam Volſci. nihil ipſa neque auræ,
Nec ſonitus memor, aut venientis ab æthere teli;
Haſta ſub exſertam donec perlata papillam
Hæſit, virgineumque alte bibit acta cruorem.
Concurrunt trepidæ comites, dominamque ruentem
Suſcipiunt fugit ante omnis exterritus Arruns
Lætitia mixtoque metu: nec jam amplius haſtæ
Credere, nec telis occurrere virginis audet.
Ac velut ille, prius quam tela inimica ſequantur,
Continuo in montis ſeſe avius abdidit altos,

Occiſo

Occiſo paſtore lupus magnove juvenco,
Conſcius audacis facti, caudamque remulcens
Subjecit pavitantem utero, ſilvaſque petivit.
Haud ſecus ex oculis ſe turbidus abſtulit Arruns;
Contentuſque fuga mediis ſe immiſcuit armis.
Illa manu moriens telum trahit: oſſa ſed inter
Ferreus ad coſtas alto ſtat volnere mucro.
Labitur exſanguis: labuntur frigida letho
Lumina. purpureus quondam color ora reliquit.
Tum ſic exſpirans Accam ex æqualibus unam
Adloquitur; fida ante alias quæ ſola Camillæ,
Quicum partiri curas; atque hæc ita fatur:
Hactenus, Acca ſoror, potui: nunc vulnus acerbum
Conficit, & tenebris nigreſcunt omnia circum.
Effuge, & hæc Turno mandata noviſſima perfer:
Succedat pugnæ, Trojanoſque arceat urbe.
Jamque vale. ſimul his dictis linquebat habenas,
Ad terram non ſponte fluens. tum frigida toto
Paullatim exſolvit ſe corpore, lentaque colla
Et captum letho poſuit caput, arma relinquens:
Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub umbras.
Tum vero immenſus ſurgens ferit aurea clamor
Sidera: dejecta crudeſcit pugna Camilla.
Incurrunt denſi, ſimul omnis copia Teucrûm,
Tyrrhenûmque duces, Euandrique Arcades alæ.
At Triviæ cuſtos jam dudum in montibus Opis
Alta ſedet ſummis, ſpectatque interrita pugnas:
Utq; procul medio juvenum in clamore furentum
Proſpexit triſti mulcatam morte Camillam;
Ingemuitque, deditque has imo pectore voces:
Heu nimium, virgo, nimium crudele luiſti
Supplicium, Teucros conata laceſſere bello!
Nec tibi deſertæ in dumis coluiſſe Dianam
Profuit, aut noſtras humero geſſiſſe pharetras:
Non tamen indecorem tua te regina reliquit
Extrema jam in morte: neq; hoc ſine nomine lethū
Per gentis erit; aut famam patieris inultæ.
Nam quicumque tuum violavit vulnere corpus,
Morte luet merita. Fuit ingens monte ſub alto
Regis Dercenni terreno ex aggere buſtum
Antiqui Laurentis, opacaque ilice tectum:
Hic Dea ſe primum rapido pulcherrima niſu
Siſtit, & Arruntem tumulo ſpeculatur ab alto.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Ut vidit fulgentem armis, ac vana tumentem;
Cur, inquit, diverſus abis? huc dirige greſſum,
Huc periture veni: capias ut digna Camillæ
Præmia. tune etiam telis morière Dianæ?
Dixit, & aurata volucrem Threïſſa ſagittam
Depromſit pharetra, cornuque infenſa tetendit,
Et duxit longe, donec curvata coïrent
Inter ſe capta, & manibus jam tangeret æquis,
Læva aciem ferri, dextra nervoque papillam.
Extemplo teli ſtridorem auraſque ſonantis
Audiit una Arruns, hæſitque in corpore ferrum.
Illum exſpirantem ſocii atque extrema gementem
Obliti ignoto camporum in pulvere linquunt:
Opis ad ætherium pennis aufertur Olympum.
Prima fugit, domina amiſſa, levis ala Camillæ:
Turbati fugiunt Rutuli: fugit acer Atinas:
Disjectique duces deſolatique manipli
Tuta petunt, & equis averſi ad mœnia tendunt.
Nec quiſquam inſtantis Teucros lethumque feren-
Suſtentare valet telis, aut ſiſtere contra: (tis
Sed laxos referunt humeris languentibus arcus:
Quadrupedumq; putrem curſu quatit ungula cam-
Volvitur ad muros caligine turbidus atra (pum.
Pulvis, & è ſpeculis percuſſæ pectora matres
Femineum clamorem ad cœli ſidera tollunt.
Qui curſu portas primi irrupêre patentis,
Hos inimica ſuper mixto premit agmine turba:
Nec miſeram effugiunt mortem, ſed limine in ipſo,
Mœnibus in patriis, atque inter tuta domorum,
Confixi exſpirant animas. pars claudere portas;
Nec ſociis aperire viam, nec mœnibus audent
Accipere orantis: oriturque miſerrima cædes
Defendentum armis aditus, inque arma ruentum.
Excluſi ante oculos lacrimantumque ora parentum
Pars in præcipites foſſas, urgente ruina,
Volvitur: immiſſis pars cæca & concita frenis
Arietat in portas, & duros objice poſtes.
Ipſæ de muris ſummo certamine matres
(Monſtrat amor verus patriæ) ut vidêre Camillam;
Tela manu trepidæ jaciunt, ac robore duro,
Stipitibus ferrum ſudibuſque imitantur obuſtis
Præcipites, primæque mori pro mœnibus ardent.
Interea Turnum in ſilvis ſæviſſimus implet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Nuncius, & juveni ingentem fert Acca tumultum:
Deletas Volſcorum acies, cecidiſſe Camillam:
Ingruere infenſos hoſtis, & Marte ſecundo
Omnia corripuiſſe: metum jam ad mœnia ferri.
Ille furens (& ſæva Jovis ſic numina poſcunt)
Deſerit obſeſſos collis, nemora aſpera linquit.
Vix è conſpectu exierat, campumque tenebat,
Cum pater Æneas, ſaltus ingreſſus apertos,
Exſuperatque jugum, ſilvaque evadit opaca.
Sic ambo ad muros rapidi totoque feruntur
Agmine, nec longis inter ſe paſſibus abſunt.
Ac ſimul Æneas fumantis pulvere campos
Proſpexit longe, Laurentiaque agmina vidit;
Et ſævum Ænean agnovit Turnus in armis,
Adventumque pedum flatuſque audivit equorum:
Continuoque ineant pugnas, & prœlia tentent;
Ni roſeus feſſos jam gurgite Phœbus Hibero
Tinguat equos, noctemque die labente reducat.
Conſidunt caſtris ante urbem, & mœnia vallant.

ÆNEIDOS LIB. XII.

ARG. *Turnus ſingulari cum Ænea certamine dimicare vult. & in hanc rem fœdus ſcribitur. quod Rutuli rumpunt. Venus gnato vulnerato dictamno medetur. Poſtremo Turnus ad monomachiam coactus, ab Ænea vitâ ſpoliatur.*

TUrnus ut infractos adverſo Marte Latinos
Defeciſſe videt, ſua nunc promiſſa repoſci,
Se ſignari oculis; ultro implacabilis ardet:
Attollitque animos. Pœnorum qualis in arvis,
Saucius ille gravi venantum vulnere pectus,
Tum demum movet arma leo, gaudetque comantis
Excutiens cervice toros, fixumque latronis
Impavidus frangit telum, & fremit ore cruento.
Haud ſecus accenſo gliſcit violentia Turno.
Tum ſic affatur regem, atque ita turbidus infit:
Nulla mora in Turno: nihil eſt quod dicta retractent
Ignavi Æneadæ, nec, quæ pepigère, recuſent.
Congredior. fer ſacra, pater, & concipe fœdus.
Aut hac Dardanium dextra ſub Tartara mittam
Deſertorem Aſiæ, (ſedeant ſpectentque Latini)

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Et ſolus ferro crimen commune refellam:
Aut habeat victos; cedat Lavinia conjux.
Olli ſedato reſpondit corde Latinus:
O præſtans animi juvenis, quantum ipſe feroci
Virtute exſuperas, tanto me impenſius æquum eſt
Conſulere, atq; omnis metuentem expendere caſus.
Sunt tibi regna patris Dauni, ſunt oppida capta
Multa manu; nec non aurũque animuſq; Latino eſt.
Sunt aliæ innuptæ Latio & Laurentibus agris;
Nec genus indecores. ſine me hæc haud mollia fatu
Sublatis aperire dolis: ſimul hoc animo hauri.
Me gnatam nulli veterum ſociare procorum
Fas erat, idque omnes diviq; hominesq; canebant.
Victus amore tui, cognato ſanguine victus,
Conjugis & mœſtæ lacrimis, vincla omnia rupi:
Promiſſam eripui genero: arma impia ſumſi.
Ex illo qui me caſus, quæ, Turne, ſequantur
Bella, vides; quantos primus patiare labores.
Bis magna victi pugna vix urbe tuemur
Spes Italas: recalent noſtro Tiberina fluenta
Sanguine adhuc, campique ingentes oſſibus albent.
Quo referor toties? quæ mentem inſania mutat?
Si Turno exſtincto ſocios ſum adſcire paratus;
Cur non incolumi potius certamina tollo?
Quid conſanguinei Rutuli, quid cætera dicet
Italia; ad mortem ſi te (Fors dicta refutet)
Prodiderim, gnatam & connubia noſtra petentem?
Reſpice res bello varias, miſerere parentis
Longævi, quem nunc mœſtum patria Ardea longe
Dividit. Haudquaquam dictis violentia Turni
Flectitur: exſuperat magis ægreſcitque medendo.
Ut primum fari potuit, ſic inſtit ore: (me
Quam pro me curam geris, hanc precor, optime, pro
Deponas, lethumque ſinas pro laude paciſci.
Et nos tela, pater, ferrumque haud debile dextra
Spargimus, & noſtro ſequitur de vulnere ſanguis.
Longe illi dea mater erit, quæ nube fugacem
Feminea tegat, & vanis ſeſe occulat umbris.
At regina, nova pugnæ conterrita ſorte,
Flebat; & ardentem generum moritura tenebat:
Turne, per has ego te lacrimas, per ſi quis Amatæ
Tangit honos animum: (ſpes tu nunc una, ſenectæ
Tu requies miſeræ; decus imperiumque Latini

Te penes: in te omnis domus inclinata recumbit)
Unum oro: deſiſte manum committere Teucris.
Qui te cumque manent iſto certamine caſus,
Et me, Turne, manent. ſimul hæc inviſa relinquam
Lumina, nec generum Ænean captiva videbo.
Accepit vocem lacrimis Lavinia matris,
Flagrantis perfuſa genas: cui plurimus ignem
Subjecit rubor, & calefacta per ora cucurrit.
Indum ſanguineo veluti violaverit oſtro
Si quis ebur, aut miſta rubent ubi lilia multa
Alba roſa: talis virgo dabat ore colores.
Illum turbat amor, figitque in virgine vultus:
Ardet in arma magis, paucisque affatur Amatam:
Ne, quæſo, ne me lacrimis, neve omine tanto
Proſequere in duri certamina Martis euntem,
O mater: neque enim Turno mora libera mortis.
Nuncius hæc Idmon Phrygio mea dicta tyranno.
Haud placitura refer. cum primum craſtina cœlo
Puniceis invecta rotis Aurora rubebit, (ſcant:
Non Teucros agat in Rutulos: Teucrûm arma quie-
Et Rutulûm. noſtro dirimamus ſanguine bellum.
Illo quæratur conjux Lavinia campo.
Hæc ubi dicta dedit, rapiduſque in tecta receſſit,
Poſcit equos, gaudetque tuens ante ora frementis
Pilumno quos ipſa decus dedit Orithyia:
Qui candore nives anteirent, curſibus auras.
Circumſtant properi aurigæ, manibuſque laceſſunt
Pectora plauſa cavis, & colla comantia pectunt.
Ipſe dehinc auro ſqualentem alboque orichalco
Circumdat loricam humeris: ſimul aptat habendo
Enſemque, clypeumque, & rubræ cornua criſtæ:
Enſem quem Dauno ignipotens deus ipſe parenti
Fecerat, & Stygia candentem tinxerat unda.
Exin, quæ mediis ingenti adnixa columnæ
Ædibus aſtabat, validam vi corripit haſtam;
Actoris Aurunci ſpolium: quaſſatque trementem
Vociferans: Nunc, ô numquam fruſtrata vocatus
Haſta meos, nunc tempus adeſt: te maximus Acto
Te Turni nunc dextra gerit. da ſternere corpus,
Loricamque manu valida lacerare revolſam
Semiviri Phrygis, & fœdare in pulvere crinis
Vibratos calido ferro myrrhaque madentis.
His agitur Furiis, totoque ardentis ab ore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Scintillæ abſiſtunt: oculis micat acribus ignis.
Mugitus veluti cum prima in prœlia taurus
Terrificos ciet, atque iraſci in cornua tentat,
Arboris obnixus trunco; ventoſque laceſſit
Ictibus, & ſparſa ad pugnam proludit arena.
Nec minus interea maternis ſævus in armis
Æneas acuit Martem, & ſe ſuſcitat ira,
Oblato gaudens componi fœdere bellum.
Tum ſocios mœſtique metum ſolatur Iuli,
Fata docens: regique jubet reſponſa Latino
Certa referre viros, & pacis dicere leges.
Poſtera vix ſummos ſpargebat lumine montis
Orta dies; cum primum alto ſe gurgite tollunt
Solis equi, lucemque elatis naribus efflant;
Campum ad certamen magnæ ſub mœnibus urbis
Dimenſi Rutulique viri Teucrique parabant;
In medioque focos, & dîs communibus aras
Gramineas. alii fontemque ignemque ferebant
Velati lino, & verbena tempora vincti.
Procedit legio Auſonidum, pilataque plenis
Agmina ſe fundunt portis. hinc Troïus omnis,
Tyrrhenuſque ruit variis exercitus armis;
Haud ſecus inſtructi ferro, quam ſi aſpera Martis
Pugna vocet. nec non mediis in milibus ipſi
Ductores auro volitant oſtroque decori,
Et genus Aſſaraci Mneſtheus, & fortis Aſylas,
Et Meſſapus equûm domitor, Neptunia proles.
Utque dato ſigno ſpatia in ſua quiſque receſſit,
Defigunt tellure haſtas, & ſcuta reclinant.
Tum ſtudio effuſæ matres, & vulgus inermum,
Invalidique ſenes, turris & tecta domorum
Obſedêre: alii portis ſublimibus adſtant.
At Juno ex ſummo, qui nunc Albanus habetur,
(Tum neque momen erat, nec honos, aut gloria monti)
Proſpiciens tumulo campum aſpectabat, & ambas
Laurentum Troumque acies, urbemque Latini.
Extemplo Turni ſic eſt affata ſororem
Diva deam, ſtagnis quæ fluminibuſque ſonoris
Præſidet: hunc illi rex ætheris altus honorem
Jupiter erepta pro virginitate ſacravit:
Nympha decus fluviorum, animo gratiſſima noſtro,
Scis, ut te cunctis unam, quæcumque Latinæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Magnanimi Jovis ingratum aſcendêre cubile,
Prætulerim, cœlique libens in parte locarim:
Diſce tuum, ne me incuſes, Juturna, dolorem.
Quæ viſa eſt fortuna pati, Parcæque ſinebant
Cedere res Latio, Turnum & tua mœnia texi:
Nunc juvenem imparibus video concurrere fatis:
Parcarumque dies & vis inimica propinquat.
Non pugnam aſpicere hanc oculis, non fœdera poſ-
Tu pro germano, ſi quid præſentius audes, (ſum.
Perge: decet. forſan miſeros meliora ſequentur.
Vix ea, cum lacrimas oculis Juturna profundit,
Terque quaterq; manu pectus percuſſit honeſtum.
Non lacrimis hoc tempus, ait Saturnia Juno:
Accelera, & fratrem (ſi quis modus) eripe morti:
Aut tu bella cie, conceptumque excute fœdus:
Auctor ego audendi. ſic exhortata reliquit
Incertam, & triſti turbatam vulnere mentis.
Interea reges (ingenti mole Latinus
Quadrijugo vehitur curru, cui tempora circum
Aurati bis-ſex radii fulgentia cingunt,
Solis avi ſpecimen, bigis it Turnus in albis,
Bina manu lato criſpans haſtilia ferro.
Hinc pater Æneas Romanæ ſtirpis origo,
Sidereo flagrans clypeo, & cœleſtibus armis,
Et juxta Aſcanius magnæ ſpes altera Romæ)
Procedunt caſtris, puraque in veſte ſacerdos
Sætigeri fœtum ſuis, intonſamque bidentem
Attulit, admovitque pecus flagrantibus aris.
Illi ad ſurgentem converſi lumina Solem
Dant fruges manibus ſalſas, & tempora ferro
Summa notant pecudum, pateriſque altaria libant.
Tum pius Æneas ſtricto ſic enſe precatur:
Eſto nunc Sol teſtis & hæc mihi terra vocanti,
Quam propter tantos potui perferre labores,
Et pater omnipotens, & tu Saturnia Juno;
Jam melior, jam, diva, precor: tuq; inclyte Mavors
Cuncta tuo qui bella, pater, ſub numine torques:
Fontiſque, fluvioſque voco, quæque ætheris alti
Relligio, & quæ cæruleo ſunt numina ponto:
Ceſſerit Auſonio ſi fors victoria Turno;
Convenit Euandri victos diſcedere ad urbem.
Cedet Iulus agris: nec poſt arma ulla rebelles
Æneadæ referent, ferrove hæc regna laceſſent.
Si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Sin noſtrum annuerit nobis victoria Martem,
(Ut potius reor, & potius dî numine firment)
Non ego nec Teucris Italos parêre jubebo,
Nec mihi regna peto. paribus ſe legibus ambæ
Invictæ gentes æterna in fœdera mittant.
Sacra deoſque dabo: ſocer arma Latinus habeto;
Imperium ſolenne ſocer: mihi mœnia Teucri
Conſtituent, urbique dabit Lavinia nomen.
Sic prior Æneas: ſequitur ſic deinde Latinus
Suſpiciens cœlum, tenditque ad ſidera dextram:
Hæc eadem, Ænea, terram, mare, ſidera, juro,
Latonæque genus duplex, Janumque bifrontem,
Vimque deûm infernam, & duri ſacraria Ditis:
Audiat hæc genitor, qui fœdera fulmine ſancit:
Tango aras; medios ignis & numina teſtor;
Nulla dies pacem hanc Italis nec fœdera rumpet,
Quo res cumque cadent: nec me vis ulla volentem
Avertet; non ſi tellurem effundat in undas
Diluvio miſcens, cœlumque in Tartara ſolvat:
Ut ſceptrũ hoc (dextra ſceptrũ nam forte gerebat)
Numquam fronde levi fundet virgulta nec umbras,
Cum ſemel in ſilvis imo de ſtirpe reciſum
Matre caret, poſuitque comes & brachia ferro;
Olim arbos, nunc artificis manus ære decoro
Incluſit, patribuſque dedit geſtare Latinis.
Talibus inter ſe firmabant fœdera dictis
Conſpectu in medio procerum. tum rite ſacratas
In flammam jugulant pecudes, & viſcera vivis
Eripiunt, cumulantque oneratis lancibus aras.
At vero Rutulis impar ea pugna videri
Jamdudum, & vario miſceri pectora motu.
Tum magis, ut propius cernunt non viribus æquis.
Adjuvat inceſſu tacito progreſſus, & aram
Suppliciter venerans demiſſo lumine Turnus,
Tabenteſque genæ, & juvenali in corpore pallor.
Quem ſimul ac Juturna ſoror crebreſcere vidit
Sermonem, & volgi variare labantia corda:
In medias acies, formam aſſimulata Camerti,
Cui genus à proavis ingens, clarumque paternæ
Nomen erat virtutis, & ipſe acerrimus armis,
In medias dat ſeſe acies, haud neſcia rerum,
Rumoreſque ſerit varios, ac talia fatur:
Non pudet, ô Rutuli, pro cunctis talibus unam

Objectare animam? numerone an viribus æqui
Non ſumus? en omnes & Troës & Arcades hi ſunt,
Fataliſque manus, infenſa Etruria Turno.
Vix hoſtem, alterni ſi congrediamur, habemus.
Ille quidem ad ſuperos, quorum ſe devovet aris,
Succedet fama, vivuſque per ora feretur:
Nos, patria amiſſa, dominis parêre ſuperbis
Cogemur, qui nunc lenti conſedimus arvis.
Talibus incenſa eſt juvenum ſententia dictis,
Jam magis atq; magis, ſerpitque per agmina mur-
Ipſi Laurentes mutati, ipſique Latini. (mur.
Qui ſibi jam requiem pugnæ rebuſque ſalutem
Sperabant, nunc arma volunt, fœduſque precantur
Infectum, & Turni ſortem miſerantur iniquam.
His aliud majus Juturna adjungit, & alto
Dat ſignum cœlo; quo non præſentius ullum
Turbavit mentis Italas, monſtroque fefellit.
Namque volans rubra fulvus Jovis ales in æthra
Litoreas agitabat avis, turbamque ſonantem
Agminis aligeri; ſubito cum lapſus ad undas
Cycnum excellentem pedibus rapit improbus un-
Arrexêre animos Itali, cunctæque volucres (cis.
Convertunt clamore fugam, mirabile viſu;
Ætheraque obſcurant pennis, hoſtemque per auras
Facta nube premunt. donec vi victus & ipſo
Pondere defecit, prædamque ex unguibus ales
Projecit fluvio, penituſque in nubila fugit.
Tum vero augurium Rutuli clamore ſalutant,
Expediuntq; manus: primuſque Tolumnius augur,
Hoc erat, hoc votis, inquit, quod ſæpe petivi.
Accipio agnoſcoque deos: me, me duce ferrum
Corripite, ô miſeri, quos improbus advena bello
Territat, invalidas ut avis; & litora veſtra
Vi populat. petet ille fugam, penituſque profundo
Vela dabit. vos unanimi denſate catervas,
Et regem vobis pugna defendite raptum.
Dixit, & adverſos telum contorſit in hoſtis
Procurrens: ſonitum dat ſtridula cornus, & auras
Certa ſecat. ſimul hoc, ſimul ingẽs clamor, & omnes
Turbati cunei, calefactaque corda tumultu.
Haſta volans, ut forte novem pulcherrima fratrum
Corpora conſtiterant contra, quos fida crearat
Una tot Arcadio conjux Tyrrhena Gilippo;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Horum unum ad medium, teritur quà ſutilis alvo
Balteus, & laterum juncturas fibula mordet,
Egregium forma juvenem & fulgentibus armis.
Tranſadigit coſtas, fulvaque extendit arena.
At fratres, animoſa phalanx accenſaque luctu,
Pars gladios ſtringunt manibus, pars miſſile ferrum
Corripiunt, cæcique ruunt. quos agmina contra
Procurrunt Laurentum. hinc denſi rurſus inundant
Troës, Agyllinique, & pictis Arcades armis.
Sic omnis amor unus habet decernere ferro.
Diripuêre aras: it toto turbida cœlo
Tempeſtas telorum, ac ferreus ingruit imber:
Craterasque focoſque ferunt. fugit ipſe Latinus,
Pulſatos referens infecto fœdere divos.
Infrenant alii currus, aut corpora ſaltu
Subjiciunt in equos, & ſtrictis enſibus adſunt.
Meſſapus regem, regiſque inſigne gerentem
Tyrrhenum Auleſten, avidus confundere fœdus,
Adverſo proterret equo: ruit ille recedens,
Et miſer oppoſitis à tergo involvitur aris
In caput, inque humeros. at fervidus advolat haſta
Meſſapus, teloque orantem multa trabali
Deſuper altus equo graviter ferit, atque ita fatur:
Hoc habet: hæc melior magnis data victima divis.
Concurrunt Itali, ſpoliantque calentia membra.
Obvius ambuſtum torrem Corynæus ab ara.
Corripit, & venienti Ebuſo plagamque ferenti
Occupat os flammis. olli ingens barba reluxit,
Nidoremque ambuſta dedit. ſuper ipſe ſecutus
Cæſariem læva turbati corripit hoſtis,
Impreſſoque genu nitens terræ applicat ipſum:
Sic rigido latus enſe ferit. Podalirius Alſum
Paſtorem, primaque acie per tela ruentem,
Enſe ſequens nudo ſuperimminet: ille ſecuri
Adverſi frontem mediam mentumque reducta
Disjicit, & ſparſo late rigat arma cruore.
Olli dura quies oculos & ferreus urguet
Somnus; in æternam clauduntur lumina noctem.
At pius Æneas dextram tendebat inermem
Nudato capite, atque ſuos clamore vocabat.
Quo ruitis? quæve iſta repens diſcordia ſurgit?
O cohibete iras! ictum jam fœdus, & omnes
Compoſitæ leges: mihi jus concurrere ſoli:

Me ſinite, atque auferte metus. ego fœdera faxo
Firma manu: Turnum jam debent hæc mihi ſacra.
Has inter voces, media inter talia verba,
Ecce viro ſtridens alis allapſa ſagitta eſt:
Incertum qua pulſa manu, quo turbine adacta;
Quis tantum Rutulis laudem caſuſve deuſve
Attulerit, preſſa eſt inſignis gloria facti:
Nec ſeſe Æneæ jactavit vulnere quiſquam.
Turnus ut Ænean cedentem ex agmine vidit,
Turbatoſque duces, ſubita ſpe fervidus ardet:
Poſcit equos, atque arma ſimul, ſaltuque ſuperbus
Emicat in currum, & manibus molitur habenas.
Multa virûm volitans dat fortia corpora letho:
Semineces volvit multos, aut agmina curru
Proterit, aut raptas fugientibus ingerit haſtas.
Qualis apud gelidi cum flumina concitus Hebri
Sanguineus Mavors clypeo increpat, atque furentis
Bella movens immittit equos: illi æquore aperto
Ante notos zephyrumq; volant. gemit ultima pulſu
Thraca pedum, circumque atræ formidinis ora
Iræque inſidiæque dei comitatus aguntur.
Talis equos alacer media inter prœlia Turnus
Fumantis ſudore quatit, miſerabile cæſis
Hoſtibus inſultans: ſpargit rapida ungula rores
Sanguineos, mixtaque cruor calcatur arena.
Jamque neci Sthenelumque dedit, Thamyrimque, (ambo
Pholumque,
Hunc congreſſus & hunc; illum eminus; eminus
Imbraſidas Glaucum atque Laden, quos Imbraſus
Nutrierat Lycia, paribuſq; oneraverat armis; (ipſe
Vel conferre manum, vel equo prævertere ventos.
Parte alia media Eumedes in prœlia fertur,
Antiqui proles bello præclara Dolonis;
Nomine avum referens, animo manibuſq; parentē:
Qui quondam, caſtra ut Danaûm ſpeculator adiret,
Auſus Pelidæ pretium ſibi poſcere currus:
Illum Tydides alio pro talibus auſis
Affecit pretio: nec equis adſpirat Achillis.
Hunc procul ut campo Turnus proſpexit aperto;
Ante levi jaculo longum per inane ſecutus;
Siſtit equos bijugis, & curru deſilit, atque
Semanimi lapſoque ſupervenit, &, pede collo
Impreſſō, dextræ mucronem extorquet, & alto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Fulgentem tinguit jaculo; atque hæc inſuper addit:
En agros, &, quam bello, Trojane, petiſti,
Heſperiam metire jacens: hæc præmia, qui me
Ferro auſi tentare, ferunt: ſic mœnia condunt.
Huic comitem Asbuten conjecta cuſpide mittit:
Chloreaque, Sybarimq;, Daretaq; Therſilochumq;,
Et ſternacis equi lapſum cervice Thymœten.
Ac velut Edoni Boreæ cum ſpiritus alto
Inſonat Ægæo, ſequiturque ad litora fluctus,
Qua venti incubuêre; fugam dant nubila cœlo:
Sic Turno, quacumque viam ſecat, agmina cedunt,
Converſæque ruunt acies: fert impetus ipſum,
Et criſtam adverſo curru quatit aura volantem.
Non tulit inſtantem Phegeus animiſq; frementem:
Objecit ſeſe ad currum, & ſpumantia frenis
Ora citatorum dextra detorſit equorum.
Dum trahitur, pendetque jugis, hunc lata retectum
Lancea conſequitur, rumpitque infixa bilicem
Loricam, & ſummum deguſtat vulnere corpus.
Ille tamen clypeo objecto converſus in hoſtem
Ibat, & auxilium ducto mucrone petebat.
Cum rota præcipitem, & procurſu concitus axis
Impulit, effuditque ſolo: Turnuſque ſecutus
Imam inter galeam, ſummi thoracis & oras,
Abſtulit enſe caput, truncumque reliquit arenæ.
Atque ea dum campis victor dat funera Turnus,
Interea Ænean Mneſtheus & fidus Achates,
Aſcaniuſque comes caſtris ſtatuêre cruentum,
Alternos longa nitentem cuſpide greſſus.
Sævit, & infracta luctatur arundine telum
Eripere, auxilioque viam, quæ proxima, poſcit:
Enſe ſecent lato vulnus, telique latebram
Reſcindant penitus, ſeſeque in bella remittant.
Jamque aderat Phœbo ante alios dilectus Iäpyx
Iäſides: acri quondam cui captus amore
Ipſe ſuas artis, ſua munera lætus Apollo
Augurium citharamque dabat celeriſque ſagittas.
Ille, ut depoſiti proferret fata parentis,
Scire poteſtates herbarum uſumque medendi
Maluit, & mutas agitare inglorius artis.
Stabat acerba fremens, ingentem nixus in haſtam
Æneas, magno juvenum & mœrentis Iuli
Concurſu, lacrimis immobilis. ille retorto

Pæonium in morem ſenior ſuccinctus amictu,
Multa manu medica Phœbique potentibus herbis
Nequicquam trepidat, nequicquam ſpicula dextra
Sollicitat, prenſatque tenaci forcipe ferrum.
Nulla viam Fortuna regit: nihil auctor Apollo
Subvenit: & ſævus campis magis ac magis horror
Crebreſcit, propiuſq; malum eſt. jam pulvere cœlũ
Stare vident: ſubeunt equites, & ſpicula caſtris
Denſa cadunt mediis. it triſtis ad æthra clamor
Bellantum juvenum, & duro ſub Marte cadentum.
Hic Venus, indigno gnati concuſſa dolore,
Dictamnum genetrix Cretæa carpit ab Ida,
Puberibus caulem foliis & flore comantem
Purpureo: non illa feris incognita capris
Gramina, cum tergo volucres hæſere ſagittæ.
Hoc Venus, obſcuro faciem circumdata nimbo,
Detulit: hoc fuſcum labris ſplendentibus amnem
Inficit, occulte medicans: ſpargitque ſalubris
Ambroſiæ ſuccos, & odoriferam panaceam.
Fovit ea volnus lympha longævus Iapyx
Ignorans, ſubitoque omnis de corpore fugit
Quippe dolor: omnis ſtetit imo volnere ſanguis.
Jamque ſecuta manum, nullo cogente, ſagitta
Excidit, atque novæ rediêre in priſtina vires.
Arma citi properate viro. quid ſtatis? Iapyx
Conclamat, primuſque animos accendit in hoſtem.
Non hæc humanis opibus, non arte magiſtra
Proveniunt. neque te, Ænea, me dextera ſervat:
Major agit deus, atque opera ad majora remittit.
Ille avidus pugnæ ſuras incluſerat auro
Hinc atq; hinc, oditq; moras, haſtamque coruſcat.
Poſtquam habilis lateri clypeus loricaq; tergo eſt,
Aſcanium fuſis circum complectitur armis,
Summaque per galeam delibans oſcula fatur:
Diſce, puer, virtutem ex me verumque laborem;
Fortunam ex aliis. nunc te mea dextera bello
Defenſum dabit, & magna inter præmia ducet.
Tu facito mox, cum matura adoleverit ætas,
Sis memor, & te animo repetentem exempla tuorũ
Et pater Æneas & avunculus excitet Hector.
Hæc ubi dicta dedit, portis ſeſe extulit ingens,
Telum immane manu quatiens: ſimul agmine denſo
Antheuſque Mneſtheuſque ruunt, omniſque relictis
Turb[illegible]

Turba fluit caſtris. tum cæco pulvere campus
Miſcetur, pulſuque pedum tremit excita tellus.
Vidit ab adverſo venientis aggere Turnus,
Vidêre Auſonii, gelidúſque per ima cucurrit
Oſſa tremor. prima ante omnis Juturna Latinos
Audiit, agnovitque ſonum, & tremefacta refugit.
Ille volat, campoque atrum rapit agmen aperto.
Qualis ubi ad terras abrupto ſidere nimbus
It mare per medium: miſeris, heu, præſcia longè
Horreſcunt corda agricolis: dabit ille ruinas
Arboribus ſtragemque ſatis, ruet omnia late:
Ante volant, ſonitumque ferunt ad litora venti.
Talis in adverſos ductor Rhœteïus hoſtis
Agmen agit: denſi cuneis ſe quiſque coactis
Agglomerant. ferit enſe gravem Thymbræus Oſi-
rim,
Archetium Mneſtheus, Epulonē obtruncat Achates,
Ufentemque Gyas. cadit ipſe Tolumnius augur,
Primus in adverſos telum qui torſerat hoſtis.
Tollitur in cœlum clamor, verſique viciſſim
Pulverulenta fuga Rutuli dant terga per agros.
Ipſe neque adverſos dignatur ſternere morti;
Nec pede congreſſos æquo, nec tela ferentis
Inſequitur: ſolum denſa in caligine Turnum
Veſtigat luſtrans, ſolum in certamina poſcit.
Hoc concuſſa metu mentem Juturna virago
Aurigam Turni media inter lora Metiſcum
Excutit, & longe lapſum temone relinquit.
Ipſa ſubit, manibúſque undantis flectit habenas,
Cuncta gerens, vocemque & corpus & arma Me-
tiſci.
Nigra velut magnas domini cum divitis ædes
Pervolat, & pennis alta atria luſtrat hirundo,
Pabula parva legens, nidiſque loquacibus eſcas;
Et nunc porticibus vacuis, nunc humida circum
Stagna ſonat: ſimilis medios Juturna per hoſtis
Fertur equis, rapidoque volans obit omnia curru:
Jamq; hic germanum jamq; hic oſtentat ovantem;
Nec conferre manum patitur. volat avia longe.
Haud minus Æneas tortos legit obvius orbis,
Veſtigatque virum, & disjecta per agmina longa
Voce vocat. quoties oculos conjecit in hoſtem,
Alipedumque fugam curſu tentavit equorum;

Aver-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Averſos toties currus Juturna retorſit.
Heu, quid agat? vario nequicquam fluctuat æſtu:
Diverſæque vocant animum in contraria curæ.
Huic Meſſapus, uti læva duo forte gerebat
Lenta levis curſu præfixa haſtilia ferro,
Horum unum certo contorquens dirigit ictu.
Subſtitit Æneas, & ſe collegit in arma,
Poplite ſubſidens: apicem tamen incita ſummum
Haſta tulit, ſummaſque excuſſit vertice criſtas.
Tum vero aſſurgunt iræ, inſidiiſque ſubactus,
Diverſos ubi ſenſit equos currumque referri,
Multa Jovem & læſi teſtatus fœderis aras,
Jam tandem invadit medios, & Marte ſecundo
Terribilis. ſævam nullo diſcrimine cædem
Suſcitat; irarumque omnis effundit habenas.
Quis mihi nunc tot acerba deus, quis carmine cædes
Diverſas, obitumque ducum; quos æquore toto
Inque vicem nunc Turnus agit, nunc Troïus heros,
Expediat? tanton' placuit concurrere motu,
Jupiter, æterna gentis in pace futuras?
Æneas Rutulum Sucronem, (ea prima ruentis
Pugna loco ſtatuit Teucros) haud multa moratus,
Excipit in latus, &, qua fata celerrima, crudum
Tranſadigit coſtas & crates pectoris enſem.
Turnus equo dejectũ Amycum, fratremq; Diorem
Congreſſus pedes: hunc, venientem cuſpide longa,
Hunc mucrone ferit; curruque abſciſa duorum
Suſpendit capita, & rorantia ſanguine portat.
Ille Talon, Tanaïmque neci, fortemque Cethegum,
Tris uno congreſſu, & mœſtum mittit Onyten,
Nomen Echionium, matriſque genus Peridiæ.
Hic fratres Lycia miſſos & Apollinis agris,
Et juvenem exoſum nequicquam bella Menœten
Arcada: piſcoſæ cui circum flumina Lernæ
Ars fuerat, pauperque domus; nec nota potentum
Munera, conductaque pater tellure ferebat.
Ac velut immiſſi diverſis partibus ignes
Arentem in ſilvam, & virgulta ſonantia lauro;
Aut ubi decurſu rapido de montibus altis
Dant ſonitũ ſpumoſi amnes, & in æquora currunt
Quiſque ſuum populatus iter: non ſegnius ambo
Æneas Turnuſque ruunt per prœlia: nunc, nunc
Fluctuat ira intus: rumpuntur neſcia vinci

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Pectora : nunc totis in vulnera viribus itur.
Mutranum hic, atavos & avorum antiqua ſonantem
Nomina, per regeſque actum genus omne Latinos,
Præcipitem ſcopulo, atque ingentis turbine ſaxi
Excutit, effunditque ſolo. hunc loro & juga ſubter
Provolvêre rotæ : crebro ſuper ungula pulſu
Incita nec domini memorum proculcat equorum.
Ille ruenti Hyllo animiſque immane frementi
Occurrit, telumque aurata ad tempora torquet :
Olli per galeam fixo ſtetit haſta cerebro.
Dextera nec tua te, Graiûm fortiſſime Creteu,
Eripuit Turno : nec dî texêre Cupencum,
Ænea veniente, ſui. dedit obvia ferro
Pectora : nec miſero clypei mora profuit ærei.
Te quoque Laurentes vidêrunt, Æole, campi
Oppetere, & late terram conſternere tergo.
Occidis, Argivæ quem non potuêre phalanges
Sternere, nec Priami regnorum everſor Achilles.
Hic tibi mortis erant metæ : domus alta ſub Ida ;
Lyrneſſi domus alta, ſolo Laurente ſepulcrum.
Totæ adeo converſæ acies, omneſque Latini,
Omnes Dardanidæ : Mneſtheus, acerque Sereſtus,
Et Meſſapus equûm domitor, & fortis Aſylas,
Tuſcorumque phalanx, Euandrique Arcadis alæ,
Pro ſe quiſque viri ſumma nituntur opum vi.
Nec mora, nec requies : vaſto certamine tendunt.
Hic mentem Æneæ genetrix pulcherrima miſit,
Iret ut ad muros, urbique adverteret agmen
Ocius, & ſubita turbaret clade Latinos.
Ille, ut veſtigans diverſa per agmina Turnum,
Huc atque huc acies circumtulit ; adſpicit urbem
Immunem tanti belli atque impune quietam.
Continuo pugnæ accendit majoris imago :
Mneſthea Sergeſtumque vocat fortemque Sereſtum
Ductores, tumulumque capit : quo cætera Teucrûm
Concurrit legio : nec ſcuta aut ſpicula denſi
Deponunt. celſo medius ſtans aggere fatur :
Ne qua meis eſto dictis mora. Jupiter hac ſtat.
Neu quis ob inceptum ſubitum mihi ſegnior ito.
Urbem hodie cauſſam belli, regna ipſa Latini,
Ni frenum accipere, & victi parêre fatentur,
Eruam, & æqua ſolo fumantia culmina ponam.
Scilicet exſpectem, libeat dum prœlia Turno
Noſtra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Noſtra pati; rurſuſque velit concurrere victus?
Hoc caput, ô cives, hæc belli ſumma nefandi.
Ferte faces propere; fœduſque repoſcite flammis.
Dixerat: atque animis pariter certantibus omnes
Dant cuneum, denſaque ad muros mole feruntur,
Scalæ improviſo, ſubtuſque apparuit ignis.
Diſcurrunt alii ad portas, primoſque trucidant:
Ferrum alii torquent, & obumbrant æthera telis.
Ipſe inter primos dextram ſub mœnia tendit
Æneas, magnaque incuſat voce Latinum,
Teſtaturque deos iterum ſe ad prœlia cogi:
Bis jam Italos hoſtis, hæc altera fœdera rumpi.
Exoritur trepidos inter diſcordia civis:
Urbem alii reſerare jubent, & pandere portas
Dardanidis, ipſumque trahunt in mœnia regem.
Arma ferunt alii, & pergunt defendere muros.
Incluſas ut cum latebroſo in pumice paſtor
Veſtigavit apes, fumoque implevit amaro,
Illæ intus trepidæ rerum per cerea caſtra
Diſcurrunt, magniſque acuunt ſtridoribus iras.
Volvitur ater odor tectis: tum murmure cæco
Intus ſaxa ſonant: vacuas it fumus ad auras.
Accidit hæc feſſis etiam fortuna Latinis:
Quæ totam luctu concuſſit funditus urbem.
Regina ut tectis venientem proſpicit hoſtem,
Inceſſi muros, ignis ad tecta volare,
Nuſquam acies contra Rutulas, nulla agmina Tur-
Infelix pugnæ juvenem in certamine credit (ni
Exſtinctum: &, ſubito mentem turbata dolore,
Se cauſſam clamat crimenque caputque malorum;
Multaque per mœſtum demens effata furorem,
Purpureos moritura manu diſcindit amictus,
Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.
Quam cladem miſeræ poſtquam accepère Latinæ,
Filia prima manu flavos Lavinia crinis,
Et roſeas laniata genas, tum cætera circum
Turba furit. reſonant latæ plangoribus ædes.
Hinc totam infelix volgatur fama per urbem:
Demittunt mentis. it ſciſſa veſte Latinus,
Conjugis attonitus fatis urbiſque ruina,
Canitiem immundo perfuſam pulvere turpans:
[Multaque ſe incuſat, qui non acceperit ante
Dardanium Ænean, generumq; adſciverit ultro.]

Inter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Interea extremo bellator in æquore Turnus
Palantis ſequitur paucos, jam ſegnior, atque
Jam minus atque minus ſucceſſu lætus equorum.
Attulit hunc illi cæcis terroribus aura
Commixtum clamorem, arrectaſque impulit auris
Confuſæ ſonus urbis & illætabile murmur.
Hei mihi! quid tanto turbantur mœnia luctu?
Quiſve ruit tantus diverſa clamor ab urbe?
Sic ait, adductiſque amens ſubſiſtit habenis.
Atque huic, in faciem ſoror ut converſa Metiſci
Aurigæ, currumque & equos & lora regebat:
Talibus occurrit dictis: Hac, Turne, ſequamur
Trojugenas, qua prima viam victoria pandit:
Sunt alii, qui tecta manu defendere poſſint.
Ingruit Æneas Italis, & prœlia miſcet:
Et nos ſæva manu mittamus funera Teucris.
Nec numero inferior, pugnæ nec honore recedes.
Turnus ad hæc:
O ſoror, & dudum agnovi, cum prima per artem
Fœdera turbaſti, teque hæc in bella dediſti:
Et nunc nequicquam fallis dea. ſed quis Olympo
Demiſſam tantos voluit te ferre labores?
An fratris miſeri lethum ut crudele videres?
Nam quid ago? aut quæ jã ſpondet Fortuna ſalutẽ?
Vidi oculos ante ipſe meos me voce vocantem
Murranum, quo non ſuperat mihi carior alter,
Oppetere ingentem, atque ingenti volnere victum.
Occidit infelix, ne noſtrum dedecus Ufens
Aſpiceret. Teucri potiuntur corpore & armis.
Exſcindine domos (id rebus defuit unum)
Perpetiar? dextra nec Drancis dicta refellam?
Terga dabo? & Turnũ fugientem hæc terra videbit?
Uſq; adeone mori miſerum eſt? vos ô mihi Manes
Eſte boni: quoniam ſuperis averſa voluntas.
Sancta ad vos anima atq; iſtius inſcia culpæ (rum,
Deſcendam, magnorum haud umquã indignus avo-
Vix ea fatus erat; medios volat ecce per hoſtis
Vectus equo ſpumante Saces, adverſa ſagitta
Saucius ora, ruitque implorans nomine Turnum:
Turne, in te ſuprema ſalus: miſerere tuorum.
Fulminat Æneas armis, ſummaſque minatur
Dejecturum arcis Italûm: excidioque daturum:
Jamque faces ad tecta volant. in te ora Latini,

In te

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

In te oculos referunt: muſſat rex ipſe Latinus,
Quos generos vocet, aut quæ ſeſe ad fœdera flectat.
Præterea regina, tui fidiſſima, dextra
Occidit ipſa ſua, lucemque exterrita fugit.
Soli pro portis Meſſapus & acer Atinas
Suſtentant aciem. circum hos utrimque phalanges
Stant denſæ, ſtrictiſque ſeges mucronibus horret
Ferrea: tu currum deſerto in gramine verſas.
Obſtupuit varia confuſus imagine rerum
Turnus, & obtutu tacito ſtetit. æſtuat ingens
Uno in corde pudor, mixtoque inſania luctu,
Et Furiis agitatus amor, & conſcia virtus.
Ut primum diſcuſſæ umbræ, & lux reddita menti,
Ardentis oculorum orbis ad mœnia torſit
Turbidus, éque rotis magnam reſpexit ad urbem.
Ecce autem flammis inter tabulata volutus
Ad cœlum undabat vortex, turrimque tenebat.
Turrim, compactis trabibus quam eduxerat ipſe,
Subdideratque rotas, pontiſque inſtraverat altos.
Jam jam fata, ſoror, ſuperant; abſiſte morari:
Quo deus, & quo dura vocat Fortuna, ſequamur.
Stat conferre manũ Æneæ: ſtat, quicquid acerbi eſt,
Morte pati: nec me indecorem, germana, videbis
Amplius. hunc, oro, ſine me furere ante furorem.
Dixit, & è curru ſaltem dedit ocius arvis:
Perque hoſtis, per tela ruit: mœſtamque ſororem
Deſerit, ac rapido curſu media agmina rumpit.
Ac veluti montis ſaxum de vertice præceps
Cum ruit avulſum vento, ſeu turbidus imber
Proluit, aut annis ſolvit ſublapſa vetuſtas,
Fertur in abruptum magno mons improbus actu,
Exſultatque ſolo; ſilvas; armenta, viroſque
Involvens ſecum. disjecta per agmina Turnus
Sic urbis ruit ad muros; ubi plurima fuſo
Sanguine terra madet, ſtriduntque haſtilibus auræ:
Significatque manu, & magno ſimul incipit ore:
Parcite jam, Rutuli; & vos tela inhibete, Latini:
Quæcumque eſt Fortuna, mea eſt: me verius unum
Pro vobis fœdus luere, & decernere ferro.
Diſceſſêre omnes medii, ſpatiumque dedêre.
At pater Æneas, audito nomine Turni,
Deſerit & muros, & ſummas deſerit arcis,
Præcipitatque moras omnis: opera omnia rumpit
Læti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Lætitia exſultans, horrendumque intonat armis:
Quantus Athos, aut quantus Eryx, aut ipſe coruſcis
Cum fremit ilicibus quantus, gaudetque nivali
Vertice ſe attollens pater Apenninus ad auras.
Jam vero & Rutuli certatim, & Troës, & omnes
Convertêre oculos Itali; quique alta tenebant
Mœnia, quique imos pulſabant ariete muros:
Armaque depoſuêre humeris. ſtupet ipſe Latinus,
Ingentis, genitos diverſis partibus orbis,
Inter ſe coïiſſe viros, & cernere ferro.
Atque illi, ut vacuo patuerunt æquore campi,
Procurſu rapido, conjectis eminus haſtis,
Invadúnt Martem clypeis, atque ære ſonoro.
Dat gemitum tellus: tum crebros enſibus ictus
Congeminant. Fors & virtus miſcentur in unum,
Ac velut ingenti Sila ſummo-ve Taburno,
Cum duo converſis inimica in prœlia tauri
Frontibus incurrunt, pavidi ceſſêre magiſtri:
Stat pecus omne metu mutum, muſſantq; juvencæ,
Quis nemori imperitet, quē toto armēta ſequantur;
Illi inter ſeſe multa vi vulnera miſcent,
Cornuaque obnixi infigunt, & ſanguine largo
Colla armoſq; lavant: gemitu nemus omne remu-
Haud aliter Tros Æneas & Daunius heros (git.
Concurrunt clypeis. ingens fragor æthera complet.
Jupiter ipſe duas æquato examine lances
Suſtinet, & fata imponit diverſa duorum;
Quem damnet labor, & quo vergat pondere lethum.
Emicat hic, impune putans, & corpore toto
Alte ſublatum conſurgit Turnus in enſem,
Et ferit. exclamant Troës trepidique Latini,
Arrectæque amborum acies. at perfidus enſis
Frangitur, in medioque ardentem deſerit ictu:
Ni fuga ſubſidio ſubeat. fugit ocior Euro,
Ut capulum ignotum dextramq; aſpexit inermem.
Fama eſt, præcipitem, cum prima in prœlia junctos
Conſcendebat equos, patrio mucrone relicto,
Dum trepidat, ferrum aurigæ rapuiſſe Metiſci:
Idque diu, dum terga dabant palantia Teucri,
Suffecit. poſtquam arma dei ad Volcania ventum
Mortalis mucro, glacies ceu futilis, ictu (eſt,
Diſſiluit: fulva reſplendent fragmina arena.
Ergo amens diverſa fuga petit æquora Turnus:

Et nunc huc, inde huc incertos implicat orbis.
Undique enim denſa Teucri incluſère corona:
Atque hinc vaſta palus, hinc ardua mœnia cingunt.
Nec minus Æneas, quamquam tardata ſagitta
Interdum genua impediunt, curſumque recuſant,
Inſequitur, trepidique pedem pede fervidus urguet.
Incluſum veluti ſi quando flumine nactus
Cervum, aut puniceæ ſeptum formidine pennæ,
Venator curſu canis & latratibus inſtat:
Ille autem, inſidiis & ripa territus alta,
Mille fugit refugitque vias: at vividus Umber
Hæret hians, jam jamque tenet, ſimiliſque tenent
Increpuit malis, morſuque eluſus inani eſt.
Tum vero exoritur clamor: ripæque lacuſque
Reſponſant circa, & cœlum tonat omne tumultu.
Ille ſimul fugiens, Rutulos ſimul increpat omnis;
Nomine quemq; vocans, notumq; efflagitat enſem.
Æneas mortem contra præſenſque minatur
Exitium ſi quiſquam adeat: terretque trementis,
Exciſurum urbem minitans, & ſaucius inſtat.
Quinque orbis explent curſu, totidemq; retexunt
Huc illuc. neque enim levia aut ludicra petuntur
Præmia: ſed Turni de vita & ſanguine certant.
Forte ſacer Fauno foliis oleaſter amaris
Hic ſteterat, nautis olim venerabile lignum:
Servati ex undis ubi figere dona ſolebant
Laurenti divo, & votas ſuſpendere veſtis.
Sed ſtirpem Teucri nullo diſcrimine ſacrum
Suſtulerant, puro ut poſſent concurrere campo.
Hic haſta Æneæ ſtabat: huc impetus illam
Detulerat fixam, & lenta in radice tenebat.
Incubuit, voluitque manu convellere ferrum
Dardanides; teloque ſequi, quem prendere curſu
Non poterat. tum vero amens formidine Turnus,
Faune, precor, miſerere, inquit: tuq; optima ferr
Terra tene: colui veſtros ſi ſemper honores;
Quos contra Æneadæ bello fecêre profanos.
Dixit, opemque dei non caſſa in vota vocavit.
Namque diu luctans, lentoque in ſtirpe moratus,
Viribus haud ullis valuit diſcludere morſus
Roboris Æneas. dum nititur acer & inſtat,
Rurſus in aurigæ faciem mutata Metiſci
Procurrit, fratrique enſem dea Daunia reddit.

Quo

Quod Venus audaci nymphæ indignata licere,
Acceſſit, telumque alta ab radice revellit.
Olli, ſublimes armis, animiſque refecti,
Hic gladio fidens, hic acer & arduus haſta,
Adſiſtunt contra certamina Martis anheli.
Junonem interea rex omnipotentis Olympi
Adloquitur, fulva pugnas de nube tuentem:
Quæ jam finis erit, conjux? quid denique reſtat?
Indigetem Æneam ſcis ipſa, & ſcire fateris,
Deberi cœlo, fatiſque ad ſidera tolli.
Quid ſtruis? aut qua ſpe gelidis in nubibus hæres?
Mortalin' decuit violari vulnere divûm?
Aut enſem (quid enim ſine te Juturna valeret?)
Ereptum reddi Turno, & vim creſcere victis?
Deſine jam tandem, precibuſque inflectere noſtris:
Nec te tantus edat tacitam dolor: & mihi curæ
Sæpe tuo dulci triſtes ex ore recurſent.
Ventum ad ſupremum eſt. terris agitare vel undis
Trojanos potuiſti: infandum accendere bellum,
Deformare domum, & luctu miſcere hymenæos.
Ulterius tentare veto. Sic Jupiter orſus,
Sic dea ſubmiſſo contra Saturnia vultu:
Iſta quidem quia nota mihi tua, magne, voluntas,
Jupiter; & Turnum & terras invita reliqui.
Nec tu me aëria ſolam nunc ſede videres
Digna indigna pati; ſed flammis cincta ſub ipſam
Starem aciẽ, traheremq; inimica in prœlia Teucros.
Juturnam miſero, fateor, ſuccurrere fratri
Suaſi, & pro vita majora audere probavi;
Non ut tela tamen, non ut contenderet arcum:
Adjuro Stygii caput implacabile fontis:
Una ſuperſtitio ſuperis quæ reddita divis.
Et nunc cedo equidem, pugnaſque exoſa relinquo,
Illud te, nulla fati quod lege tenetur,
Pro Latio obteſtor, pro majeſtate tuorum:
Cum jam connubiis pacem felicibus (eſto)
Component, cum jam leges & fœdera jungent;
Ne vetus indigenas nomen mutare Latinos,
Neu Troas fieri jubeas, Teucroſque vocari;
Aut vocem mutare viros, aut vertere veſtis.
Sit Latium: ſint Albani per ſæcula reges:
Sit Romana potens Itala virtute propago:
Occidit, occideritque ſinas cum nomine Troja.

Olli ſubridens hominum rerumque repertor:
Et germana Jovis, Saturnique altera proles:
Irarum tantos volvis ſub pectore fluctus?
Verum age, & inceptum fruſtra ſubmitte furorem.
Do quod vis, & me victuſque volenſque remitto.
Sermonem Auſonii patriam moreſque tenebunt.
Utque eſt, nomen erit: commixti corpore tanto
Subſident Teucri. morem, rituſque ſacrorum
Adjiciam, faciamque omnis uno ore Latinos.
Hinc genus, Auſonio mixtũ quod ſanguine ſurget,
Supra homines, ſupra ire deos pietate videbis:
Nec gens ulla tuos æque celebrabit honores.
Annuit his Juno, & mentem lætata retorſit.
Interea excedit cœlo, nubemque reliquit.
His actis, aliud genitor ſecum ipſe volutat,
Juturnamque parat fratris dimittere ab armis.
Dicuntur geminæ peſtes, cognomine Diræ:
Quas & Tartaream Nox intempeſta Megæram
Uno eodemque tulit partu, paribuſque revinxit
Serpentum ſpiris, ventoſaſque addidit alas.
Hæ Jovis ad ſolium ſævique in limine regis
Apparent, acuuntque metum mortalibus ægris;
Si quando lethum horrificum morboſque deûm rex
Molitur, meritas aut bello territat urbis.
Harum unam celerem demiſit ab æthere ſummo
Jupiter, inque omen Juturnæ occurrere juſſit.
Illa volat, celerique ad terram turbine fertur:
Non ſecus, ac nervo per nubem impulſa ſagitta;
Armatam ſævi Parthus quam felle veneni,
Parthus ſive Cydon, telum immedicabile torſit;
Stridens & celeris incognita tranſilit umbras.
Talis ſe ſata Nocte tulit, terraſque petivit.
Poſtquam acies videt Iliacas atque agmina Turni;
Alitis in parvæ ſubitam collecta figuram,
Quæ, quondam in buſtis aut culminibus deſertis
Nocte ſedens, ſerum canit importuna per umbras;
Hanc verſa in faciem, Turni ſe peſtis ob ora
Fertque refertque ſonans, clypeumq; everberat alis.
Illi membra novus ſolvit formidine torpor:
Arrectæque horrore comæ, & vox faucibus hæſit.
At, procul ut Diræ ſtridorem agnovit & alas,
Infelix crinis ſcindit Juturna ſolutos,
Unguibus ora ſoror fœdans, & pectora pugnis:

Quid nunc te tua, Turne, poteſt germana juvare?
Aut quid jam duræ ſuperat mihi? qua tibi lucem
Arte morer? talin' poſſum me opponere monſtro?
Jam jam linquo acies. ne me terrete timentem
Obſcœnæ volucres: alarum verbera noſco,
Lethalemque ſonum. nec fallunt juſſa ſuperba
Magnanimi Jovis. hæc pro virginitate reponit?
Quo vitam dedit æternam? cur mortis ademta eſt
Conditio? poſſem tantos finire dolores,
Nunc certe, & miſero fratri comes ire per umbras.
Immortalis ego? aut quicquam mihi dulce meorum
Te ſine, frater, erit? ô quæ ſatis ima dehiſcat
Terra mihi, maniſque deam demittat ad imos?
Tantum effata, caput glauco contexit amictu
Multa gemens, & ſe fluvio dea condidit alto.
Æneas inſtat contra, telumque coruſcat
Ingens arboreum, & ſævo ſic pectore fatur:
Quæ nunc deinde mora eſt? aut quid jam, Turne, retractas?
Non curſu, ſævis certandum eſt comminus armis.
Verte omnis tete in facies, & contrahe, quicquid
Sive animis, ſive arte vales: opta ardua pennis
Aſtra ſequi, clauſumque cava te condere terra.
Ille caput quaſſans, Non me tua fervida terrent
Dicta, ferox. dî me terrent, & Jupiter hoſtis.
Nec plura effatus, ſaxum circumſpicit ingens;
Saxum antiquum, ingens, campo quod forte jacebat
Limes agro poſitus, litem ut diſcerneret arvis.
Vix illud lecti bis ſex cervice ſubirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.
Ille manu raptum trepida torquebat in hoſtem:
Altior inſurgens, & curſu concitus heros.
Sed neque currentem ſe, nec cognoſcit euntem,
Tollentemve manu, ſaxumque immane moventem.
Genua labant: gelidus concrevit frigore ſanguis.
Tum lapis ipſe viri, vacuum per inane volutus,
Nec ſpatium evaſit totum, nec pertulit ictum.
Ac velut in ſomnis, oculos ubi languida preſſit
Nocte quies, nequicquam avidos extendere curſus
Velle videmur, & in mediis conatibus ægri
Succidimus; non lingua valet, non corpore notæ
Sufficiunt vires, nec vox aut verba ſequuntur:
Sic Turno, quacumque viam virtute petivit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Succeſſum dea dira negat. tum pectore ſenſus
Vertuntur varii. Rutulos adſpectat & urbem ,
Cunctaturque metu, telumque inſtare tremiſcit.
Nec quo ſe eripiat, nec qua vi tendat in hoſtem,
Nec currus uſquam videt aurigamve ſororem.
Cunctanti telum Æneas fatale coruſcat
Sortitus fortunam oculis, & corpore toto
Eminus intorquet. murali concita numquam
Tormento ſic ſaxa fremunt, nec fulmine tanti
Diſſultant crepitus. volat atri turbinis inſtar
Exitium dirum haſta ferens, oraſque recludit
Loricæ, & clipei extremos ſeptemplicis orbis :
Per medium ſtridens tranſit femur. incidit ictus
Ingens ad terram duplicato poplite Turnus.
Conſurgunt gemitu Rutuli, totuſque remugit
Mons circum & vocem late nemora alta remittunt.
Ille humilis ſupplexque oculos dextramque pre-
cantem
Protendens, Equidem merui, nec deprecor, inquit :
Utere ſorte tua. miſeri te ſi qua parentis
Tangere cura poteſt ; oro : (fuit & tibi talis
Anchiſes genitor) Dauni miſerere ſenectæ.
Et me, ſeu corpus ſpoliatum lumine mavis ,
Redde meis. viciſti, & victum tendere palmas
Auſonii vidêre. tua eſt Lavinia conjux :
Ulterius ne tende odiis. Stetit acer in armis
Æneas, volvens oculos , dextramque repreſſit.
Et jam jamque magis cunctantem flectere ſermo
Cœperat ; infelix humero cum apparuit alto
Balteus, & notis fulſerunt cingula bullis
Pallantis pueri : victum quem vulnere Turnus
Straverat, atq; humeris inimicum inſigne gerebat.
Ille, oculis poſtquam ſævi monumenta doloris
Exuviaſque hauſit, furiis accenſus & ira
Terribilis : Tune hinc ſpoliis indute meorum
Eripiare mihi ? Pallas te hoc volnere, Pallas
Immolat, & pœnam ſcelerato ex ſanguine ſumit.
Hoc dicens, ferrum adverſo ſub pectore condit
Fervidus. aſt illi ſolvuntur frigore membra ,
Vitaque cum gemitu fugit indignata ſub umbras.

FINIS ÆNEIDOS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

P. VIRGILII MARONIS
C U L E X,
AD OCTAVIUM.

Ex Petri Bembi caſtigatione.

ARG. *Paſtor in umbra dormit: ſerpens illum impetit. Culex morſu paſtorem excitat: paſtor interimit culicem, iterumque obdormit: qui videns in ſomnis culicem inferorum curam ei monſtrantem, ſtupefactus excitatur: culiciſque ſepulcrum egregio ornat artificio.*

LUſimus, Octavi, gracili modulante Thalia:
Atque ut araneoli tenuem formavimus orſum.
Luſimus: hæc propter Culicis ſint carmina dicta.
Omnis & hiſtoriæ per ludum conſonet ordo,
Notitiæque ducum voces: licet invidus adſit,
Quiſquis erit culpare jocos Muſamque paratus,
Pondere vel culicis levior, famaque feretur.
Poſterius graviore ſono tibi Muſa loquetur
Noſtra, dabunt cum ſecuros mihi tempora fructus:
Ut tibi digna tuo poliantur carmina ſenſu.
Latonæ magnique decus Jovis aurea proles
Phœbus erit noſtri princeps & carminis auctor,
Et recinente lyra fautor: ſive educat illum
Alma Chimæreo Xantus perfuſa liquore,
Seu nemus Aſteriæ, ſeu qua Parnaſſia rupes
Hinc atque hinc patula præpandit cornua fronte,
Caſtaliæque ſonans liquido pede labitur unda.
Quare, Pierii laticis decus, ite, ſorores
Naïdes, & celebrate Deum plaudente chorea:
Et tibi, ſancta Pales, ad quam ventura recurrit
Agreſtum bona cura, ſequi ſit cura tenentis
Aërios nemorum tractus, ſilvaſque virentes.
Te cultrice vagus ſaltus feror inter & aſtra.
At tu cui meritis oritur fiducia chartis,
Octavi venerande, meis allabere cœptis,
Sancte puer: tibi namque canit non pagina bellum
Phlegra Giganteo ſparſa eſt quo ſanguine tellus:
Nec Centaureos Lapithas compellit in enſis:

Urit Erichthonias Oriens non ignibus arces:
Non perfoſſus Athos, nec magno vincula ponto
Jacta, meo quærent jam ſera volumine famam:
Non Helleſpontus pedibus pulſatus equorum,
Græcia cum timuit venientis undique Perſas:
Mollia ſed tenui pede currere carmina verſu
Viribus apta ſuis Phœbo duce ludere gaudet.
Et tu, ſancte puer, venerabilis, & tibi certet
Gloria perpetuum lucis manſura per ævum:
Et tibi ſede pia maneat locus, & tibi ſoſpes
Debita felicis memoretur vita per annos,
Grata bonis lucens. Sed nos ad cœpta feramur.
Igneus ætherias jam Sol penetrarat in arcis,
Candidaque aurato quatiebat lumina curru,
Crinibus & roſeis tenebras Aurora fugarat:
Propulit è ſtabulis ad pabula læta capellas
Paſtor, & excelſi montis juga ſumma petivit:
Lurida qua patulos velabant gramina collis.
Jam ſylvis, dumiſque vagæ, jam vallibus abdunt
Corpora: jamque omni celeres è parte vagantes
Scrupea deſertæ perrepunt ad cava rupis.
Tondentur tenero viridantia gramina morſu:
Pendula projectis carpuntur & arbuta ramis:
Denſaque virgultis avide labruſca petuntur.
Hæc ſuſpenſa rapit carpente cacumina morſu
Vel ſalicis lentæ, vel quæ nova naſcitur alnus.
Hæc teneras fruticum ſentes rimatur: at illa
Imminet in rivi præſtantis imaginis undam.
O bona paſtoris, ſi quis non pauperis uſum
Mente prius docta faſtidiat, & probet illis
Omnia luxuriæ pretiis incognita curis,
Quæ lacerant avidas inimico pectore mentes.
Si non Aſſyrio fuerint bis lauta colore
Attalicis opibus data vellera: ſi nitor auri
Sub laqueare domus animum non tangit avarum,
Picturæque decus, lapidum nec fulgor in ulla
Cognitus utilitate manet: nec pocula gnatum
Alconis referent, Boëtique toreuma: nec Indi
Conchea bacca maris pretio eſt: at pectore puro
Sæpe ſuper tenero proſternit gramine corpus:
Florida cum tellus gemmanteis picta per herbas
Vere notat dulci diſtincta coloribus arva:
Atque illum calamo lætum recinente paluſtri,
Otia-

Otiaque invidia degentem, ac fraude remota,
Pollentemque ſibi viridi cum palmite lucens
Vitea pampineo ſubter coma velat amictu.
Illi ſunt gratæ rorantes lacte capellæ.
Et nemus, & fecunda Pales, & vallibus imis
Semper opaca novis manantia fontibus antra.
Quis magis optato queat eſſe beatior ævo,
Quam qui mente procul pura ſenſuque probando,
Non avidas agnovit opes, non triſtia bella,
Nec funeſta timet validæ certamina claſſis?
Non, ſpoliis dum ſancta Deûm fulgentibus ornet
Templa, vel evectus finem tranſcendit habendi,
Adverſum ſævis ultro caput hoſtibus offert.
Illi falce Deus colitur, non arte politus.
Ille colit lucos: illi Panchaïca thura,
Floribus agreſtes herbæ variantibus adſunt.
Illi dulcis adeſt requies, & pura voluptas,
Libera ſimplicibus curis: huc imminet, omnis
Dirigit huc ſenſus: hæc cura eſt ſubdita cordi.
Quolibet ut requie victu contentus abundet,
Jucundoque locet languentia corpora ſomno.
O pecudes, ô Panes, & ô gratiſſima Tempe
Fontis Hamadryadum. quarum non divite cultu
Æmulus Aſcræo paſtor ſibi quiſque poëtæ
Securam placido traducit pectore vitam.
Talibus in ſtudiis baculo dum nixus apricas
Paſtor agit curas, & dum non arte canora
Compacta ſolitum modulatur arundine carmen:
Tendit inevectus radios Hyperionis ardor,
Lucidaque æthe rio ponit diſcrimina mundo,
Qua jacit Oceanum flammas in utrumque rapaces.
Et jam compellente vagæ paſtore capellæ
Ima ſuſurrantis repetebant ad vada lymphæ,
Quæ ſubter viridem reſidebant cœrula muſcum.
Jam medias operum partis evectus erat Sol:
Cum denſas paſtor pecudes cogebat in umbras:
Ut procul aſpexit luco reſidere virenti,
Delia Diva, tuo: quo quondam victa furore
Venit Nyctileum fugiens Cadmæis Agave
Infandas ſcelerata manus è cæde cruenta:
Quæ gelidis bacchata jugis requievit in antro,
Poſterius pœnam gnati ſe morte futuram.
Hic etiam viridi ludentes Panes in herba.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Et Satyri Dryadeſque choros egêre puellæ.
Naïadum cœtu, tantum non Orpheus Hebrum
Reſtantem tenuit ripis, ſylvaſque canendo:
Quantum te, Peneu, remorantem dia chorea,
Multa tibi læto fundentes gaudia vultu:
Ipſa loci natura domum reſonante ſuſurro
Queis dabat, & dulci feſſas refovebat in umbra.
Nam primum prona ſurgebant valle patentes
Aëriæ platanus: inter quas impia lotos,
Impia, quæ ſocios Ithaci mœrentis abegit,
Hoſpita dum nimia tenuit dulcedine captos.
At quibus inſigni curru projectus equorum
Ambuſtos Phaëthon luctu mutaverat artus,
Heliades teneris amplexæ brachia truncis
Candida fundebant tentis velamina ramis.
Poſterius, cui Demophoon æterna reliquit
Perfidiam lamentandi mala, perfidia multis.
Quam comitabuntur fatalia carmina quercus:
Quercus ante datæ, Cereris quam ſemina, vitæ:
Illas Triptolemi mutavit ſulcus ariſtis.
Hic magnum Argoæ navi decus edita pinus
Proceras decorat ſylvas hirſuta per artus.
Appetit aëriis contingere montibus aſtra
Ilicis & nigræ ſpecies, & læta cupreſſus:
Umbroſæque manent fagus, ederæque ligantis
Brachia: fraternos plangat ne populus ictus.
Ipſæque excedunt ad ſumma cacumina lentæ,
Pinguntque aureolos viridi pallore corymbos;
Queis aderat veteris myrtus non neſcia fati.
At volucres patulis reſidentes dulcia ramis
Carmina per varios edunt reſonantia cantus.
His ſuberat gelidis manans è fontibus unda,
Quæ levibus placidum rivis ſonat orta liquorem.
Et quamquam geminas avium vox obſtrepit auris,
Hanc querulæ referunt voces, queis nantia limo
Corpora lympha fovet: ſonitus alit aëris echo:
Argutis & cuncta fremunt ardore cicadis.
At circa paſſim feſſæ cubuêre capellæ,
Excelſiſque ſuper dumis: quos leniter adflans
Aura ſuſurrantis poſſit confundere venti.
Paſtor ut ad fontem denſa requievit in umbra,
Mitem concepit projectus membra ſoporem,
Anxius inſidiis nullis: ſed lentus in herbis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

ecuro preſſos ſomno mandaverat artus.
tratus humi dulcem capiebat corde quietem:
ſi fors incertos juſſiſſet ducere caſus.
Iam ſolitum volvens ad tempus tractibus iiſdem
mmanis vario maculatus corpore ſerpens,
Merſus ut in limo magno ſubſideret æſtu,
Obvia vibranti carpens gravis aëra lingua,
quamoſos late torquebat motibus orbis.
Tollebant auræ venientis ad omnia viſus.
am magis atque magis corpus revolubile volvens,
Attollit nitidis pectus fulgoribus; & ſe
ublimi cervice rapit: cui criſta ſuperne
Edita purpureo lucens maculatur amictu:
Aſpectuque micant flammantia lumina torvo.
Metabat ſeſe circum loca: cum videt ingens
Adverſum recubare ducem gregis. acrior inſtat
Lumina diffundens intendere, & obvia torvo
Sæpius arripiens infringere, quod ſua quiſquam
Ad vada veniſſet: naturæ comparat arma:
Ardet mente: furit ſtridoribus, intonat ore:
Flexibus everſis torquetur corporis orbis:
Manant ſanguineæ per tractus undique guttæ:
Spiritibus rumpit fauces. cui cuncta paranti
Parvulus hunc prior humoris conterret alumnus:
Et mortem vitare monet per acumina. namque
Qua deducta genas pandebant lumina gemmis,
Hac ſenioris erat naturæ pupula telo
Icta levi. tum proſiluit furibundus, & illum
Obtritum morti miſit: cui diſſitus omnis
Spiritus exceſſit ſenſus. tum torva tenentem
Lumina reſpexit ſerpentem cominus: inde
Impiger exanimis, vix compos mente refugit;
Et validum dextra truncum detraxit ab orno;
Qui caſus ſociaret opem, numenve deorum.
Namque illi dederitne viam caſuſve deuſve,
Prodere ſit dubium, voluit ſed vincere tales.
Horrida ſquamoſi volventia membra draconis,
Atque reluctantis crebris fœdeque petentis
Ictibus oſſa ferit, cingunt qua tempora criſtam;
Et quod erat tardus, omni languore remoto,
Neſcius, aſpiciens. timor obcæcaverat artus:
Hoc minus implicuit dira formidine mentem.
Quem poſtquam vidit cæſum langueſcere, ſedit.

Jam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Jam quatit, & bijuges oriens Erebo cit equos nox.
Et piger aurato procedit Veſper ab OEta:
Cum grege compulſo paſtor duplicantibus umbris
Vadit, & in feſſos requiem dare comparat artus.
Cujus ut intravit levior per corpora ſomnus,
Languidaque effuſo requierunt membra ſopore;
Effigies ad eum Culicis devenit: & illi
Triſtis ab eventu cecinit convitia mortis.
Inquit: Quid meritus, ad quæ delatus acerbas
Cogor adire vices? tua dum mihi charior ipſa
Vita fuit vita, rapior per inania ventis:
Tu lentus refoves jucunda membra quiete
Ereptus terris è cladibus. at mea manes
Viſcera Lethæas cogunt tranſnare per undas.
Præda Charontis agor. viden' ut flagrantia tedis
Lumina collucent infeſtis omnia templis?
Obvia Tiſiphone ſerpentibus undique comta,
Et flammas, & ſæva quatit mihi verbera Pœna.
Cerberus & diris flagrans latratibus ora,
Anguibus hinc atq; hinc horrent cui colla reflexis,
Sanguineique micant ardorem luminis orbes.
Heu quid ab officio digreſſa eſt gratia, cum te
Reſtitui ſuperis lethi jam limine ab ipſo?
Præmia ſunt pietatis ubi? pietatis honores
In vanas abiêre vices, & rure receſſit
Juſtitiæ prior illa fides: inſtantia vidi
Alterius ſine reſpectu. mea fata relinquens,
Ad parileis agor eventus: fit pœna merenti,
Pœna ſit exitium: modo ſit dum grata voluntas,
Exiſtat par officium. feror avia carpens,
Avia Cimmerios inter diſtantia lucos.
Quem circa triſtes denſentur in omnia Pœnæ.
Nam vinctus ſedet immanis ſerpentibus Othos,
Devictum mœſtus procul aſpiciens Ephialten:
Conati quondam cum ſint incendere mundum:
Et Tityos Latona tuæ memor anxius iræ
(Implacabilis ira nimis) jacet alitis eſca.
Terreor à tantis inſiſtere terreor umbris
Ad Stygias revocatus aquas. vix ultimus amni
Reſtat, nectareas Divûm qui prodidit eſcas
Gutturis arenti revolutus in omnia ſenſu.
Quid, ſaxum procul adverſo qui monte revolvi,
Contempſiſſe dolor quem numina vincit acerbus,
Oti

tia quærentem fruſtra? Vos ite puellæ,
e, quibus tædas accendit triſtis Erinnys,
cut Hymen præfata dedit connubia mortis,
tque alias alio denſat ſuper agmine turmas:
npietate fera vecordem Colchida matrem
nxia ſollicitis meditantem vulnera gnatis:
am Pandionias miſeranda prole puellas,
uarum vox Ityn, & Ityn, quod Biſtonius Rex
rbus Epops mœret volucris evectus in auras.
t diſcordantes Cadmæo ſanguine fratres
am truculenta ferunt infeſtaque vulnera corpus
lter in alterius: jamque adverſatus uterque
mpia germani manat quod ſanguine dextra.
heu mutandus nunquam labor: auferor ultra
n diverſa magis: diſtantia numina cerno,
lyſiam tranandus agor delatus ad undam.
bvia Perſephone comites Heroïdas urget
dverſas perferre faces. Alceſtis ab omni
nviolata vacat cura, quod ſæva mariti
pſa ſuis fatis Admeti fata morata eſt.
cce Ithaci conjux ſemper decus Icariotis
œmineũ incorrupta decus manet, & procul illam
Turba ferox juvenum telis confixa procorum.
Quin miſera Eurydice tanto mœrore receſſit,
Pœnaque reſpectus, & nunc manet Orpheus in te.
Audax ille quidem, qui mitem Cerberon unquam
Credidit, aut ulli Ditis placabile numen:
Nec timuit Phlegethonta furentẽ ardentibus undis,
Nec mœſta obtentu diro & ferrugine regna,
Defoſſáſque domos, ac Tartara nocte cruenta
Obſita, nec facilis Ditis ſine judice ſedes,
Judice, qui vitæ poſt mortem vindicat acta:
Sed fortuna valens audacem fecerat Orphea.
Jam rapidi ſteterant amnes, & turba ferarum
Blanda voce ſequax regionem inſederat Orphei,
Jamque imam viridi radicem moverat alte
Quercus humo, ſteterantq; amnes ſilvæque ſonoræ
Sponte ſua cantus rapiebant cortice amaræ.
Labentes bijuges etiam per ſidera Luna
Preſſit equos: & tu currentis menſtrua virgo
Auditura lyram tenuiſti nocte relicta.
Hæc eadem potuit Ditis te vincere conjux,
Eurydicemque ultro ducendam reddere: non fas

Non erat in vitam divæ exorabile numen.
Illa quidem nimium Manes experta ſeveros
Præceptum ſignabat iter: nec rettulit intus
Lumina, nec divæ corrupit munera lingua.
Sed tu crudelis, crudelis tu magis Orpheu,
Oſcula cara petens rupiſti juſſa deorum.
Dignus amor venia, parvum ſi Tartara noſſent
Peccatum ignoviſſe: ſed & vos ſede piorum,
Vos manet heroum contra manus: hic & uterque
Æacides. Peleus namque & Telamonia virtus
Per ſecura patris lætantur numina quorum
Connubiis Venus, & virtus injunxit honorem.
Hunc rapuit ſerva: aſt illum Nereis amavit.
Aſſidet hac juvenis, ſociat quem gloria, fortis,
Acer, inexcuſſus, referens a navibus ignis
Argolicis Phrygios torva feritate repulſos.
O quis non referat talis divortia belli,
Quæ Trojæ vidêre viri, vidêreque Graii?
Teucria cum magno manaret ſanguine tellus,
Et Simois, Xanthique liquor, Sigæaque præter
Litora, cum Troës ſævi vos Hectoris ira
Vidêre in claſſis inimica mente Pelaſgas
Vulnera, tela, neces, ignis inferre paratos.
Ipſa jugis namque Ida potens feritatis, & ipſa
Æqua faces altrix cupidis præbebat alumnis,
Omnis ut in cineres Rhœtei litoris ora
Claſſibus ambuſtis flamma ſuperante daretur.
Hinc erat oppoſitus contra Telamonius heros,
Objectoque dabat clypeo certamina: & illinc
Hector erat Trojæ ſummum decus: acer uterque
Fulminibus cœlo veluti fragor editus alto:
Ignibus hic, teliſque ſuper, ſi claſſibus Argos
Eripiat reditus: ille ut Vulcania ferro
Vulnera protectus depellere navibus inſtet.
Hoc erat Æacides alter lætatus honore,
Dardaniæque alter fuſo quod ſanguine campis
Hectoreo victor luſtravit corpore Trojam.
Rurſus acerba fremunt, Paris hunc quod lethat, (huj
Alma dolis Ithaci virtus quod concidit icta.
Huic gerit averſos proles Laërtia vultus,
Et jam Strymonii Rhœſi, victorque Dolonis
Pallade jam lætatur ovans, rurſuſque tremiſcit
Jam Ciconas, jam jamq; horret Læſtrygonas atr

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

lum Scylla rapax canibus ſuccincta Moloſſis ,
Æthæuſque Cyclops, illum metuenda Charybdis ,
llenteſque lacus, & ſqualida Tartara terrent.
ic & Tantalei generis decus amplus Atrides
ſſidet, Argivûm lumen: quo flamma regente
oris Erichthonias proſtravit funditus arces.
eddidit heu gravius pœnas, tibi, Troja, ruenti ,
ellеſpontiacis obiturus reddidit undis.
la vices hominum teſtata eſt copia quondam ,
e quiſquam propriæ fortunæ munere dives
et in evectus, cœlum ſuper omne: propinquo
rangitur invidiæ telo decus. Ibat in altum
is Argoa petens patriam, ditataque præda
rcis Erichthoniæ: comes huic erat aura ſecunda
er placidum curſu pelagus. Nereis ad undas
gna dabat: pars inflexis ſuperacta carinis:
um ſeu cœleſti fato, ſeu ſideris ortu
ndique mutatur cœli nitor: omnia ventis ,
mnia turbinibus ſunt anxia. jam maris unda
deribus certat conſurgere: jamque ſuperne
orruere & Sol iis & ſidera cuncta minantur.
t venit in terras cœli fragor: hic modo læta
opia, nunc miſeris circundatur anxia fatis:
mmoriturque ſuper fluctus, & ſaxa Capharei ,
uboicas & per cautes, Heræaque late
itora: cum Phrygiæ paſſim vaga præda perempta
luctuat omnis in æquoreo jam naufraga tractu.
ic alii ſidunt pariles virtutis honore
eroës, mediiſque ſiti ſunt ſedibus omnes ,
mnis Roma decus magni quos ſuſcipit orbis.
ic Fabii, Deciique hic eſt & Horatia virtus:
ic & fama vetus nunquam moritura Camilli:
Curtius & mediis quem quondam ſedibus urbis
Devotum bellis conſumpſit gurgitis hauſtus:
Mutius & prudens ardorem corpore paſſus ,
Legitime ceſſit cui fracta potentia regis.
Hic Curius claræ ſocius virtutis: & ille
Flaminius, devota dedit qui corpora flammæ.
ure igitur talis ſedes pietatis honorat.
llic Scipiadæque duces, devota triumphis
Mœnia quos rapidos Libycæ Carthaginis horrent.
Illi laude ſua vigeant: ego Ditis opacos
Cogor adire lacus, viduos à lumine Phœbi:

Et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Et vaſtum Phlegethonta pati: quo maxima Minos
Conſcelerata pia diſcernit vincula ſede.
Ergo jam cauſam mortis me dicere vinctæ
Verberibus ſævo cogunt ab judice Pœnæ:
Cum mihi tu ſis cauſa mali; nec conſcius adſis:
Nec tolerabilibus curis hæc immemor audis:
Quæ tamen ut vanis demittens omnia ventis,
Digredior nunquam rediturus. tu cole fontis,
Et viridis nemorum ſylvas, & paſcua lætus.
Et mea diffuſas rapiantur dicta per auras.
Dixit: & extrema triſtis cum voce receſſit.
Hunc ubi ſollicitum dimiſit inertia vitæ,
Interius graviter mentem æger: nec tulit ultra
Senſibus infuſum Culicis de morte dolorem,
Quantumcunque ſibi vires tribuêre ſeniles,
Quîs tamen infeſtum pugnans devicerat hoſtem.
Rivum propter aquæ viridi ſub fronde latentem
Conformare locum capit impiger. hunc & in orbe
Deſtinat, ac ferri capulum repetivit in uſum,
Gramineam ut viridi foderet de ceſpite terram.
Jam memor inceptum peragens ſibi cura laborem
Congeſtum cumulavit opus: atque aggere multo
Telluris tumulus formatum crevit in orbem:
Quem circum lapidem lævi de marmore formans
Conſerit aſſiduæ curæ memor. hic & acanthus,
Et roſa purpureo creſcit rubicunda colore,
Et violæ omne genus: hic eſt & Spartica myrtu
Atque Hyacinthus: & hic Cilici crocus editus arv
Laurus itẽ Phœbi ſurgens decus. hic Rhododaphn
Liliaque, & roris non avia cura marini,
Herbaque thuris opes priſcis imitata Sabina,
Chryſanthuſque, ederæque nitor, pallente corymb
Et Bocchus Libyæ Regis memor: hic amaranthu
Buphthalmuſque virens, & ſemper florida picris.
Non illĩc Narciſſus abeſt: cui gloria formæ
Igne Cupidineo proprios exarſit in artus,
Et quoſcunque novant vernantia tempora flores.
His tumulus ſuper inſeritur: tum fronte locatur
Elogium, tacita format quod litera voce:
Parve Culex, pecudum cuſtos tibi tale merenti
Funeris officium vitæ pro munere reddit.

P. VIRGILII MARONIS
C E I R I S.

Ad Meſſalam.

Arg. *Opuſculum Virgilius hoc ad Meſſalam dirigit, qui Auguſti tempore magnis in rebus, præſertim militaribus, inſignis, prætereà Orator non indignus, & Poëta erat. Cupiebat igitur Maro benevolentiſſimum illum ſibi efficere. Ceirim ad illum mittit, in quo præconium Meſſalæ celebra: ſiquidem Ceiris præconium dicitur. Argumentum autem carminis eſt fabula de Scyllarum transformatione, quam miris ac variis modis ſequitur.*

ETſi me vario jactatum laudis amore,
Irritaque expertum fallacis præmia vulgi,
Cecropius ſuavis exſpirans hortulus auras
Florentis viridi ſophiæ complectitur umbra:
Num mea quæret eo dignum ſibi quærere carmen?
Longe aliud ſtudium, atque alios accincta labores,
Altius ad magni ſuſpendit ſidera mundi,
Et placitum paucis auſa eſt adſcendere collem.
Non tamen abſiſtam cœptum detexere munus;
In quo jure meas utinam requieſcere muſas,
Et leviter blandum liceat deponere morem.
Quod ſi mirificum proferre valent genus omnes
Mirificum ſæcli, modo ſit tibi velle libido,
Si me jam ſumma ſapientia pangeret arce,
Quatuor antiquis quæ hæredibus eſt data conſors,
Unde hominum errores longe, latéque per orbem
Deſpicere, atque humilis poſſem contemnere curas:
Non ego te talem venerarer munere tali.
Non equidem: quamvis interdum ludere nobis,
Et gracilem molli liceat pede claudere verſum:
Sed magno intexens, ſi fas eſt dicere, peplo,
Qualis Erichtheis olim portatur Athenis,
Debita cum caſtæ ſolvuntur vota Minervæ,
Tardave confecto redeunt quinquennia luſtro,
Cum levis alterno Zephyrus concrebruit Euro:
Et prono gravidum provexit pondere curſum.
Felix ille dies, felix & dicitur annus:
Felices qui talem annum vidêre, diemque.

Ergo Palladiæ texuntur in ordine pugnæ:
Magna Giganteis ornantur pepla tropæis:
Horrida ſanguineo pinguntur prælia cocco.
Additur aurata dejectus cuſpide Typho,
Qui prius Oſſæis conſternens æthera ſaxis
Æmathio celſum duplicabat vertice Olympum.
Tale Deæ velum ſolenni in tempore portant:
Tali te vellem, juvenum doctiſſime, ritu
Purpureos inter Soles & candida Lunæ
Sidera, cæruleis orbem pulſantia bigis,
Naturæ rerum magnis intexere chartis:
Æternum ſophiæ conjunctum carmine nomen
Noſtra tuum ſenibus loqueretur pagina ſeclis.
Sed quoniam ad tantas nunc primum naſcimus artes,
Nunc primum teneros firmamus robore nervos:
Hæc tamen interea quæ poſſumus, in quibus ævi
Prima rudimenta, & primos exegimus annos,
Accipe dona meo multum vigilata labore,
Et præmiſſa tuis non magna exordia rebus.
Impia prodigiis ut quondam exterruit amplis
Scylla, novoſque avium ſublimis in aëre cœtus
Viderit: & tenui conſcendens ſidera penna
Cæruleis ſua tecta ſupervolitaverit alis;
Hanc pro purpureo pœnam ſcelerata capillo,
Proque patris ſolvens exciſâ funditus urbe.
Complures illam, & magni, Meſſala, poëtæ
(Nam verum fateamur; amat Polyphymnia verum)
Longe alia perhibent mutata membra figura,
Scyllæum monſtra in ſaxum converſa vocari:
Illam eſſe, ærumnis quam ſæpe legamus Ulyſſi
Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexâſſe ratis, & gurgite in alto
Deprenſos nautas canibus laceràſſe marinis.
Sed neque Mæoniæ hæc patiuntur credere chartæ
Nec malus iſtorum dubiis erroribus auctor.
Namque alias alii vulgo finxêre puellas:
Quæ Colophoniaco Scyllæ dicuntur Homero.
Ipſi ſeu Lamiæ mater ſit, ſive Cratæis,
Sive illam monſtro genuit Perſæa biformi,
Sive eſt neutra parens: atque hoc in carmine toto
Inguinis eſt vitium, & Veneris deſcripta libido:
Sive etiam exactis ſpeciem mutata venenis

Infeli

Infelix virgo. (quid enim commiſerat illa?)
Ipſe pater timidam ſæva complexus arena
Conjugium caræ violaverat Amphitrites.
Attamen exegit longo poſt tempore pœnas,
Ut cum cura ſui veheretur conjugis alto,
Ipſa trucem multo miſceret ſanguine pontum.
Seu vero, ut perhibent, forma cum vinceret omnes,
Et cupidos quæſtu paſſim ſpoliaret amantes;
Piſcibus & canibus rabidis vallata repente eſt,
Horribiles circum vidit ſibi ſiſtere formas.
Heu quoties mirata novos expalluit artus!
Ipſa ſuos quoties heu pertimuit latratus!
Auſa quod eſt mulier numen fraudare Deorum,
Et dictam Veneri votorum vertere pœnam.
Quam, mala multiplici juvenum quod ſepta caterva
Dixerat, atque animo meretrix agitata ferarum,
Infamem tali meritorum more fuiſſe
Docta Palæphatia teſtatur voce papyrus.
Quicquid, & ut quiſquis tali de clade locutus,
Omnia ſint; potius liceat noteſcere Ceirin:
Atque unam ex multis Scyllam non eſſe puellis.
Quare & quæ cantus meditanti mittere certos,
Magna mihi cupido tribuiſtis præmia, Divæ
Pierides, quarum caſtos altaria poſtes
Munere ſæpe meo inficiunt, foribuſque hyacinthi
Deponunt flores, aut ſuave rubens narciſſus,
Aut crocus alterna conjungens lilia caltha,
Sparſaque liminibus floret roſa; nunc age, divæ,
Præcipue noſtro nunc adſpirate labori,
Atque novum æterno prætexite honore volumen.
Sunt Pandioniis vicinæ ſedibus urbes,
Actæos inter collis, & candida Theſei
Purpureis late ridentia litora conchis:
Quarum non ulli fama concedere digna
Stat Megara, Actæi quondam munita labore
Alcathoi, Phœbique: deus namque adfuit illi:
Unde etiam citharæ voces imitantur acutas:
Sæpe lapis recrepat Cyllenia munera pulſus,
Et veterem ſonitu Phœbi teſtatur honorem.
Hanc urbem, ante alios, qui tum florebat in armis,
Fecerat infeſtam populator remige Minos:
Hoſpitioque ſeni fuit Hippolydoſaque victo,
Carpathium fugiens, & flumina Ceratæa.

Texerat. hunc bello repetens Gortynius heros
Attica Cretæa ſternebat rura ſagitta.
Sed neque tunc cives, neque tunc rex ipſe veretur
Infeſto ad muros volitantis agmine turmas
Ducere, & indomita virtute retundere mentis:
Reſponſum quoniam ſatis eſt meminiſſe deorum.
Nam capite à ſummo regis, mirabile dictu,
Candida cæſaries, florebant tempora lauro,
Et roſeus medio fulgebat vertice crinis:
Cujus quam ſervata diu natura fuiſſet,
Tam patriam incolumem Niſi, regnumque futurũ,
Concordes ſtabili firmarunt numine Parcæ.
Ergo omnis caro reſidebat cura capillo:
Aurea ſolenni comtum quoque fibula ritu
Mopſopio, tereti nectebat dente cicadæ.
Nec vero hæc vobis cuſtodia vana fuiſſet,
Nec fuerat: niſi Scylla novo concepta furore
Scylla patris miſeri, patriæque inventa ſepulcrum:
O nimium cupidis ſi non inhiaſſet ocellis.
Sed malus ille puer, quem nec ſua flectere mater
Iratum potuit, quem nec pater, atque avus idem
Jupiter. ille etiam Pœnos domitare leones,
Et validas docuit vires manſueſcere tigris.
Ille etiam divos, homines ſed dicere magnum eſt.
Idem tum ſuperis acuebat parvulus iras
Junonis magnæ, cujus perjuria divæ
Olim ſe meminiſſe diu perjura puellæ
Non ulli liceat. violaverat inſcia ſedem,
Dum ſacris operata deæ laſcivit, & extra
Procedit longe matrum comitumque catervam,
Suſpenſam gaudens in corpore ludere veſtem,
Et tumidos agitante ſinus Aquilone relaxans.
Nec dum etiam caſtos agitaverat ignis honores,
Nec dum ſolenni lympha perfuſa ſacerdos
Pallentis foliis caput exornarat olivæ,
Cum lapſa è manibus fugit pila, cumque relapſa
Procurrit virgo: quo utinam ne prodita ludo
Aurea tam gracili ſolviſſet corpora palla
Omnia, quæ retinere gradum, curſumque morari
Poſſent: ô tecum vellem tua ſemper haberes
Non unquam violata manu ſacraria divæ,
Jurando infelix nequicquam jura piaſſes.
Et ſi quis nocuiſſe tibi perjuria credat,

Cauſſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Cauſſa pia eſt: timuit fratri te oſtendere Juno.
At levis ille deus, cui ſemper ad ulciſcendum
Quæritur ex omni verborum injuria dicto:
Aurea fulgenti depromens tela pharetra,
Heu nimium tereti, nimium Tirynthia viſu,
Virginis in tenera defixerat omnia mente.
Quæ ſimul ac venis hauſit ſitientibus ignem,
Et validum penitus concedit in oſſa furorem:
Sæva velut gelidis Ciconum Biſtonis in oris,
Ictave barbarico Cybeles antiſtita buxo,
Infelix virgo tota bacchatur in urbe:
Non ſtorace Idæo flagrantes picta capillos
Cognita, non teneris pedibus Sicyonia ſervans,
Non niveo retinens bacchata monilia collo.
Multum illi incerto trepidant veſtigia curſu.
Sæpe redit patrios aſcendere prodita muros:
Aëriaſque facit cauſam ſe viſere turres.
Sæpe etiam triſtis volvens in nocte querelas,
Sedibus ex altis cœli ſpeculatur amorem:
Caſtraque proſpectat crebris lucentia flammis.
Nulla colum novit: charum nec reſpicit aurum.
Non arguta ſonant tenui pſalteria chorda:
Non Libyco molles plauduntur pectine telæ.
Nullus in ore rubor: ubi enim rubor obſtat amori?
Atque ubi nulla malis reperit ſolatia tantis,
Tabidulamque videt labi per viſcera mortem,
Quo vocat ire dolor, ſubigunt quo tendere fata,
Fertur: & horribili præceps impellitur œſtro:
Ut patris ac demens crinem de vertice ferret
Furtim, atque arguto detonſum mitteret hoſti.
Namque hæc conditio miſeræ proponitur una.
Sive illa ignorans: quis non bonus omnia malit
Credere, quam tanto ſcelere damnare puellam?
Heu tamen infelix (quid enim imprudentia prodeſt?)
Niſe pater: cui direpta crudeliter urbe,
Vix erit una ſuper ſedes in turribus altis,
Feſſus ubi extructo poſſis conſidere nido.
Tu quoque avis moriêre: dabit tibi filia pœnas.
Gaudete ô celeres ſubnixæ nubibus altis,
Quæ mare, quæ virides ſylvas, lucoſque ſonantes
Incolitis: gaudete vagæ, blandæque volucres,
Voſque adeo humani mutatæ corporis artus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Vos ô crudeli fatorum lege puellæ.
Dauliades (crudele) venit cariſſima vobis
Cognatos augens reges numerumque ſuorum
Ceiris, & ipſe pater: vos ô pulcerrima quondam
Corpora, cæruleas prævertite in æthera nubes:
Qua novus ad ſuperûm ſedes Calcheïus, & qua
Candida conceſſos adſcendat Ceiris honores.
Jamque adeo dulci devinctus lumina ſomno
Niſus erat: vigilumque procul cuſtodia primis
Excubias foribus ſtudio jactabat inani:
Cum furtim tacito deſcendens Scylla cubili
Auribus arrectis nocturna ſilentia tentat;
Et preſſis tenuem ſingultibus aëra captat.
Tum ſuſpenſa levans digitis veſtigia primis
Egreditur; ferroque manus armata bidenti
Evolat; ac demtæ ſubita in formidine vires,
Cæruleas ſua furta prius teſtantur ad umbras.
Nam qua ſe ad patrium tendebat ſemita limen,
Veſtibulo in thalami paulum remoratur, & altum
Suſpicit ad culti nutantia ſidera mundi,
Non accepta piis promittens munera divis.
Quam ſimul Ogygii Phœnicis filia Carme
Surgere ſenſit anus (ſonitum nam fecerat illi
Marmoreo æratus ſtridens in limine cardo)
Corripit extemplo feſſam lànguore puellam,
Et ſimul, ô nobis ſacrum caput, inquit, alumna;
Non tibi nequicquam viridis per viſcera pallor
Ægrotas tenui ſuffudit ſanguine venas.
Nec levis hoc facere (neq; enim pote) cura ſubegit:
Haud fallor, quod te potius Rhamnuſia fallit.
Nam qua te cauſſa nec dulcis pocula Bacchi,
Nec gravidos Cereris dicam contingere fetus?
Quæ cauſſa ad patrium ſolam vigilare cubile,
Tempore quo feſſas mortalia pectora curas,
Quo rapidos etiam requieſcunt flumina curſus?
Dic age nunc miſeræ ſaltem, quod ſæpe petenti
Jurabas nihil eſſe mihi, cum mœſta parentis
Formoſos circum virgo morerêre capillos?
Hei mihi, ne furor ille tuos invaſerit artus,
Ille Arabis Myrrhæ quondam qui cepit ocellos:
Ut ſcelere infando, quod nec ſinit Adraſteia,
Lædere utrumque uno ſtudeas errore parentem.
Quod ſi alio quovis animo jactaris amore:

Nam

Iam te jactari, non eſt Amathuſia noſtri
Tam rudis, ut nullo poſſim cognoſcere ſigno :
Non conceſſus amor noto te macerat igne ,
Per tibi Dictynnæ præſentia numina juro ,
Prima deûm quæ te mihi dulcem donat alumnam ,
Omnia me potius digna atque indigna, laborum
Millia viſuram, quam te tam triſtibus iſtis
Sordibus, & ſcoria patiar tabeſcere tali.
Hæc loquitur, mollique ut ſe velavit amictu ,
Frigidulam injecta circumdat veſte puellam ,
Quæ prius in tenui ſteterat ſuccincta corona.
Dulcia deinde genis rorantibus oſcula figens ,
Perſequitur miſeræ cauſſas exquirere talis ,
Nec tamen ante ullas patitur ſibi reddere voces ,
Marmoreum tremebunda pedem quam rettulit intra.
Illa autem, Quid nunc me, inquit, nutricula, torques?
Quid tantum properas noſtros noviſſe furores ?
Non ego conſueto mortalibus uror amore ;
Nec mihi notorum deflectunt lumina vultus ,
Nec genitor cordi eſt: ultro namque odimus omnis.
Nil amat hic animus , nutrix, quod oportet amari ,
In quo falſa tamen lateat pietatis imago ;
Sed media ex acie, mediis ex hoſtibus, heu, heu ,
Quid dicam ? quove ipſa malum hoc exordiar ore ?
Dicam equidem ; quoniã quid tu tibi dicere, nutrix,
Non ſinis? extremum hoc munus morientis habeto.
Ille, vides, noſtris qui mœnibus aſſidet hoſtis ,
Quem pater ipſe deûm ſceptri donavit honore.
Cui Parcæ tribuêre nec ullo vulnere lædi ;
Dicendum eſt , Fruſtra circumvehor omnia verbis ;
Ille mea, ille idem oppugnat præcordia Minos.
Quod te per divûm crebros obteſtor amores ,
Perque tuum memoris hauſtum mihi pectus alumnæ ,
Ut me, ſi ſervare potes, ne perdere malis.
Sin autem optatæ ſpes eſt inciſa ſalutis ;
Ne mihi, quam merui, invideas, nutricula, mortem.
Nam niſi te nobis malus, ô malus , optima Carme ,
Ante hunc conſpectum caſuſve deuſve tuliſſet :
Aut ferro hoc (aperit ferrum, quod veſte latebat)
Purpureum patris demſiſſem vertice crinem ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Aut mihi præſenti peperiſſem vulnere lethum.
Vix hæc ediderat, cum clade exterrita triſti
Intonſos multo deturpat pulvere crinis,
Et graviter queſtu Carme complorat anili:
O mihi nunc iterum crudelis reddite Minos,
O iterum noſtræ Minos inimice ſenectæ
Semper, & aut olim nata ô te propter eundem,
Aut amor inſanæ luctum portavit alumnæ.
Tene ego tam longe capta atque avecta nequivi,
Tam grave ſervitium, tam duros paſſa labores,
Effugere, ut ſiſtam exitium crudele meorum?
Jam jam nec nobis ea, quæ ſenioribus, ullum
Copia vivendi vitæ genus ut quid ego amens
Te erepta, ô Britomarti, meæ ſpes una ſalutis,
Te, Britomarti, diem potui producere vitæ?
Atque utinam Cereri, nec tantum grata Dianæ
Venatus eſſes virgo ſectata virorum;
Cnoſſia neu Partho contendens ſpicula cornu
Dictæas ageres ad gramina nota capellas:
Numquam tam obnixe fugiens Minoïs amores,
Præceps aëriis ſpecula de montibus iſſes:
Unde alii fugiſſe ferunt & numina Phocæ
Virginis aſſignant: alii, quo notior eſſes,
Dictynnam dixêre tuo de nomine Lunam.
Sint hæc vera velim: mihi certe gnata periſti:
Numquam ego te ſummo volitantem in vertice montis,
Hyrcanos inter comites agmenque ferarum
Conſpiciam; nec te redeuntem amplexa tenebo.
Verum hæc tum nobis gravia atque indigna fuêre,
Tum, mea alumna, tui cum ſpes integra maneret:
Et vox iſta meas nondum violaverat aures.
Tene etiam fortuna mihi crudelis ademit?
Tene ô ſola meæ vivendi cauſſa ſenectæ?
Sæpe tuo dulci nequicquam capta ſopore,
Cum premeret natura, mori me velle negavi,
Ut tibi Corycio glomerarem flammea luto.
Quo nunc me infelix, aut quæ me numina ſervant?
An neſcis qua lege patris de vertice ſummo
Edita candentis prætexat purpura canos?
Quæ tenui patriæ ſpes ſit ſuſpenſa capillo?
Si neſcis, aliquam poſſum ſperare ſalutem:
Inſcia quandoquidem ſcelus es conata nefandum.

Sin

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Sin eſt, quod metuo: per me, mea alumna, tuumque
Expertum multis miſeræ mihi rebus amorem:
Per me, & ſacra precor per flumina Ilithyiæ,
Ne tantum in facinus tam nulla mente ſequaris.
Non ego te incepto (fieri quod non pote) conor
Flectere, Amor: neque ſit cum dîs contendere noſtrum:
Sed patris incolumi potius te nubere regno,
Atque aliquos tamen eſſe velis tibi, alumna, Penates:
Hoc unum exitio docta atque experta monebo.
Quod ſi non alia poteris ratione parentem
Flectere: ſed poteris (quid enim non unica poſſis?)
Tunc potius tamen ipſa, pio cum jure licebit,
Cum facti cauſſam tempuſque doloris habebis;
Tunc potius conata tua atque incepta referto:
Meque, deoſque tibi comites, mea alumna, futuros
Polliceor: nihil eſt quod texas ordine longum.
His ubi ſollicitos animi relevavêrat æſtus
Vocibus, & blanda pectus ſpe vicerat ægrum;
Paullatim tremebunda genis obducere veſtem
Virginis, & placidam tenebris captare quietem,
Inverſo bibulum reſtinguens lumen olivo,
Incipit, ad crebros inſani pectoris ictus
Ferre manum, aſſiduis mulcens præcordia palmis.
Noctem illam ſic mœſta ſuper morientis alumnæ
Frigidulos cubito ſubnixa pependit ocellos.
Poſtera lux ubi læta diem mortalibus almum
Et gelido veniens mani quatiebat ab OEta,
Quem pavidæ alternis fugitant optantque puellæ;
Heſperium vitant, optant ardeſcere Solem;
Præceptis paret virgo nutricis, & omnis
Undique conquirit nubendi ſedula cauſſas.
Tentantur patriæ ſummiſſis vocibus aures,
Laudanturque bonæ pacis bona: multus ineptæ
Virginis inſolito ſermo novus errat in ore.
Nunc tremere inſtantis belli certamina dicit,
Communemque timere deum: nunc regis amicos,
(Namque ipſo verita eſt orbari mœſta parente)
Cum Jove communis qui quondam habuêre nepotes:
Nunc etiam conficta dolo mendacia turpi

Invenit, & divûm terret formidine civis:
Nunc alia ex aliis (nec deſunt omina) quærit.
Quin etiam caſtos auſa eſt corrumpere vates:
Ut, cum cæſa pio cecidiſſet victima ferro,
Eſſent, qui generum Minoa auctoribus extis
Jungere, & ancipites ſuaderent tollere pugnas.
At nutrix patula componens ſulfura teſta,
Narciſſum caſiamque, herbas incendit olentis:
Terque novena ligat triplici diverſa colore
Fila: ter in gremium mecum, inquit, deſpue, virgo.
Deſpue ter, virgo: numero deus impare gaudet.
Inde Jovi geminat magno Stygialia ſacra,
Sacra nec Idæis ſenibus, nec cognita Graiis.
Pergit Amyclæo ſpargens altaria thallo,
Regis Iolciacis animum defigere votis.
Verum ubi nulla movet ſtabilem fallacia Niſum,
Nec poſſunt homines, nec poſſunt flectere divi:
(Tanta eſt in parvo fiducia crine cavendi:)
Rurſus ad inceptum ſociam ſe adjungit alumnæ,
Purpureumque parat rurſus tondere capillum,
Cum longo quod jam captat ſuccurrere amori.
Non minus illa tamen revehi, quod mœnia creſcant,
Gaudeat: & cineri patriæ eſt jucunda ſepulto.
Ergo metu capiti Scylla eſt inimica paterno.
Tum coma Sidonio florens ſucciditur oſtro:
Tum capitur Megara, & divûm reſponſa probantur
Tum ſuſpenſa novo ritu de navibus altis,
Per mare cæruleum trahitur Niſeïa virgo.
Complures illam Nymphæ mirantur in undis:
Miratur pater Oceanus, & candida Thetys,
Et cupidas ſecum rapiens Galatea ſorores:
Illa etiam, junctis magnum quæ piſcibus æquor
Et glauco bipedum curru metitur equorum,
Leucothoë, parvuſque dea cum matre Palæmon.
Illi etiam alternas ſortiti vivere luces,
Cara Jovis ſoboles, magnum Jovis incrementum,
Tyndaridæ niveos mirantur virginis artus.
Has adeo voces, atque hæc lamenta per auras
Fluctibus in mediis queſtu volvebat inani,
Ad cælum infelix ardentia lumina tollens:
Lumina: nam teneras arcebant vincula palmas.
Supprimite ô paulum turbati flumina venti,
Dum queror: & divos, quamquam nil teſtibus illis
Pro-

Profeci, extrema moriens tamen alloquor hora.
Vos ego, vos adeo, venti, teſtabor, & auræ:
Vos matutina ſi qui de gente venitis,
Cernitis. illa ego ſum cognato ſanguine vobis
Scylla, quod, ah, ſalva liceat te dicere Procne;
Illa ego ſum Niſi pollentis filia quondam,
Certatim ex omni petiit quam Græcia regno,
Qua curvus terras amplectitur Helleſpontus:
Illa ego ſum, Minos, ſacrato fœdere conjux
Dicta tibi; tamen hæc, & ſi non accipis, audis.
Vinctane tam magni tranabo gurgitis undas?
Vincta tot aſſiduas pendebo ex ordine luces?
Non equidem me alio poſſum contendere dignam
Supplicio: quod ſic patriam caroſque penates
Hoſtibus, immitique addixi ignara tyranno.
Verum eſto. hæc, Minos, illos ſcelerata putavi,
Si noſtra ante aliquis nudâſſet fœdera caſus,
Facturos: quorum direptis mœnibus urbis,
O ego crudelis flamma delubra petivi:
Te vero victore prius vel ſidera curſus
Mutatura ſuos, quam te mihi talia captæ
Facturum metui. jam jam ſcelus omnia vincit.
Ten' ego plus patrio dilexi perdita regno?
Ten' ego? (nec mirum) vultu decepta puella
Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error!
Non equidem ex iſto ſperavi corpore poſſe
Tale malum naſci: forma, vel ſidere fallor.
Non me deliciis commovit regia dives
Coralio fragili ac electro lacrimoſo,
Me non florentes æquali corpore nymphæ,
Non metus incenſam potuit retinere deorum.
Omnia vincit amor. quid enim non vinceret ille?
Nec mihi jam pingui ſudabunt tempora myrrha,
Pronuba nec caſtos accendet pinus odores,
Nec Libys Aſſyrio ſternetur lectulus oſtro.
Magna queror. nec & illa quidem communis alumna
Omnibus injecta tellus tumulabit arena.
Mene inter comites, ancillarumque catervas,
Mene alias inter famularum munere fungi,
Conjugis atque tuæ, quæcumque erit illa, beatæ
Non licuit gravidos penſo devolvere fuſos?
At belli ſaltem captivam lege necâſſes.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Jam feſſæ tandem fugiunt de corpore vires,
Et caput inflexa lentum cervice recumbit:
Marmorea adductis labaſcunt brachia nodis.
Æquoreæ peſtes, immania corpora ponti,
Undique conveniunt, & glauco in gurgite circum
Verbere caudarum atque oris minitantur hiatu.
Jam tandem caſus hominum, jam reſpice, Minos.
Sit ſatis hoc, tantum ſolam vidiſſe malorum:
Vel fato fuerit nobis hæc debita peſtis,
Vel caſu incepto, merita vel denique culpa.
Omnia nam potius, quam te læſiſſe, putabo.
Labitur interea revoluta ab litore claſſis,
Magna repentino ſinuantur lintea Coro,
Flectitur in viridi remus ſale, languida feſſæ
Virginis in curſu moritur querimonia longo.
Deſerit anguſtis incluſum faucibus Iſthmon,
Cypſelidæ magni florentia regna Corinthi:
Præterit abruptas Scironis protinus arcis,
Infeſtumque ſuis diræ teſtudinis exit
Spelæum, multoque cruentas hoſpite cautes.
Jamque adeo tutum longe Piræëa cernit,
Et notas ſecum, heu fruſtra, reſpectat Athenas.
Jam procul è fluctu Minoïa reſpicit arva,
Florentiſque videt jam Cycladas hinc Strophadaſque:
Hinc ſinus, hinc ſtatio contra pater Hermiona.
Linquitur ante alias longe gratiſſima Delos
Nereidum matri, & Neptuno Ægæo.
Proſpicit incinctam ſpumanti litore Cythnon,
Marmoreamque Paron viridemque allapſa Donyſam:
Æginamque ſimul ſementiferamque Seriphum
Fertur, & incertis jactatur ad omnia ventis.
Cymba velut magnas ſequitur cum parvula claſſis,
Afer & hiberno bacchatur in æquore turbo:
Donec tale decus formæ vexavit, & ægros
Non tulit, & miſeros mutavit virginis artus,
Cœruleo pollens conjux Neptunia regno.
Sed tamen externam ſquamis veſtire puellam,
Infidoſque inter teneram committere piſcis
Non ſtatuit. nimium eſt avidum pecus Amphitrites.
Aëriis potius ſublimem ſuſtulit alis,
Eſſet ut in terris facti de nomine Ceiris,

Ceiris Amyclæo formoſior anſere Ledæ.
Ac velut in niveo teneræ cum primitus ovo
Effigies animantis, & internodia membris
Imperfecta novo fluitant concreta calore;
Sic liquido Scyllæ circumfuſum æquore corpus
Semifer incertis etiam nunc partibus artus
Undique mutabant, atque undique mutabantur.
Oris honos primum & multis optata labella,
Et patulæ frontis ſpecies concreſcere in unum
Cœpêre, & gracili mentum producere roſtro.
Tum, qua ſe medium capitis diſcrimen agebat,
Ecce repente velut patrios imitatus honores,
Purpuream concuſſit apex in vertice criſtam.
At mollis varios intexens pluma colores,
Marmoreum volucri veſtivit tegmine corpus,
Lentaque perpetuas fudêrunt brachia pennas.
Inde alias partis minioque infecta rubenti
Crura nova macies obduxit ſqualida pellis,
Et pedibus teneris ungues confixit acutos.
Et tamen hoc demum miſeræ ſuccurrere pacto
Vix fuerat placida Neptuni conjuge dignum.
Numquam illam poſthac oculi vidêre ſuorum
Purpureas flavo retinentem vertice vittas:
Non thalamus Tyrio fragrans accepit amomo.
Nullæ illam ſedes (quid enim jam ſedibus illis?)
Quæ ſimul ut ſeſe cano de gurgite velox
Cum ſonitu ad cœlum ſtridentibus extulit alis,
Et multum late diſperſit in æquore rorem;
Infelix virgo nequicquam morte recepta
Incultum ſolis in rupibus exigit ævum,
Rupibus, & ſcopulis, & litoribus deſertis.
Nec tamen hoc iterum pœna ſine.namq; deûm rex,
Omnia qui imperio terrarum millia verſat,
Commotus talem ad ſuperos volitare puellam,
Cum pater exſtinctus cæca ſub nocte lateret,
Illi pro pietate ſua (nam ſæpe tepenti
Sanguine taurorum ſupplex reſperſerat aras,
Sæpe deûm largo decorarat munere ſedes)
Reddidit optatam mutato corpore vitam,
Fecit & in terris Haliæetus ales ut eſſet.
Quippe aquilis ſemper gaudet deus ille coruſcus.
Huic vero miſeræ, quoniam damnata deorum
Judicio gnatique & conjugis ante fuiſſet,

Infeſti appoſuitque odium crudele parentis.
Namque ut in ætherio ſignorum munere præſtans
Unum quem duplici ſtellarum ſidere vidi,
Scorpius alternis clarum fugit Oriona:
Sic inter ſeſe triſtis Haliæetus iras,
Et Ceiris memori ſervant ad ſecula fato.
Quacumque illa levem fugiens ſecat æthera pennis,
Ecce inimicus atrox magno ſtridore per auras
Inſequitur Niſus. qua ſe fert Niſus ad auras,
Illa levem fugiens raptim ſecat æthera pennis.

FINIS.

TIE.

TIB. CLAUDII DONATI
AD
TIB. CLAUDIUM MAXIMUM
DONATIANUM FILIUM,

DE
P. VIRGILII MARONIS
VITA.

PUb. Virgilius Maro parentibus modicis fuit, & præcipue patre Marone, quem quidam opificem figulum, plures Magi cujuſdam viatoris, initio mercenarium, mox ob induſtriam generum tradiderunt: quem cum agricolationi, reique ruſticæ & gregibus præfeciſſet ſocer, ſilvis coëmundis, & apibus curandis reculam auxit. Natus eſt Cn. Pompeio Magno & M. Licinio Craſſo primum Coſs. Iduum Octobrium die, in pago qui Andes dicitur, qui eſt à Mantua non procul. Prægnans eo mater ſomniavit Maia, enixam ſe laureum ramum, quem contacta terra confeſtim cerneret coaluiſſe, & excreviſſe illico in ſpeciem maturæ arboris, refertæ variis pomis & floribus: ac ſequenti luce cum marito rus propinquum petens, ex itinere divertit, atque in ſubjecta foſſa partu levata eſt. Ferunt infantem, ut fuit editus, nec vagiſſe, & adeo miti vultu fuiſſe, ut haut dubiam ſpem proſperioris genituræ jam tum indicaret. Et acceſſit aliud præſagium. Siquidem virga populea, more regionis in puerperiis eodem ſtatim loco depacta, ita brevi coaluit, ut multo ante ſatas populos adæquârit. quæ arbor Virgilii ex eo dicta atque conſecrata eſt; ſumma gravidarum & fetarum religione, ſuſcipientium ibi & ſolventium vota. Initio ætatis, id eſt, uſque ad ſeptimum annum, Cremonæ egit: & XVII anno virilem togam cepit; illis Conſulibus iterum, quibus natus erat. Evenitque, ut eo ipſo die Lucretius poëta diſcederet. Sed Virgilius Cremona Mediolanum, & inde paulo poſt Neapolim tranſiit. ubi cum literis & Græcis & Latinis vehementiſſimam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

tiſſimam operam dediſſet, tandem omni cura omni-
que ſtudio indulſit medicinæ & mathematicæ. Qui-
bus rebus cum ante alios eruditior peritiorque eſ-
ſet, ſe in urbem contulit, ſtatimque, magiſtri ſta-
buli equorum Auguſti amicitiam nactus, multo
varioſque morbos incidentes equis curavit. At ill
in mercedem ſingulis diebus panes Virgilio, ut un
ex ſtabulariis, dari juſſit. Interea à Crotoniati
pullus equi miræ pulchritudinis, Cæſari dono fui
miſſus: qui omnium judicio ſpem portendebat vir-
tutis & celeritatis immenſæ. Hunc cum adſpexiſſe
Maro, magiſtro ſtabuli dixit, natum eſſe ex mor-
boſa equa, & neç viribus valiturum, nec celeritate
idque verum fuiſſe inventum eſt. Quod cum ma-
giſter ſtabuli Auguſto recitâſſet, duplicari ipſi in
mercedem panes juſſit. Cum item ex Hiſpania Au-
guſto canes dono mitterentur; & parentes eorum
dixit Virgilius, & animum celeritatemque futuram
Quo cognito, mandat iterum Virgilio panes dupli-
cari. Dubitavit Auguſtus, Octavii-ne filius eſſet
an alterius: idque Maronem aperire poſſe arbitra-
tus eſt, quia canum & equi naturam parenteſque co-
gnôrat. Amotis igitur omnibus arbitris, illum in
penitiorem partem domus vocat, & ſolum rogat
an ſciat quiſnam eſſet, & quam ad felicitandos ho-
mines facultatem haberet. Novi, inquit Maro, te
Cæſar Auguſte, & ferme æquam cum dîs immorta-
libus poteſtatem habere, ut, quem vis, felicem fa-
cias. Eo animo ſum, reſpondit Cæſar, ut, ſi verum
pro rogatu dixeris, beatum te felicemque reddam
Utinam, ait Maro, interroganti tibi vera dicere
queam! Tunc Auguſtus: Putant alii me natum
Octavio: quidam ſuſpicantur, alio me genitum vi
ro. Maro ſubridens, Facile, inquit, ſi impune li
centerque quæ ſentio loqui jubes, id dicam. Affir-
mat Cæſar jurejurando, nullum ejus dictum ægr
laturum, immo non niſi donatum ab eo diſceſſu-
rum. Ad hæc oculos oculis Auguſti infigens Ma
ro, Facilius, ait, in ceteris animalibus qualitate
parentum à mathematicis & philoſophia cognoſc
poſſunt; in homine nequaquam poſſibile eſt: ſed d
te conjecturam habeo ſimilem veri, ut quid exer
cuerit pater tuus, ſcire poſſim. Attente exſpecta

be

bat Augúſtus quidnam diceret. At ille : quantum ego rem intelligere poſſum , piſtoris filius es , inquit. Obſtupuerat Cæſar , & ſtatim quo id pacto fieri potuerit, animo volvebat. Interrumpens Virgilius : Audi, inquit, quo pacto id conjicio : Cum quædam enunciarim prædixerimque, quæ intelligi ſcirique non niſi ab eruditiſſimis ſummiſque viris potuiſſent : tu, princeps orbis, item & item panes in mercedem dari juſſiſti : quod quidem aut piſtoris aut nati piſtore officium erat. Placuit Cæſari facetia. At deinceps, inquit Cæſar, non à piſtore, ſed à rege magnanimo dona feres : illumque plurimi fecit, & Pollioni commendavit. Corpore & ſtatura fuit grandi, aquilino colore,facie ruſticana , valetudine varia. nam plerumque ab ſtomacho & faucibus ac dolore capitis laborabat : ſanguinem etiam ſæpius ejecit : cibi vinique minimi. Fama eſt , eum libidinis pronioris in pueros fuiſſe. Sed boni ita eum pueros amâſſe putaverunt , ut Socrates Alcibiadem, & Plato ſuos pueros. Verum inter omneis maxime dilexit Cebetem & Alexandrum, quem ſecunda Bucolicorum ecloga Alexin appellat : donatum ſibi ab Aſinio Pollione. Utrumque non ineruditum dimiſit : Alexandrum grammaticum , Cebetem vero & poëtam. Vulgatum eſt , conſueviſſe eum cum Plotia Hieria. Sed Aſcanius Pædianus affirmat , ipſum poſtea minoribus natu narrare ſolitum, & invitatum quidem ſe à Vario ad communionem mulieris , verum ſe pertinaciſſime recuſaſſe. Cetera ſanè , vita & ore & animo , tam probum fuiſſe conſtat , ut Neapoli Parthenias vulgo appellaretur : ac, ſi quando Romæ, quo rariſſime commeabat, viſeretur in publico, ſectantes demonſtranteſque ſe ſubterfugere ſolitum in proximum tectum. Bona autem cujuſdam exſulantis offerente Auguſto , non ſuſtinuit accipere. Poſſedit prope centies ſeſtertiûm, ex liberalitatibus amicorum , habuitque domum Romæ in Eſquiliis juxta hortos Mæcenatis : quamquam ſeceſſu Campaniæ Siciliæque plurimum uteretur. Quæcumque ab Auguſto peteret , repulſam numquam habuit. Parentibus quotannis aurum ad abundantem alitum mittebat. quos jam grandis amiſit : ex quibus patrem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

oculis captum, & duos fratres germanos, Silonem impuberem, Flaccum jam adultum, cujus exitum ſub nomine Daphnidis deflet. Inter cetera ſtudia ut ſupra diximus, medicinæ quoque, ac maxime mathematicæ, operam dedit. Egit & cauſſam unam omnino, nec amplius quam ſemel. Sermone tardiſſimum, ac pene indocto ſimilem fuiſſe, Meliſſus tradit. Poëticam puer adhuc auſpicatus in Baliſtam ludi gladiatorii magiſtrum, ob infamiam latrociniorum coopertum lapidibus, diſtichon fecit:

Monte ſub hoc lapidum tegitur Baliſta ſepultus:
Nocte dieque tuum carpe viator iter.

Deinde Catalecton, & Moretum, & Priapeia, & Epigrammata, & Diras, & Culicem, cum eſſet annorum quindecim. Cujus materia talis eſt: Paſtor fatigatus æſtu cum ſub arbore obdormiſſet, & ſerpens ad illum proreperet è palude, culex provolavit, atque inter duo tempora aculeum fixit paſtori. At ille continuo culicem contrivit, & viſum ſerpentem interemit, ac ſepulcrum culici ſtatuit, & diſtichon fecit:

Parve culex, pecudum cuſtos tibi tale merenti
Funeris officium vitæ pro munere reddit.

Scripſit etiam, de qua ambigitur, Ætnam. Et mox, cum res Romanas inchoâſſet, offenſus materia & nominum aſperitate, ad Bucolica tranſiit: maxime ut Aſinium Pollionem, Alphenum, Varium, & Cornelium Gallum celebraret: quia in diſtributione agrorum, qui poſt Philippenſem victoriam veteranis, triumvirorum juſſu, trans Padum dividebantur, indemnem ſe præſtitiſſent. Deinde Georgica in honorem Mæcenatis edidit, cum ſibi vixdum noto opem tuliſſet adverſus Claudii veterani militis, vel, ut alii putant, Atii centurionis violentiam, à quo in altercatione litis Agrariæ parum abfuit quin occideretur. Noviſſime autem Æneïdem aggreſſus eſt; argumentum varium & multiplex & quaſi amborum Homeri carminum inſtar; præterea nominibus ac rebus Græcis Latiniſque commune, & in quo, quod maxime ſtudebat, Romanæ ſimul urbis, & Auguſti origo contineretur. Cum Georgica ſcriberet, traditur quotidie meditatos mane plurimos verſus dictare ſolitum, ac per totum diem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

etractando ad pauciſſimos redigere, non abſurde armen ſe urſæ more parere dicentem, & lamben-lo demum effingere. Æneïda proſa prius oratione formatam, digeſtamque in XII libros, particulatim componere inſtituit, ut quidam tradunt. Alii ejus ſententiæ ſunt, ut exiſtiment, eum, ſi diutius vixiſſet, quatuor & viginti libros uſque ad Auguſti tempora ſcripturum, atque alia quædam percurſurum; Auguſti verò geſta diligentiſſimè exſecuturum: quippe qui, dum ſcriberet, ne quid impetum moraretur, quædam imperfecta reliquit; alia leviſſimis verſibus ſcripſit: quos per jocum pro tigillis vel tibicinibus interponi à ſe dicebat, ad ſuſtinendum opus, donec ſolidæ columnæ advenirent. Bucolica triennio Aſinii Pollionis ſuaſu perfecit. Hic Tranſpadanam provinciam regebat; cujus favore, cum veteranis Auguſti militibus Cremonenſium & Mantuanorum agri diſtribuerentur, ſuos Virgilius non amiſit. Facta enim diſtributione, ſuos, ſeu Claudio, ſeu Atio datos, recuperavit. Hunc Pollionem maxime amavit Maro, & dilectus ab eo magna munera tulit. quippe qui invitatus ad cœnam, captus pulcritudine & diligentia Alexandri Pollionis pueri, eum dono accepit. Hujus Pollionis filium C. Aſinium, & Cornelium Gallum, oratorem clarum, & poëtam non mediocrem, miro amore dilexit Virgilius. Is tranſtulit Euphorionem in Latinum, & libris quatuor amores ſuos de Cytheride ſcripſit. Hic primo in amicitia Cæſaris Auguſti fuit: poſtea in ſuſpicionem conjurationis contra illum adductus, occiſus eſt. Verum uſque adeo hunc Gallum Virgilius amârat, ut quartus Georgicorum, à medio uſque ad finem ejus laudem contineret. quem poſtea jubente Auguſto, in Ariſtæi fabulam commutavit. Georgica ſeptennio Neapoli, Æneïda partim in Sicilia, partim in Campania duodecim confecit annis. Bucolica eo ſucceſſu edidit, ut in ſcena quoque per cantores crebra pronunciatione recitarentur. At cum Cicero quoſdam verſus audiiſſet, & ſtatim acri judicio intellexiſſet non communi vena editos, juſſit ab initio totam eclogam recitari: quam cum accurate pernotâſſet, in fine ait: *Magnæ ſpes altera Romæ.*

quaſi ipſe linguæ Latinæ ſpes prima fuiſſet, & Maro futurus eſſet ſecunda. Quæ verba poſtea Æneïdi ipſe inſeruit. Georgica, reverſo ab Actiaca victoria Auguſto, atque reficiendarum virium cauſſa Attellæ commoranti, per continuum quatriduum legit, ſuſcipiente Mæcenate legendi vicem, quoties interpellaretur ipſe vocis offenſione. Pronunciabat autem maxima cum ſuavitate, & lenociniis miris. Seneca tradidit, Julium Montanum poëtam ſolitum dicere, involaturum ſe quædam Virgilio, ſi vocem poſſet, & os, & hypocriſim: eoſdem enim verſus eo pronunciante, bene ſonare: ſine illo, inareſcere, quaſi mutos. Æneïdos vix-dum cœptæ tanta exſtitit fama, ut Sext. Propertius non dubitârit ſic prædicare:

Cedite Romani ſcriptores, cedite Graji.
Neſcio quid majus naſcitur Iliade.

Auguſtus verò, cum tum forte expeditione Cantabrica abeſſet, & ſupplicibus atque minacibus per jocum literis efflagitaret, ut ſibi de Æneïde, ut ipſius verba ſunt, vel prima carminis hypographa, vel quodlibet colon mitteret, negavit ſe facturum Virgilius: cui tamen multo poſt, perfecta demum materia, treis omnino libros recitavit: ſecundum videlicet, quartum, & ſextum. Sed hunc præcipue ob Octaviam: quæ, cum recitationi intereſſet, ad illos de filio ſuo verſus, *Tu Marcellus eris*, defeciſſe fertur: atque ægre refocillata, dena ſeſtertia pro ſingulo verſu Virgilio dari juſſit. Recitavit & pluribus: ſed neque frequenter, & ferme illa de quibus ambigebat, quo magis judicium hominum experiretur. Erotem librarium & libertum ejus, exactæ jam ſenectutis, tradunt referre ſolitum, quondam in recitando eum duos dimidiatos verſus complêſſe ex tempore, & huic, *Miſenum Æolidem*, adjeciſſe, *Quo non præſtantior alter.* Item huic, *Ære ciere viros*, ſimili calore jactatum ſubjunxiſſe, *Martemque accendere cantu.* ſtatimque ſibi imperâſſe, ut utrumque volumini adſcriberet. Bucolica Georgicaque emendavit. Anno vero quinquageſimo ſecundo, ut ultimam manum Æneïdi imponeret, ſtatuit in Græciam & Aſiam ſecedere, triennioque continuo omnem operam limationi dare, ut in reliqua vita tan-

um philoſophiæ vacaret. Sed, cum aggreſſus iter Athenis occurriſſet Auguſto, ab oriente Romam evertenti, una cum Cæſare redire ſtatuit. Ac cum Megaram vicinum Athenis oppidum, viſendi gratiâ peteret, languorem nactus eſt: quem non intermiſſa navigatio auxit, ita ut gravior indies, tandem Brunduſium adventârit: ubi diebus paucis obiit, decimo Kal. Octob. C. Sentio & Q. Lucretio coss. Qui cum gravari morbo ſeſe ſentiret, ſcrinia ſæpe & magna inſtantia petivit, crematurus Æneïda: quibus negatis, teſtamento comburi juſſit, ut rem inemendatam imperfectamque. Verum Tucca & Varius monuerunt, id Auguſtum non permiſſurum. Tunc eidem Vario, ac ſimul Tuccæ, ſcripta ſub ea conditione legavit, ne quid adderent quod à ſe editum non eſſet, & verſus etiam imperfectos, ſi qui erant, relinquerent. Voluit etiam ſua oſſa Neapolim transferri, ubi diu & ſuaviſſime vixerat, ac extrema valetudine hoc ipſe ſibi epitaphium fecit diſtichon:

Mantua me genuit, Calabri rapuêre, tenet nunc
Parthenope: cecini paſcua, rura, duces.

Tranſlata igitur juſſu Auguſti ejus oſſa, prout ſtatuerat, Neapolim fuêre, ſepultaque via Puteolana, intra lapidem ſecundum, ſuoque ſepulcro id diſtichon, quod fecerat, inſcriptum eſt. Heredes fecit ex dimidia parte Valerium Proculum, fratrem ex altera parte, ex quarta Auguſtum, ex duodecima Mæcenatem, ex reliquo L. Varium, & Plotium Tuccam. qui ejus Æneïdem poſt obitum, prout petiverat, juſſu Cæſaris emendaverunt. Nam nullius omnino ſententia crematu Æneïs digna viſa fuit: de qua re Sulpicii Carthaginienſis exſtant hujuſmodi verſus:

Juſſerat hæc rapidis aboleri carmina flammis
Virgilius: Phrygium quæ cecinêre ducem.
Tucca vetat, Variuſque ſimul: tu, maxime Cæſar,
Non ſinis, & Latiæ conſulis hiſtoriæ.
Infelix gemino cecidit prope Pergamos igni,
Et pene eſt alio Troja cremata rogo.

Exſtant & Auguſti de ipſa eadem re verſus plures & clariſſimi, quorum initium eſt:

Ergone ſupremis potuit vox improba verbis

Tam dirum mandare nefas? ergo ibit in ignes,
Magnaque doctiloqui morietur Muſa Maronis?

Et paulo poſt:

Sed legum ſervanda fides; ſuprema voluntas
Quod mandat, fierique jubet, parere neceſſe eſt.
Frangatur potius legum veneranda poteſtas,
Quam tot congeſtos noctesque dieſque labores
Hauſerit una dies. Et ea quæ ſequuntur. Nihil igitur auctore Auguſto Varius addidit, quod & Maro præceperat, ſed ſummatim emendavit, ut qui verſus etiam imperfectos, ſi qui erant, reliquerit. Hos multi mox ſupplere conati, non perinde valuerunt ob difficultatem: quod omnia ferè apud eum hemiſtichia, præter illud: *Quem tibi jam Troja peperit*, ſenſum videntur habere perfectum. Niſus grammaticus audiiſſe ſe à ſenioribus dicebat; Varium duorum librorum ordinem commutâſſe, &, qui tum ſecundus erat, in tertium locum tranſtuliſſe: etiam primi libri correxiſſe principium, his demtis verſibus:

Ille ego, qui quondam gracili modulatus avena
Carmen, & egreſſus ſilvis, vicina coëgi,
Ut quamvis avido parerent arva colono:
Gratum opus agricolis: at nunc horrentia Martis
Arma virumque cano.

Obtrectatores Virgilio numquam defuerunt. nam nec Homero quidem. Prolatis Bucolicis innominatus quidam reſcripſit Antibucolica, duas modo Eclogas, ſed inſulſiſſime παρῳδήσας, quarum prioris initium eſt:

Tityre, ſi toga calda tibi eſt, quo tegmine fagi?

Sequentis,

Dic mihi, Damœta: cujum pecus, anne Latinum?
Non, verum Ægonis. noſtri ſic rure loquuntur.

Alius recitante ea ex Georgicis, *Nudus ara, ſere nudus*; ſubjecit, *habebis frigora, febrem.*

Eſt & adverſus Æneïda liber Carbilii Pictoris, titulo Æneïdomaſtix. M. Vipſanius eum à Mæcenate ſuppoſitum appellabat novæ κακοζηλίας repertorem, dicebatque neque tumidum eſſe, neque exilem, ſed communibus verbis opus illud confeciſſe. Herennius vitia ejus tantum contraxit,

zit, Perilius Fauſtinus furta. Sunt & Q. Octavii Aviti volumina, quibus annotantur, quos & unde verſus tranſtulerit. Aſconius Pedianus libro quem contra obtrectatores Virgilii ſcripſit, pauca admodum ei objecta ponit; & potiſſimum, quod non recte hiſtoriam contexuit, & quod pleraque ab Homero ſumſit. Sed hoc crimen ſic defendere aſſuetum ait: Cur non illi quoque eadem furta tentarent? Verum intellecturos, facilius eſſe Herculi clavam, quam Homero verſum ſurripere: & tamen deſtinâſſe ſecedere, ut omnia ad ſatietatem malevolorum decideret. Refert etiam Pedianus, benignum, cultoremque omnium bonorum atque eruditorum fuiſſe, & uſque adeo invidiæ expertem, ut ſi quid erudite dictum inſpiceret alterius, non minus gauderet, ac ſi ſuum fuiſſet: neminem vituperare, laudare bonos: ea humanitate eſſe, ut, niſi perverſus maxime, quiſque illum non diligeret modo, ſed amaret. Nihil proprii habere videbatur. Ejus bibliotheca non minus aliis doctis patebat, ac ſibi: illudque Euripidis antiquum ſæpe uſurpabat, τὰ τῶν φίλων κοινὰ, hoc eſt, communia amicorum eſſe omnia. Quare coævos omneis poëtas ita adjunctos habuit, ut cum inter ſe plurimum invidia arderent, illum unà omnes colerent; Varius, Tucca, Horatius, Gallus, Propertius. Anſer vero, quoniam Antonii parteis ſecutus eſt, illum non obſervaſſe dicitur. Cornificius ob perverſam naturam illum non tulit. Gloriæ vero adeò contemtor fuit: cum quidam verſus quoſdam ſibi adſcriberent, eaque re docti haberentur, non modo ægrè non ferebat; immo voluptuoſum id illi erat. Cum enim diſtichon, quod laudem felicitatemque Augusti continebat, feciſſet, valviſque non nominato auctore affixiſſet, (id erat ejuſmodi,

Nocte pluit tote, redeunt ſpectacula mane:
Diviſum imperium cum Jove Cæſar habet.)

diu quæritans Auguſtus, cujuſnam hi verſus eſſent, eorum auctorem non inveniebat. Bathyllus verò poëta quidam mediocris, tacentibus aliis, ſibi adſcripſit. Quamobrem donatus honoratuſque à Cæſare fuit. Quod æquo animo non ferens Virgilius, iiſdem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

iiſdem valvis affixit quater hoc principium: *Sic vos non vobis.* Poſtulabat Auguſtus, ut hi verſus complerentur: quod cum fruſtra aliqui conati eſſent, Virgilius, præpoſito diſticho, ſic ſubjunxit:

Hos ego verſiculos feci: tulit alter honores:
Sic vos non vobis nidificatis aves.
Sic vos non vobis vellera fertis oves.
Sic vos non vobis mellificatis apes.
Sic vos non vobis fertis aratra boves.

Quo cognito, aliquamdiu Bathyllus Romæ fabula fuit, Maro verò exaltatior. Cum is aliquando Ennium in manu haberet, rogareturque quidnam faceret; reſpondit, ſe aurum colligere de ſtercore Ennii. Habet enim poëta ille egregias ſententias ſub verbis non multum ornatis. Interroganti Auguſto, quo pacto civitas feliciter gubernaretur; Si prudentiores, inquit, temonem tenuerint, & boni malis præponantur: itaque optimi ſuos habeant honores, nulli tamen aliorum injuſti quidquam fiat. At Mæcenas: Quid, inquit, Virgili, ſatietatem homini non affert? Omnium rerum, reſpondit, aut ſimilitudo aut multitudo ſtomachum facit, præter intelligere. Idem interrogavit: Quo pacto quis altam felicemque fortunam ſervare poteſt? Cui Maro: Si, quantum honore ac divitiis aliis præſtantior ſit, tantum liberalitate & juſtitia alios ſuperare nitatur. Solitus erat dicere, nullam virtutem commodiorem homini eſſe patientiâ: ac nullam aſperam adeo eſſe fortunam, quam prudenter patiendo vir fortis non vincat. Quam ſententiam in quinto Æneïdos inſeruit:

Nate dea, quo fata trahunt retrahuntque, ſequamur:
Quidquid erit, ſuperanda omnis fortuna ferendo eſt.

Cum quidam ejus amicus, Cornificii in eum maledicta & inimicitias ſibi enarraret: Quam putas, inquit, eſſe hujuſce malevolentiæ cauſſam? Nam neque umquam Cornificium offendi, & eum amo. An, inquit, Heſiodi ſententiæ non meminiſti, ubi ait, Architectum architecto invidere, & poëtam poëtæ? De malis, inquit, Græcus ille intellexit: nam boni eruditiores amant. Sed magna cum laude & gloria vindictam in manu habeo. Majore enim cura virtuti intendam: atque quò elegantior ego fiam,

ò vehementius invidia rumpetur. Erat Auguſto familiaris Filiſtus quidam, orator, & poëſin mediocriter doctus, cui multiplex variumque ingenium erat, quique omnium omnia dicta reprehendere conabatur: non ut verum dignoſceret, quod Socrates facere conſuevit, ſed ut eruditior videretur. Hic Virgilium, ubicumque convenire dabatur, maledictis ſalibuſque vexabat. Quare ille ſæpe aut tacibundus diſcedebat, aut ſuffuſus pudore tacebat. Verum, cum Auguſto audiente elinguem illum diceret, & cauſſam etiam ſuam, ſi linguam haberet, defendere nequire: Tace, inquit, rabula. Nam hæc mea taciturnitas defenſorem cauſſarum mearum Auguſtum fecit & Mæcenatem: & ea tuba, cum volo, loquor, quæ ubique & diutiſſime audietur. Tu loquacitate non modo aureis hominum, ſed muros rumpis. Auguſtus vero Filiſtum gravi vultu increpavit. Tunc Maro, Si tempus, Cæſar, inquit, tacendi hic ſciret, raro loqueretur. Tacendum enim ſemper eſt, niſi cum taciturnitas tibi noceat, aut oratio aliis proſit. Nam qui contendit, & an contentionis finis utilis ſit, non novit, ſtultis illum annumerandum ſapientes putant. Poſteaquam Auguſtus ſumma rerum omnium potitus eſt, venit in mentem, an conduceret tyrannidem omittere, & omnem poteſtatem annuis conſulibus, & ſenatui remp. reddere: in qua re diverſæ ſententiæ conſultos habuit, Mæcenatem & Agrippam. Agrippa enim utile ſibi fore, etiamſi honeſtum non eſſet, relinquere tyrannidem longa oratione contendit: quod Mæcenas dehortari magnopere conabatur. Quare Auguſti animus & hinc ferebatur & illinc: Erant enim diverſæ ſententiæ, variis rationibus firmatæ. Rogavit igitur Maronem, an conferat privato homini, ſe in ſua repub. tyrannum facere. Tum ille, Omnibus ferme, inquit, remp. aucupantibus moleſta ipſa tyrannis fuit, & civibus: quia neceſſe erat propter odia ſubditorum, aut eorum injuſtitiam, magna ſuſpicione magnoque timore vivere. Sed ſi cives juſtum aliquem ſcirent quem amarent plurimum, civitati id utile eſſet, ſi in eo uno omnis poteſtas foret. Quare ſi juſtitiam, quod modo facis, omnibus in futurum nulla hominum facta compoſi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

poſitione diſtribues ; dominari te, & tibi conducet, & orbi. Benevolentiam enim omnium habes , ut deum te & adorent , & credant. Ejus ſententiam ſecutus Cæſar principatum tenuit. Audivit à Scirone præcepta Epicuri : cujus doctrinæ ſocium habuit Varium. Quamvis diverſorum Philoſophorum opiniones libris ſuis inſeruiſſe de animo maxime videatur, ipſe tamen fuit Academicus : nam Platonis ſententias omnibus aliis prætulit.

Nunc quoniam de auctore ſummatim diximus , de ipſo jam carmine dicendum videtur : quod bifariam tractari ſolet, hoc eſt, & ante opus, & in ipſo opere. Ante opus, titulus, cauſſa , intentio. Titulus, in quo quæritur, cujus ſit. Cauſſa, unde ortum ſit , & quare hoc potiſſimum ſibi adſcribendum poëta præſumſerit. Intentio , in qua cognoſcitur, quid efficere conetur poëta. In ipſo opere ſane tria ſpectantur ; numerus, ordo, explanatio. Quamvis igitur multa ψευδογραφῆ , id eſt , falſa inſcriptione , ſub alieno nomine ſint prolata, ut Thyeſtes tragœdia hujus poëtæ , quam Varius edidit pro ſua , & alia hujuſcemodi ; tamen Bucolica liquido Virgilii eſſe minime dubitandum eſt : præſertim cum ipſe poëta , tanquam hoc metuens , principium hujus operis & in principio Æneïdos & in alio carmine ſuum eſſe teſtatus ſit , dicens :

Ille ego , qui quondam gracili modulatus avena ,

& reliqua : Et ,

Carmina qui luſi paſtorum , audaxque juventa ,
Tityre, te patulæ cecini ſub tegmine fagi.

Bucolica autem & dici , & recte appellari , vel hoc ſolum indicium ſuffecerit , quod hoc eodem nomine apud Theocritum cenſeantur. Verum ratio quoque demonſtranda eſt. Tria ſunt paſtorum genera , quæ dignitatem in Bucolicis habent : quorum qui minimi ſunt , αἰπόλοι dicuntur à Græcis ; iidem à nobis caprarii : paulo honoratiores, qui ποιμένες, id eſt , opiliones dicuntur : honeſtiſſimi, & maximi, βουκόλοι , quos bubulcos dicimus. Unde igitur magis debuit paſtorali carmini nomen imponi , quam ab eo gradu qui apud paſtores excellentiſſimus invenitur? cauſſa dupliciter inſpici ſolet : ab origine carminis , & à voluntate ſcribentis. Originem au-

eſt Bucolici carminis alii ob aliam cauſſam ferunt. Sunt enim, qui à Lacedæmoniis paſtoribus Dianæ primum carmen hoc redditum dicant, cum eidem Deæ, propter bellum, quod toti Græciæ illo tempore Perſæ inferebant, exhiberi per virgines de more ſacra non poſſent. Alii ab Oreſte circa Siciliam vago, id genus carminis Dianæ redditum loquuntur, per ipſum atque paſtores: quo tempore de Scythia cum Pylade fugerat, ſurrepto numinis ſimulacro, & celato in faſce lignorum. Unde Faſcelidem Dianam perhibent nuncupatam: apud cujus aras Oreſtes per ſacerdotem ejuſdem numinis Iphigenejam ſororem ſuam à parricidio fuerat expiatus. Alii Apollini Nomio, paſtorali ſcilicet Deo, qua tempeſtate Admeti boves paverat. Alii Libero, Nympharum ſcilicet, & Satyrorum, & id genus numinum principi, quibus placet ruſticum carmen. Alii Mercurio Daphnidis patri, paſtorum omnium principi, & apud Theocritum, & apud hunc ipſum poëtam. Alii in honorem Panos ſcribi putant peculiariter paſtoralis Dei, item Sileni, Silvani, atque Faunorum. Quæ cum omnia dicantur, illud erit probatiſſimum, Bucolicum carmen originem ducere à priſcis temporibus, quibus vita paſtoralis exercita erat, & ideo velut aurei ſeculi ſpeciem in ejuſmodi perſonarum ſimplicitate cognoſci: & merito Virgilium proceſſurum ad alia carmina, non aliunde cœpiſſe, niſi ab ea vita quæ prima in terris fuit Nam poſtea rura culta, & ad poſtremum pro cultis & feracibus terris bella ſuſcepta. quod videtur Virgilius in ipſo ordine operum ſuorum voluiſſe monſtrare, cum paſtores primo, deinde agricolas canit, & ad ultimum bellatores. Reſtat, ut, quæ cauſſa voluntatem attulerit poëtæ Bucolica potiſſimum ſcribendi, conſideremus. Aut enim dulcedine carminis Theocriti & admiratione ejus illectus eſt: aut ordinem temporum eſt ſecutus erga vitam humanam, ut ſupra diximus; aut treis modos elocutionum, quos χαρακτῆρας Græci vocant; ἰσχνὸν qui tenuis, ἁδρὸν qui validus, μέσον, qui moderatus intelligitur. Credibile erat, Virgilium, qui in omni genere prævaluerit, Bucolica primum, Georgica ſecundum, Æneïda tertium voluiſſe con-

ſcri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

ſcribere. Aut ideo potius primo Bucolica ſcripſit, ut in ejuſmodi carmine, quod & paulô liberius, & magis validum, quam cetera, eſt, facultatem haberet captandæ Cæſaris indulgentiæ, recuperandique agri quem amiſerat. Ob hanc cauſſam die tertio Iduum Martiarum C. Cæſare interfecto, cum Auguſtum Cæſarem pene puerum veterani milites, non abnuente Senatu, ſibi ducem conſtituiſſent, exorto bello civili, Cremonenſes cum ceteris ejuſdem ſtudii, adverſarios Auguſti Cæſaris adjuverunt. Unde factum eſt, ut, cum victor Auguſtus in eorum agros veteranos deduci juſſiſſet, non ſufficiente agro Cremonenſium, Mantuani quoque, in quibus erat Virgilius, maximam partem ſuorum finium perdiderint, eo quod vicini Cremonenſibus fuerant. Sed Virgilius, Auguſti familiaritate ſuoque carmine fretus, centurioni Atio obſiſtere auſus eſt. Ille ſtatim, ut miles, ad gladium manum admovit. Cumque ſe in fugam proripuiſſet poëta, non prius perſequendi finis fuit, quam ſe in fluvium Virgilius conjeciſſet. Sed poſtea, Mæcenate, & Pollione, & ipſo Auguſto faventibus, agros ſuos recepit. Intentio libri, quam σκοπὸν Græci vocant, imitatione Theocriti poëtæ conſtituitur, qui Siculus, & Syracuſanus fuit. Eſt intentio etiam in laudem Cæſaris, & principum ceterorum, per quos in ſedes ſuas rediit: unde, ut & delectationem & utilitatem finis contineret, ſecundum præcepta cuncta confecit. Quæri ſolet cur non plureis quam decem Eclogas conſcripſerit: quod nequaquam mirandum videbitur ei qui conſideraverit ætatem ſcenarum paſtoralium, quæ ultra hunc numerum non poteſt proferri; præſertim cum ipſe poëta circumſpectior Theocrito, ut ipſa res indicat, videatur metuere, ne illa Ecloga quæ Pollio inſcribitur, minus ruſtica videatur, cum ipſam ſic præſtruat ipſe, dicens, *Sicelides Muſæ, paullo majora canamus*: & idem ſimiliter in aliis duabus facit. Illud tenendum eſſe prædicimus in Bucolicis Virgilii, neque nuſquam, neque ubique aliquid figurate dici, hoc eſt, per allegoriam. Vix enim propter laudem Cæſaris & amiſſos agros hæc Virgilio conceduntur, cum Theocritus, quem hic noſter toto ſtudio imitari cona-

ponatur, ſimpliciter omnino conſcripſerit. Quod autem in ipſo carmine tractari ſolet, eſt numerus, ordo, explanatio. Numerus Eclogarum manifeſtus eſt. Nam decem ſunt: ex quibus proprie Bucolicæ VII eſſe creduntur: nam tres ultimæ proprie Bucolicæ dici non debent, Pollio ſcilicet, Silenus, & Gallus. Prima igitur continet conqueſtionem publicam, & privatam congratulationem de agro, & dicitur Tityrus. Secunda amorem pueri, & dicitur Alexis. Tertia certamen paſtorum, & dicitur Palæmon. Quarta genethliacum, & dicitur Pollio. Quinta epitaphium, & dicitur Daphnis. Sexta, metamorphoſin, & dicitur Varius, & Silenus. Septima, amores diverſorum ſexuum, & dicitur Corydon. Octava Pharmaceutria, & dicitur Damon. Nona, continet poëtæ conqueſtionem de amiſſo agro, & dicitur Mœris. Decima deſiderium Galli, & dicitur Gallus. Quod ad ordinem ſpectat, illud ſcire debemus, in prima tantum, & ultima Ecloga poëtam voluiſſe ordinem ſervare: quoniam in altera principium conſtituit: ut in Georgicis ait, *Tityre, te patulæ cecini ſub tegmine fagi.* In altera oſtendit finem: quippe qui dicat, *Extremum hunc Arethuſa mihi concede laborem.* Verum, inter ipſas Eclogas, paſtoralem conſcriptumque ordinem nullum eſſe, certiſſimum eſt. Sed ſunt qui dicant, initium Bucolici carminis non *Tityre* eſſe; ſed, *Prima Syracuſio dignata eſt ludere verſu.* Supereſt explanatio: ad quam antequam veniamus, illud dixerim, tenue eſſe Bucolicum carmen, & uſque adeo ab Heroïco charactere diſtare, ut verſus quoque hujus carminis ſuas quaſdam cæſuras habeant, & ſuis legibus diſtinguantur. Nam cum tribus probetur metrum, cæſura, ſcanſione, modificatione; non erit Bucolicus verſus, niſi in quo & pes primus partem orationis abſolverit: & tertius trochæus fuerit & cæſura, & quartus pes dactylus magis quam ſpondeus partem orationis terminaverit, quintus & ſextus pes ex integris dictionibus fuerit: quod Virgilius à Theocrito ſæpe ſervatum, victus operis difficultate, neglexit. In ſolo principio, incertum induſtria an caſu, has cæſuras ſervavit. Nam, *Tityre*, dactylus partem orationis abſolvit,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

ſolvit, *tu patu- læ recu-* tertium dactylum, quamvis decompoſita dictione concluſit: *bans ſub*, quartum ſpondeum pro dactylo. Cum ſubjunxit, *tegmine fagi*, terminatis partibus orationis integrum comma perfecit: cujus rei diligentiam licet in Theocriti omnibus ferme verſibus admirari. Qui vero ſupra dicta acri judicio diligenterque conſiderârit, facile intelliget, quæ in Georgicis intentio, quique finis fuerit, nec minus etiam in Æneïde. Poëmatis ſtyli genera tria ſunt. Aut enim activum vel imitativum, quod Græci δραματικὸν appellant: in quo perſonæ loquentes introducuntur ſine poëtæ interlocutione: ut ſunt tragœdiæ, & comœdiæ: δρᾷν enim Græce agere dicitur: quo genere ſcripta eſt prima, *Tityre*, &, *Quo te, Mœri. pedes*. Aut enarrativum, quod Græci διηγηματικὸν appellant: in quo poëta ipſe loquitur ſine interpoſitione perſonæ, ut tres primi Georgicon libri, item Lucretii carmina. Aut commune, vel miſtum, quod Græci μικτὸν appellant; ubi & poëta ipſe loquitur, & introductæ perſonæ: ut eſt Virgilii Æneïs.

TESTI-

TESTIMONIA DE VIRGILIO ET EJUS OPERIBUS.

P. OVIDII NASONIS.

Tityrus, & ſegetes, Æneïaque arma legentur,
Roma triumphati dum caput orbis erit.

EJUSDEM.

Et profugum Ænean, altæ primordia Romæ:
Quo nullum Latio clarius exſtat opus.

EJUSDEM AD AUGUSTUM.

Et tamen ille tuæ felix Æneïdos auctor
Contulit in Tyrios arma virumque toros.
Phyllidis hic idem, teneræque Amaryllidis ignes
Bucolicis juvenis luſerat ante modis.

SEXT. AURELIUS PROPERTIUS.

Actia Virgilium cuſtodis litora Phœbi,
Cæſaris & fortes dicere poſſe rates.
Qui nunc Æneæ Trojani ſuſcitat arma,
Jactaque Lavinis mœnia litoribus.
Cedite Romani ſcriptores, cedite Graji.
Neſcio quid majus naſcitur Iliade.
Tu canis umbroſi ſubter pineta Galeſi
Thyrſin, & attritis Daphnin arundinibus.
Utque decem poſſint corrumpere mala puellam,
Miſſus & impreſſis hœdus ab uberibus.
Felix, qui viles pomis mercaris amores,
Huic licet ingratæ Tityrus ipſe canat.
Felix, intactum Corydon qui tentat Alexin
Agricolæ domini carpere delicias.
Quamvis ille ſua laſſus requieſcit avena,
Laudatur faciles inter Hamadryadas.
Tu canis Aſcræi veteris præcepta poëtæ,
Quo ſeges in campo, quo viret herba jugo.
Tale facis carmen docta teſtudine, quale
Cynthius impoſitis temperat articulis.

QUINTILIANUS LIB. X.

Idem nobis per Romanos quoque auctores ordo ducendus eſt. Itaque ut apud illos Homerus, ſic apud

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

apud nos Virgilius auſpicatiſſimum dederit exordium: omnium ejus generis poëtarum Græcorum noſtrorumque illi haut dubie proximus. Utar enim verbis iiſdem, quæ ab Afro Domitio juvenis accepi, qui mihi interroganti, quem Homero crederet maxime accedere: Secundus, inquit, eſt Virgilius; propior tamen primo, quam tertio. Et hercle, ut illi naturæ cæleſti atque immortali ceſſerimus, ita curæ & diligentiæ vel ideo in hoc plus eſt, quod ei fuit magis laborandum. & quantum eminentioribus vincimur, fortaſſe æqualitate penſamus. Ceteri omnes longe ſequuntur.

Lib. Anthol. v.

Καὶ φίλος Αὐσονίοισι λιγύθροος ἔπρεπε κύκνος
Πνείων εὐεπίης Βιργίλλιος· ὅν ποτε Ῥώμης
Θυμβριὰς ἄλλον Ὅμηρον ἀνέτρεφε πάτριος
ἠχώ.

STATIUS PAP. THEB. XII.

----Nec tu divinam Æneïda tenta,
Sed longe ſequere, & veſtigia ſemper adora.

ORACULUM APOLLINIS.

Mæonio vati, quis par vel proximus eſſet,
Conſultus Pæan, riſit, & hæc cecinit:
Si potuit naſci, quem tu ſequereris. Homere,
Naſcetur qui te poſſet, Homere, ſequi.

D. AUGUSTINUS.

Virgilium pueri legant, ut poëta magnus, omniumque præclariſſimus atque optimus, teneris imbibitus annis, non facile oblivione poſſit aboleri.

ANIM-

ANIMADVERSIONUM
IN P. VIRGILII MARONIS OPERA LIBELLUS.

E doctorum virorum obſervationibus.

IN VITAM VIRGILII.

INitia ætatis, id eſt, uſque ad ſeptimum annum, Cremonæ egit, & XIII anno virilem togam cepit. *Joſ. Scaliger Animadverſionibus in Euſebium legit*, Initia ætatis, id eſt, à . . . . . uſque ad ſedecimum annum, Cremonæ egit, & XVII anno virilem togam cepit. *Vide eum Num. Euſ.* MDCCCCXLIV.

ECLOGA I.

Silveſtrem tenui Muſam m. a. *Fabius* Agreſtem *citat, memoria lapſus ſcilicet. Neque enim ullius codicis auctoritate confirmatur.*

Sæpe ſiniſtra. *Deeſt in vetuſtis.*

In arbore poma. *Cod. Rom.* mala.

Quam n. i. l. p. vultus, *Putabat Fl. Chriſtianus non male legi poſſe* cultus. *Cum enim ſemper Deum vocaverit, convenientius exiſtimabat, ut numquam à colendo potius, quam videndo, ſe deſiiſſe dicat.*

Oaxem. *Florens* Oaxum. *& intelligit* γᾶιαν Οὰξίδα *Apollonii. Ab Oaxo conditore.*

ECLOGA II.

At mecum raucis. *Putabat Florens concinnius disjunctim legi*, At me cum; *referendo* me *ad* reſonat. *ut alibi*, reſonare Amaryllida.

Addam cerea pruna, & honos erit huic quoque pomo. *Veteres & Pierii & Canteri libri non habebant* τὸ &. *Quod ab imperitis, quibus hiatus diſplicebat, inculcatum videtur.*

ECLOGA III.

Cum faciam vitula pro frugibus, ipſe venito. *In MS. Fl. Chriſtiani Priſciano legebatur* vitulam.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Et ipſa, *non* ipſe, *ut ad Phyllida referatur.*

Tres pateat cæli. *E Philargyro videre eſt*, Cælii *quoque ſcriptum fuiſſe. apud quem pro* Cælum Mantuanum, Cælium *legendum eſt è Servio. De quo vide Joh. Rutgerſii Varias.*

ECLOGA IV.

Qui non riſêre parentes. *Fabius*, τὸ Qui *pro* Quoi, *hoc eſt*, Cui, *accepit. Sed aliter longè Scaliger quem vide Caſtigationibus in Catullum.*

ECLOGA VI.

Spe carminis ambos luſerat. *Legendum* Ambo *è Cariſio.* Tum canit errantem. *Hunc verſum & ſequentes aliquot, Joſ. Scaliger reponebat poſt illum*, Infelix ſua tecta. *Ut hic ſit ordo*:

Corticis, atque ſolo proceras erigit alnos.
Quid loquar aut Scyllam Niſi, aut quam fama ſecuta eſt,
Candida ſuccinctam latrantibus inguina monſtris
Dulichias vexâſſe rates, & gurgite in alto,
Ah! timidos nautas canibus lacerâſſe marinis:
Aut ut mutatos Terei narraverit artus?
Quas illi Philomela dapes, quæ dona parârit,
Quo curſu deſerta petiverit, & quibus ante
Infelix ſua tecta ſupervolitaverit alis?
Tum canit errantem Permeſſi ad flumina Gallum
Aonas in monteis ut duxerit una ſororum,
Utque viro Phœbi chorus aſſurrexerit omnis;
Ut Linus hæc illi divino carmine paſtor,
Floribus atque apio crineis ornatus amaro
Dixerit: hos tibi dant calamos, en accipe, Muſæ.
Aſcræo quos ante ſeni, quibus ille ſolebat
Cantando rigidas deducere montibus ornos.
His tibi Grynæi nemoris dicatur origo:
Ne quis ſit lucus, quo ſe plus jactet Apollo:
Omnia quæ Phœbo, *&c.*

ECLOGA VII.

Ex illo Corydon Corydon eſt tempore nobis. *Petr. Nannius pro* nobis *legebat* noblis κατὰ συγκοπήν. *Quantumvis ineptè. Hoc enim dicit, Ex illo tem-*

mpore Corydon nobis fuit Corydon, hoc eſt, tanti ominis, quanti revera erat, à nobis habitus fuit. tum ante experimentum artis, ejus in arte præſtanam ignoraremus.

ECLOGA VIII.

Aſpice, corripuit tremulis altaria flammis.
Sponte ſua, dum ferre moror, cinis ipſe: Bonum ſit.
ſonius legit, Cinis ipſe, bonus ſit. *male.*

ECLOGA IX.

Nam neque adhuc Varo. *Servius legit* Vario.
Condere ſoles. *Expreſſit illud Callimachi, ut recte obſervabat Dan. Heinſius*, ἥλιον ἐν λέσχῃ κατηδύσαμεν.

ECLOGA X.

Non canimus ſurdis. *Cum Joſ. Scaliger hanc Eclogam Dorica dialecto à ſe verſam publicaret, monuit hos verſus hoc ordine legendos ſibi videri:*

Non canimus ſurdis: reſpondent omnia ſilvæ.
Stant & oves circum, noſtri nec pœnitet illas.
Nec te pœniteat pecoris, divine poëta.
Et formoſus oveis ad flumina pavit Adonis.
Quæ nemora, aut qui vos ſaltus habuêre puellæ
Najades, indigno cum Gallus amore periret?
Nam neque Parnaſſi vobis juga, nam neq; Pindi
Ulla moram fecêre, neque Aonia Aganippe.
Illum etiam lauri, illum etiam flevêre myricæ;
Pinifer illum etiam ſola ſub rupe jacentem,
Mænalus, & gelidi fleverunt ſaxa Lycæi.
Venit & upilio, *&c.*

Pan deus Arcadiæ venit. *Scaliger* Arcadia.

Montibus hæc veſtris: ſoli cantare periti Arcades. *Nimia hæc laus, quæ ceteras gentes à Muſicæ gloria excluderet, Florenti Chriſtiano videbatur. Quare pro* ſoli, *legebat* olim,

Montibus hæc veſtris: olim cantare periti
Arcades.

Verſemus oves. *Pro paſcamus. Ut* αἰπόλος *Græcis* ἀπὸ πολεῖν, *id eſt*, verſare. *Flor. Chriſtianus non male putabat legi* ſervemus *poſſe, ut alibi*, paſcentes ſervabit Tityrus agnos.

GEORGICORUM I.

Nunc facilis rubea. *Scaliger* Rubia, *ut puto, rectè.*
Aut dulcis muſti Vulcano decoquit humorem. *Scaliger legit* humor. *Ut in* II. frigusque calorque Inter. *De quo tamen vide, quæ Rutgerſius libro* V. *capite* XVII. *Var. Lect. annotavit.*

GEORGICORUM II.

Sunt alii, quos ipſe via ſibi repperit uſus. *Optimè Joſ. Scaliger*, Sunt aliæ, quas ipſe vias ſibi repperit uſus. *Quem vide in Prolegomenis ad Manilium.*

Et ſterilis platani malos geſſère valentes, Caſtaneæ fagos. *Joſ. Scaliger in Manilianis legit*, Caſtaneas fagus. *Rectè.* Fagus, αἱ Φηγοὶ, ἀρχαϊκῶς.

Frigusque caloremque inter. *Annotant Grammatici veteres, alias legi* calorque, *ac* τὸ calor *accipiunt genere neutro. Atque ita legebat Joſ. Scaliger. Quod confutat Ioh. Rutgerſius Variarum Lectionum libro* V, *capite* XVII, veteres ineunt proſcenia ludi. *alias* ludii.

GEORGICORUM III.

Rapidiſque rotis inſiſtere victor. *Rectè* victor. *Alibi*, victorque virûm volitare per ora. *Et*, Illi victor ego. *Victor, quia ad metam propoſiti venerat. Et ita ſera Horatius*, victor propoſiti. *Quare abſit, ut Criticorum emendatio* victor, *vera ſit.*

Dura jacet pernix inſtrato ſaxa cubili. *Hanc lectionem etiam agnoſcit Servius. Sed veriſſima eſt Scaligeri conjectura in Manilianis, legentis* pernox. *Eum vide.*

Sub lucem exportant calathis (adit oppida paſtor) *Rectè Ioſ. Scaliger*, Sub lucem exportans calathis adit oppida paſtor. *Quem ibidem vide.*

GEORGICORUM IV.

Nam qua Pellæi. *Hos verſus ita ordinabat Ioſ. Scaliger.*

Nam qua Pellæi gens fortunata Canopi
Accolit effuſo ſtagnantem flumine Nilum,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Et circum pictis vehitur ſua rura phaſelis:
Et diverſa ruens ſeptem diſcurrit in ora
Uſque coloratis amnis devexus ab Indis,
Et viridem Ægyptum nigra fœcundat arena:
Quaque pharetratæ vicinia Perſidis urget, *&c.*
ptime.

ÆNEIDOS I.

Evertitque æquora ventis. *Florens*, everritque; *ut poſtea*, verrantque per auras.

Supplex aris imponat honorem. *Dan. Heinſius* odorem *mallet.*

Volucremque fuga prævertitur Ebrum. *Florens*, Eurum. *ut*, Ocyor Euro. *Vide quæ olim Rutgerſius ad Horatium.*

Munera lætitiamque Dei. *Legitur etiam* die.

ÆNEIDOS III.

Nec non & Teucra ſocii ſimul urbe feruntur. *Servius* Teucri ſocia.

Amiſſæ cura parentis. *Cariſius legit*, amiſſi cura parentis. *aitque antiquos* τὸ parens *maſculino genere dixiſſe, licet de matre intelligerent.* Parentem *autem accipiunt patriam, quia Creüſam mortuam non poterat ſcire Andromache. Sed quomodo id Heleni conjugem latere poterat? Quare* parentem *Creüſam accipio. Potes & amiſſam cum Florente* relictam *interpretari.*

Clarii lauros. *Legendum* laurus, *è Cariſio.*

Nomine Achæmenides. *Scaliger* Nomen. *ut alibi*, Nomen Echionium.

ÆNEIDOS IV.

Ante, pudor, quam te violem. *Cariſius legit* violo. *ut ſit* antequam *conjunctim explicandum.*

Mæonia mentum mitra crinemque madentem Subnixus. *Optime I. Caſp. Gevartius*, Subnexus. *Quem in electis vide.*

Extremam hanc oro veniam, miſerere ſororis. Quam mihi cum dederis, cumulatam morte relinques. *Veteres aliquot*, ora *&* dederit, *legunt.*

Abolere nefandi. *Quidni etiam legamus* adolere? *Florens Chriſtianus.*

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

ÆNEIDOS VI.

Tuaque ſpectata, *Ita Ioſ. Scaliger, approbante Chriſtiano. Appul.* x *Mileſ.* Sed ſpectatæ pietatis juvenis.

Ille autem pura juvenis qui nititur haſta. *Cariſius* juvenem. *malè.*

Sunt geminæ ſomni portæ. *Pro* ſomnii, *id eſt,* *inſomnii. Florens.*

ÆNEIDOS VII.

Exſultantque æſtu latices, furit intus aquæ vis. *Petr. Scriverius* Erugit aquæ vis *divinabat è Macrobio, cujus in libello de Differentia Græci & Latini verbi hæc ſunt;* Eructat frequentativum eſt à principali Erugit aquæ vis. *Servius tamen aliique legunt,* furit intus aquaï. *Unde item fortaſſe legendum ſuſpicatur,*

Exſultante æſtu latices erugit aquaï.

De quo eruditi judicent.

Mœnia Bellæ. *Scaliger* Abellæ.

ÆNEIDOS IX.

Qua tentet ratione aditus, & qua via clauſos. *Locus intricatiſſimus. Rutgerſius* qua vi. *ut alibi* qua vi tendat in hoſtem. *Et ſæpe alias. Dan. Heinſius* τὸ via *retinendum putabat: caſu ablativo ſcilicet, & contrahendum, ut media litera elidatur. Quod frequentiſſimum eſt poëtis.*

Impaſtus ceu plena leo per ovilia turbans, *&c.* *Ita ſupra,*

Ac veluti pleno lupus inſidiatus ovili.

Et ſæpe alibi. Sed Petr. Scriverius divini viri manum fuiſſe Pœno *exiſtimabat; ut in* XII

---- Pœnorum qualis in arvis
Saucius ille, &c.

Ita apud Martialem libro VIII, *Epigr.* LV, *legebat,*

Auditu quantum Maſſyla per avia murmur,
Innumero quoties ſilva leone furit,
Pallidus attonitos ad Pœna mapalia paſtor,
Cum revocat tauros, & ſine mente pecus.

Quo loco vulgo plena. *Sic idem poëta libro* X, *Epigr.* XX:

Tunc ego vel ſicci Gætula mapalia Pœni.

ÆNEI-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

ÆNEIDOS X.

Sed jaculis. *Hos verſus ita ordinabat Ioſ. Scaliger*;

Sed jaculis tutiſque procul clamoribus inſtant.
Ille autem impavidus partes cunctatur in omnes,
Dentibus infrendens, & tergo decutit haſtas.
Haud aliter juſtæ quibus eſt Mezentius iræ,
Non ulli eſt animus ſtricto concurrere ferro;
Miſſilibus longe, & vaſto clamore laceſſunt.

Optime.

ÆNEIDOS XI.

Tot quando ſtragis acervos. *Cariſius*, quando tot.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
224 A 48